

A SOPRONI ÉVANGÉLIKUS
LICEUMI DIÁKSZÖVETSÉG
EMLÉKKÖNYVE
1918-1938.

Leltári szám:	142/213.
Csoport szám:	1
Raktári jelzet:	5 II II

A SOPRONI
EVANGÉLIKUS LÍCEUMI DIÁKSZÖVETSÉG

EMLÉKKÖNYVE

1918—1938.

SZERKESZTETTE:

Dr. RUHMANN JENŐ
LIC. TANÁR.

OEE Könyvtár
Áll. EII. 2020

Kalász Aladár
VII. o. tanulóinak

példás magaviselete és jeles életmenetele
jutalmául.

Sopron, 1938. június 15.

Nemethy Anna
igazgató

1938.

RÖTTIG-ROMWALTER NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG SOPRON.

Handwritten notes and stamps in the top left corner, including a date stamp "1918-1938".

A SOPRONI
EVANGÉLIKUS LICEUMI DIÁKSZÖVETSÉG

EMLEKKÖNYV

1918-1938

OEE KÖNYVTÁR
ALAP 2020

DR. RUDOLPH JENŐ
1866-1938

Rudolph Jenő
1866-1938

1918-1938
1866

1918-1938
1866
1918-1938
1866

D. Kapi Béla

Glück J. felvétele.

m. kir. titkos tanácsos, püspök, a Liceumi Diákszövetség védnöke.

SZÖVETSÉGI ÉLET.

Az emlékezés három vonása.

Írta D. Kapi Béla püspök.

Ha csendes emlékezés közben rágondolunk, vagy valaki nevét említi előttünk, gyermeki szeretettel megáldjuk a mi drága soproni líceumunkat.

Tarka diákévek emlékei elevenednek fel lelkünkben: óra alatti szorongó érzések, fiatalos lelkesülések lobogva világító tüzei, felzokogó örök diákttragédiák, tanárok katedrai és emberi alakja, kicsi és nagy iskolai események. A szétszórt vonásokból életünk egy lezárt eleven darabja rajzolódik elénk.

Emlékezünk — multat idézünk!

Emlékeink külső vonalai között felismerjük lelki fejlődésünk tényezőit. Értékelni tanuljuk az iskolában szerzett ismereteket és megbecsüljük a nevelésnek ama titokzatos, sokszor érthetetlen műhelymunkáját, melyben érzésvilágunk, jellemünk, életszemléletünk és egyéniségünk kiformalódott.

Emlékezünk — hálát adunk!

De ahogy időben távolodunk az ősi Alma Matertől, kiteljesedő értékésszel megértjük, hogy az nemcsak emlék, nemcsak lelki fejlődésünk egy lezárt darabja, hanem állandó szellemi közösség. Időn, változáson, öntudatosan vagy öntudatlanul megérezzük az Alma Mater örök eszményeinek állandó teremtmény erejét, melyek fennálló erőként ma is beilleszkednek életünkbe s utunkon végigkísérnek minket.

Emlékezünk — élünk az Alma Mater szellemében!

A soproni líceum nem az emlékezés kódbe temetkező hajléka, nem egyéniségünk kifejlődésének lezárt ajtajú kicsi műhelye, hanem hegytetőre épült, történeti ragyogású templom, mely száz ablakából éltető, nemes világosságot sugároz a nemzet útjára.

Megáldjuk az áldássá lett soproni líceumot és megáldjuk a szellemét őrző Diákszövetséget!

Diákszövetségünk hivatása.

Írta **dr. Mesterházy Ernő** egyházkerületi felügyelő.

Húsz évvel ezelőtt egy lelkes tanár elgondolása megértő társak segítségével megvalósult: megalakult a soproni evangélikus líceumban végzett diákok „Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség”-e.

Akkor alakult meg — 1918. június 5-én —, mikor a világháború a befejezéshez közeledett, akkor hagyta jóvá alapszabályait a m. kir. belügy-miniszter — 1918. december 3-án —, midőn a gyűlölet és bosszú vált úrrá földrészünkön és ellenségeink megszállták és szétrombolták szerencsétlen Hazánkat.

Nem meglepő-e, hogy öreg diákok nemes célok érdekében akkor fogtak kezét, mikor gyűlöletben égett az egész világ? Nem meglepő-e, hogy öreg licisták szeretet-alkotásra akkor gondoltak, mikor a szeretetlenség ülte diadalát?

Mi az oka eme meglepő, de egyúttal felemelő jelenségnek?

Úgy hiszem, nem tévedek, mikor okul a *soproni ősi líceumunkban ural-
kodó szellemet* jelölöm meg.

Azt a szellemet, melynek alapvonását a hazafias és mélyen egyházas nevelés adta és adja, amely szellem a tanárból nemcsak oktatót, de szeretett nevelőt és jóbarátot, a tanulóból hálás tanítványt alakít, azt a szellemet, mely a diákokat egymás szeretetére tanítja.

Ezt a szellemet sugározta, ezzel gazdagította és gazdagítja az ősi Alma Mater azokat, akik szerencsések voltak falai között nevelkedni.

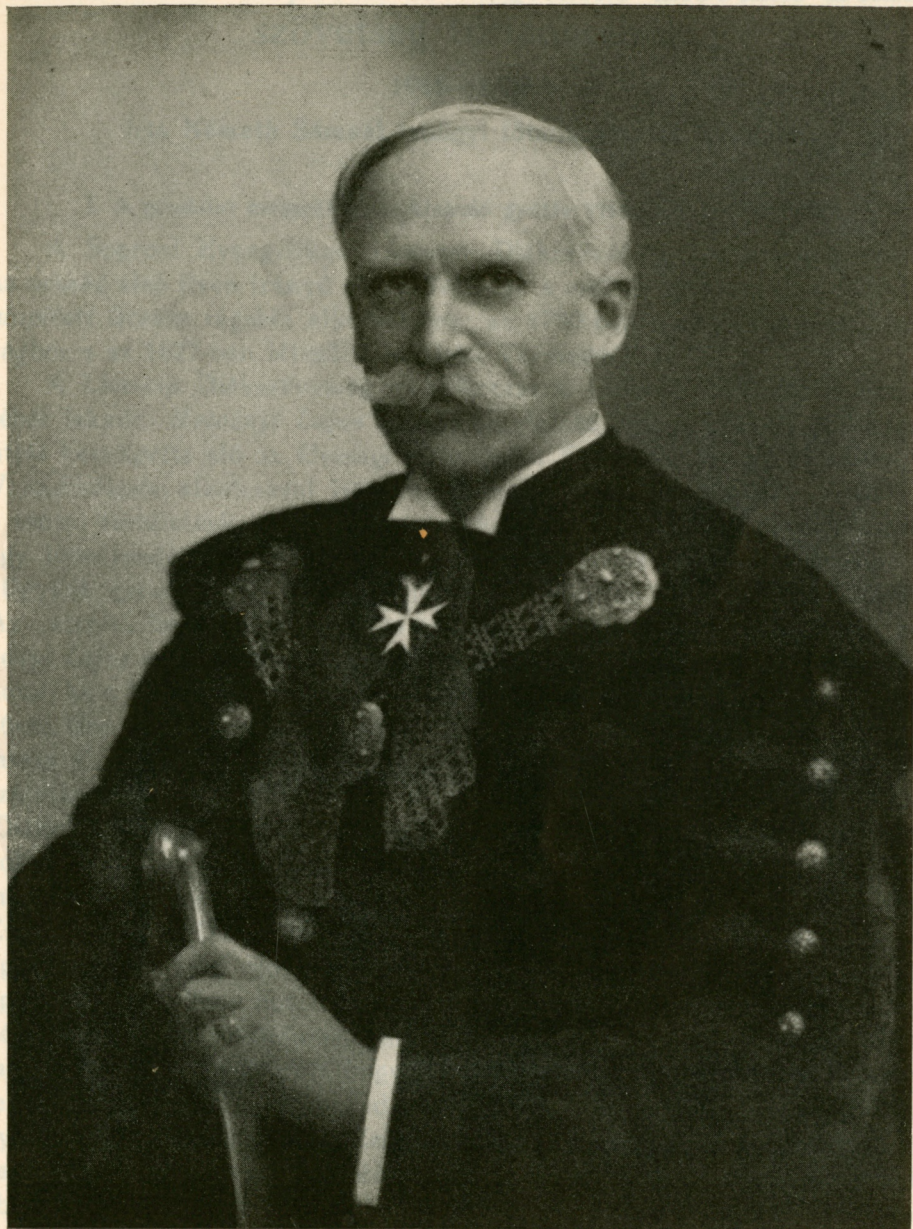
Ez a hatás sorakoztatta a legvésebb időben is és talán épp azért a Szövetség zászlója alá az öregdiákokat, mikor megismerték a Szövetség célkitűzéseit. Az alapítók az ifjúság megfelelőbb elhelyezését, a sikeresebb egyházi szellemű nevelést egy Diákotthon létesítésével kívánták megvalósítani, de e mellett célul tűzték ki az ifjúság anyagi és erkölcsi támogatását, az ősi líceum iránti ragaszkodás fokozását és a diákok között az összetartás érzésének, az egymás megbecsülésének ápolását.

Az elmúlt húsz év alatt a Szövetség feladatát a kezdet nehézségei ellenére minden irányban eredményesen szolgálta. Az elért sikerek igazolták megalakítását. Méltó a további támogatásra sikerei alapján is.

Ezért kérem öregdiák társaimat, kik még nem tagjai a Szövetségnek, siessenek mindannyian támogatására.

Ne hiányozzék soraiból egy öregdiák sem, mert ha valaha, úgy ma kötelességük mindannyiuknak belépni a Szövetségbe és azt céljai elérésében támogatni. Mutassák meg, hogy méltó tanítványai annak az iskolának, mely a jónak, a nemesnek követésére, embertársaik szeretetére adott nekik is útravalót egész életükre.

Legyen Isten áldása a Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetségen!

Dr. Mesterházy Ernő
egyházkerületi felügyelő, felsőházi tag, a Líceumi Diákszövetség védnöke.

Magyar Erdészeti Egyesületnek beletenni a könyvet és az...

Lagym. István úrának a Szent Eötvös Könyvtár...

Húsz év a Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség történetéből.

1918—1938.

Írta Németh Sámuel tanügyi főtanácsos, lic. igazgató.

I. A gondolat megszületése. Alakuló gyűlés 1918. jún. 5. „Felhívás“.

A Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség tudomásunk szerint az ország első ilyen irányú diákszövetsége s méltán sorakozik az 1557-ben alapított liceum régebbi alkotásaihoz: az 1790-ben alakult Magyar Társasághoz s az 1827-ben létesült Deákkúti Vármegyéhez.

A Líceumi Diákszövetség megalkotása a Líceumi Diákotthon eszméjéből fakadt. *Hetvényi Lajos* kedves gondolata volt a Diákotthon, ennek útját készítgette elő az Ifjúsági Belmissziói Egyesület. Ez az egyesület az V. hadikölcsön alkalmával 700 korona értékű hadikölcsönkötvényt adott át a tanári testületnek az 1917. január 18-iki értekezleti jegyzőkönyv szerint egy létesítendő Diákotthon javára. *Hetvényi Lajos* feljegyzése szerint is: „Ügyünk genesise egy az 1917. január 27. napján aláírt „Átadó levél”. Az „alapító ünnepélyt” is megtartotta az intézet 1917. április 28-án. *Hetvényi Lajos* a Diákotthon eszméje iránt úgy vélt nagyobb érdeklődést keltethetni, ha a liceum volt tanítványait szövetségbe gyűjti. Az 1917. szeptember 26-án Sopronban tartott egyházkerületi közgyűlés a tanári testület ajánlatára s *Hetvényi Lajosnak* az egyházkerületi közgyűlésen való lelkes felszólalására a jegyzőkönyv szerint „magáévá tette azt az eszmét, hogy a 'Diákotthon' ügyének hathatósabb előmozdítása érdekében a soproni liceum volt tanítványaiból, az intézet barátaiból s általában a nevelés ügyének támogatóiból a Líceumi Belmissziói Egyesülettel kapcsolatban ú. n. 'Soproni Evang. Líceumi Diákotthon Szövetség' létesíttessék”. Lendületet adott az ügynek az 1917-iki reformációi jubileumi év is. Az Értesítő a Diákotthon ügyéről ilyen címen hoz beszámolót: „Intézetünk alkotása a reformáció négyszázadik évfordulójának emlékezetére”. A szövetség gondolata 1918. tavaszára annyira megérett, hogy *Hering Zsigmond* mint főiskolai helyettes felügyelő a liceum volt növendékeit és pártfogóit 1918. április 18-ikára gyűlésre hívta össze. *Hering Zsigmond* előadta, hogy a liceumhoz való ragaszkodás s az intézettel kapcsolatban tervezett Diákotthonnak az érdeke ébresztette fel a volt növendékek s a liceum pártfogói tömörülésének eszméjét. *Hollós János* igazgató az intézet nevében melegen üdvözölte az eszmét. *Hetvényi Lajos* a tervezett Diákszövetség nagy pedagógiai jelentőségére mutatott rá. Az értekezlet ezután kimondotta, hogy az eszmét helyesli, az alapszabályok elkészítésére, az alakuló közgyűlés előkészítésére dr. Heimler Károly elnöklete alatt előkészítő bizottságot küld ki.

Az alapszabályokat a bizottság hamarosan el is készítette s hogy tágabb körben is ismertté tegye, az „Ev. Egyházi Élet”-ben közzétette. Az előké-

Aedes Musis Erectae

Diebold K. felvétele.

szító bizottság az 1918. május 25-én kibocsátott meghívójában alakuló közgyűlésre hívta össze 1918. június 5-ikére a liceum volt növendékeit és a nevelésügy barátait. Ezzel a szövetség ügye döntő fordulathoz érkezett.

A liceum rajztermében 1918. június 5-én, szerdán d. u. 5 órakor volt az alakuló közgyűlés. A liceum volt tanulói közül negyvenhárman jelentek meg, köztük *Kapi Béla* püspök.

Hering Zsigmond elnökölt s miután üdvözölte *Kapi Béla* püspököt,

Hetvényi Lajos

lic. vallástanár (1869–1926.), a Líceumi Diákszövetség alapítója.

elkes szavakban ismertette a megalakítandó szövetség magasztos célját. *Kapi Béla* püspök felszólalásában a jelenlevőknek figyelmébe ajánlta a létesítendő szövetség nemes célját s a maga részéről a legmesszebbmenő erkölcsi és anyagi támogatást helyezte kilátásba. Ezután *Hetvényi Lajos* ismertette a megalakítandó „Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség” alap-

szabálytervezetét. Az alapszabálytervezet elfogadása után egyhangú felkiáltással megválasztották a szövetség tisztikarát és választmányát.

Védnökök lettek: *Kapi Béla* püspök és *Berzsenyi Jenő dr.* egyházkerületi felügyelő.

Elnök lett: *Dr. Wrchovszky Károly* kir. ítélőtáblai bír. Alelnök: *Ziermann Lajos*. Társelnökök: *Varga Gyula*, *Szalay Mihály*. Titkár: *Hetvényi Lajos*. Jegyző: *Dr. Tömböl Samu*. Pénztáros: *Hollós János*. Ellenőr: *Kheim Samu*. Számvizsgálók: *Dr. Zundel Frigyes*, *Krausz Tivadar*, *Scheffer Jenő*.

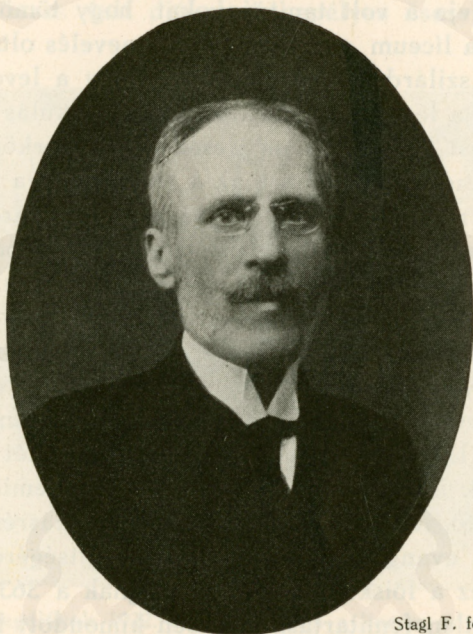
Megválasztotta az alakuló közgyűlés a 25 választmányi tagot is. *Hetvényi Lajos* felolvasta annak a „Felhívás”-nak szövegét, amelyet a szövetség először küldött a soproni evang. liceum volt növendékeihez és jóakaró barátaihoz. A „Felhívás”-ból közöljük azokat a részeket, amelyek a Diákszövetség megindulására, célkitűzésére jellemzők: „Testvérek! A rombolás démona még egyre szedi áldozatait, az ég fölöttünk félig még borús, a talaj sem szilárd még egészen alattunk, jövődönk pedig a honfitársak nagy zömének lelke elé sötét alapon még mindig nagy kérdőjel gyanánt mered. Mi pedig már most alkotó munkához fogunk, építeni akarunk s úgy kezdjük meg nagy vállalkozásunkat, mint aki nem fél, nem kételkedik, hanem erős hittel, bizalommal néz a jövőbe abban az esetben, ha a jelen pillanatnak a kötelességét a maga helyén minden magyar megérti és teljesíti. Ne feledjük, hogy sorsunk, jövőnk attól függ, a rengeteg erkölcsi, anyagi és vérveszteség után kárpótlást csak az hoz, ha értelmünk belátásának minden céltudatosságával, szívünknek minden melegével, nagy szeretetével és akaratunk teljes energiájával és szilárd elhatározásával a jövő nemzedék egészséges irányú fejlődése ügyének szenteljük és adjuk át egész lényünket. A legbiztosabb nemzetvédelemre, szebb jövőnk felépítésére irányuló kötelességérzetünk indított arra, hogy a nagymultú soproni ev. líceum mellé tömörülve megkezdjük ezt az alkotó munkát és a „*Soproni Evang. Liceumi Diákszövetség*” néven egyesületet létesítsünk s általa szolgáljuk a jövő intelligenciája helyesirányú szellemi, erkölcsi, testi fejlődésének szent ügyét.” A Felhívás ezután rámutat a szövetség hármas célkitűzésére: 1. Diákotthon létesítése, 2. a liceumban tanult egyetemi hallgatók ügyének felkarolása, 3. a liceum volt növendékei között az összetartozás s az Alma Mater iránt való ragaszkodás ápolása. A Felhívást a volt liceumi tanulók és az intézet barátai közül 68-an írták alá s elbocsátották útjára, hogy a volt tanítványok seregéből a szövetség számára tagokat toborozzanak. *Örökös tagok* azok, akik a „Diákotthon-alap” javára 1000 K-t adnak. Az örökös tagok neveinek a létesítendő Diákotthonban való megörökítéséről a szövetség annak idején köteles gondoskodni. Az *alapító tagok* 100 koronát fizetnek egyszerismindenkorra. A *rendes tagok* évi 5, a *főiskolai hallgatók* évi 2 koronát fizetnek. A szövetség pecsétje: az élet könyve felett kézfogás.

Az 1919. február 10-én tartott választmányi gyűlés beszámol arról, hogy az alapszabályokat a minisztérium 1918. december 3-án 134.845/1918. sz. a. jóváhagyta, s hogy a felhívás eredményeképpen 8 örökös, 68 alapító, 57 rendes tag jelentkezett.

II. A forradalmak, a kommunizmus kora. Az átcsatolás kérdése.

„Deklaráció“ 1919. febr. 10-én. „Kiáltvány“ 1920. április 28.

Ezen a gyűlésen már megnyilvánul a komor idők jele is. A háborút elvesztettük, forradalmak tépik az országot. A legkülönbözőbb jelszavakat

Stagl F. felvétele.

Dr. Wrchovszky Károly

kúriai bíró, törvényszéki elnök (1865—1927.), a Líceumi Diákszövetség első elnöke.

harsogtatják. Kétségbevonják a vidék magyar jellegét s támadják a felekezeti iskoláztatást, a vallást. Ezért a választmányi gyűlés *Hetvényi Lajos* indítványára *deklarációt* tesz közzé. E szerint: „A Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség, mint a líceum volt növendékeinek és barátainak egyesülete, szilárdan ragaszkodik a soproni líceum magyar és evangélikus jellegének további megtartásához, a dunántúli egyházkerület tulajdonában való meghagyásához, óhajtja e mellett az állam támogatásának további biztosítását.” Ezt a deklarációt a szövetség *dr. Thurner Mihály* kormánybiztosnak kezébe juttatta. Ezen a deklaráción s a Diákszövetség tervein általában egy időre keresztvonást húzott az 1919. tavaszán kitört kommunizmus, majd

mikor Isten segítségével ezen is átestünk, jött a nyugatmagyarországi kérdés. Sopront Trianonban Ausztriának ígérték, s ezzel nagy kérdőjel elé állították Sopron lakosait, a liceum fenntartó testületét s a Diákszövetséget is. Sokan voltak a csüggedezők; itt is, ott is olyan hangok hallatszottak, hogy Sopronnak Ausztriához csatolása esetén liceumunkra más sors nem várhat, mint hogy beleolvad más középiskolába, nevezetesen egyesül a bonyhádi főgimnáziummal, ami tulajdonképpen az ősi soproni intézet megszűnését jelentette volna.

A Liceumi Diákszövetség válaszmánya a súlyos időkben felemelte szavát a liceum megmentése érdekében. Egy „Kiáltványt” tett közzé 1920. április 28-án. Felhívja a volt tanítványokat, hogy tömörüljenek a szövetségbe és siessenek a liceum s az evangélikus nevelés oltalmára. A Liceumi Diákszövetségnek „szilárd a meggyőződése, hogy a leveretésünkkel bekövetkezett s pusztán a fegyver jogán idomuló új alakulás még befejezettnek nem tekinthető. Most következik még csak a nagy erkölcsi próba!... Kötelességérzetünket még csak fokozza az a tény, hogy a Német-Ausztriával megkötött saint-germaini béke Sopron városát Magyarország nyugati felének jelentékeny részével együtt Ausztriának ítélte oda. Erősen bizakodunk ugyan abban, hogy a tényleges átcsatolás nem fog megtörténni, s ezeréves hazánk történelmi jogairól sem mondunk le soha, de valljuk azt is, hogy amint öntudatlanul is áruló az a katona, aki nem bízik a végső győzelemben, épúgy hibát követ el az a hadvezér is, aki terveinek megállapításánál nem veszi számításba a reá legkellemetlenebb eshetőséget is. A Soproni Evang. Liceumi Diákszövetségnek mindkét esetben csak egy kötelessége lehet, t. i. hogy táborba szálljon s Nehemiás vitézeinek módjára egyrészt építő, fejlesztő munkát végezzen, másrészt pedig veszély esetén a dunántúli evang. egyházkerületnek segítségére menjen abban a tekintetben, hogy ez a főiskolai nagybizottságnak a 363 esztendő soproni evang. liceum feltétlen fenntartása ügyében kimondott határozatát tényleg végre is hajthassa. A Soproni Evang. Liceumi Diákszövetség jelmondata az esetleges végveszély esetén is ez lesz: Soproni tanintézeteinkről nem mondunk le! Nem! Nem! Soha!” — A lelkes kiáltvány széles körben felkeltette az érdeklődést, a soproni tanintézetekhez való hűség ragaszkodás érzését. A válságos időkben *Kapi Béla* püspök minden körülményt megfontolva a liceum értékeit Győrbe vitette, hogy Sopron elszakítása esetén a liceum itt folytathassa munkásságát.

III. Népszavazás 1921. dec. 14. Egyetemes érettségi találkozó. A Deákkút felavatása 1922. jún. 29. Haubner-serleg.

A politikai helyzet, a felkelők lelkes kitartása elvezetett bennünket 1921. december 14-ig, a soproni népszavazás napjáig. Ujjongó örömmel, meghatott boldogsággal fogadta a liceum minden barátja a jó hírt: Sopron

magyar maradt! Sopron a mienk! A líceum Sopronban marad! A visszaköltözködés után a Líceumi Diákszövetség is azonnal munkához fogott. Az 1922-iki év gazdag volt eseményekben. Az 1922. január 17-iki választmányi gyűlés főleg két tárggyal foglalkozott. A költözködés költségeit az egyházkerület nem tudta fedezni s ezért a Diákszövetséghez is kérő szóval fordult a püspök úr, hogy támogassa az összeg összegyűjtésében. A Diákszövetség a saját vagyonából 5000 koronát szavazott meg erre a célra s azonkívül gyűjtést rendezett az összeg előteremtésére. Nagy örömmel tette magáévá a választmány *Hetvényi Lajos* titkárnak azt az indítványát, hogy a nyár folyamán közgyűlést tart s ezzel kapcsolatban megszervezi a líceumban érettségizett összes volt diákok ünnepélyes összejövetelét. Hála- és

Az öregdiákok 1922. évi találkozója a líceum udvarán.

örömnép is lenne ez egyúttal azért, hogy Sopron magyar maradt, s a líceum Sopronban maradhatott. Az ünnepélyhez csatlakoznék a díszesen rendbehozott Deákkútnál tartandó cserkészünnepély. Az ünnepély előkészítése foglalta le a Diákszövetség munkásságát az 1922. év első felében s meghívta rá a választmány a „Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség” tényleges és a megszűnt „Deákkúti Vármegye” volt tagjait, a soproni evang. líceum volt tanítványait és jóakaró barátait s általában a nevelés ügyének támogatóit. A június 29-én lefolyt ünnepélynek főmozzanatai a következők voltak: 1. Istentisztelet a templomban, 2. közgyűlés a tornacsarnokban, 3. bankett az Erzsébet-kertben és végül 4. a ragyogó szép kaszinói estély. A Deákkút felavatása megtörtént ugyan, de a közbejött zuhogó zápor miatt nem lehetett olyan ünnepélyes, amilyennek tervezve

volt. Az egyik helybeli lap így kezdi beszámolóját: „Régen láttunk ennyire felemelően bensőséges, meghatóan meleg és szép ünnepet!”

Hetvényi Lajos, aki az ünnepélyt indítványozta s akinek irányítása, lelkes buzgósa az ünnepély minden mozzanatán meglátszott, az ünnepélyről később meghatott örömmel írta: „Feledhetetlen lesz mindenki előtt, aki abban résztvett, az a menet, mely a 80 évet már meghaladó öreg uraktól kezdve a különböző nemzedékeken keresztül a jelenlegi tanulóifjúságig a lelkeknek érzései által a mult, jelen és jövő egységes láncolatában egybekapcsolódva innét az ősi iskolából a templomba vonult, továbbá *Ziermann Lajos* lelkipásztorunk és alelnökünknek ott elhangzott, szívből

Az öregdiákok a templomba vonulnak.

jövő és szívhez szóló egyházi beszéde, a szép karének, a közgyűlésnek emelkedett lefolyása, a zuhogó eső által a mi nagy terveink szerint elrontott deákkúti ünnepnek a rossz időben is ott megjelenő öreg urak és ragaszkodók megjelenése által biztosított benső sikere, s az átadásnak villámlás és dörgés közt is végbement ténye, az esti hangversenyen *Hamvas József* ihletett költeménye, *Kapi Béla* főpásztorunknak és védnökünknek a nap hangulatát és belső tartalmát művésziiesen festő beszéde, *Berecz Ábelnek*, mint a Deákkúti Vármegye élő történetének megnyilatkozása s abban a multnak közvetlen és színes feltárása, megelevenítése, a sikerült művészi számok s az utána következő kedélyes hangulat: mind hozzájárultak olyan lelki szántáshoz, amelyben a líceumhoz való ragaszkodás plántája meg-ered, fejlődik!”

A közgyűlésen *dr. László Kálmán* azt az indítványt tette, hogy a Liceumi Diákszövetség nevében is és szervezetében is újítsa fel a régi Deákkúti Vármegyét. Az indítványt egy bizottságnak adta ki a közgyűlés; a bizottság a Deákkúti Vármegye felújítását nem találta időszerűnek. Lelkesedéssel tette magáévá a közgyűlés *Renner Oszkár* indítványát arra vonatkozólag, hogy a világháborúban hősi halált halt volt liceumi növendékek nevének megörökítésére emléktáblát állítson a Diákszövetség. Szép adományok is érkeztek ez alkalommal a Diákotthon céljaira: A „Hangya” 10.000 K-t, a Luther Szövetség 20.000 K-t, özv. báró Solymossy Ödönne

Az öregdiákok menete a templom előtt.

10.000 K-t, a Magyar Távirati Iroda 10.000 K-t, a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete 100.000 K-t adományozott. A tagok létszáma is emelkedett az ünnepély hatása alatt, úgyhogy az ünnepély után 71 örökös, 291 alapító és 215 rendes tagja, összesen tehát 577 tagja volt a Diákszövetségnek.

Az ünnepély hatása alatt 1922. július 7-én a Diákszövetség elnöke, *dr. Wrchovszky Károly* egy serleget adományozott a szövetségnek a következő levél kíséretében: „Mellékelten tisztelettel megküldöm a néhai főt. *Haubner Máté* volt szuperintendens serlegét, melyet én az 1894. évben néhai fia, rokonom, *dr. Haubner Rudolf* orvostól kaptam azon kijelentéssel, hogy a serleg az apjától való. Ezt a serleget a Deákkútnál a maturánsok

évente tartandó búcsúja alkalmával rendezendő ünnepélynél leendő használatra szántam oly módon, hogy a serleg felhasználásával változatlan hazafias érzelműket a forrásból való ivás jelképiesen megerősíti..." A serleget az első ünnepélyes búcsúzás alkalmával, 1922. július 8-án már használta is az ifjúság, s azóta évről-évre jelképiesen ezzel a serleggel búcsúznak tanulóink az Alma Matertől.

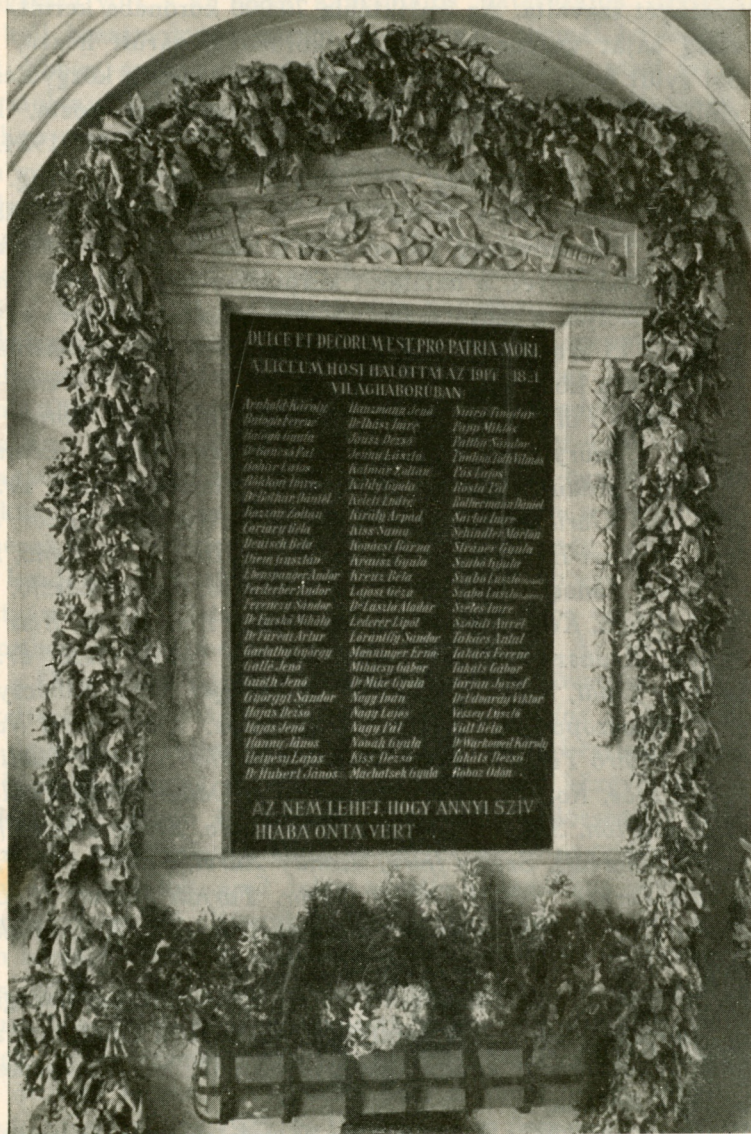

Haubner Máté püspök serlege. Diebold K. felvétele.

IV. Emléktáblák állítása : Petőfi emléktábla 1923 jún. 16. A hősi halottak emléktáblája 1924. nov. 4.

Az 1922-ik évben két olyan indítvány hangzott el, amely a Diákotthon felállításának állandó programja mellett közelebbi célokat is tűzött a Diákszövetség elé. Az egyik indítvány *Stráner Gyula dr.-é* volt. *Stráner Gyula* azt indítványozta, hogy a Diákszövetség jelölje meg emléktáblával azt a

házat (Rákóczi-utca 9. sz.), amelyben Petőfi Sándor katonakorában sokszor megfordult líceumi tanulóbarátainál. A második indítványt, mint már em-

A líceum hősi halottainak emléktáblája. Diebold K. felvétele.

litettük, *Renner Oszkár* tette a hősi halottak emléktáblájának felállítására. Mindkét indítványt lelkesedéssel karolta fel a Diákszövetség. Először a Petőfi emléktáblát készítette el s lelkes ünnepély keretében 1923. június

16-án leplezték le. Az emlékbeszédet *Hollósy Kálmán* liceumi tanár tartotta. Sopron város közönsége nevében beszédet mondott *dr. Thurner Mihály* polgármester. *Fónyad Dezső* liceumi tanuló *Endrődi Sándor* „Petőfi” című költeményét szavalta. Az emléktábla 70.000 koronába került, ehhez a Diákszövetség saját vagyonából 10.000 koronával járult hozzá, a többi adakozásból gyűlt össze. — Az 1923. június 29-én tartott közgyűlés a hősi halottak emléktáblájára vonatkozólag azt a határozatot hozta, hogy az 1924. évi közgyűlés keretében fogja az emléktáblát leleplezni. 1924. január 10-én készítette a Diákszövetség a „Felhívást a soproni evang. líceum hősi halottainak emléktáblája érdekében.” A Felhívásban nemcsak adakozásra hív fel a Diákszövetség, hanem kéri a hősi halottak hozzátartozóit, hogy a hősi halottak nevét, a haláleset körülményeinek hiteles leírását és hű jellemzését közöljék a szövetséggel. A hősi halottak névsora egyre szaporodott s végül 75 aranybetűs név ragyog jelenleg az emléktáblán. Hősi halottaink névsora a következő: *Arnhold Károly, Balogh Ferenc, Balogh Gyula, dr. Bancsó Pál, Bohár Lajos, Bókkon Imre, dr. Bothár Dániel, Bozzay Zoltán, Coriáry Béla, Deutsch Béla, Diem Gusztáv, Ebenspanger Andor, Ferderber Andor, Ferenczy Sándor, dr. Fucskó Mihály, dr. Füredi Artur, Gallé Jenő, Garlathy György, Guóth Jenő, Györgyi Sándor, Simonyi Hajas Dezső, Simonyi Hajas Jenő, Hanny János, Hanzmann Jenő, Hetyésy Lajos, dr. Hubert János, Ihász Imre, Jausz Dezső, Jenny László, Kalmár Zoltán, Káldy Gyula, Keleti Endre, Király Árpád, Kiss Dezső, Kiss Sámuel, Kovácsi Barna, Krausz Gyula, Kreutz Béla, dr. Lajosi Géza, dr. László Aladár, Lederer Lipót, Lórántffy Sándor, Manninger Ernő, Mihácsy Gábor, Mike Gyula, Alsószopori Nagy Iván, Nagy Lajos, Alsószopori Nagy Pál, Novák Gyula, Nyirő Tivadar, Papp Miklós, Patthy Sándor, Pauliny-Tóth Vilmos, Poós Lajos, Rosta Pál, dr. Rothermann Dániel lovag, Sarlai Imre, dr. Schindler Márton, Stráner Gyula, Szabó Gyula, Szabó László (farádi), Szabó László (tokorcsi), Széles Imre, Szondy Aurél, Takács Antal, Takáts Dezső, Takács Ferenc, Péteri Takáts Gábor, Tarján József, dr. Udvardy Viktor, Véssey László, Vidt Béla, dr. Warkoweil Károly, Machatsek Gyula, Roboz Ödön.*

Hősi halottaink közül *Machatsek Gyula* a nyugatmagyarországi felkelő harcokban Sopronért esett el az ágfalvi csatában. Hősi halottainkra vonatkozó minden hozzáférhető adatot összegyűjtöttünk, az arcképeiket is, és külön albumban őrizzük.

Az emlékművet 1924. november 4-én kegyeletes ünnepély s évi rendes közgyűlés keretében leplezte le a Diákszövetség. Az ünnepi beszédet a tornacsarnokban *Kapi Béla* püspök mondta, *Hamvas József* alkalmi költeményét *Takáts Ödön* VIII. o. t. szavalta. Az ünnepély után a résztvevők a líceum bejáratában elhelyezett emlékműhöz vonultak és itt folyt le a leleplezés és átadás. Az emléktáblát *Mechle Béla* soproni kőfaragómester készítette ízléses kivitelben. Elkészítése 11,310.000 koronába került.

V. Hetvényi Lajos a Diákotthont 1927-re meg akarja nyitni. Ide vonatkozó határozat. „Felhívás” az adakozásra. Hetvényi Lajos halála 1926. dec. 16.

Az ünnepélyhez csatlakozó közgyűlésnek főpontja a titkári jelentés meghallgatása volt, s az ezzel kapcsolatos határozatok. *Hetvényi Lajos*: „Míről kell beszámolnunk három év múlva?” címmel terjesztette elő jelentését. Ebben, amint már egyébként a Meghívón is, utalt arra, hogy három év múlva: 1927-ben a Deákkúti Vármegye megalapításának 100-ik, a Diákotthon eszméje felvetésének pedig 10-ik évfordulója lesz. Újra erőteljesen mutat rá, hogy ezt az évfordulót legméltóbban úgy ünnepli meg a Diákszövetség, ha a Diákotthont, ha mindjárt csak „mustármagnyi kezdettel” is, akár 12 tanulóval is, felállítja. Mintha érezte volna *Hetvényi Lajos*, hogy már csak rövid két éve van hátra életéből, olyan hévvel, olyan részletességgel tárja itt fel a Diákotthonra vonatkozó elgondolásait. A saját izzó lelkesedését óhajtaná mindenkibe oltani. Hogy mennyire sürgette, hajtotta lelkiismerete, mutatja az a körülmény is, hogy később, 1925. július havában a Diákotthon egész tárgykörét felölelő terjedelmes memorandumot adott be *Kapi Béla* püspökhöz. — Az 1924. november 4-iki közgyűlés egyébként magáévá tette azt az indítványát, hogy „1927-ben főleg azzal óhajtja a Deákkúti Vármegye megalapításának századik és a Diákotthon eszméje felvetésének tizedik évfordulóját megünnepelni, hogy akkor már mustármagnyi kezdettel, ha csak bérelt házban is, legalább egy otthonatyával, egy családtyával s egy 12 tagú, három testvércsoportba osztott diákcsaláddal a Diákotthon megkezdhesse a maga működését”. Az 1925—1926. évben is főleg a Diákotthon ügyével foglalkozik a Diákszövetség. 1925. november 12-én keltezett „Felhívást” fogalmaz *Hetvényi Lajos* a Diákotthonra való gyűjtés ügyében. A felhívásban újra az a sürgető, késztető, sokszor szinte vádoló hang szólal meg, amellyel már az 1924-iki közgyűlési jelentésében is találkoztunk: „Isten és emberek előtt való felelősségünk teljes átérzésével emeljük tehát mindenekhez, kicsinyekhez és nagyokhoz kérő szavunkat: „Adjatok, adjatok, amit Isten adott!” Evangélikus egyházunk és magyar hazánk színe elé állásunk bátorságának fundamentuma az a tántoríthatatlan meggyőződésünk, hogy az Isten maga kíván az örvényes és szakadékos időben gondoskodni arról és egyenesen ő maga vezet, sőt kényszerít arra bennünket, hogy a tervezett Soproni Evang. Líceumi Diákotthon valósággal az egyetemes emberi s az ebbe beleforrasztott magyar lelkiismeret otthona legyen.” A gyűjtés nem eredményezett annyit, amennyit *Hetvényi Lajos* várt. Az 1925. és 1926. években összesen 130.847.655 korona jött be, ebből 100.000.000 az egyházkerület adománya. *Hetvényi Lajos* az ő nagy tervének megvalósítását nem érthette meg: 1926. december 16-án elhunyt. Emlékét Diákszövetségünk azzal örököltette meg, hogy arcképét a Diákotthon számára megfestette s 1935. június 2-án kegyeletes ünnepély keretében leleplezte. Diákszövetségünk alapítója volt ő, s egészen haláláig lelkes ápolója a Diákotthon eszméjének.

VI. Wrchowszky Károly elnök halála 1927. Új tisztikar. A gazdasági válság hatása. A Diákotthonra Kapi Béla püspök államsegélyt eszközöl ki. A Diákszövetség új feladatai. Hollós János emlékalapítvány 1931.

A *Hetvényi Lajos* halálát, érdemeit megörökítő 1927. június 17-iki választmányi ülés még egy gyászhirről emlékezett meg. A Diákszövetségnek nemcsak első titkára távozott el, hanem első elnöke is, *dr. Wrchowszky Károly*, aki megértő szeretettel, buzgósággal intézte a szövetség ügyeit. A választmányi gyűlés az ő érdemeit is jegyzőkönyvben örökítette meg. A választmány javaslatára azután a közgyűlés elnöknek *dr. Töpler Kálmánt*, titkárnak *Németh Sámuel*t, helyettes titkárnak *vitéz Magassy Sándort* választotta.

A huszas évek végén erősen érezhető gazdasági válság bénítólag hatott Diákszövetségünk munkásságára is. A tagsági díjak mind gyérebben folynak be, s a nehéz megélhetési viszonyok miatt Diákszövetségünk nem is erőltethette a tagsági díjak befizetését. A fokozatosan csökkenő tagsági díjbefizetés 1931-ben érte el mélypontját, amikor is az egész bevétel ezen a címen 4 pengő volt! Amíg azonban egyik oldalon az anyagi erők hiánya miatt Diákszövetségünk működése ezekben az években szinte csak az érettségi találkozók rendezésében merült ki, addig másrészt éppen ebben a korszakban válik valóra *Hetvényi Lajos* álma: a Diákotthon. A Diákotthon történetét tárgyaló cikkünk szól erről részletesen, itt csak annyit, hogy *Kapi Béla* püspök körületekintése, erélye megszerezte az államsegélyt, s az 1927. évi szeptember 22-én Nagykanizsán tartott egyházkerületi gyűlésen bejelentette, hogy a kormány 1927-től 35 éven át évi 18.000 pengőt biztosított a Diákotthon céljaira. Ezzel a Diákszövetséget létrehozó célkitűzés megvalósult, csodálatosképpen éppen abban az évben, amelyben *Hetvényi Lajos* az 1924-iki közgyűlésen előterjesztett jelentése szerint a Diákotthon működését mindenképen meg akarta kezdeni.

Németh Sámuel titkár az 1929. június 29-iki közgyűlés elé terjesztett jelentésében rámutatott erre a nagyjelentőségű fordulatra: „Egyházkerületünk a Diákotthon építkezésének ügyét a Diákszövetség válláról levette és 1934-ben az épület magvát megépíti. Szövetségünknek egyik gyakorlati célkitűzése tárgytalanná vált. Ez a megállapítás azonban korántsem jelenti a programnélküliséget. Mint határozott program marad: 1. A Diákotthon berendezésének ügye. Az építési segélyből csak épít az egyházkerület, a berendezésére mi gyűjtünk tovább. 2. Programmunk marad továbbra is általában intézetünk iránt, különösen pedig intézetünk jóléti intézményei, ösztöndíjalapjai, ifjúsági egyesületei, könyvtárai, szertárai iránt való áldozatkészség felkeltése. A világháború következményeképpen ösztöndíjalapjaink megsemmisültek, előlrol kell kezdenünk az alapok felfrissítését, a kamatok pótlását. 3. Mint ideális feladat áll előttünk a liceumban végzett egyetemi hallgatók segélyezése is.” E programnak megfelelően Líceumi Diákszövet-

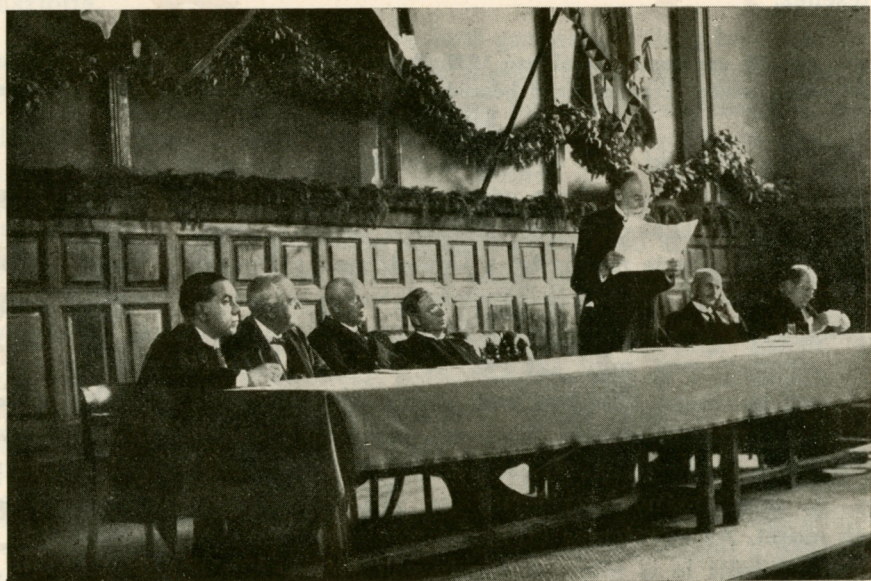
ségünk igyekezett ösztöndíjalapokat teremteni. Amikor *Hollós János*, líceumunk igazgatója s a Diákszövetségnek hosszú időn át buzgó pénztárosa 1931. február 7-én tragikus hirtelenséggel meghalt, emlékének megörökítésére gyűjtést rendezett a „*Hollós János emlékalapítvány*” céljaira. A gyűjtés eredménye 1860 pengő lett; ennek a kamatait líceumi tanulók kapják ösztöndíj címén. 1931. óta minden évben két tanuló kapta az ösztöndíjat; odaitéli a tanári testület s bejelenti a kiosztást a Diákszövetség közgyűlésén. Ez az első alapítvány, amelyet a Diákszövetség létesített; reméljük, hogy az alapítvány összege is gyarapodni fog még, s a Diákszövetség újabb alapítványokkal is hozzá fog járulni tanulóink sorsának könnyítéséhez.

VII. A második egyetemes találkozó 1932. Pröhle Vilmos, Kapi Béla, Pröhle Károly, Schneller István, Traeger Ernő beszédei. Az 1932-iki diákszövetségi közgyűlés határozatai.

Már az 1922-iki első egyetemes érettségi találkozó alkalmával felmerült a gondolat, hogy ilyen egyetemes jellegű találkozót minden tizedik évben tartson a Diákszövetség. *Hetvényi Lajos* előbbre: 1927-re tervezte, mert 1927-ben akarta megnyitni a Diákotthont, a Deákkúti Vármegye megalapításának századik, a Diákszövetség létrehozásának tizedik évfordulóján. *Hetvényi Lajos* közben meghalt, a Diákotthon ügye pedig más körülmények között oldódott meg, mint azt 1927-re *Hetvényi Lajos* tervezte. Ezért az egyetemes találkozó 1927-ben nem is valósult meg. Az 1932. február 12-én tartott választmányi gyűlés figyelmét felhívta az akkori titkár, *Németh Sámuel* arra, hogy 1932-ben esedékes az egyetemes találkozó megszervezése. A választmány hozzájárult és 1932. június 6-ára tűzte ki a találkozók idejét. Az egyetemes találkozó a jelzett napon szépen látogatott ünnepek között le is folyt. A résztvevők száma körülbelül 250 volt. A líceum udvarán történt gyülekezés után a templomba vonultunk, ahol *d. Kapi Béla* püspök hirdette az ígét. Az utána következő közgyűlésen *dr. Töpler Kálmán* elnök üdvözölte a megjelenteket. Az öregdiákok részéről *dr. Pröhle Vilmos* budapesti egyetemi tanár üdvözölte az Alma Matert és a tanári kart. Rámutat a súlyos közállapotokra... „Oly súlyos, olyan vigasztalan, olyan sivár a jelen, hogyha a multból erőt nem merítünk, nem mernénk a jövőbe nézni. Mégis a jelen sivársága dacára ide, Sopronba örömmel jöttünk, hogy egymást láthassuk, a régi osztálytársakat, a régi falakat. Büszkéek is vagyunk erre, mert hiszen akkor, amikor oly sokat veszítettünk, amikor a legdurvább erőszak és jogtiprás annyira megalázta ezt a magyarságot, az első vigasz az volt, hogy Sopron városában, amikor szóhoz juthatott az igazság, a magyar igazság győzött. És mi, a soproni evang. líceum öregdiákjai és fiatal diákjai együtt büszkén vallottuk, hogy igenis az a szellem szülte a magyar diadalt, amely a mi iskolánkban ural-

kodott, reméljük, uralkodik ma is és uralkodik a jövőben is. A jó Isten áldása legyen ennek a soproni evang. líceumnak falain, elhunyt tanárainak emlékéen, akik világító fáklyaként jártak előttünk. Áldás legyen mai munkásainak munkáján. Áldás legyen az ifjúságon a magyar haza javára és boldogulására!" Az üdvözlést a líceum tanári karának és ifjúságának nevében *Németh Sámuel* igazgató köszönte meg, *Hamvas József* alkalmi költeményét adta elő, ezután *vitész Horkay Béla* honvédelekész *Németh Sámuel* titkári jelentését terjesztette elő.

A közgyűlés a titkári jelentéssel kapcsolatban a következő határozatokat hozta: 1. Örömmel veszi tudomásul, hogy a Líceumi Diákotthon immár

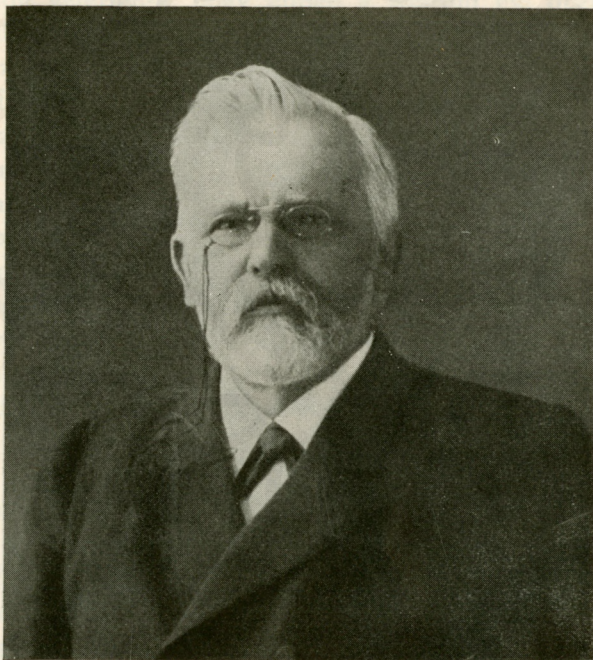

Az 1932. évi közgyűlés elnöksége.

Balról jobbra: vitész Magassy Sándor, dr. Zundel Frigyes, dr. Kalotay Viktor, d. Kapi Béla, dr. Töpler Kálmán, Németh Sámuel, vitész Horkay Béla.

rövidesen megvalósul s ez alkalommal hálás kegyelettel áldoz a Diákotthon tervezője: *Hetvényi Lajos* áldott emlékének s hálás köszönetét fejezi ki *D. Kapi Béla* püspök úrnak az államsegély kieszközlésében tanúsított fáradhatatlan buzgólkodásáért. 2. A Líceumi Diákszövetség a Diákotthon céljaira gyűjtött 12.800 P-t a dunántúli ev. egyházkerület rendelkezésére bocsátja. 3. Kimondja, hogy a tagsági díj az 1932. évtől kezdődőleg évi 4 P. 4. A Líceumi Diákszövetség felkéri az örökös és alapító tagokat, hogy tekintettel a líceum fenntartójának válságos helyzetére, fizessék be ők is az évi tagsági díjat. 5. A befolyó tagsági díjakat főképpen a líceumi tanulók tandíj- és tápdíjkezdvezményének fedezésére fordítjuk abból a célból, hogy az egyházkerület az e cím alatt szereplő kiadási tételtől lehetőleg szaba-

duljon. 6. Felhívja a közgyűlés minden diákszövetségi tagnak figyelmét az egyetemi hallgatók s állásnélküli végzett növendékeink támogatására. 7. Titkárnak megválasztotta a közgyűlés *dr. Bozzay Miklóst*, pénztárosnak *Németh Sámuel*t; a megürült választmányi tagsági helyekre *dr. Csatkai Endrét*, *dr. Héring Zoltánt* és *dr. Zergényi Pált*. A közgyűlés nagy lelkesedéssel díszelnöknek választotta meg *Berecz Ábelt* és *dr. Schneller Istvánt*. A 85 éves *Schneller István* meghatottan, emelkedett szavakban, az ifjúkori eseményekre való közvetlen, meleg emlékezéssel köszönte meg a választást. „Ha a nemzeti életben is az egyes nemzeteknek a sajátos isteni célgondo-

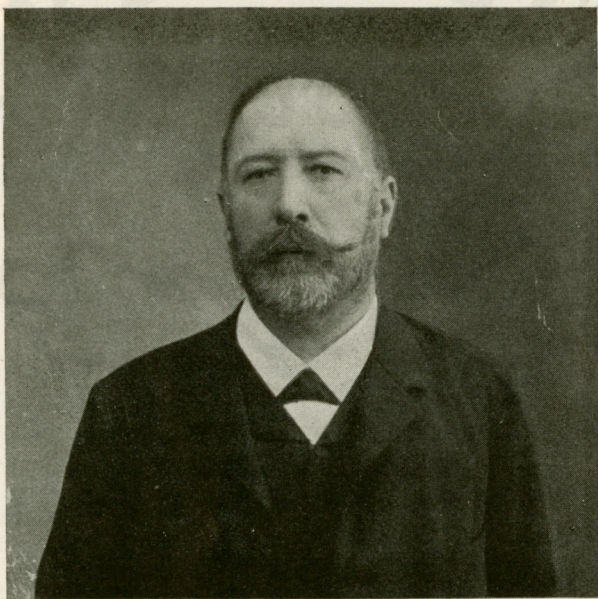

D. dr. Schneller István

ny. egyetemi tanár, a Líceumi Diákszövetség díszelnöke.

latát keressük, itt Magyarországon kereshetjük, mert mi magyarok arra vagyunk hivatva, hogy nálunk a szabadság szellemében a különböző nemzetiségek, a különböző felekezetek egyesüljenek. És hogyha ezt elősegítette valami, az a soproni evangélikus líceum szelleme volt. Ez a szellem működött akkor, amikor itt az autonómia szellemét ápták a Deákkúti Vármegyében. Az a Deákkúti Vármegye az önfegyelmezés intézménye volt. Mi bírák voltunk ott, a vádlók és védők hivatalból kijelölve. Az illetőket, akik nem méltóan viselkedtek, bíróság elé állítottuk. Éppen az én időmben hármat exkommunikáltunk és a tanári kar jóváhagyta az ítéletet. Ennek az önkormányzatnak szelleme volt a líceum egyik jellegzetes sajátossága. A

másik pedig a szeretet szelleme. A tanulmányozás, a tanulás, ha csak kényszerből történik, nem ér sokat. Kötelességet teljesíteni kell, de a kötelességteljesítés és a szabadság nem egy! Szabadság ott van, ahol a kötelességet azért, mert jobb énünkkel összefügg, szabadon teljesítjük. Ez pedig megvolt itt a Magyar Társaságban és a Német Társaságban. Hogy a Német Társaságban milyen szellem uralkodott, csak egy szóval említem. Én négy esztendeig voltam annak titkára és mikor egy pályadíjat tűztek ki, azt én kaptam s a pályadíjjal Arany János összes költeményeit nyertem. A legnagyobb hálával gondolok erre az én Alma Materemre és hogy most erre

Bercz Ábel

Erdélyi felvétele.

ügyvéd, v. országgyűlési képviselő (1850—1937.), a Líceumi Diákszövetség díszelnöke.

a díszes helyre engem megválasztottak, fogadják hálás köszönetemet!" A líceum szellemét oly jellegzetes vonásokkal megrajzoló, régi emlékeket idéző beszédet meghatottan hallgatta a közgyűlés.

Ezután *D. Kapi Béla* püspök szózatot intézett a líceum öregdiákjaihoz, amelyben a volt tanítványok segítségét kérte a líceum számára: „Szózatomnak tartalma és célja nem lehet egyéb, mint az, hogy mind, akik öreg diákoknak érezzük magunkat, álljunk a mai nehéz időben oda a líceum roskadozó falai mellé és tartsuk oda vállunkat, erősnek érzett karunkat, szívünk áldozatkészségét, hogy ne roskadjon össze ez az intézet a mai nehéz idő terhe alatt...” Szólt a líceum sajátos szelleméről: „Iskola és iskola között mindig különbség lesz, amíg azt típusok felállításával nem egy

sablon igazgatja, hanem amíg annak egyéniségét a falai közt lakó lelkek állapítják meg. A mi evang. líceumunk sohasem elégedett meg azzal, hogy az értelmi képzés nyújtásával biztosítsa a jövő nemzedéknek az életre való felkészülését... Az evang. líceum mindig erkölcsi személyiségek nevelésére törekedett. Mindig az volt az álma, a vágya és kívánsága, hogy olyan embereket állítson a nemzet, az egyház életébe, akik a földön járnak, de az eget érzik maguk felett; akik a szabadság lelkével élnek és az Istenhez való kötöttségben találják meg az ő hivatásuk teljességét. Mindig szabad, független, önálló lelket akart beleállítani a történelemnek folyamába... Vajjon véletlen-e, hogy éppen a soproni ev. líceumban alakult meg a Deákkúti Vármegye, s fakadt ki az áldott humusból a Magyar Társaság felsodárzó életfaja? Nem véletlen, mert az a televény humor, amelyből mindez kifejlődik, az az evangélikus nevelés eszménye, az az evangélikus ember eszménye volt. Nem azt mondom tehát most, hogy ez a mi dicsőségünk, hogy mi most álljunk oda a mi multunk fénysávjába és hogy sütkérezzünk a mi történelmi multunk dicsőségében, hanem azt mondom, hogy ez a mi feladatunk, ez a mi hivatásunk. Körülöttünk semmi sem változott meg voltaképpen, hogy az evangélikus iskolának nevelési eszményét és embereszményét feleslegessé tette volna. És semmi sem változott meg körülöttünk, hogy mi elejthessük azt a zászlót, amelyet évszázadokkal ezelőtt ez az iskola magasra emelt. Mikor beszédem végére érkeztem, észreveszem azt, hogy mégis elhibáztam a dolgot valahol. A szemem nem úgy látott s nem azt látta, amit látnia kellett volna. Most, mikor elfutotta szememet a könny, látom, hogy nem király áll előttem, nem is tarisznyás, roskadozó koldus, nem is magvető, hanem ott áll előttem az édesanyánk sápadt orcával, barázdált homlokkal, kinyújtott kezekkel és néma ajakkal. És a néma ajak azt mondja: „Líceumi öregdiákok, fiaim, álljatok mellém, segítsetek!” Édesanyánk ne szóljon hozzánk hiába. Menjünk oda és mondjuk: „Édesanyánk, itt vagyok!” A közgyűlés áhítattal hallgatta a megrázó erejű szöveget s dr. Pröhle Károly az egész közgyűlés hangulatát fejezte ki, amikor megköszönte a püspök úrnak a beszédét. „Mikor most úgy érzem, hogy fel kell szólalnom, egy immár rég a föld alatt porladó tanáromnak kezét látom, amint odaírja a fekete táblára a híres tengeragnak, Nelsonnak a napiparancsát, amelyet a trafilgári csata reggelén kiadott: ‘England expects, that every man will do his duty.’ Angolország elvárja, hogy minden ember megtegye kötelességét. Angolul is kellett tudni a jó öregnél: *Fehér Sámuel* volt. Ez az írás visszhangzik most a lelkemben és biztos vagyok a felől, hogy ez visszhangzik ma minden líceumi öregdiák lelkében is... Az itt az Alma Mater részéről hozzánk elhangzott szövegre legyen szabad valamennyi öregdiák nevében azt mondanom, hogy a líceumi öregdiákok mindegyike meg fogja tenni kötelességét az Alma Mater iránt.” A mindig lelkes hangulatban lefolyt közgyűlés után az öregdiákok a hősi em-

léktábla előtt gyülekeztek, ezt koszorúzta meg *dr. Traeger Ernő* min. osztályfőnök az ünneplők hangulatát visszaadó beszédében.

„Összejöttünk mint egy nagy család tagjai — mondotta — a csonka ország minden szegletéből, sőt még a határokon túlról is, hogy az ősi Alma Mater keblére boruljunk és most alázatos lélekkel, kegyeletes érzéssel megálljunk néhány percre az életüket a haza oltárán feláldozott bajtársak emléke előtt, akikről azt sem tudjuk, hol pihennek, melyik szegletében a széles világnak.

És mégis azt mondja nekünk minden, ami róluk beszél, pedig amióta elementek, minden csak róluk beszél, hogy együtt vannak ők a halhatatlanság Pantheonjában megtisztultan és megdicsőülten, felülemelkedve haláluk által az életen. És felgyújtjuk képzeletben a dicsőség Pantheonjának hatalmas tűzoszlopait, hogy azoknak ég felé szálló lángja mellett áldozatos ünnepséggel hódoljunk szellemüknek. És szólunk a halottakhoz, idézzük őket, olvassuk a márványtáblán aranyló szent neveiket, de a halottak némák, nem felelnek. Porrá váltak volna, hamuvá, amely a szomorún lehulló falevelekhez hasonlóan kóvályogva száll a szelek szárnyán, avagy pusztán emlékké váltak volna, amely úgy elröppen, mint a fájó sóhajtás, csüggedt kebelből feltörő zokogással?

Ne kutassuk most, testvérek, az emberi elmének örökké lázongásra hajlandó készségével és a minden titkokat felfedezni akaró tudálékoskodásával a lét és nemlét megfejtethetetlen kérdéseit. Nem tudnak erre felelni az élők, de felelnek rá a halottak, mi általunk, ha bennünk van a Krisztus: hiszem az örök életet. És szétmorzsolunk szemünkben egy könnyet, erőt veszünk az elcsukló hangon: igen, a halottak is élnek. És ők egyszerre megjelennek közöttünk és mi halljuk üzeneteiket. A mi hősi halált halt barátaink azt mondják, amit azok, akik üzenetüket megértették s e márványtáblára is bevésettek: Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért...

Az nem lehet! És mégis meghaltak, hőiesen harcolva, küzdve, idegen földön a pokol kínjait átszenvedve abban a tudatban, hogy megvédik, megmentik hazájuk határait.

Az nem lehet... És mégis elvesztek határaink keleten, nyugaton, északon, délen és megcsonkult az ország, amelynek területi épségéért ők életüket feláldozták.

Ellenségeink a mi országunkra is kimondták Mytilene szigetének sorsát: vesszen el. Útnak is indították a halálítélet fekete hajóját: Trianont. Másfél évtized óta nincsen másban részünk, mint hogy egyre rettegnünk kell a szörnyű végzet beteljesedésétől. De bízunk mi is abban a kegyelemben, amelyben részesült Mytilene szigete, amikor a jobbérzésűek útnak indítottak egy fehér hajót a kiengesztelődés hírével, és hogy ez megelőzze a halálítéletet vivő fekete hajót, az evezőkhöz erőből duzzadó, fehér chitonos ifjakat állítottak.

E márványtáblán megörökített nevek és mindazok, akik a magyar igazságért haltak, ezekre az erőtlől duzzadó ifjakra várnak. És ez az ősi intézet az összes magyar iskolákkal együtt másfél évtized óta küldi ki őket az életbe az evezők mellé. A fehér hajó új életet hozó hírnökeinek. És a fehér hajón ott lesznek a liceum elesett hősei is, mert ők megjelennek, ők felátadnak, valahányszor rájuk szükség van; ők itt voltak, amikor Sopron sorsa forgott kockán és példaadásukkal, szellemükkel megtermékenyítették azokat, akik Sopron magyarságáért küzdöttek. El fognak jönni akkor is, amikor a fehér hajó fehér chitonos evezősei meghozzák boldog Magyarországnak a zsoltáros üzenetet: elmúltak a nyomorúságok.

Mert a halott hősök iz üzennek nekünk hitet és bizakodást, reményt és életet: Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért...

A Soproni Ev. Liceumi Diákszövetség nevében hálás kegyelettel teszem le szeretetteljes megemlékezésünk koszorúját."

Az Erzsébet-kertben lefolyt bankett után az egyetemes találkozó utolsó ünnepélye volt az érettségiző tanulók búcsúztatása a Deákkútnál. *Németh Károly* esperes vette fel az Ifjúsági Diákszövetségből kilépő tanulóinkat az Öregdiákok Szövetségebe.

VIII. Az 1932. egyetemes találkozó hatása. A tagsági díjak befizetésének emelkedése. A tanulóifjúság nagyobb mértékű segélyezése.

Az 1932-iki lelkes ünnepélyek áldásos következménye nem maradt el. Az ünnepély hatása már az erzsébetkerti banketten is megnyilvánult, ahol egyszeri felhívásra 542 P 50 fillér gyűlt össze! A belépésre szóló felhívásnak szép eredménye volt. Ezt szemlélteti a tagsági díjakból befolyó jövedelem gyors emelkedése. Elég, ha a következő összegeket állítjuk egymás mellé: 1927-ben befolyt a tagsági díjakból 38 P, 1928-ban 46 P, 1929-ben 32 P, 1930-ban 36 P, 1931-ben 4 P (!), s most 1932-ben 860 P 10 fillér. Növelte az 1932-iki tagsági díjak összegét az a körülmény, hogy 100 pengős alapító tagsági díjak is folytak be. Részben 1932-ben, részben ezóta 100 pengős alapító tagokul jelentkeztek: *dr. Guóth Jenő, dr. Guóth Gyula, Horváth Elek, vitéz Szentkereszthy Henrik, dr. Schneller István, Zimmer Ferenc, d. dr. Pröhle Károly, dr. Ostffy Lajos, Zábrák Viktor, báró Solymossy Zsigmond, dr. Sztanó Sándor*. A tagsági díjakból befolyó jövedelem emelkedése lehetővé tette a tanulóifjúságnak jelentősebb segélyezését, amire az egyházkerület kérte is a Diákszövetséget. Az 1932. november 8-iki választmányi ülés 1405 pengőt szavazott meg a tanulók segélyezésére, s ezóta is évről-évre, ha nem is ilyen nagy összeget, de mégis eléggé szép segélyt tud juttatni a más források megcsappanásának pótlására. Az 1937. évi segélyt is beleszámítva, 1932-től kezdve 3685 pengőt osztott ki a Diákszövetség a segélyre szoruló liceumi tanulók között; segélyezett egyetemi hallgatókat is, akik azelőtt liceumi tanulók voltak.

IX. Ünnepi évek: 1934–1936. A Diákotthon felavatása 1934 szept. 21. Hetvényi Lajos arcképének leleplezése 1935 jún. 2. Vitéz Magassy Sándor alkalmi beszéde. Berzsényi Dániel és Kis János emléktábláinak leleplezése 1936 jún. 7. „Berzsényi Dániel” emlékalapítvány létesítése.

Az 1934., 1935., 1936-os évek mindegyike egy-egy szép ünnepéellyel vált emlékezetessé. A Diákotthon építkezése befejeződik 1934. nyarán, s 1934. szeptemberében megnyílt az otthon. A Diákotthonról és a felavatási ünnepélyről a Diákotthonról szóló cikkünk hoz közelebbi adatokat. De itt, a *Líceumi Diákszövetség történetében is aranybetűkkel kell megörökítenünk a felavatás napját, 1934. szeptember 21-ét, mert hisz Diákszövetségünk megalapításának főcélját érte el e napon!* A Diákszövetség megalapítójának, a Diákotthon tervezgetőjének: *Hetvényi Lajosnak* emléke, az iránta való hála természetesen fogta el a Diákszövetség tagjainak szívét különös mértékben akkor, amikor *Hetvényi* álma testet öltött. Az 1934. június 29-iki közgyűlésen *Németh Sámuel* titkár két indítványt terjesztett elő. Az egyik szerint: „Tekintettel *Hetvényi Lajosnak* úgy a Diákszövetség, mint különösen a Diákotthon létrejötte körül szerzett érdemeire, mondja ki a közgyűlés, hogy a Diákotthon számára *Hetvényi Lajos* arcképét megfesteti s erre a célra a tagok között gyűjtést indít.” A másik indítvány ugyanezen a gyűlésen hangzott el: „Diákszövetségünk feladatának tekinti a líceum történetében kiemelkedő egyéniségek emlékezetének megörökítését. Két év múlva, 1936-ban lesz *Berzsényi Dániel* halálának 100 éves évfordulója. Már eddig is több ízben felmerült a gondolat, hogy az intézet homlokzatán meg kellene örökíteni *Berzsényi Dánielnek* és az ő jó barátjának, felfedezőjének, a Líceumi Magyar Társaság megalapítójának: *Kis Jánosnak* emlékezetét. Mondja ki tehát a közgyűlés, hogy 1936-ra elkészítteti *Berzsényi Dániel* és *Kis János* emléktábláját. Erre a célra gyűjtést indít.”

Mind a két indítványt tetszéssel fogadta a közgyűlés. Először *Hetvényi Lajos* arcképe megfestésének költségeire gyűjtöttünk. Az 1935. január 14-én kibocsátott felhívásunkra 266 pengő gyűlt össze. Az arckép megfestésére megnyertük *Králik Gusztáv* líceumi rajztanárt. Az arcképet 1935. évi június 2-án tartott közgyűlésünk keretében lepleztük le a *Hetvényi-család* jelenlétében. A leleplezés alkalmával *vitéz Magassy Sándor* tartott alkalmi beszédet. *Hetvényi Lajos* volt tanítványainak nevében *dr. Takáts Ödön* szólt. *Vitéz Magassy Sándornak* „A kezdeményezések embere” című emlékbeszédét azért is közöljük, mert méltó emléket állít Diákszövetségünk megalapítójának. A beszéd a következőképpen hangzott:

„A kezdeményezések emberét sokkal inkább lehet megismerni abból, amit kezdeményezett, mint a róla készült arcképekről. Az ő világa az eszmék és álmok világa, amely a tervezgetésekben és szervezésekben mutatja meg magát; küzdelmekben, melyek a gondolat diadaláért folynak; néma tépelődésekben és könnyes lelkesedésekben, amelyeket sokszor ért-

hetetlen logikával rakosgat össze a lélek; félreismerésekben és csalódásokban, amelyekben állandóan fogy és vérzik a szárnyaló élet és amelyekről igen sokan azt hiszik, hogy az élet csupán ezekből tevődik össze.

A kezdeményezés mindig nagyobb, több és gazdagabb, mint amilyenek az ember később látja és megítéli. Tele van gondolattal, imádsággal, könnyel, mosollyal, fájdalmasan édes tetteéhezéssel, reménységgel és kétséggel. Van benne valami az életteljesség csodálatos ihletéséből, hiszen tette indító eszmék csak ott születnek, ahol az élet elrejtett titokzatoságai is megérintik az embert. Ezért oly nagyszerű az élete annak, aki eszméket, gondolatokat vet fel, aki alkotásokhoz fog és ezekben tékozolja el életét.

Hetvényi Lajosra, a líceum Istenben boldogult vallástanárára gondolok, amikor a mai ünnepség keretében a hivatali utód hálás kegyeletével az ő arcképe előtt beszélni szerencsém van. *Hetvényi Lajosra* gondolok, aki évtizedes vallástanári működése alatt állandóan az eszmék nemességadó értékének gondolatával ajándékozta meg munkatársait és növendékeit. Csak az ő bizonyágtételüket ismételve, amikor elmondom, hogy *Hetvényi Lajos* mindig hívő öntudatra igyekezett ébresztgetni, mert mindig a lelket emelte és mert a legkétségbeejtőbb időkben sem esett kétségbe. Egész élete a kezdeményezés lázában égett. Eszményi ifjúságot és eszményi nemzetet akart nevelni az ifjúság és a nemzeti élet eszménye által, amikor az evangéliumok Krisztus-arcát és az ősi magyarság kiváló tulajdonságait rajzolta a reábízottak lelkébe.

Egyik munkaeszközéül a cserkészetet választotta, mert úgy volt meggyőződve, hogy a cserkész az az út, amely az önmagával és Istenével megbékélt világ új embertípusához vezet. Az ő szemében a cserkész az új világ tiszta lelkű és tiszta életű katonája volt, aki nem a ruhájával és külső formai magatartásával, hanem evangéliumi belső életével reprezentálja és védelmezi az életnemesség értékeit. Ezért volt *Hetvényi Lajos* a Deákkúti Cserkészcsapatnak egyik leglelkesebb szervezője, irányítója és fáradságot nem ismerő munkása.

Hogy nemes eszméjének még nagyobb és még erősebb munkástábort toborozzon, megalakította az intézet volt tanítványaiból és jóakaró barátaiból a Líceumi Diákszövetséget, amely mint ilyen, legelső volt az országban és amelynek mintájára alakult meg azóta az ország többi diákszövetsége.

De lélek- és nemzetmentő munkájának legdrágább és legföltettebb műhelyéül a Diákotthont tekintette. Ennek szolgálatába állította a cserkészetet is és a Diákszövetséget is. Nem kaszárnyszerű és üzleti alapon megszervezett internátusra gondolt, amikor lelkében először győgyözött fel a Diákotthon gondolata; nem is azok számára akart a Diákotthonban menedéket nyújtani, akikkel a szülők, nevelők és iskolák már másképpen nem

boldogultak, hanem a serdülő ifjúság lelkében rejlő óriási lehetőségeket akarta kifejleszteni a Diákotthonnal. Ezzel akart véget vetni a sötét, dohos, nedves diáktanyáknak és diákkamaráknak; ezzel akarta az ifjúságot és legelőször is a liceumi ifjúságot a neki meg nem felelő környezettől elvonni. Mert nem *megjavított* ifjakat akart az életben látni, hanem eredeti keresztyén jellemeket és makulátlan nemzeti egyéniségeket. Nem szanatóriumnak, nem is diákszallodának, még kevésbé javítóintézetnek szánta, hanem a nemzet- és léleképítés munkájára kiválogatott diákifjúság otthonának, ahol nemcsak példás szorgalmú és tanulmányi előmenetelű diákok, buzgó cserkészek, hanem mindenek fölött és mindenek előtt hívő lutheránus keresztyének és lelkes magyar honfiak vannak. Ezért dolgozott ő a cserkészetben, a Diákszövetségben, a katedrán vallásórákon, pásztori beszélgetésekben és a társadalmi érintkezésekben is.

Ma már sokan nem tudják, hogy miként is végezte ő ezt a munkát. Elindult, hogy emberekkel alkosson nagyot, szépet és dicsőt az emberek számára és lassan rá kellett jönnie arra, hogy Istennel együtt kell tervezgetnie az Istenért. Embermentésről álmodozott és ez alatt önmaga lett az embermentés boldog áldozatává. Megértésre szomjazott és oly sokszor félreértést kapott. Minden napját építgetéssel kezdte és minden napja a romok eltakarításából állott.

Bizony sokan nem tudják, mit jelent így élni, így dolgozni, így tervezni és így álmodozni 30 esztendőn át! De majd megtudják, ha a lélek nemességét többre kezdik értékelni, mint a világi hasznot. Majd megtudják, ha a tanítványok seregéből egyszercsak kilép az az új nemzedék, amely nemcsak jogokat hangoztat és követelni tud, hanem tartozását boldog öntékozlással rója le. Majd amikor az emberek felfelé is tájékozódnak és az életet a hála, dicséret, szolgálat és engedelmesség tölti ki; amikor az élet félretolt és megtiport nemeseire sietve rakják a tisztelet és megbecsülés babérait s a bűnbánat darócába öltözködik minden csalás, álnokság és hazugság; amikor hit, szeretet és becsület lesz a világ aranyvalutája, — akkor tudják meg, hogy mit is jelentett *Hetvényinek* az ő 30 esztendei magvetése, tervezgetése és napról-napra megújuló kezdeményezése.

Igaz, hogy arra már elhomályosulhat a képe; elfeledhetik, vagy megszokhatják a nevét; arcvonásai is elmosódhatnak. De ő maga mégis belenő csendesen a művelt magyar jövőendő életébe és válik észrevétlenül is példává, erővé, mert voltak eszméi, reményégei és megsejtett igazságai.

Oh nem vész el, aki így válik eleven erővé és nevelő példává!

Erről beszéljen most ez a kép is, melyet a Liceumi Diákszövetség néma vallomásaképpen fog megőrizni *Hetvényi* legkedvesebb álma, az oly régen megálmodott, de nem régen megvalósult Evangélikus Liceumi Diákotthon."

A leleplezési ünnepély után az arcképet legméltóbb helyére, a Diákotthonba vittük s a társalgóban helyeztük el. Ott a zsbongó ifjúság között van az igazi helye annak, aki olyan féltő szeretettel harcolt az ifjúságért.

A *Hetvényi Lajosnak* állított emlék után a *Berzsenyi—Kis* emléktáblák felállítására foglalta le a Diákszövetség gondját. A felhívást 1936. január 10-én bocsátottuk ki. A gyűjtés 1068'52 pengőt eredményezett. — *Merész Károly* liceumi rajztanár vállalta a domborművek tervezését s művészi, avatott kézzel el is végezte. A domborműnek galvanizálását soproni iparosok: *Renner Gyula* és fia *Renner Kálmán* végezték, a kőfaragó munkát pedig *Mechle Béla*. — A két emléktáblát a liceum bejáratától jobbra s balra, az intézet utcai falán helyeztük el. A leleplezési ünnepély 1936. június hó 7-én a Diákszövetség közgyűlésével kapcsolatosan folyt le. A műsor a következő volt: 1. Magyar Hiszekegy. Előadta a liceumi ifjúsági énekkar. 2. Ünnepi beszéd. Mondta *D. Kapi Béla* püspök, a Liceumi Diákszövetség védnöke. 3. Az emléktáblát átvette *Németh Sámuel* lic. igazgató. 4. Ünnepi óda. Írta és előadta *Csaba József* lic. tanár. 5. *Berzsenyi Dániel*: Búcsúzás Kemenesaljától. Zenéjét szerezte *Kapi-Králik Jenő* öregdiák. Előadta a liceumi ifjúsági énekkar. 6. Az emléktáblák megkoszorúzása. 7. Himnusz. — Eredetileg úgy terveztük, hogy a liceum előtti téren, a szabadban tartjuk az ünnepélyt, a szakadó eső miatt azonban kénytelenek voltunk a tornacsarnokban tartani. Az ünnepélynek egyébként ez nem vált hátrányára, sőt a beszédek itt szinte jobban érvényesülhettek.

Mire az emléktáblák megkoszorúzására került a sor, az eső elállt, úgy-hogy a tornacsarnokból kivonulhattunk az emléktáblák elé s itt *Kapi Béla* püspök bevezető szavai után következett a megkoszorúzás. Koszorút tett le:

1. a dunántúli egyházkerület nevében *dr. Mesterházy Ernő* egyházkerületi felügyelő;

2. a soproni ev. gyülekezet nevében *Ziermann Lajos* soproni lelkész;

3. a Magyar Tudományos Akadémia nevében *Finkey József* egyetemi tanár;

4. a pécsi Erzsébet Tudományegyetem s az egyetem soproni ev. teológiai fakultásának nevében báró *Podmaniczky Pál* egyetemi tanár;

5. Sopron városa nevében *dr. Schindler András* h. polgármester;

6. a Berzsenyi-nemzetség s különösen Berzsenyi Dániel unokájának, a Niklán élő *Berzsenyi Máriának* nevében *dr. Berzsenyi Jenő*;

7. a Magyar Luther Társaság nevében *dr. Kiss Jenő* és *dr. Jánossy Lajos* egyetemi tanárok;

8. a Vasmegyei Kultúregyesület nevében *dr. Bezzegh Gyula*;

9. a nagykőrösi Arany János Társaság nevében *dr. Molnár Gyula* ezredes;

10. a soproni Frankenburg Irodalmi Kör nevében *dr. Berecz Dezső*;

11. a soproni állami leánygimnázium nevében *dr. Marcsek Tibor*;

12. a Líceumi Magyar Társaság nevében *dr. Ruhmann Jenő* tanár, a Magyar Társaság elnöke.

Az ünnepély után az Erzsébet-kertben volt közös ebéd. — Az ünnepélyen elhangzott beszédek a liceumi értesítő (1935/36) közölte.

Az ünnepély külső kereteiben s belső tartalmában, emelkedett, lelkes hangulatában mindenképpen méltó volt a két költőhöz, két nagy diákösünkhöz. Ott láttuk az ünnepélyen a város egész társadalmának képviselőit felekezeti különbség nélkül; helyesen jegyezte meg az egyik helyi lap: „A soproni magyar kultúra egyetemes és lelkes ünnepe volt *Berzsenyi* és *Kis János* emléktábláinak leleplezése a liceum falán. Kevés a mai elsodort országban a hely és alkalom, ahol és amikor a megsebzett, megtépett magyar lélek megpihenhet és ünnepelhet. A meghajszolt magyar léleknek ilyen ritka üdítő pihenője volt *Berzsenyi Dániel* és *Kis János* emléktábláinak leleplezése a 400 éves liceum falán.” Az emléktáblák elkészítése 700 pengőbe került. Mivel a gyűjtés 1068'52 pengőt eredményezett, a megmaradt összeget a Diákszövetség 400 pengőre egészítette ki s ebből „*Berzsenyi Dániel emlékalapítvány*” címen ösztöndíj-alapítványt létesített liceumi tanulók számára. Reméljük, hogy idővel ez az összeg adományokból nőni fog.

X. Szövetségi vacsorák rendezése. Érettségi találkozók.

Diákszövetségünk az öregdiákok összetartásának ápolására 1936-tól kezdve szövetségi vacsorákat rendez. Ezeken a vacsorákon felolvasásokat tartanak az öregdiákok liceumi emlékeikről. Eddig három ilyen összejövetelt tartottak: 1936. február 29-én, 1937. március 8-án és 1938. április 5-én. Az első alkalommal *Becht Rezső* és *Rózsás Pál*, a második alkalommal *dr. Töpler Kálmán* és *dr. Berecz Dezső* tartottak előadást, kedvesen emlékezve meg diákkorukról, osztálytársaikról, tanáraikról, a harmadik alkalommal *dr. Thirring Gusztáv* emlékezéseit olvasták fel, *Berecz Dezső* pedig felolvasta diákélményeiből írt elbeszélését. Ezeknek a szövetségi vacsoráknak munkaprogramjába bele fogjuk vonni a liceum kiváló tanulóiról, tanárairól, a liceum történetének kiemelkedő mozzanatairól való megemlékezéseket is. A szövetségi vacsorák mellett az évenként rendezett érettségi találkozók tartják ébren az öregdiákoknak egymás iránt érzett szeretetét és az Alma Mater iránt érzett háláját. Az érettségi találkozókat hosszú ideig június 29-én, Péter Pál napján tartottuk. *Farkas Elemér* indítványára az 1930. évi közgyűlés elhatározta, hogy ezentúl június első vasárnapján tartjuk a szokásos érettségi találkozókat, főleg azért, hogy a liceumi tanulóifjúság is részt vehessen s így ennek az ünnepélynek felemelő, nevelő hatásában részesüljön. A találkozók rendszeren a következő közös programm szerint folynak le: 1. Gyülekezés a liceum udvarán; 2. istentisztelet; 3. közgyűlés; ennek keretében a liceum üdvözlése az öregdiákok részéről; 4. a hősi emléktábla megkoszorúzása. A közös programm után következik az

egyes évfolyamok külön találkozója. Az egyetemes találkozók alkalmával az összes évfolyamok közös ebédre jönnek össze.

A találkozók közül külön is kiemeljük az 1937. június 13-án tartott találkozót, amelyen az 50 évvel azelőtt érettségizett öregdiákok jöttek össze, köztük *Kánya Kálmán* külügyminiszter. *D. Kapi Béla* püspök, mint a Diákszövetség védnöke üdvözölte az ötven évvel ezelőtt érettségizett öregdiákokat, köztük külön is *Kánya Kálmánt*, kiemelve: „Büszkék vagyunk rá, hogy ez az iskola egy *Gömbös Gyulát* és egy *Kánya Kálmánt* tudott adni a nemzetnek!” *Kánya Kálmán* köszönetét fejezte ki az üdvöz-

Fehér felvétele.

Kánya Kálmán külügyminiszter ötvenéves érettségi találkozóján (1937. június 15-én osztálytársai közt.

Balról jobbra: Kasper József, Patthy László, Bordács István, *Kánya Kálmán*, Mesterházy István, Blickle Gusztáv, Forbáth Mór.

lésért: „Az Alma Mater iránt vannak kötelességeink, amelyeket le akarunk róni, mielőtt örökre elnémulnak ajkaink. Eljöttem, hogy lerójam hálámat iskolámmal szemben. Szent örökséget kaptam az iskolától, amelyet megőriztem egy hosszú életen át.”

Igen! Ez a hála hozta létre a Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetséget is. S minél távolabb jutunk az iskolapadban töltött gyermek- és ifjúkorunktól, annál jobban érezzük, mennyi hálával tartozunk az Alma Maternek, s a szeretetnek, a meghatott emlékeknek mennyi eltéphetetlen szála fűz mindannyiunkat az ősi líceum ódon falaihoz, s ezzel egyúttal

egymáshoz is. A változó viszonyokhoz képest Diákszövetségünk közvetlen feladatai változhatnak, de mindig megmarad a hála és szeretet érzelme, amelyből ez a Diákszövetség fakadt. S akiben a hála és szeretet érzelme megvan, az minden helyzetben meg fogja találni az utat-módot, hogyan fejezze ki ezt, ha kell, áldozatok árán is, ősi Alma Materével szemben. Ezért nézünk reménykedéssel, bizakodással Diákszövetségünk további munkája elé!

A Deákkúti Vármegye.

Berecz Ábel beszéde az 1922. június 29-i diáktalálkozón.

Tisztelt Ünneplő Közönség! Nemes Tanulóifjúság!

Akik a Deákkúti Vármegye volt tagjai közül Sopronban laknak, azok között körülbelül én vagyok a legvénebb. E címen kérek engedelmet arra, hogy a Deákkúti Vármegye volt tagjait igaz atyafiságos szeretettel köszöntsem.

Összegyűltünk mi vén diákok, még azok is, akiknek napja immár nyugovóra hajolt, hogy felújítsuk lelkünkben az emlékét a legszebb időnknek, melynek a Deákkút osztályos atyafia volt.

Ez a kút volt a tanuja annak, hogy a szívünk, lelkünk tele volt ideálizmussal elannyira, hogy sírni tudtunk volna, mikor arról elméldedtünk, hogy a török 162 esztendeig a nyakunkon ült, tönkretette a kultúránkat, visszalökte a magyar nemzetet a fejlődés útján 200 esztendőre, és akit e szerencsétlen nemzet a nagy bajában segítségül hívott, a helyett, hogy segített volna rajta, rendszeresen pusztította nemzetünket, — az elnéptelenedett vármegyék dűsgazdag búzatermő földjére tótot, rácot, vallont, svábot telepített, — a magyarságot pedig kiűzte Bukovinába zabkenyérre.

A Deákkút volt a tanuja annak a nagy lelkesedésnek is, mellyel hűségesen szolgáltuk a nemes Deákkúti Vármegyét.

Az evang. főiskola tanulóinak ifjúsági egylete volt ez, aminő sok volt hajdanán; Németországban többnyire a római köztársaság, nálunk a magyar vármegye törvényhatóságának a mintájára. Sárospatakon a református főiskolában 1817-től 1822-ig volt Páncél vármegye, 1832-től 1836-ig Nádor vármegye.

A mi egyesületünket Deákkúti Vármegyének hívták, mert a Deákkút volt a központja.

És vajjon mi célból alakult voltaképpen a Deákkúti Vármegye? Ezt csak a legelső törvényei, rendszabályai és jegyzőkönyvei mondhatnák meg, de sajnos, ezek elvesztek 1865-ben a *Süle Mihály* jegyzősége alatt.

Erről a Süle Miskáról szól a következő gúnyvers:

Egyszer a kis Süle
 Orgonára üle,
 De csúnyán bennsüle!

Bennsült a Süle Miska a főjegyzőségben is, mert elvesztette a Deákkúti Vármegye jegyzőkönyveit.

Zábrák Dénes azt mondja a Deákkúti Vármegye Történetében, hogy megalakulásakor annak egyetlen célja az volt, hogy évenként egy majális rendezzen, s azon a tanulóifjúság kedvére jól kimulathassa magát. Én azonban azt hiszem, hogy más célja is volt a Deákkúti Vármegyének és pedig sokkal nemesebb, sokkal fontosabb célja.

Elsősorban is az, hogy a tanulóifjúság érvényesüljön a polgári társadalomban. Tudvalévő dolog az, hogy a tanulóifjúság meglehetősen elzárkózott életet élt; diáktanyákon lakott másod-, harmadmagával, az alumneumban étkezett, a tanár urakon kívül alig ismert mást a városban és az osztálytársain kívül másokkal nem igen érintkezett.

A Deákkútnál rendezett mulatságok közkedveltségnek örvendtek, a deákbálgjaink, amelyeket a hatvanas években a színházban rendeztünk, a legfényesebb vigalmak közé tartoztak, amelyeken a társadalom legelőkelőbbje mindjé megjelentek.

Így illeszkedett bele a tanulóifjúság a polgári társadalomba, amelynek jelentékeny, számottevő tényezője lett.

Ez volt a Deákkúti Vármegyének főcélja, de további szintén fontos és nemes célja volt a *gyakorlati előkészület az alkotmányos életre*, amelynek közvetlen megnyilvánulása, ereje és védőbástyája a vármegye törvényhatósága volt.

A tanulóifjak között sokan voltak, akikre a vármegyében fontos szerep várt, s erre az alkotmányos életre a Deákkúti Vármegye készítette elő őket. Ennek a gyűlésein sajátították el az önállóságot, — a fellépésnek azt a határozottságát, amelyről a soproni diákot mindenütt megismerték az országban.

A Deákkúti Vármegyének fontos és nemes célja volt még a magyar nyelv, a magyar gondolkodás és a magyar szellem terjesztése. A tanulóifjak kedvéért a német polgári családok tagjai kénytelenek voltak magyarul beszélni s így lőnek a Deákkúti Vármegye tagjai a magyar nyelv terjesztésének apostolaivá.

Minden ifjú büszke volt a Deákkúti Vármegyére s örömmel viselt tisztséget benne. 1864-ben a Deákkútnál tartott közgyűlésen megválasztották esküdtnek *Schleining Vilmost*. Mikor a főispán, *Ajkay Gyula*, kihirdette a választás eredményét, felkelt *Schleining Vilmos* a tánckör felett lévő parton a gyepről, ahol feküdt, — megemelte a kalapját és azt mondta: „Köszönöm a belém helyezett bizalmat, megelégszem panduri tisztemmel.”

Ez a nyilatkozat bizonyosága annak, hogy a tanulóifjúság milyen nagyra tartotta a megválasztását.

Horváth Ferkó igen jól tudott fuvolázni, — megtettük zászlótartónak. *Kiss Lajos*, a paksi, valamely más gimnáziumból jött hozzánk a felsőbb osztályokba, — gyönyörűen elszavalta a Magyar Társaságban az „Élő szobor” című költeményt, mindnyájunkat elragadott a szavalatával, s hadnagy lett a Deákkúti Vármegyében, aki a majálison nagyobb úr volt a főispánnál, mert a cigánynak a hadnagy parancsolt s ő vezette az egész ifjúság díszmenetét végig a Várkerületen, kivont karddal.

Itt mutatok rá a Deákkúti Vármegye ifjúsági folyóiratára, a „Bimbófűzérre”, melyet 1864. októberétől *Támer János* és *Bognár Endre* szerkesztett. Ezt a lapot 100 és néhány példányban magunk írtuk, mert a nyomtatásra nem volt pénz, és csak 1896-tól kezdve jelent meg a lap nyomtatásban. Aki megnézi ezt az ifjúsági lapot, bámulni fog azon, hogy mennyit kellett az ifjaknak olvasni, böngészni, míg ezeket a figyelemreméltó értékeket a lapba megírták.

Szép dolgok voltak ezek, és a Deákkúti Vármegye önmagában véve valóságos iskola, az életnek jó iskolája volt, s bizony mondom, vétkeztek azok, akik a Deákkúti Vármegyét lekicsinyelték és gyermekes játéknak tekintették.

Most, szeptember 20-án lesz 40 éve, hogy az utolsó főispán, *Farkas Elemér* úröcsém közölte a Deákkúti Vármegye gyűlésével a szomorú hírt, hogy a főiskola nagybizottsága betiltotta a majálist. Egy ifjú a majáliskor lefeküdt az erdőben, tüdőgyulladást kapott és meghalt. Később a város tanácsa hasonlóan határozott, s az ifjak folyamodtak Ponciustól Pilátushoz, de nem sikerült a határozat megváltoztatását kieszközölni. Így szűnt meg a Deákkúti Vármegye 1883-ban, de az az idő, amely azóta eltűnt az örökkévalóságban, nem volt képes elmosni az emlékét. Szemmel látható emléke nincs más, mint a főiskolának nemzetiszínű selyemlobogója, vagyis inkább e zászló felírása, abban is csak az az egy szó: „Vármegye”. Aki ezt olvassa, nem érti meg a jelentését, ha nem tudja, hogy valamikor létezett Deákkúti Vármegye, hogy ez csináltatta azt a zászlót 1868-ban, s a Deákkúti Vármegyéről annak megszűntével a tényleges birtoklás jogán örökségképpen szállott az a lobogó a főiskolára.

Most új emléket állított a Deákkúti Vármegyének a Városszépítő Egyesület. Áldja meg az Isten érte! Álljon ez az emlék sértetlenül időtlen időkig, — álljon a mi büszkeségünk, a főiskolánk is és legyen magyar, amínthogy magyar iskolának nevezték kezdetben is, ezelőtt 365 esztendővel; nevelje a tanulóifjakat nemeslelkű, erőskarú, megalkuvást nem ismerő kemény magyarokká.

Üdvözlő beszéd.

A liceumi öregdiákok 1929. június 20-i találkozásán elmondta
Berecz Ábel ügyvéd, a Liceumi Diákszövetség díszelnöke.

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! A templomban buzgó könyörgéssel hálát adtunk a Gondviselésnek azért a végtelen kegyelemért, amely ezt a napot megérnünk engedte. Ez volt a mai találkozóknak első feladata és íme, mikor a templomból kijövet ismét átléptem ennek a főiskolának a küszöbét, szintén úgy éreztem, mintha most is a templomban járnék.

Templom nekünk ez a főiskola — akárcsak a szülői ház!

Amint lehetetlen elfelejteni a szülői szeretet melegét, mely a csecsemő álmai felett virrasztott és amely a gyermeket járni tanította ezzel az édes anyai szóval: Állj! állj! Isten babája!, éppen úgy lehetetlen elfelejteni az iskola jótéteményeit — mert minket mindnyájunkat ez a főiskola tanított járni, tanulni, megélni.

Mindegyikünknek élénken él emlékezetében az itt töltött tanulóévek története; mindegyikünk tudja, hogyan lett az emberpalántából kis deák, ebből nagy deák és ebből ifjú, ennek a főiskolának a vezetése alatt.

Lelki szemeim előtt van a képe annak a földszintes, fazsindelyes házikónak itt az udvaron, a kaputól balra, — ott volt az I. osztály ezelőtt 70 esztendővel, s ott hallottam legelőször világeletemben ezt a szót: grammatika! *Kleeblatt Hermann* tanár úr mondta. Ott tanultam *Scheffer Károly* tanár úrtól, mi az a *hic — haec — hoc*. S ott tanultam *Malatidesz* tanár úrtól a tizedestörteket, meg a hármasszabályt, és a IV. osztályban már térképeket rajzoltam *Boschán Gyulával* a *Fehér* tanár úr parancsolatára. akárcsak mint valami kitanult inzsellér. Azaz, hogy az a térkép talán mégsem volt valami tökéletes mestermű, de elég az hozzá, hogy Fehér tanár úr egyszer sem mondta: „Te fráter, ezt csináld meg újra!”

Azután jött *Lehr András* — az öreg Domine —, aki Sárszentlőrincen Petőfi tanára és a római klasszikusoknak igazán klasszikus nagymestere volt, s mintha ma is hallanám, hogyan dörögte: „Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra?”

Végül főszolgabíró lettem a Deákkúti Vármegyében és kontrás a deákbandában.

Nos, aztán három hónap mulva az érettségi vizsga után már jogász valék s azon az úton jártam, amely ahhoz a hivatalhoz vezetett, amelyet úgy neveztek: juratus tabulae regiae notarius. Kár, hogy kiment a divatból.

Ezt művelte velem, ezt művelte az ünneplő öregdiákok mindegyikével ez a főiskola. Megtanított arra, hogy:

„Legnagyobb cél pedig itt a földi létben
 Ember lenni mindég, minden körülményben.”

Ezért tartozunk örök hálával ennek a főiskolának s hogy erről Isten és ember előtt bizonytságot tegyünk, ez a második főcélja ennek az össze-
jövételnek.

A magyar kultúra négyszázéves dicsősége sugárzik felénk ódon falaidról, ősi főiskola! Örül a lelkünk, hogy köszönhetünk újra s látjuk, hogy régi dicsőséged fénye ott lobog egy sorban a Bethlen Gábor, a Lórántffy Zsuzsánna és a Rákócziak iskolái mellett.

„Alljon a ház, a multak jele, — Kimélve bánjon a vész is vele!”

Az Evangélikus Líceumi Diákotthon.

Írta vitéz Magassy Sándor líc. tanár, a Diákotthon igazgatója.

„Abban dicsóítottik meg az én Atyám,
hogy sok gyümölcsöt teremjete és
legyetek nékem tanítványaim.”

János ev. XV. 8.

A Soproni Pedagógiai Társaságot 1909-ben a szokottnál is jobban átforrósította a szállóigévé lett igazság: az ifjúság a jövő. Nem volt ugyan ez a buzgalom eget-földet rengető alkotásvágy, de nem volt lobbanó szalmaláng sem. A Társaság tagjai egészséges erkölcsi felelősségérzettel próbálgatták összerakni az akkori ifjúság tulajdonaiból, lelki-testi adottságából és külső helyzetéből a sejtelmes magyar jövőndőt; de amíg rakosgatták, lassan arra a megállapodásra jutottak, hogy sokkal nagyobb az a kép, amelyet jövőndőnek hívnak, mint amennyi összerakni való életdarab van a kezükben. Egyesek úgy fogalmazták meg ezt a belátást, hogy a jövőndő típusa a jelen embertípusa. Nem mindenki értett egyet ezzel a megfogalmazással. De aki a magáévá tette, az ki is tartott mellette rendületlenül. Jutalmuk az lett, hogy ma már egyre többen nekik adunk igazat.

Nem fordult nagyot az idők kereke s az új embertípus gondolata máris gyökeret vert a Soproni Pedagógiai Társaság talajában. *Hetvényi Lajos*, soproni líceumi vallástanár az említett esztendő egyik nyilvános pedagógiai előadásában kirajzolta az érdeklődő közönség elé az új embertípus képét. Némelyek igenlőleg bólogattak rá, mások mosolyogva csóválták fejüket; de voltak, akik ingerülten legyintettek is a kezükkel, mint ahogyan az ember a képtelenségeket szokta elintézni. *Hetvényi* pedig beszélt ifjúi lendülettel s minden vitára kész hévvel. Előadását azzal fejezte be, hogy alakuljon Sopron város területén olyan nevelő közösség, amely Isten kegyelméből és újjáteremtő erejével létrehozza az új embertípust. A vélemények megoszlottak, kavarogtak, szétfutottak, majd újra összezsaptak s hol itt, hol ott ébresztettek visszhangot. Ez sem volt ugyan valami gigantikus megmoz-

dulás, de azért visszhang volt. Azt persze senki sem tudta, de még nem is álmodta, hogy *Hetvényi* beszédének titkos háttérében csendesen álmodja jövődjét az *Evangelikus Liceumi Diákotthon*. Még legjobb barátai sem tudtak erről; de még tanártársai sem. Ma természetesen mi sem könnyebb, mint egyszerűen leszögezni, hogy az életrevaló eszmék mindig a titkok csendes magányában szoktak megszületni.

Hetvényi nemcsak alkalmas helyre plántálta eszméjét, hanem ügyesen is plántálta. Maga a palánta árulta ezt el. Elkezdett szépen fejlődni. A fejlődést úgy vették észre Sopron gyermek- és ifjúságbarátai, a magza-

A Liceumi Diákotthon.

Diebold K. felvétele.

taikért imádkozó szülők, hogy *Hetvényi* előadásának hatása alatt a Soproni Pedagógiai Társaság a saját kebelében megalakította azt a bizottságot, amely a diákifjúság szállásügyének rendezésében jelölte meg legelső feladatát. Ennek a bizottságnak legelőször az evangélikus líceum nyújtott segítség. Névjegyzékbe vette a líceumi tanulók szállásadóit, ellenőrizte a tanulók lakásviszonyait és szükség esetén jóakaró tanácsokkal látta el a szállásadókat. Ahol a tanulók nem találtak sem egészségi, sem nevelési szempontból alkalmas elhelyezésre, ott a tanári testület az iskola törvényeiben biztosított jogánál fogva lakásváltoztatásra utasította a tanulót.

Ez azonban csak igen vékony és halvány sugara volt annak a káprázatos képnek, amelynek *Hetvényi* a „nevelő közösség” nevét adta. Csak

évek multán árulta el, hogy lelkében egy „diákfalu” eszméjét melengette és már 1894-ben melengette. Amióta ez az eszme megfogamzott benne, szinte állandóan a lelki szemei előtt lebegett az a fehér házcsoport, amelyet ő „diákfalu”-nak nevezett, s amelynek kicsi temploma sudárba szökkenő karcsú tornyával áhítatra, lelki megnyugvásra és erőgyűjtésre fogja hívni Sopron városának egész evangélikus diáktársadalmát. Mily nagyszerű is lesz, gondolta magában, amikor százan meg százan nyüzsögnek ennek a falunak utcáin; labdáznak, kergetőznek, eszmecserét folytatnak az ide-sereglett diákgyerekek. Az emberekben való csalódásnak kellett jönnie, hogy lelkének ezt a féltve őrizgetett kincsét végre mégis napfényre hozza. De akkor már az álomkép is összezsugorodott. Nem maradt belőle más, mint az egésznek központi magva: a Soproni Evangélikus Líceumi Diákotthon eszméje.

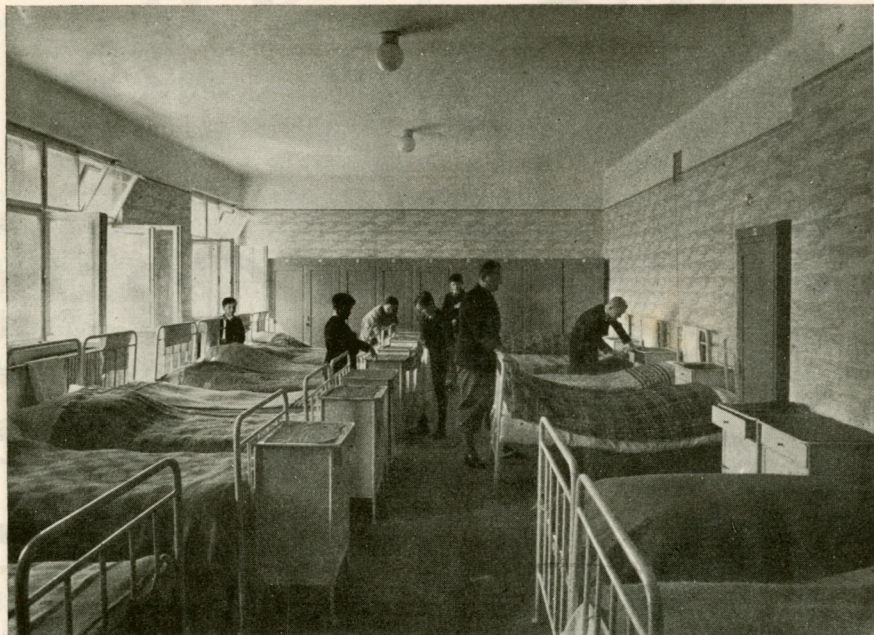
Ezzel az eszmével élt, járt-kelt és halt is meg *Hetvényi*. Nem volt olyan hittanórája, amelyen szó ne esett volna a Diákotthonról. S amily rosszalólag ingatták fejüket néha e miatt a didaktika szigorú munkásai, oly boldogan telt meg minden vallásóra az ő lelkében az eszme megvalósulásának gondolatával. Ez az eszme volt az ő vezérlő csillaga, lelkének egyetlen édes terhe és gondja. Családjá érezte a legjobban, hogy mennyire hatalmában tartja a kenyérkeresőt és apát a Diákotthon gondolata. Mindent hajlandó volt ezért feláldozni, végül önmagát is. Ezért lehetetlenség a Diákotthont *Hetvényi* személyétől és munkájától elválasztani. Úgy is mondhatnók, hogy a Diákotthon története *Hetvényi* története.

Oly lankadatlan buzgalommal szolgálta eszméjét, hogy már a világháború előtt az építendő Diákotthon céljaira a minisztériumhoz államsegélyért is folyamodott. E folyamodás azonban sikertelen maradt. „Abban az időben — mondja *Hetvényi* — már érezték a háború szelét s az államháztartás nehézségeire hivatkozva utasították el a kérelmet, megokolván azzal, hogy az egész terv fényűzős, mert nem 20—30 tanuló alszik és dolgozik egy teremben”. A kaszárnyák gondolatvilága még nem érte el akkor a higiéné és pedagógia szekerét.

A gondolat leglelkesebb barátait a nagyobb és érettebb diákok seregéből toborozta *Hetvényi*. Utcán, szállásukon, iskolai teremben mindig talált alkalmat, hogy velük „megbeszélje a dolgot”. Az ifjúi lelkesedést égi jelnek vette és sokszor a legegyszerűbb, sűrű diákgyerek szavait is isteni iránymutatásképpen fogta fel. Régi diákjai még élénken emlékeznek azokra a „kivételes” vallásórákra, amelyeken a tárgyalt leckerész csodálatos módon „átalakult Diákotthonná és az egész óra ezzel telt el”. Igaz ugyan, hogy az ilyen odaadó diáklelkeseledést is át-átszötte nem egyszer a számító emberi érdek, de a Diákotthon eszméje oly magasan állott *Hetvényi* lelkében az alacsony emberi gyarlóságok felett, hogy lelkesedését csökkenteni nem tudták. El-elpanaszolta ugyan apróbb csalódásait *Várallyay Jánosnak*,

az ő megértő diákjának és hű eszmebarátjának, de lankadást még *Várallyay* sem vett észre rajta.

Ezerszer is elmondta és kiszínezte, hogy milyennek is kellene lennie a Diákotthonnak. Szinte parázslott a szeme, mikor el-elismételtette, hogy nem lehet a Diákotthon kizárólag a liceumra korlátozott intézmény. „Olyan-nak kell lennie, mint amely az egyetemes emberiségnek szolgál.” „... Ez legyen az a törzs, amelyből mint központból ágaznak szerte a nemzet-nevelés nagy feladatait szolgáló különböző belmissziói szervek.” Diákjai „a magyar Wichern” nevével illették, amikor terveivel kapcsolatosan em-

A Diákotthon egyik hálóterme.

Diebold K. felvétele.

legették. Jóllehet még maga sem látta akkor világosan, hogy a Diákotthon-nak minő munkákat kell majd felkarolnia, de azt már erőteljesen hangsú-lyozta, hogy ez az intézmény a tömegtanítással és tömegneveléssel össz-hangzásban az egyéni nevelést és jellemfejlesztést tartozik szolgálni. Alig van olyan irata, amelyben ne fordulna elő a serdülő gyermek egyéni aktivi-tásának felkarolása és művelése. Jó lutheránus gondolat! Ami a multban annyira ellaposodott és amire ma is oly rendkívül nagy szükség van: a személyiség pedagógiáját sürgette. Ebben ismerte fel evangélikus egyhá-zunknak és a magyar nemzetnek egyetlen biztos nevelési alapját.

A tervek és elgondolások egymást követték. Még ugyancsak a világ-háború előtt hangoztatta, hogy ennek az alapvetésnek rendkívül fontos és

szinte nélkülözhetetlen feltételei vannak. „A Diákotthon csak akkor lesz képes megfelelni a követelményeknek, ha vezetői és nevelői valóban krisztusi lelkületű pedagógus-egyénségek.” Ezért sürgette a Diákotthon létesítésével párhuzamosan az evangélikus tanár- és általában az evangélikus pedagógusképzés munkáját. Noha sohasem fűzte személyes barátságát dr. Szelényi Ödönhöz, mégis az említett munka vezetésére és irányítására őt szerette volna megnyerni.

A világháború a Diákotthon ügyét is háttérbe szorította. Hetvényi azonban még ezen idő alatt is táplálta és erősítette. Erről beszél az az „Átadó levél”, amellyel a Diákotthon genezisére új fény hullott. 1917. évi január hó 27-én kelt és bár szerény, de határozott lépéssel vitte előbbre a Diákotthon ügyét. Ezzel az „Átadó levéllel” a reformáció négyszázéves jubileuma emlékére 720 korona névértékű állami járadékkölcsön-kötvényről szóló pénztári elismervényt és 37 korona 50 fillér készpént adott át a Líceumi Belmissziói Egyesületnek a „Soproni Líceumi Diákotthon-alap” megteremtésére. Az összeg jórészt gyűjtésből és egyesek megajánlásából állott. A gyűjtést gyűjtőivel maga a líceumi ifjúság végezte. Ezzel teljesítette a Belmissziói Egyesület az „Átadó levél”-ben kapott azon megbízatását, hogy a Diákotthon megvalósítása érdekében indítson tágabb körben mozgalmat és létesítsen egy általa kiállítandó alapító levéllel a reformáció négyszázados jubileumának emlékeztére egy líceumi „Diákotthon-alapot” és tegyen meg mindent annak növelésére.

A Belmissziói Egyesület meg is felelt megbízatásának, mert a húsvéti szünidőben a tanulók magánkörben 1482 korona 23 fillért gyűjtöttek a „Diákotthon-alap” javára.

A következő lépést az 1917. évi április hó 28-án a soproni evangélikus templomban rendezett „alapító ünnepség” tette meg, amelyen Hetvényi sugalmazására már megjelölték a létesítendő Diákotthonnak, „mint a szabadtárról szóló evangéliom alapján álló nevelőintézet”-nek az alapelveit. Az ünnepélyen Kapi Béla püspök beszédében épűgy, mint Hetvényi Lajos a felolvasásában hangoztatta, hogy a létesítendő Diákotthonnak a *lélek otthonának* kell lennie. De ezzé csak akkor lehet, ha azt a szellemet, jellemet és istenhitet adja az ifjúságnak, amely a vallásos jellemképzés gazdagságával az életboldogság legbiztosabb feltételeit nyújtja. Ennek pedig a legbiztosabb alapja a tanításban-nevelés munkája. Ezen az alapon jöhet létre egyházas és hazafias nevelés. Munkájának kezdete és vége ez legyen: „Istennel a hazáért!” Ez hassa át szervezetét, vezetését és vezetőit egyaránt. Vétessék mintául Wichern Rauhes Haus-a és annak eredeti belső felépítettsége. A családiasságot, mely nélkül nem képzelhető el a Diákotthon, csak ezen az úton látják megvalósíthatónak.

Ez év május 23-án a líceumi tanulók Belmissziói Egyesülete 9077 korona 43 fillért adott át hadikölcsönkötvényben és pénztári könyvecskében

a dunántúli evangélikus egyházkerületnek, mint „Líceumi Diákotthon-alap”-ot. A régi lícisták még emlékeznek arra, hogy ezt az összeget miként teremttette elő az iskola tanári testülete és ifjúsága. Nem volt olyan diákgyerek, aki húsvéti szünetjét ne azzal töltötte volna el, hogy gyűjtőívvvel a kezében járjon házról-házra, ismerőstől ismerősig. A régi magyar evangélikus áldozatkészség lángja magasra lobogott. Erről a nemes erő kifejtéséről beszél az „Alapító levél”, amelyet ez év május 23-án adott át az iskola ifjúsága az egyházkerület vezetőségének. A Diákotthon ügye az egyre nehezebbé váló háborús években is diadalmasan haladt előre.

Lakószoba a Diákotthonban.

Diebold K. felvétele.

Pedig ez az év újabb fordulatot is hozott a Diákotthon történetében. A régi Belmissziói Egyesület felvette a „*Soproni Evangélikus Líceumi Ifjúsági Diákszövetség*” nevet és ettől kezdve állandó terve lett annak a szellemnek és életmódnak meghonosítása, amelynek a létesítendő Diákotthonban uralkodni kell. Pár évvel későbbre, 1920-ra, esik a „*67. sz. Deákkúti Cserkészcsapat*” megalakulása is. Ez is igen dédelgetett gyermeke volt *Hetvényi* alkotó lelkének. A cserkésztől nagyon sokat várt és remélt. Annak a lelki és erkölcsi műhelynek tekintette, amelyben kiformálódhatnak az Isten Lelkétől újjászületett evangélikus keresztyén Magyarország jövőendő nemzedéke. A liceumi cserkészcsapatban látta a Diákotthon előiskoláját. Szüntelenül hangoztatta, hogy a Diákotthonnak csak az lehet a növendéke, aki

ennek a cserkészcsapatnak is tagja. Ezzel akarta leszerelni azt a vádat, hogy a Diákotthon internátusi élete megrontja a tanulóifjúságot. Meg akarta törni azt a ma is elég sokszor hallható felfogást, hogy internátusokba rendszerint csak olyan gyermekek kerülnek, akikkel a szülők és a nevelők egyébként már nem boldogulnak. „A Diákotthon nem lehet sem javítóintézet, sem elnevelt gyermekek gyűjtőháza”, mondogatta *Hetvényi*.

A következő esztendő, 1918. április 18-án *Hering Zsigmond* főiskolai helyettes felügyelő értekezletre hívta össze a soproni evangélikus líceum volt növendékeit és pártfogóit, hogy egyházi és nemzeti érdekből tömörítse az ősi Alma Mater barátait. Az értekezlet tagjai kivétel nélkül hangoztatták már, hogy rendkívül nagy pedagógiai értéket jelentene egyházunkra és hazánkra nézve, ha a líceum volt növendékeinek és pártfogóinak szövetségbe tömörülése a líceummal kapcsolatos Diákotthon létesítésében látná legsürgősebb és legszükségesebb feladatát. Ekkor már a Diákotthon eszméje az egyházkerületi közgyűlés rokonszenvét is osztatlanul bírta. Ennek következményeképpen kapott *Hetvényi* megbízást a szükséges előmunkálatok megtételére.

Ennek az értekezletnek eredménye lett a „Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség” (az öregdiákok szövetsége), amely 1918. évi június hó 5-én tartotta alakuló gyűlését, s a Diákotthon történetében elsősorú tette határozta el magát. „*Felhívás*”-t bocsátott ki „a soproni evang. líceum volt növendékeihez és jóakaró barátaihoz”. Noha a világháború ekkor már a vége felé közeledett, „de a rombolás démona egyre szedte áldozatait”. A „*Felhívás*” azonban mégis építő munkára serkentett. A jövőre nézve egészséges fejlődésének követelését írta zászlajára és e fejlődés kezdetét a Diákotthon létesítésében jelölte meg. „Nem kaszányaszerű s üzleti alapon szervezett internátusra gondolunk — mondja a *Felhívás* — és nem is azok számára akarunk menedéket nyújtani, akikkel a szülők másképpen és másutt már nem bírnak. Tervünk: a serdülő gyermek és ifjú lelkében rejlő óriási lehetőségeket kifejleszteni, céltudatos pedagógiai, humanisztikus és jótékonyági alapon felállítani. A sötét, nedves, dohos lakásoktól, a meg nem felelő környezettől, az iskola munkáját megnehezítő hatásoktól akarjuk elsősorban is a soproni evang. líceum tanulóifjúságát megmenteni. Egészséges, világos, tiszta, derült, családias jellegű otthont akarunk számukra biztosítani, ahol megfelelő szervezettel, céltudatos vezetés mellett az igaz vallásosságnak és az igaz hazafiságnak szellemében kifejlődhetnek mindazon erények, amelyekre a művelt egyénnek a saját érdekében és a társadalom, haza és egyház javára szüksége van.

Jellemeket, egyéniségeket kívánunk nevelni, meg akarunk menteni és kifejleszteni a nemzet javára minden szellemi és erkölcsi erőt, hogy ki-ki képességeinek megfelelően a maga helyére juthasson és a háború utáni nagy feladatok teljesítéséből mindenki a maga részét kivegye és kötelességét hiven teljesítse.”

E „Felhívás“-ra megszáporodtak az adományok és a hozzájárulások. Aki 100 koronát (1932. július 4-től kezdődőleg pedig 100 P-t) adott a „Diákotthon-alap“ javára, az mint a Diákszövetség örökös tagja bejegyeztetett a Diákotthonban vezetett „*történetkönyv*“-be.

A háború elvesztése a Diákotthonért végzett munkára is bénítólag hatott. Az a tudat, hogy az igazságtalanul reánk parancsolt békepontok Sopront Ausztriának ítélték oda, a Diákotthon ügyének is igen szomorú és kedvezőtlen kifejezést adott. Még a lelkes *Hetvényi* is aggódva gondolt arra az órára, amelyben Sopront át kell adni idegen hatóságoknak, és idegen nyelv, idegen érzelmek parancsoló uralma nehezedik a líceumra.

A Diákotthon társalgója.

Diebold K. felvétele.

Így teltek a hetek és hónapok 1920. évi április 28-ig. Ekkor bocsátotta közre a Líceumi Diákszövetség azt a „*Kiáltvány*“-át, amelyből nemcsak sejtelmes mennyei biztatás csendül ki a csüggedő magyar honfiak számára, hanem egyházunk és nemzetünk jövőjét illetően is rendkívül fontos meglátások kértek szót a nagy összeomlás robájában. Nem vészkiáltás volt ez a „*Kiáltvány*“, hanem ébresztés. Arra akarta eszméltetni a hazafias magyar közönséget, hogy az ú. n. nyugatmagyarországi kérdéstől függetlenül is a Diákotthon létesítése kiválóan egyházi és hazafias érdek. A „*Kiáltvány*“ szerint a Diákotthonnak ízig-vérig evangélikus szellemű nevelőintézetnek kell lennie. Az a meggyőződés hatotta át ezt a rövid írást, hogy

a Diákotthon kifejezetten tisztán evangélikus szellemű nevelőintézet lehet és hogy nemzetünk függetlensége és boldogsága evangéliomi hitünk növekedésétől és terjedésétől elválaszthatatlan. Az az évszázados történelmi igazság szólalt meg itt újra, hogy a magyar nemzet boldogsága és függetlensége egyet jelent evangélikus egyházunk boldogságával és függetlenségével, mert egyházunk sorsa mindig nemzetünk sorsa is. A „Kiáltvány” úgy hatott a csüggeteg lelkekre, mint az üdítő eső a szikkadt földre. Kellett is az ébresztő szó, mert liceumunk éppen akkor vívódott a Győrbe költözködés lelki és technikai nehézségeivel. De ekkor még senki sem hitte, hogy ősi iskolánk Isten kegyelméből mégis Sopronban marad.

A népszavazás 1921. december 15-én javunkra dőlt el. Sopron és vele együtt a liceum is magyar maradt. De ebben az évben éppen a Diákotthon gondolatának hívei közt merültek fel olyan aggodalmak, amelyek az ügyet nem kis veszedelemmel fenyegették. Többen u. i. attól féltek, hogy a Diákotthon majd meg fogja zavarni a liceum, a tanítóképző-intézet és a teológiai akadémia testvéri viszonyát és az egységes egyházi és nemzeti nevelés szempontjából nem éri el azt az eredményt, amelyet tőle várnak. Még a buzgó *Farkas Elemér* büki lelkész is kifejezést adott ezen aggodalmának a „Harangszó” hasábjain. Most is *Hetvényi* sietett az aggodalmaskodásoktól szorongatottak segítségére és igyekezett erőt önteni a csüggedők lelkébe. *Farkas Elemér* cikkére nyomban válaszolt és rámutatott arra, hogy a Diákotthon mint tiszta evangéliomi szellemű nevelőintézet hivatása magaslatán nem gyengíti, hanem ellenkezőleg erősíti a három testvérintézmény szerves belső és külső kapcsolatait. A Diákotthon tehát ebből a szempontból is biztatást, hitet és erőt nyújt.

1922. évi június hó 29-ig lázas, de boldog készülődésben telt el az idő. A Diákszövetség erre a napra tűzte ki a liceum volt növendékeinek első *egyetemes találkozóját*. A találkozó igen ünnepélyes keretek között folyt le. Az ünnepség anyagi jövedelmét a találkozó öregdiákok a Diákotthon építési céljaira fordították. A Diákotthon barátai, köztük elsősorban *Hetvényi Lajos*, valóságos örömmámorban úsztak.

Érdekes mozzanata volt ennek a gyűlésnek *Hetvényi Lajos* titkári jelentése. E jelentés „*Egy eszme ötévi története*” cím alatt tárta fel a hallgatóság előtt a liceumi diákifjúságnak a Diákotthon érdekében történt spontán megnyilatkozását és akcióját. Így árulta el *Hetvényi*, hogy a Diákotthon genezise a liceumi ifjúságnál már az említett „Átadó levél”-l kezdődött. Ekkor azonban *Hetvényi* már nemcsak a Diákotthon belső életrendszerével és annak részletes kidolgozásával, hanem a megnyitás pillanatának gondolatával is foglalkozott. De elgondolásait és terveit egyelőre titokban tartotta.

Csak a következő esztendőben került nagyobb nyilvánosság elé az a terv és szándék, amely szerint ő a Diákotthon működésének kezdetéül az

1927. évet jelölte meg. Ez az év lett volna a Diákotthon eszméje felvetésének tizedik évfordulója. Az egész tervből ekkor még csupán annyit tudtak, hogy *Hetvényi* egyelőre csak 12 tanulóval gondolta megkezdeni a Diákotthon munkáját.

1924. november 4-én a Diákszövetség gyűlésén azonban *Hetvényi* már erősen sürgette a Diákotthon felállítását. Egymás után több kérő levelet is intézett az egyházkerület elnökségéhez, hogy minél gyorsabban vigye előre a Diákotthon ügyét. „Az alkotó embertípust kell minél előbb megvalósítani”, hirdette szüntelen, mert meg volt győződve, hogy hazánk talpraállása csak egyedül ettől függ. Ennek műhelye pedig a Diákotthon.

Kilátás a Diákotthonból a líceum sportpályájára. Diebold K. felvétele.

A Diákotthon belső szervezetét a családi rendszer alapján akarta felépíteni. Eszményi családot akart benne létrehozni. E szerint az egész intézmény vezetője az „otthonatya”, aki a nagy feladatra kiválasztott, alkalmas, evangéliumi szellemű pedagógus lélek. Az „otthonatya” kiválasztásáról az Evangélikus Líceumi Diákszövetség tartozik gondoskodni s ezzel együtt az is a Diákszövetség gondja, hogy az illető állandó elméleti és gyakorlati képzésben részesüljön. Az „otthonatya” tartja kezében a Diákotthon egységes vezetését és övé minden felelősség.

Az „otthonatya” közvetlen munkatársai a „családatyák”, akikre állandóan az a feladat vár, hogy egy-egy 12 tagból álló „diákcsalád”-nak köz-

vetlen nevelését végezzék. A „családatyák” vagy már felavatott lelkészek, vagy középiskolai tanári vizsgát tett, imádságos lelkületű, hithű, evangéliumi életű gyakorlati emberek. Fő kötelességük a szülőkkel való állandó levélbeli érintkezés. A nevelés munkájára alaposan ki legyenek képezve és életükön formálódják ki a Krisztus lelki orcája.

Az egyes „diákcsaládok” 3—3 és négytagú „testvércsoportok”-ra oszlanak, amelyeknek számára egy-egy dolgozó- és külön-külön egy-egy hálószoba állna rendelkezésre. Mindjárt kezdetben e szobák mellett szükség lenne egy nagy teremre, cserkészszobára, műhelyre és esetleg zeneszobára is.

A fiúk egy-egy már érettebb, idősebb testvér-diák, mint lakótárs (a gyakorlatban pl. „Zsiga bátyám”, „Ödön bátyám”) közvetlen felügyelete, testvéries támogatása és szükség esetén segítése mellett dolgoznának, foglalkoznának és szórakoznának a lényegre vonatkozóan rendszeresen megállapított módon.

A Diákotthon egyelőre csak bérházban volna elhelyezendő. Ha aztán itt megállja a próbát, akkor épüljön fel a végleges épület, vagy épületcsoport, amelynek ne a homlokzati felírása, hanem a szelleme mutassa meg, hogy az „új ember”-nek épült.

Hetvényi jól látta és ítélte meg, hogy a pusztai értelmi nevelés csak kényszerműveltséget és jellemet ad az embernek és hogy ez hozza létre a gépeembereket, a robotembereket és divatembereket.

1925. november 12-én vetette papírra híres felhívását: „*Otthont a lelkiismeretnek!*” címmel. „Isten maga kívánja — írja —, illetve maga kíván gondoskodni, sőt egyenesen ő maga vezet, kényszerít bennünket arra, hogy a tervezett Soproni Evangélikus Líceumi Diákotthon valósággal az egyetemes emberi s ebbe beleforrasztott magyar lelkiismeret otthona legyen.” ... „Terveink készek” — folytatja, s a leírt szavakon megérzik, hogy nyelvének és tollának kifejező képessége mily gyarló és fogyatékos annak a rengeteg tervnek és gondolatnak közlésére, amely lelkét szüntelenül égette s egész életét lekötötte. Rapszódikus mondataiból ismételten elő-előtör a gondolat, hogy a Diákotthon olyan családi rendszer alapján nyugvó nevelőintézet akar lenni, amely az evangéliom pedagógiájával a magyarság helytállásának egyik alkalmas eszköze legyen további történeti rendeltetésének betöltésére. Türelmetlenül hangsúlyozta, hogy a Diákotthon ügye azért olyan sürgős, mert az Isten a Szentírásból két mondattal kötelez: „Ekképpen a ti Mennyei Atyátok sem akarja, hogy egy is elveszen e kicsinyek közül” (Máté ev. XVIII. 14.). „Hogy beteljesüljön a beszéd, amelyet mondott: „Azok közül, akiket nékem adtál. senkit sem vesztettem el.” (János ev. XVIII. 9.) Önmagára és az egész magyar evangélikus társadalomra Máté ev. XXV. 40-et alkalmazta: „... amennyiben megcselekedtéték egy-egy az én legkisebb atyámfiaival közül, énvelem cselekedtéték meg.” A tár-

sadalomtól szívet és alapító hozzájárulást kér és követel változtatva. Megpendítette azt a gnodolatot is, hogy egyházunk módosabb tagjai vállalják egy-egy szoba berendezésének anyagi terheit s ennek fejében a „patrónusi” címet ígéri. Nem ismer akadályt és csüggedést. Nem akar tudni az ég alatt fontosabb és szentebb harcról, mint az ifjúság neveléséről. Felhívásának főbb gondolatait hasonló cím alatt az általa szerkesztett „*Luther Naptár*” 1926. évi számában is elhelyezte.

Kifelé még egyre lelkesített, buzdított és sürgetett az ő kedves Diákotthona érdekében, de csendes magányában kétségbeesetten vívódott önmagával és a feléje csendesesen közeledő halállal. S amilyen mértékben aggódtak szerettei és barátai az életéért, olyan mértékben vált aggasztóvá a Diákotthon ügye is.

Ez az ügy az ő személyével és életével utólján 1926. február 26-án, a Diákszövetség választmányi gyűlésén került szőnyegre. Ekkor bocsátotta a Diákszövetség a líceumi sportpálya elkészítésének céljaira az egyházkerület rendelkezésére azt a 100.000.000 koronát, amelyet az egyházkerületi közgyűlés a Diákotthonnak szavazott meg és adott át a Diákszövetségnek. Jóllehet csak egy esztendőről szóló kölcsönről volt itt szó, de *Hetvényi* mégis aggódott. Pedig ekkor már megvolt az a belügyminisztériumi engedély is, amelynek alapján ki lehetett bocsátani a Diákotthon érdekében készített gyűjtőíveket és *Kapi Béla* püspök is helyeslőleg tudomásul vette a Diákotthon szervezésére vonatkozó lényeges elveket.

1926. december 16-án meghalt *Hetvényi Lajos*, áldozatos és hűséges munkában eltöltött életének 57-ik évében. Halálakor igen sokan úgy érezték, mintha vele együtt sírba szállt volna a Diákotthon ügye is. Az általa megnyitásra szánt 1927. esztendőben nemcsak a Diákszövetség, de az egyházkerület is oly akadályokat látott a Diákotthon létesítése előtt, amelyek elhárítására magukat, a saját emberi erejüket igen gyengének érezték. Sokan már végleg le is mondtak *Hetvényi* magasztos álmáról, amelynek valóra váltásáért oly hűséggel pazarolta egész életét.

Az 1927. évi június hó 29-én tartott diákszövetségi közgyűlés is, ha nem is nyíltan, de mégis láthatóan a Diákotthon-ügy végleges zátonyrafutása gondolatának nyomasztó hatása alatt nyílt meg. Úgy látszott, hogy minden reménység szétfoszlott. A Diákszövetség tagjainak arcáról szinte le lehetett olvasni, hogy oda a reménységük, mert leesett az ő fejük koronája.

Ekkor azonban mindenki legnagyobb meglepetésére és örömére *Kapi Béla püspök*, a Diákszövetség védnöke bejelentette, hogy a Diákotthon építési céljaira sikerült 32 évre előreemenőleg évi 18.000 pengős kivételes és rendkívüli államsegélyt biztosítani. Ezzel a lépéssel az egyházkerület elnöksége a Diákotthon építésének gondját és feladatát levette a Líceumi

Evangélikus Diákszövetség vállairól, ezért őszinte lelkesedés és osztatlan öröm töltötte el kivétel nélkül a Diákszövetség tagjait.

Ebben az évben az egyházkerület közgyűlése elhatározta, hogy a Diákotthon épületének magvát 1934-re megépíti és azt meg is nyitja. Hogy *Hetvényi* kezéből a Diákotthon eszméjének kihullott lobogóját *Kapi Béla* püspök ragadta fel és emelte magasra, az *Hetvényi* diadalát mutatja. Hasonló buzgalommal és felelősségérzettel karolta fel a Diákotthon ügyét a liceum tetterekész igazgatója: *Németh Sámuel* is. Mindketten a liceum tanári testületével karöltve már most állandóan szőnyegen tartották a Diákotthon építésének ügyét. Az ő elhatározásuk és fáradhatatlan buzgóságuk indítja meg a Diákotthon építési munkálatait 1933. június havában.

Az épület *Greilinger Rezső* és *Stráner Gyula* soproni mérnökök tervei alapján készült. Építette *Ivánkay Kálmán* okl. mérnök és építőmester. Az építési munkálatokat, azok ellenőrzését, irányítását és befejezését a *Liceumi Diákotthon Építési Bizottsága* végezte *dr. Töpler Kálmán* nyug. soproni polgármester, diákszövetségi elnök vezetése mellett. Az építés és berendezés 36 soproni és vidéki iparosvállalkozónak adott munkát.

1934. évi szeptember hó 21-én d. e. 10 órakor történt az épület ünnepélyes felavatása és rendeltetésének is akkor adatott át hivatalosan. Verőfényes meleg időben gyülekezett a liceum és a tanítóképző-intézet növendékserege a liceumi sportpályának a Diákotthon melletti részén az egyházkerület, a város és a különböző hatóságok képviselőitének jelenlétében. Az ünnepély tárgyrendje a következő volt. 1. Közének: „Jövel Szentlélek Uristen.” 2. *Dr. Töpler Kálmán* nyug. polgármester, a Diákotthon Építési Bizottságának elnöke jelentést tett az építési munkálatok befejezéséről s az épületet átadta a fenntartó egyházker. elnökségének. 3. *D. Kapi Béla* püspök avató beszédet mondott Pál apostolnak a Galatákhöz írott levele IV. fejezetének 19. verse alapján. 4. *Dr. Heimler Károly*, mint a Diákotthon Felügyelő Bizottságának elnöke megnyitotta az épület kapuját. 5. *Koltai István* VI. oszt. tanuló, diákotthoni növendék elszavalta *vitéz Magassy Sándor* alkalmi versét: „A lélek otthona”. 6. *Vitéz Magassy Sándor*, a Diákotthon igazgatója imádkozott. 7. Himnusz.

Az épület 50 növendéket tud befogadni. Megnyitása alkalmával már megtelt és azóta is minden évben teljes létszámmal működik. Már a második esztendőben kiderült, hogy az épületet kicsinek méretezték, mert évenként átlag 50 folyamodót kell mellőzni a felvételeknél.

Az épület állandó lakást nyújt az Otthon igazgatójának, két nevelőtanárnak, altisztjének és portásának. Biztosítja az 50 internátusi tanuló lakását, teljes napi (ötszöri) étkezését, tanulmányi, pedagógiai, orvosi és fogorvosi felügyeletét, fűtését (központi fűtéssel), világítását, mosását, fürdését. Van benne 20 nagyobb fiú részére öt kisebb szoba és 30 kisebb fiú részére egy közös dolgozóterem és két közös hálóterem, továbbá egy nagy

társalgóterem. Fürdőszobája és betegszobája a legmodernebb felszereléssel van ellátva. Mivel a város legszebb helyén, a fenyvesekkel borított hegyek tövében fekszik, s közvetlenül előtte terül el a líceum tágas, jól kiépített és felszerelt sportpályája, mellette pedig szép botanikus kertje, egészségi szempontból is rendkívül alkalmas rendeltetésének betöltésére.

Ez az ismertetés nem befejezett műről készült. Évről-évre egyre követőbb szükségképpen jelentkezik az épület bővítésének gondolata. E bővítés természetesen a régi keretek megváltoztatását is maga után fogja vonni. Bízunk azonban a jó Istenben és egyházkerületünk vezetőségében, hogy a szükség szavát meghallják, és ha elérkezik a kellő idő, újból a cselekvés mezejére léphetünk.

Adja Isten, hogy megérhessük!

A lélek otthona.

A Diákokotthon ünnepélyes felavatása alkalmára írta **Vitéz Magassy Sándor.**

Aki a tagadás, kétely útját járja
És nem nyit szívében a hitnek virága,
Ne öltön ünneplőt! Ne nyujtsa a jobbját
Boldog üdvözlésre, testvéri áldásra, —
Mert csak a hitnek van ünnepi palástja,
Ezer bukásra is diadalvárása.

Ne feledd ezt most se! Jól véd a szívedbe,
Hogy csak mustármagnyi volt a hívő eszme.
Mégis úgy köszönt ránk, mint a menny tanúja,
Ki fagyos szívünkre tüzet szórt, ha mondta:
— Lesz még a léleknek ölelő otthona. —

S az eszme ment. Útja világokat szelt át.
Látott bút, örömet, békét, véres csatát.
Allott koporsóknál, sírok partján sírva, ...
És mégse tört össze, óh — mert tudta, hitte:
Isten a holtakat mind életre hívja.

Így is lett. Ezért áll kőbe remekelve
A hitből sarjadzó szent isteni eszme.
Néma falairól felénk száll a szózat:
Gazdagságból szépet teremthet az elme,
De romokból *dicsőt* csak a hit alkothat.

Óh mert azért lettél „Diákok Otthona”,
 Hogy tisztábban zengjen a hívő zsolozsma.
 Kihúnyó reménység itt gyűljon majd lángra,
 Mikor üt az óra s megfűjják a kürtöt
 Harci riadóra, utolsó próbára.

Aztán légy oázis, amely megpihentet
 És balzsamként hűsít sok meggyötört lelket,
 Hogy amíg az ember vándor e világon, —
 Bárhova vetődjék, bármilyen a sorsa,
 Rögös utakon is mosolyogva járjon.

*

De ki lát keresztül a jövődő fátylán!? ...
 Ki mer elindulni a hit merész álmán!? ...
 Jövendőt e házról ki mondhatna nekem
 Bölcsesség szavával, látnoki erővel,
 Mikor magamat is csak alig ismerem!? ...

... Tudom! ... Ha bűnére minden pártos magyar
 Lesújtó villámot önkezével csavar;
 Ha majd a munkás kéz imára is zárul
 És nem szór az ajak vad átkot pogányul;
 Ha majd megtanuljuk egymás terhét vinni,
 Tövis között is a virágnak örülni, —
 Akkor köszönt ránk a várva-várt csoda:
 Akkor lesz e házból a lélek otthona.

A deákkúti búcsúzó.

Írta dr. Ruhmann Jenő lic. tanár.

A soproni líceum már régóta híres arról, hogy tanulóit erős baráti érzés fűzi egymáshoz, s ez az érzés ápolja és fejleszti azt a kitűnő diákszellemet, mely iskolánknak ősi hagyománya. Minek köszönhető a líceum nagy családját összetartó diákszellem kifejlődése, mely az iskola falain és a diákpályán túl, késő öregségig is megmarad, sőt a sirig is elkíséri az egykori licistákat? Az iskola törvényei és évszázados hagyományai, a tanárok azonos szellemű nevelőmunkája, vagy a tanulótársaknak az előző diáknemzedékektől átvett és törvényeknél erősebb szokásai? Bizonyára mindezek a tényezők együttvéve, de alighanem mégis elsősorban maguk a tanulók azok, akiknek leginkább érdemük a jó diákszellem őrzése, ápolása és az utódokba átültetése. Ez a sajátos líceumi szellem diákpályája fo-

lyamán egészen áthatja a tanuló lényét s mint *character indelibilis* híven kíséri férfikorában is élte útjain. Milyen örömtől ragyogó a szemük a líceumi öregdiákoknak, ha akár ősülő fejjel is egymásra találhatnak az élet tágas

A Deákkúti Vármegye selyemlobogója 1868-ból.

munkamezején, milyen melegen szorítanak kezét egymással, mint egy nagy családnak a közös tűzhelytől messze sodródott tagjai!

A lícista diákok közismert összetartását az iskola padjaiban szerzett sok közös élmény is erőssé fűzi. Milyen felejthetetlen emlékekké válnak

azok a kedves s többnyire ártatlan élmények, mennyi kis örömet vagy apró kellemetlenséget juttatnak eszébe annak, aki átélte őket! Ezért a nyolcadik osztályt végzett tanulók búcsúja a diákélet színhelyétől, a kedves, régi líceumtól mindig megható volt, de méginkább az, mióta az érettségi előtt álló tanulók a természet ölén, a kies Deákkútnál mondanak istenhozádót a szeretett iskolának, tanáraiknak és tanulótársaiknak. Megboldogult *Hetvényi Lajos* szerencsés gondolata volt az, hogy az érettségiző ifjúság búcsúját az „ártatlan örömök forrásánál”, a szép Deákkútnál rendezett iskolai ünnepéellyel tegyük bensőségesse s bizvást mondhatjuk, hogy azok számára, akik a búcsúzóknak sorában álltak, felejthetetlené.

Egy derűs, napsugaras júniusi reggelen az egész líceumi ifjúság kivonul a soproni erdő egyik legszebb, legkedvesebb helyére, a Deákkúthoz. Az egykori Deákkúti Vármegye nehéz selyemzászlaja alatt katonás rendben halad az ifjúság tanáraival együtt a búcsúvétel színhelyére, az erdő mélyén, kies völgyben rejtőző Deákkúthoz. Jól tudja azt minden egykori vagy mostani lícista, hogy ehhez a kedves helyhez évszázados hagyomány fűzi iskoláját; diáköseinek megszokott kirándulóhelye volt ez a forrás, róla vette nevét az 1827-ben a líceum tanulóiból alakult Deákkúti Vármegye, amely ifjúsági egyesület minden tavasszal itt tartotta városszerte híres majálisát. A forrás fölé faragott követ is állítottak ezzel a felírással: „Deákkút! Légy forrása soká ártatlan örömnék!” A régi és már omladozó kő helyett a Soproni Városszépítő Egyesület a Líceumi Diákszövetség támogatásával 1922-ben új, díszes foglalatot állíttatott, a kőtáblán pedig a régi felírás mellett új emléksorok is állnak:

Itt lobogett a Deákkúti Vármegye zászlaja egykor,
Szellemem mostan is int: ifju, szeresd a hazát!

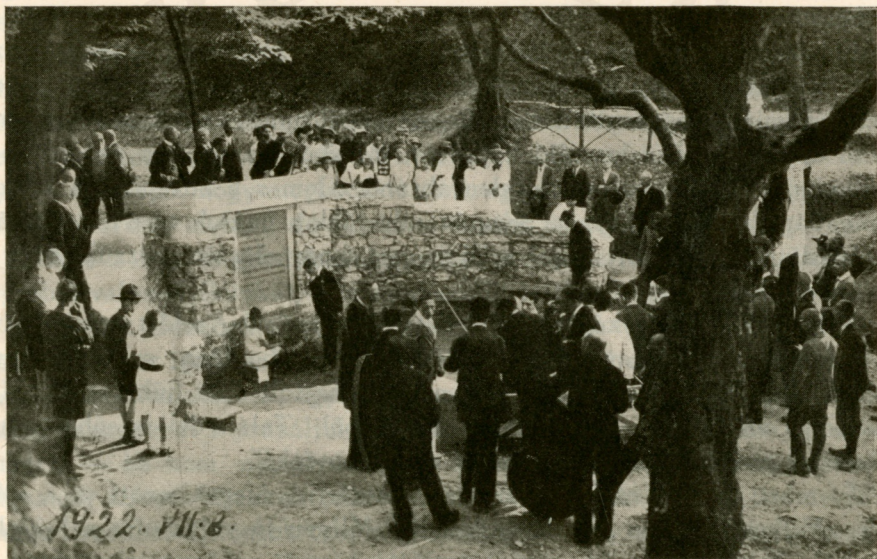
A forrás fölött, a milléniumi fák megjelölésére szintén emlékkő áll a következő sorokkal:

Ég vándora, szellő, mit e fák susognak,
Vidd hírül észak-, dél-, kelet- és nyugatnak,
Hogy ezeresztendős régi hazájáról
A magyar le nem mond soha szent jogáról.

Mindkét felírás a líceum egyik hűséges öregdiákjától, *d. dr. Pröhle Károly* egyetemi tanártól való.

Az ifjúsági zenekar hangjaira vonul fel a keskeny völgy mélyén kanyargó úton az ifjúság csapata. A búcsúzó nagydiákok félkör alakban a csobogó forrás körül állnak fel, a többiek a völgynek amfiteátrumszerűen emelkedő oldalán foglalnak helyet, a tanárok, szülők s az ifjúság barátai pedig fent a forrást övező kőfalnál, a búcsúzókkal szemben helyezkednek el. Mint egy hatalmas templom boltívei borulnak egymásra a forrás körül állók feje fölött a vén tölgyfák koronái, s csak a madarak csicsergése töri meg a természet ez áhítatot keltő templomának ünnepi csendjét. Amint

elhal a zene, fölcsendül ifjak és öregek ajkán nemzeti imádságunknak, a Himnusznak dallama, majd előlép az iskolától megváló ifjak szónoka és meghatódva búcsúzik a szeretett, kedves iskolától, tanáraitól, tanulótársaitól s mindattól a sok kedves emléktől, ami a nyolcévi diákpályát olyan felejthetlenné teszi. Majd lelkes szavak kíséretében átadja a Deákkúti Vármegeye lobogóját a nyomukba lépő hetedik osztály tanulóinak, lelkükre kötven, hogy gondosan őrködjenek a zászló becsületén. Amint elhangzanak a meleg búcsúszavak, az iskola igazgatója mond istenhozzádot a távozó kis csapatnak, még egyszer szívükbe vésve az istenfélelem, hazaszeretet és kö-

Búcsúzás a Deákkútnál a liceumtól.

telességérzet igéit, mint az Alma Matertől egész életükre kapott drága útravalót. Ezután az iskola vallástanára, mint az Ifjúsági Diákszövetség elnöke mond elbocsátó beszédet, majd egyenként a forráshoz járulnak a búcsúzó ifjak s egy kis cserkészfiú kezéből átvesszik nagynevű püspökünknek, *Haubner Máténak* friss forrásvízzel telt ezüstserlegét, hogy megízlelve az emlékezés italát, induljanak az életbe vívő pályájukra. A megható jelenet alatt felhangzik az ifjúsági zenekar húrjain a régi, szép diáknóta édes-bús dallama: Ballag már a vén diák... Végül az öregdiákok szövetségének, a Liceumi Diákszövetségnek elnöke vagy helyettese fölveszi az iskolából távozó tanulókat a szövetség tagjai közé. A Szózat akkordjai zárják be a lélekemelő ünnepélyt, amelyet sohasem felejtene el azok, akik részt vettek rajta. Hány diáknak és hány szülőnek a szeme homályosodik el ott a meghatottság könnyétől?

A Deákkút hús vize pedig halk csobogással csörgedez tovább, tovább...

Búcsúbeszéd a Deákkútnál.

Görög Tibor VIII. o. tanuló búcsúbeszéde a Deákkútnál 1936. június 5.

Szeretett Igazgató Úr és Tanáraink!

Kedves Diáktestvéreink!

Én úgy hiszem, hogy az életben nem lehet szomorúbb valami, mint a búcsú. Elválni azoktól, akiket megszerettünk, akikkel eggyé kovácsolt már az élet, akikkel együtt terveztünk és szőttük színesebbnek színesebb álmunkat, s akik csak egyszer okoztak nekünk szomorúságot, akkor — amikor búcsúra nyújtják jobbjukat.

Ebben a pillanatban mi is ilyen határtalan fájdalmat érzünk, hiszen nyolc év minden drága emlékének intünk búcsút. Úgy érezzük itt a csobogó forrásnál, mintha egy nyitott sirt állnánk körül mi 26-an s csendesen siratjuk el az oda örökre leszálló koporsót, melyben benne van az elröppent évek minden drága perce, minden ábránd, álom s a középiskola minden öröme, bánata. És amint most tompán zuhognak a hantok erre a koporsóra, mi sápadtan és lehajtott fejjel valljuk meg, hogy először érezzük, hogy az élet milyen kegyetlen.

Milyen másnak is képzeltük el ezt a búcsúzást! Azelőtt nem találtuk ezt valami különösen meghatónak, inkább mesébeillően szépnek, amint ebből a feketeruhás koszorúból egyenként lehajtott fejű fiúk lépnek ki és isznak egy életrevalót egy kis ezüstserlegből. Talán fel is sóhajtottunk többen: „Istenem, bárcsak már mi is ott lehetnénk!”

És most, amikor ránk került a sor, mennyire megváltozott ez a sóhajunk: „Milyen jó volna még maradnunk!” Milyen jó volna újra a fejünkbe nyomni a lícistasapkát, hönünk alá szorítani ismét a könyveinket és jó tanárainkra bízni lépéseinket! Milyen jó volna a csengetésre kiröppenni tíz percre; de jó volna egymás kezét fogva együtt bankódni és nevetni minden kicsiségen! De jó lenne még egyszer jegyet váltani a vakációra röpítő vonatra, amelyen már szól a hegedű és kacagnak a diákok... Ezekhez többé már nincs jogunk, csak egy vigaszunk, hogy — emlékezhetünk rájuk... Milyen szegények is leszünk mi, akik pár nap múlva „tekintetes urak” leszünk! Ha van, amit az ember nem tud megbocsátani az életnek, úgy-e fiúk, akkor mi nem bocsátjuk meg neki ezt a búcsút; amikor olyan kedvünk volna egymásra borulni és elsiratni az emlékeket, elsiratni a tanárainkat, titeket, itthagyt diáktársak s elsiratni egymást.

Amikor most meghatóttan állunk szemben szeretett Igazgató Úrral és Tanárainkkal, mi csak a mélységes köszönet és hála hangján búcsúozhatunk. Köszönjük buzgó munkájukat, amellyel szívünkbe oltották Isten, haza és egymás szeretetét, köszönjük a példát, amellyel megmutatták, hogyan kell becsületes jellemű, lelkiismeretes munkásokká lennünk, köszönjük a türel-

müket és atyai szeretetüket. Ígérjük, hogy munkájuk eredményét megmutatjuk életünkkel, hogy szeretetüket örök szeretettel és hálával fogjuk viszonozni.

Nektek, itthagytok iskolatársak, itt hagyjuk az emlékünket és kérünk benneteket, hogy szeressétek ezt az iskolát, tanári karát, tartsatok meg bennünket is jó emlékekben, s ha majd barátra lesz szükségetek, jöjjetek hozzánk, hiszen mi ezután is szeretni fogunk benneteket. Ezt a zászlót pedig átadjuk nektek. Vigyázzatok rá ti is olyan tisztelettel és őrizétek olyan mocsoktalanul az iskolának ezt a szimbólumát, amint azt multja megköveteli tőletek. Legyen a jelszavatok, ami rá van írva: „Barátság! Munkásság!”

És most fiúk, nekünk is búcsúznunk kell! ... Búcsúznunk abban a tudatban, hogy talán sokan közülünk utoljára nézünk egymás szemébe. Amikor majd nem látja senki, öleljük meg egymást hosszan, némán, szeretettel s csak a könnyeink mondják el köszönetünket azért, hogy széppé tettük egymás diákéveit, hogy megbocsátottunk egymásnak mindent, hogy mi csak testileg akarunk elválni, de lélekben tovább is együttélünk, hogy mi kint az életben is tisztán gondolunk egymásra s felemeljük egymást, ha az élet megsebzí valamelyikünket, úgy, mint eddig tettük, hogy egymáson segítünk és egymásért áldozunk úgy, mint eddig. Ebben az utolsó ölelésben legyen benne annak az ígérete, hogy minden úgy lesz, mint eddig, hiszen a szeretet láncai elszakíthatatlanok, egymáséi maradunk halálos-holtunkig. Álmodunk ezután is szépeket s próbáljuk azokat valóra váltani, küzdünk a becsületünkért, — ha nem osztályoznak is bennünket „példás” magaviselettel; dolgozunk szívvel-lélekkel, lelkiismeretesen, ha nem kapunk is érte jelest. Acélos izmokkal áldozzuk oda magunkat a szegény milliókért, ha nem kapunk is dícséretet érte, vigasztalunk ott, ahol már a nevetést is elfelejtették; bátorítunk ott, hol a térdek megremegnek a holnapra való gondolástól is, cölöpök leszünk, ahol az elsodortak megpihenhetnek és új erőre kaphatnak, ha nem kapunk is mindezért ezután elismerést. Igen, minden úgy lesz, mint eddig: dolgozunk becsülettel s szeretjük egymást. Semmi sem változik, csak ezentúl ál munkában hordjuk a licistasapkát s ülünk fel a vakációra röpitő vonatra, csak ezentúl le kell húnynunk a szemünket, hogy láthassuk egymást.

Hát fel a fejjel és előre az élet iskolájának „cum Deo pro patria et hominibus” jelszóval. Induljunk hát fiúk, kéz a kézben! Istenhozzád iskola, tanáraink, iskolatársaink, drága emlékeink, te olyan hamar elröppent nyolc év, Isten veletek! A viszontlátásra álmainkban!

*

Németh Sámuel igazgató beszéde a búcsúzó ifjúsághoz a Deákkútnál
1934. június 9-én.

Kedves Ifjúság!

A régi rómaiaknak nagy veszedelem idején sajátos vallási szokásuk volt. Fogadalmat tettek, hogy annak az évnek minden tavaszi termését: növényt, állatot, embert az isteneknek ajánlják fel. Ezt a sajátos fogadalmat nevezték *ver sacrum*-nak. A növényt, állatot még abban az évben bemutatták, a gyermekeket pedig 20 év múlva kiküldték a nagy világba, hogy keressenek maguknak új hazát. Ezek azután eltávozva hazájukból, küzdve, harcolva sok erős, edzett néptörzsnek lettek alapítóivá. *Ver sacrum! Szent tavasz!* Ilyen *ver sacrum* vagytok ti is, kedves ifjúság, akik tőlünk búcsúztok! Húsz éve, hogy a világra szakadt a minden idők legnagyobb, legvéresebb, s hatásában legborzalmasabb háborúja, s húsz év múlva kiküld titeket is az iskola, a család, a haza, hogy immár magatok erejére támaszkodva küzdjete meg mindazokkal a nehézségekkel, amelyek a mai helyzetben rátok várnak. Annyi nehézség, ezzel sokszor összefüggő erkölcsi kísértések várnak rátok; az úgynevezett élet sokszor más elveket susog majd a fületekbe, mint amire iskola és templom tanított. Az élettel folytatott ebben a küzdelemben ne felejtsd el sem azt, hogy te „tavaszi” vagy, sem azt, hogy te „feláldoztatott, szent tavasz” vagy!

Tavasz vagy! Mit jelent s micsoda kötelezettséget hoz magával számodra ez a fogalom? A tavasz mindig szépséges, virágos ígéret a jövőre. A tavaszban ott remegnek, ott forrnak azok a természeti erők, amelyek a nyárban és ősszel éltető gyümölcsöt teremnek. Az ifjúság is ilyen ígéret, az ifjúságban is a testi és szellemi erők fejledeznek, forrnak, virágoznak. Amilyen természetesnek találjuk az őszy folyamán a sárguló levelet, épp annyira fájó s megdöbbentő érzést vált ki belőlünk, ha tavasszal látunk hervadó lombot; mert tudjuk, hogy beteg az a fa, amely a természet ébredése idején is csak fonnyadt levelet, vézna hajtásokat sarjaszt! Épp ilyen megdöbbentő, ha az ifjúság lelkén látunk sárguló levelet, hervatag hajtásokat: a kishitúséget, a csüggeteg lemondást, az akaraterő megtorpanását, s ezekkel összefüggően a kötelelességteljesítés lazulását. Az élet tavaszához nem ezek a zörgő, sárga, lehullott falevelek illenek! Az ifjúságnak hinni, remélni, lelkesülni, s ettől a lelkesedéstől fűtve dolgozni kell. Soha többé éltetekben át nem élhetitek azt a gyönyörűséges kort, amelyben most vagytok. S ennek az ifjúkornak legszebb joga s legszentebb kötelessége, hogy a hétköznapi életből kiemelkedve, az ifjú lélek duzzadó képzelő erejével *eszméket* állítson maga elé s azután lelkesedéssel igyekezzék ezeket az eszméket az *életben megvalósítani*.

De nem akármilyen eszméről van szó! Te nemcsak „tavasz” vagy, te „feláldoztatott, szent tavasz” vagy! Feláldoztattál nagy, szent

eszméknek, hagyományoknak. Azért jövünk ki ide erre a helyre, hogy itt is a hagyományok, diákőseitek levegője vegyen körül benneteket, hogy el nem múló hűséget fogadjatok az ősi hagyományoknak, amelyek e helyről szólnak felétek. S ezek a hagyományok megállapítják azokat az ideálokat, amelyekért nektek: magyar ifjaknak lelkesülnetek kell még akkor is, ha szenvedtek, ha nehéz gondok felhői gyülekeznek fejetek fölé. Azok a római ifjak, akik mint *ver sacrum* eltávoztak Rómából, rendesen valami jelvény alatt, többnyire Mars isten valamelyik kedves állatjának, a farkasnak, harkálynak, vagy magának Marsnak a képe, jelvénye alatt vonultak ki a városból. Erről nevezték aztán a belőlük keletkező törzset marsusoknak, picenusoknak. Tinektek is van jelvényetek, amely alatt ide kivonultatok, *amelyben egybeforrnak a múlt hagyománya s a jövő ideáljai*. Ez a zászló, amelyet most átadtok a következő nemzedéknek, két nagy eszmének szolgálatába állít titeket. A *piros-fehér-zöld zászló* szól a hazáról, amely vár titeket, hogy karral-fővel segítsetek rajta. A feladatok ezrei — majd megismeritek őket — állnak elibétek, s mind megoldható, ha az igazi hazaszeretetnek két főjellemvonása kísér benneteket: a hűség és az önzetlenség. A *hűség*, amely kitart vészben, viharban, megpróbáltatások nehéz napjaiban is, és az *önzetlenség*, amely a hazának tett szolgálatért nem vár ellenszolgáltatást. S a zászlón ott van a magyar koronán a *kereszt!* A második magasztos ideál, amelynek szolgálatába álltok: a vallás, a hit, Jézus szent neve. A magyar zászló alatt „Jézus” kiáltással rohantak őseink a magyarságnak és keresztyénségnek védelmére. Ez a zászló s Jézus neve szabja meg éltetek irányát, *ideáljaitokat*. S ha ennek a két nagy eszmének harcosai lesztek, érezni fogjátok, hogy harc közben mint erősödik, mint fejlődik lelketek, mint áradnak ezekből az eszmékből erkölcsi erők s az erkölcsi erőkből gazdag áldás a hazára, családokra, magatokra pedig lelki békesség és boldog öröm. Úgy legyen!

*

Eszme és tapasztalás.

Az 1935. évi maturandusoknak az Ifjúsági Diákszövetségből történt elbocsátása
alkalmával a Deákkútnál elmondta

vitéz Magassy Sándor, az Ifjúsági Diákszövetség elnöke.

Kedves Ifjú Barátam!

Minden esztendőben más és más arcokat látunk magunk előtt, amikor intézetünk nemes tradícióit szolgálva körülálljuk ezt a csendesen csobogó deákkúti forrást. Mások a diákarcok is, de lassanként egyre több új arc tűnedezik elő a tanárok sorában is. A régi arcokra esztendőről-esztendőre új vonásokat rajzol az idők ecsetje; a félénk, kicsi diákot délceg ifjúvá érleli

a Mindenható bölcsesége; a férfi lelkében pedig egyre gyakrabban ömlik el az élet alkonyának búcsúzkodó napfénye. Ti, fiatalok, Atlaszként feszítenétek neki vállaitokat a világ minden terhének, mi tanárok pedig görnyedtebb vállakkal, redősebb homlokkal és deresebb fejjel biztatgatunk évről-évre: „Csak előre, édes fiam!”

És mégis úgy érezzük, hogy ennek az alkalomnak és helynek most is ugyanolyan a lelke, mint régen: állandóan friss, — mert eszményekből született és eszményekből él.

Más iskolának és más helynek is vannak eszményei. De a mi Diákszövetségünk élete és munkája abból a lélekből táplálkozott, amely az örökkévalóság eszményét szolgálja. Itt nem a külső szervezeti tömörülést kerestük, hanem a lélek belső egységét. Itt nem faji, gazdasági és politikai érdekekért dolgozunk, hanem azért az önzetlen emberszeretetért, amely több és átfogóbb, mint e világ bölcséinek és hőrszainak tudománya és hőstette, mert ezt odafönt istenszolgálatképpen jegyzik be az Élet Könyvébe. Itt nem a siker és a mennyiségi teljesítmények lobogóját lengettük, hanem az élet apró martíromságának sebeit kötöztgettük; mert azt a feladatot akartuk csendben, feltűnés nélkül megoldani, hogy ne magunknak éljünk és dolgozzunk, hanem az Istennek és egymásnak. Megfigyelhettétek, hogy nyolcesztendei együttlétünkben egymás lelkének apró mécsflángjait szítottuk és óvtuk, mert azzal a hittel erősítettük magunkat, hogy csak ebben van erő, biztatás és remény. Közösén imádkoztunk, hogy közösén tudjunk egymáson segíteni is. Összerakosgattuk zsebpénzünket, hogy ne legyen olyan nehéz a tankönyvbeszerzés gondja, a lakás, a fűtés, a világítás kérdése. Bibliás összejöveteleinken Istenhez emelkedtünk, hogy biztosabban tudjunk itt a földön járni; gondolatokat cseréltünk, hogy életünk belső világa gazdagodjék; bizalmas összejöveteleinken feltártuk egymás előtt nyugtalan szívünk titkait, hogy aztán annál jobban megnyughassunk.

Hogy mi volt mindez valójában, azt ti most legfeljebb csak sejtitek. De ha majd évek múltán visszatértek ismét ide, visszatértek azzal a tapasztalással, hogy csak akkor tudtatok alkotni, híveknek maradni és boldogok lenni, amikor az iskolán kívül is a lélek egységét munkáltátok és nem magatoknak éltetek, akkor a Diákszövetség szerény eszméjéből már diadalmas tapasztalás lesz.

Ennek a tapasztalásnak azonban az a feltétele, hogy legyetek mindig olyan frissek, mint ez a forrás, amelyből most isztok; legyen az életetek mindig olyan tiszta, mint ennek a forrásnak minden cseppje, és úgy tudjatok elzárkózni minden szenny és bűn elől, mint ahogyan ez a forrás is elzárkózik a kíváncsi szem elől.

Adjon a jó Isten ehhez mindnyájatoknak erőt!

Ziermann Lajos soproni lelkész, a Líceumi Diákszövetség alelnöke, 1935. június 14-én a maturandusokat az öregdiákok szövetségébe a következő beszéddel vette fel:

Kedves Fiaim!

Amikor Izrael népe száraz lábbal átment a Jordánon, József a csodálatos átkelés emlékére emlékköveket állíttatott fel, s hogy az utódok is megtudják, megértsék: mit jelentenek azok az emlékkövek, a róla elnevezett emlékkönyvben meg is írta azok történetét.

Ennek az évről-évre itt a Deákkútnál összeseregülő diákgyülekezésnek, valamint az évről-évre itt megismétlődő szimbolikus vízivásnak is megvan a maga története. Hadd mondjam azt el tinéktek!

... 1922-ben volt az első általános érettségi találkozó s az első líceumi diákszövetségi nagygyűlés. Én tarthattam akkor a templomban az ünnepi prédikációt. Prédikációmát így kezdtem: „Szülőföldem szép határában van egy forrás. Aki abból iszik — úgy mondják —, az nem tudja elfelejteni azt a földet, az visszatér oda. Sokszor ittam én is abból a forrásból. Nem is tudom elfelejteni szülőföldemet. De oda visszatérnem most nem szabad. Akik megszállották azt a földet, útját állják annak.

Kicsiben mult, hogy ugyanazok Sopron városát s ennek a városnak oly igen kedves forrását, amelynek vizéből mi mindnyájan ittunk, a Deákkutat, s az Alma Matert, melynek kebelén felnevelkedtünk, meg nem szálolták...”

Aztán arról a boldogságról szóltam, hogy Sopron hű maradt, magyar maradt... Akkor annak öröme gyülekeztünk össze a templomban, hogy hálát adjunk Istennek a szabadulásért... annak öröme gyülekeztünk össze a líceumban is, hogy odahajtsuk fejünket az Alma Mater keblére... annak öröme illesztettük össze a köveket idekűnn a Deákkútnál, ennél a forrásnál, amelynek vize századokon keresztül nemzedékeket üdített fel, amelynek kövein megpihentek apáink és megpihentünk mi is...

Amikor prédikációmát ezekkel a gondolatokkal elmondottam és visszamentem a sekrestyébe, bejött oda hozzám líceumunk akkori vallástanára, az áldottlelkű *Hetvényi Lajos* és egészen átszellemülve azt mondotta, hogy prédikációm bevezetése alatt az a gondolata támadt, hogy ezentúl a líceumból távozó diákok a Deákkútnál búcsúzzanak az Alma Matertől s hogy soha-soha el ne felejtsék az iskolát és soha-soha meg ne tagadják azt a lelket, amit a mi líceumunk adott, — ilyanak a Deákkút vizéből a martírpüspöknek, *Haubner Máténak* serlegéből...

Hetvényi Lajos a maga gondolatait hamar tettekre szokta váltani. Néhány nap múlva már meg is tartották itt a Deákkútnál az első búcsúzást s azóta évről-évre megismétlődik ez a szép jelenet.

Megismétlődött ma is... és ma megint rám vár a feladat, hogy amikor

ti itt búcsúztok s kiváltok a líceum diákseregéből, kéresteknek megfelelőleg felvegyelek benneteket a Líceumi Diákszövetség kötelékébe.

Különös meghatottság vesz ez alkalommal erőt rajtam. Megmondom miért. Néhány hét múlva félszázada lesz annak, hogy boldogult Édesatyám elhozott Sopronba és beíratott a líceumba. Tehát ismertem azokat a tanárokat, akik egy félszázaddal ezelőtt tanítottak a líceumban. Nagyobb részük már akkor jóval túl volt az ötvenen. Ismertem az akkor már nyugalomban élő líceumi tanárokat is. Ismertem az akkori öregdiákokat is, akik — ha nem alkottak is külön Diákszövetséget — mégis évről-évre eljöttek érettségi találkozójukra s boldogok voltak, amikor végigmehettek az öreg líceum udvarán. Ha azokra az időközben elhalt öreg tanárookra s diákokra gondolok s azokra, akik 50 év alatt velem együtt megöregedtek, akkor elmondhatom, hogy nagyjában ismertem mindazokat a diákokat, akik a líceumból egy százada kikerültek s akik egykor itt üdültek, ahol most mi állunk. Ha azoknak a líceumi diákoknak hosszú és tekintélyes sorát elvonultatom lelki szemeim előtt, bizonyoságot tehetek arról, hogy azok — nem tekintve néhány kivételt — mindenütt derekasan megállták helyüket s mind becsületet szereztek a mi iskolánknak. Ti is Édes Fiaim, álljátok meg mindenütt a helyeteket s szerezzetek becsületet a líceumnak. Ne felejtsetek el azt soha-soha s gondoljatok mindenkor szeretettel a ti tanáraitokra, akik áldottlelkű jó szüleitekkel együtt megőriztek benneteket élteteknek minden útján s kezükön hordoztak, hogy valamiképpen meg ne üssétek lábatokat a kőben. Ezeknek a tanároknak orcájáról, szeméből, szívéből most csak óhaj, egy kívánságot, egy kérést olvasok ki, t. i. azt, hogy mint az Alma Mater reprezentánsai, egykor odaállhassanak veletek együtt az Isten ítélőszéke elé és elmondhassák: „Akiket nékem adtál, én megőriztem, és egy is azok közül el nem vészett”. (János ev. XVII. 15.)

Ezzel az óhajjal, kívánsággal, imával veszlek fel benneteket a Líceumi Diákszövetség kötelékébe.

A deákkúti forrás meséje.

Írta Csaba József liceumi tanár.

Itt a fák közt titkok remegnek át...

Itt ősi mélyben csobban kicsi ér...

Életbe tűnt utak ifjúsága

Deákkúthoz mindig visszatér...

Utak innen messze kanyarodtak,

Ragadozó idő nyelte el...

Titok zúg a fák közt... mindhiába...

Kérdésünkre egyik sem felel...

Jöttek, hittek, láttak, álmot láttak...

Deákkútnál aztán végetért...

Haláltrejtő élet mind megölte

A forrás mélyén fakadt ős mesét...

Hallgatni a mesét idejöttünk,

Sorsunk nem új, az út is ismerős...

Bibor halálra érleli az erdön

Ifjúságát messze: messzi Ősz...

Utak mennek, jönnek, továtűnnek...

Kicsi gyermek indul s ideér...

Útja elvész, új gyermekek járnak

Nyomában és mind-mind ideér...

S ím a forrás ősmeséjü csendje

Igét is mond: Isten szava szól...

Utak mennek innen végtelenbe

Ismeretlen, égi fák alól...

S ím a forrás titka lesz egy útnak,

Nem halálba, életbe visz át...

Hazatalál innen — szív a szívhez —

A Deákkúthoz ballagó diák...

EMLÉKEK.

Sopron.

A Líceumi Magyar Társaság százéves fennállásának ünnepére
írta **Torkos László**, a Kisfaludy- és Petőfi-Társaság tagja.

Virágzó város, borral áldott
Halmok szelid lejtőinél,
Hol bércek zordon viharával
Birkózik enyhe tói szél;
Hová emléke drága multnak
Sok férfit s aggot visszavon:
Légy üdvöz ünneplő ruhádban
Fénylő örömmel arcodon!

Távol nyugatra vetve, — ím ma
Feléd néz észak, dél, kelet;
Részben magyar csak, — s ím az összes
Magyarság ünnepel veled.
Óh hagyd a nemzet himnuszába
Vegyülni ajkam szózatát,
Fiad valék hisz egykor én is,
Fogadd, mit hálás szívem ad.

Dermedt kor zordon éjszakáján
Szent oltárt vettünk itt körül,
Élesztve lángját lankadatlan,
Hogy hajnal keljen fényibül;
Kiolthatatlan lángolással
Szeretni hont és nemzetet
Nemes versenyben lelkesíté
Egymást vezérlő s vezetett.

Sívár teréről a jelennek
Lelkünk a fényes multba szállt,
Midőn szabadság koszorúzta
Győztes csatán a hőshalált;

Magas példáin nagyjainknak
 Rajongva csüggött szellemünk,
 Nagyságok egy dicső jövőre
 Szent biztosíték volt nekünk.

A nemzet édes, drága nyelve
 Keblünknek féltett kincse volt,
 Buzgó imádság ihletése,
 Mit bölcs beszélt, költő dalolt.
 Ha egy-egy csillag fénye rezgett
 Le ránk a gyászos éj alatt,
 Reméltünk, sírtunk, lelkesültünk —
 Szívünk belé majd megszakadt!

Oh, kik jobb sorsban éltek, — ott hol
 Tisztán magyar szív, szó, szokás,
 Nem értitek, mit ért szívünknek
 Magyar szívből egy dobbanás;
 Hogy értené, kit délben, este
 Színig tölt serleg s tál fogad,
 Mit ér a pusztán epedőnek
 Egy árva csepp, egy kis falat!

Virágzó város, borral áldott
 Halmok szelíd lejtőinél,
 Rajongó, küzdő ifjainkkal
 Te híven együtt érezél.
 Lelkes leányink ünnepinkre
 Derűt hozának s illatot,
 Nyelvben s szokásban bár nem egyek,
 A szívben egy tűz lobogott.

Lobogj, lobogj csapongva vígan
 Szemben s kebelben égi láng,
 Ím már pirulni kezd a hajnal,
 Melyről mi vágyva álmodánk;
 Sopron hű népe, ifja, lánya,
 Oh tedd fényessé ünneped,
 S kiket felgyújtott tapsod egykor,
 Ma szívből tapsolunk neked!

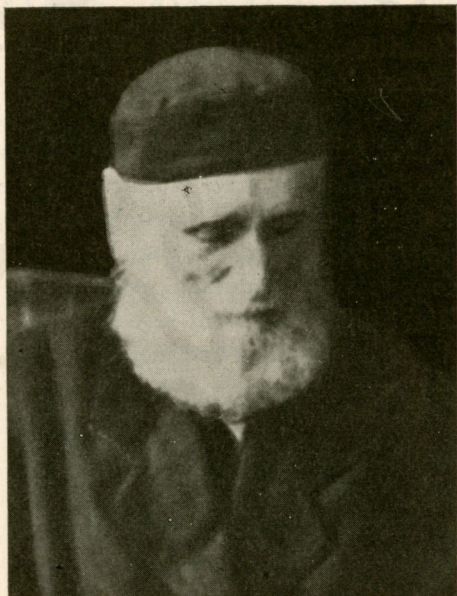
1890.

A soproni diákbanda.

(1856.)

Írta Torkos László.

A soproni diákérettel legszorosabb összeköttetésbe mint a diákbanda egyik kontrása jutottam. A primás akkor *Erdélyszky* volt, ki egészen cigányosan húzta a csárdásokat, melyek között az Ida- és Lujza-csárdások voltak a legdivatosabbak. A banda legeredetibb alakja *Kiss Anti* volt, kit furcsa módon szerzett névvel „Ganyos”-nak neveztek. Mikor Sophokles

A legöregebb licista öregdiák: a százéves Torkos László, a költő.

Antigonéja volt iskolai olvasmányunk, akkor kapta az Antigonus nevet, melyből később elmaradt az Anti, s a Gonus-ból Ganyos lett.

A banda közelebb hozta a magyar diákságot az inkább németnyelvű, de nagyobbbrészt magyarérezelmű polgári családokhoz. Több helyen szolgáltatatta a farsangi táncmulatságokban a zenét, hol tagjait nem tekintették fogadott zenészeknek, hanem éppen olyan vendégeknek, mint a meghívottakat. Mindenben úgy részt vettek, mint a többiek, még a táncban is, melyre maguk a lányok szólították fel őket.

A leggyakoribb táncok akkor a csárdáson kívül a „kör”- és a „sor”-táncok voltak s a francia négyes, melynek zenéje többnyire az akkor ismertebb operák részleteiből készült; ilyenek a Hunyadi-négyes és a Márta-négyes.

A táncmulatságok helyét a melegebb hónapokban a kirándulások foglalták el, ilyeneken néha az éjjelt is a szabadban töltöttük; reggel a kelő napot a banda hangos zeneszóval üdvözölte. Legélénkebben két ilyen kirándulásra emlékszem, melyek egyikén az éjjelt a közeli kedves hegyek között, másikon pedig a fraknoi vár és Rozália-kápolna közelében töltöttük. Fájdalom tölti el lelkemet a gondolatnál, hogy már nem tekinthetjük hazánk egyik részének.

Egy öreg licista emlékezései a 60-as évekre.

Írta Nagy Sándor, ny. celldömölki ev. lelkész.

Alma Mater — felnevelő édesanyánk —, ezzel a meleg elnevezéssel emlegeti soproni líceumunkat hálás tanítványainak serege. S e seregből sokaknak kétszeresen a felnevelő édesanyja volt; nekünk, azoknak a fiainak, akiknek nemcsak a lelkét rakta meg romolhatatlan kincsekkel, hanem testi javakkal is táplált bennünket, azokat a fiait, akik anyagi javakban nagy mértékben szűkölködtek.

Egyházkerületünk buzgó gyülekezetei, sorukban első helyen a soproni, melegszívű patrónusok évről-évre szeretettel nyújtották az anyagi segítséget, és kegyes adományaikból sok-sok szegénysorsú, taníttatásra érdemes ifjú végezhetette el felsőbb tanulmányait.

Így lett a mi líceumunk kezdettől fogva a szegények iskolája is.

Áldott, segítő kezek már az elemi iskolába lenyúltak az érdemes, szegénysorsú gyermekifjúért.

Nemesszívű jöltevők anyagi támogatásaival juthatott fel soproni líceumunkba egy alsóbüki bogárhátú kis házból *Gyurátz Ferenc*, akiből aztán egyházkerületünk nagy püspöke lett.

Így kerültem fel én is. A nagygyeresdi evangélikus iskolában kaptam meg az első útravalót az élet kenyeréből. Népes, bővérű iskola volt, hét községből gyűjtötte magába másfélszáz főnyi tanulócserejét. Derék, jó tanítónk, Németh Ferenc erős kézzel, de meleg szívvel vezetett bennünket a lelki javak szerzésében. Hatodik osztályos koromban a népes iskola „első diákja” lettem.

Jó tanítóm meg Szenté György, a neves büki tanító, igen érdemesnek tartottak a felsőbb iskolákra, s e jó vélemények alapján Trshtyenzsky Gyula lekipásztorunk buzgólkodására a geresdi gyülekezetnek vagy húsz vagyonos tagja, élükön Rupprecht Lajos sajtóskáli földbirtokossal jó szívvel összeadta az egyévi taníttatásomra szükséges összeget. Legyenek áldva ezért haló poraikban is ők, akik lehetővé tették, hogy líceumi tanuló lehessenek!

Örvendezve vártam az ősz közeledtét. Nagyon kíváncsi voltam Sopronra, a líceumra, arra a mozgalmasabb világra, hisz csendes földművelő tájék volt szülőföldem, a Répcemellék. Arrafelé akkor még vasútnak se híre, se hamva, sőt egész Dunántúlon akkor még csak a Sopron—Bécs közötti vasút volt meg. A csendes vidék életébe csak a háborúk hoztak mozgalmasságot; élénken emlékszem, hogy 1855. nyarán, a krími háború idején a szekerező gabonakereskedők nagy sebbel-lobbal szedték a gabonát (az ára négyszeresre szökött fel!); 1859. májusában pedig, az osztrák-olasz háborúk idején a mi vidékünk is hadak útja lett, s mi gyerekek tágra nyílt szemmel néztük a falunkon keresztülvonuló lovascsapatokat: a cseh dragonyosokat, a lengyel dsidásokat; ez utóbbiakat a falu népe rokonérzéssel fogadta és szívesen megebédeltetve bocsátotta tovább délnek, Olaszország felé.

Azután 1862. szeptember elején én is belekerültem a Sopronba vonuló diákseregbe. Zörgős szekerek szállítottak fel bennünket, sokszor megrakva gabonával is, amely majd a soproni hetivásáron kerül eladásra. Sűrű volt a szekérjárás; a Répcemellék népes rajokat küldött már akkor is soproni tanintézeteinkbe; azonkívül mifelénk vezetett a kemenesaljai, alsóvasi, zalai egyházmegyékből való diákhadak útja is.

A Magyarkapun keresztül, ahol ma a hatalmas Erzsébet-kórház van, vonultunk be Sopronba. Pár lépéssel odább már volt egy nevezetesség: „Sparherdfabrik” szólt a felírás egy épületen. Az idősebbek megmondták, hogy itt készülnek azok az újmódi „vaskemencék”, amilyen akkor a mi falunkban még csak egyetlenegy volt, Káldy József földbirtokos, egyházkerületi felügyelő házában.

A középületekről fekete, kétfejű-sasos címerek meredeztek le sötétén. Gögös fekete-sárga oszlopok ágaskodtak itt is, ott is az utcákon, amelyeken sok katona járt, főleg bőrpantallós morva ulánusok. A rendre a város külön muskatérosai (hajdúi) ügyeltek; a sok idegenség között ugyancsak tetszett szép, magyaros ruhájuk, a feszes, kék magyarnadrág és atilla, piros-fehér sujtással.

A mai szép Kaszinó-épület helyén várrom szomorkodott; közel hozzá, a Színház-térnél bújt elő boltozott kanálisból a Szedres-patak, s nyílt, mély mederben folyt tovább a romok aljában egészen a Templom-utcaig, ahol ismét boltozott kanális nyelte el, s folyt tovább a Paprét felé. Az idősebb diákok, főleg a kemenesaljaiak büszkélkedve mutogattak a mély mederbe: oda hajigálta bele Berzsényi Dániel licista korában a „poncichter” legényeket. A templomuicai mai zsinagóga helyén ugyancsak várromok meredeztek. Mellettük, egészen az Orsolyita-zárda kertjéig hosszú fakorlátok húzódtak egymás mellett; ezekre teregették ki száradni festés után nagy végekben a posztót a „Tuchmacherok”.

Hamarosan elrándultunk a tanítóképezdébe is, meglátogatni a föl-

dieinket, akik itt is szép számmal voltak. De nem ám a mai Deák-téren át vezetett oda az út, hanem a Hosszúsoron (ma Rákóczi-utca) és onnan a Képezde-utcán át. Hol volt akkor még a mai Deák-tér! Akkor még csak „kertalja” volt, közepén a Szedres-patak széles, mély, gondozatlan medre, s ide nyúltak le a Hosszúsor, Széchenyi-tér, Domonkos-utca stb. házainak (többnyire gazdaházak) hosszú kertjei, s ezeknek végében (a mai múzeumi oldal házsorának helyén) magas, erős kőfal húzódott, amelyen a kertekből keskeny deszkaajtók nyíltak a Szedresre. A patak jobbpartján pedig már szántóföldek kezdődtek. Ez a Szedres völgye volt az alsóosztályos licisták játszó, birkózó tanyája, s ide csak két úton, a Képezde-utcán át és a Kőfaragó-térről egy szűk sikátoron lehetett lejárni. A mai Erzsébet-utca sem volt még meg, ház és kert volt a helyén; tehát a líceum mögötti evangélikus temetőbe (ma már ez sincs meg) a líceum udvarán keresztül volt a bejárás. A délutáni órák alkalmával így gyakran néhány percre megakadt a feleltetés, míg egy-egy éneklő halottasmenet végigvonult az udvaron.

De ennek a régi Sopronnak volt egy nagy látványossága, amivel akkor Dunántúlon csak ő dicsekedhetett: a gőzvasút. Vásároló emberek, diákok beszédéből sokat hallottam már otthon erről a nagy csodáról, hát mindjárt az első nap alig vártam, hogy este 9 óra legyen, mert, mint megtudtuk, ekkor érkezik meg Bécsből a vonat. Már jókor kinn voltunk a délivasúti állomáson. Végre jött, szörnyű dübörgéssel. Bizony, csaknem elfutottunk a vöröslámpás szörnyeteg előtt! IV.-es licista koromban nyílt meg azután Sopronból tovább Szombathely—Nagykanizsán át a vasút, amely tehát szülővidékemen húzott keresztül. Az volt ám még csak a valami, mikor mi répcemellékiek először mehettünk haza vonaton! Büszkélkedve tekintettünk a kemenesaljaiakra, veszprémmegyeiekre, balatonmellékiekre, rábaköziekre, akik még továbbra is szekéren vonultak hazafele.

Olajmécses, a módosabbaknál gyertya volt a világítás eszköze. A diák-coetusokban is többnyire gyertyát „fogyasztottak”, persze az olcsóbbikat, a faggyút. III.-os licista koromban, 1864-ben e téren is nagyszerű találmány hozta lázba a soproniakat: a petróleumlámpa, a petróleumvilágítás! Milyen gyönyörű fényt árasztott ez az olajmécsekhez, gyertyákhoz képest! Osztályfőnök urunknak éppen ezért tiszteletünk jeléül névnap ajándékba egy petróleumlámpát vettünk. Ha jól emlékszem: 3 osztrák-értékű forintért.

Pár év múlva, 1868 táján egy újabb, még nagyobb találmányon csodálkozhattunk el: a gázvilágításon. Nagyszabású munkák is voltak ezzel kapcsolatban: építették a gázgyárat, az utcákon mély árkokba fektették le a gázcsöveket. Ilyen árokásásnál a líceum környékén római kőkoporsók kerültek elő.

A sok nagyszerű találmány mostmár szinte rohamlépésben követte

egymást. 1870. tavaszán pedig megismerkedtünk a találmányok találmányával, a villanyvilágítással. Egy szép napon hirdetések meg szóbeszéd útján elterjedt a hír, hogy Bécsből fizikusok jöttek át és este a színház tetejéről bemutatják az elektromos világítást. Estére kelve ott is szorongott a Színház-téren egész Sopron, a diákság is. A színház tetejére vitték fel a csodálatos gépezetet, s a két szénrúd összeértetésekor vakító fény öntötte el a teret vagy egynegyed óráig, s még a tér végén is lehetett nála olvasni. De a mi időnkben még nem lett villanyvilágítás Sopronban. Ezt csak a 90-es években láttam először Pesten.

No de térjünk be már a jó öreg liceumba. Diáksága akkor, a 60-as évek elején elérte a szabadságharc előtti létszámot: meghaladta a 300-at. Majd mindannyija magyar ruhát viselt, tisztelendő, tudós tanáraival egyetemben. A felsőosztályosok között sok volt a szakállas, bajuszos; 20 éven felüli legények voltak ezek s a bizonytalan esztendőkhöz miatt jöttek már szinte legénykorban a liceumba. A szakáll- és bajuszviseletnek akkor, az abszolutizmus korában, erősen magyaros jellege volt.

Az akkori épület bizony szegényes, öreg bátyja volt csak a mainak. Utcai része akkor is kétemeletes volt; a jobboldali szárny (amelyben ma a nagykönyvtár is van) egyemeletes, a baloldali csak földszintes. Beosztása egészen más volt, mint a mai. Akkor még volt auditorium is. Az utcai rész jobboldali felében az I. és II. emelet egy nagy termet alkotott, ez volt az auditorium. Volt benne szószék, kis orgona, padok, székek, emeletmagasságban félkörívben keskeny, kis karzat. Belefért az egész ifjúság. Ott volt minden csütörtök reggel könyörgés, melyen résztvett az egész ifjúság, élén a tanári karral. E könyörgéseken deákpanyám első éveiben mindig *Pálffy József*, a szeminárium (tanítóképezde) igazgatója tartott mély áhitatot keltő exhortációkat. Később csütörtök helyett hétfőn reggel volt a könyörgés, melyen felváltva egy-egy teológusdiák prédikált. Orgonista szintén felváltva egy-egy szeminárista (tanítóképzős) volt. Örült a szívünk, mikor a könyörgésekre mehettünk, mert akkor még csak minden harmadik vasárnap volt magyar istentisztelet; máskor a német istentiszteleten vettünk részt s ebből bizony nagyon keveset értettünk.

Itt az auditoriumban voltak az iskolai ünnepélyek, a Magyar Társaság évvégi örömmünnepe, s itt tartott hangversenyt Sopron színe-java előtt 1868-ban *Reményi Ede*, a híres hegedűművész. Mikor a Hunyadi-induló, majd a Rákóczi-induló megzendült hegedűjén, valósággal extázisba hozott mindnyájunkat. A hangversenyen Reményi felkérésére szerepelt a liceumi énekkar is (tagja voltam), a Hunyadi-induló és más művek előadásával; *Hajas Andor* (a későbbi rábaszentandrási lelkész) pedig Petőfi „Honfidal”-át (Tied vagyok, tied hazám...) szavalta el tüzesen, lelkesen.

Bizony nehéz volt az első osztály, a birkózás a seregnyi új ismerettel és egyszerre két idegen idiomával is: a latinnal és némettel. Az utóbbiból

az első félévi osztályozásnál majdnem baj ért, pedig ezzel egyszerre véget ért volna a deákpályám. De tanárunk, az erélyes, katonás, de derűslelkű *Scheffer Károly* jószívűséggel további próbatételre eresztett. Nem is kellett csalódnia rólam való reménységében.

Aztán „napjaink repültek sebes nyilak módjára...” (Kis János). Tisztelendő, tudós professzoraink buzgósággal gyűjtögettek velünk a szellemi kincseket: az erélyes, de jószívű *Scheffer Károly*, *Poszvék Gusztáv*, *Kleeblatt Hermann*, *Fehér Samu*, ki rendszerint az alsó osztályokban tanított történelmet és földrajzot s színes, érdekes előadásával, jó magyar beszédével nagyon meg tudta ragadni a gyermeki lelket, *Malatidesz Sándor*, *Keszler Károly*, I. András Gyulának (a kiegyezés kora miniszterelnökének) egykori házinevelője, *Turcsányi Adolf*, az öreg, törődött *Lehr András*, Petőfi egykori tanára Sárszentlőrincen, az örökké komoly *Thiering Károly*, ki nagy alapossággal ismertette meg velünk a görög nyelv szerkezetét, *Király József Pál*, a nagy *Pálffy József*, a tanítóképezde megszervezője, *Bóka Péter*, a kitűnő képzettségű matematikus és fizikus, *Domanovszky Endre*, a filozófiatörténet tudós bűvárlója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, ki rendszerint a VII. és VIII. osztályban történelmet, magyar irodalomtörténetet, esztétikát, pszichológiát, a teológián filozófiát tanított, nagy bőséggel markolva a maga nagy tudományából. Sokat követelt, nem volt nála könnyű jól felelni. Én feleleteim alapján már VII. osztályos koromban igen az embere lettem. Óráin velem olvastatta fel az új leckét, melyet aztán röviden, de nagy alapossággal megmagyarázott. Életkörülményeimet is megismerve atyai pártfogóm lett. Igen sokat köszönhetek neki, legyen áldott haló poraiban is!

A teológián tanított még: *Müllner Mátyás*, ki a dogmatikát, újszövetségi bevezetést, egyháztörténetet adta elő erős lutheránus felfogással, bőséges magyarázatokkal; *Petrik János Jakab* az ószövetségi bevezetést és etikát, *Rajcsányi János* a gyakorlati teológiai tudományokat adta elő világos, jól tagolt rendszerezésben.

A tanítás a téli hónapokban d. e. 8—11, d. u. 2—4-ig, nyáron pedig d. e. 7—10-ig, d. u. 2—4-ig folyt. Minél korábban kezdődött, annál hatalmasabb étvággyal vártuk a delet, az ebédet, főleg az első esztendőben, amikor az alumneumban még csak ebéd volt, s így a magamfajta szegény diák vacsorára-reggélire sokszor csak éhkoppot nyelt. Katonás, „szigorú” koszt volt. Húsleves, hús főzelékkel, vagy tészta volt napról-napra, de se baj, a farkasétvágny nem kívánta a „változatosságot”. 1864. szeptembertől aztán már vacsora is lett, többnyire valamilyen leves kenyérrel, többek között „fürgeteg-leves”. Köleskása-leves volt a jámbor, de onnét kapta ezt a zordon nevét, hogy teteje a köleskása héjától téli fürgeteghez hasonlított. Puritán, egyszerű volt az „étterem” is; az asztalok között széles padok húzódtak, minden két asztal között csak egy, tehát két sor diák telepedett rá,

hátukat összevetve. Én rendesen *Pranger József* osztálytársammal vetetem össze a hátamat és kívántunk egymásnak kedélyes lökdösődéssel jó étvágyat a fürgetegleveshez. *Pranger József*, az egyszerű rohonci kötelesmester (kötélverő) fia az életben magas polcra jutott: az Osztrák-Magyar Bank vezértitkára lett, de azért különb étvággyal bizonyára sohasem ült asztalhoz, mint a soproni alumneumban. Közelemben szokott ülni másik jeles osztálytársam: *Bancsó Antal*, kiből aztán a teológia tudós tanára és a teológiai akadémia igazgatója lett.

Különös, feszültséggel teli esztendőök voltak azok a 60-as évek! Kifelé csendet kellett mutatni, de a diáktanyákon annál nagyobb hevülettel folyt a szó önálló Magyarországról, ezeréves ősi alkotmányról, nemzeti életről, és hol halkán, hol dacos hangossággal szálltak a kor hangulatát kifejező dalok: Osztrolenka csonthalmas terén..., Búsul a lengyel..., Oly leverten honnan jössz te, hej, pajtás?..., Hazádnak rendületlenül..., Is-ten, áldd meg a magyart..., Járjatok be minden földet... (Petőfi). Aztán mind bátrabban, szabadabban nyilvánult meg a nemzeti érzés. 1863-ban kivívta a diákság, hogy az abszolutizmus által megszüntetett érdekes egyesülete, a Deákkúti Vármegye újból megkezdhette működését és 1864. májusában újból megrendezhette híres majálisát. Itt áradtak még csak tüzesen a hazafias dalok! Az 1866-i majálisához szomorú nevezetesség is fűződik; ugyanaznap, a május 23-ról 24-re virradó éjtszaka volt az a katasztrofális országos fagy, mely az egész termést elpusztította. Egész éjjel dideregtünk a neuhofi táncteremben.

Jó reményeinket ugyancsak erősítették az osztrák uralmat ért csúfos kudarcok, vesztett háborúk. A magyarság beolvasztására, elosztrákosítására irányuló erőlködései semmivé váltak és mesterkedéseit kénytelen volt abbahagyni. A „Gotterhalte“-t is — emlékezetem szerint — akkor hallottam először, mikor az abszolutizmusra már készült a végső csapás: a porosz-osztrák háború kezdetén, 1866. májusában. Délelőtt 10 órakor véget érven a tanítás, sétálni mentünk. Hát Harka felől, az Ezüst-utcán át éppen akkor vonult be a városba egy pompás gyalogezred a Rákóczi-induló tüzes dallamára. A debreceni híres Dom Miguel-ezred volt. Jött az olasz tájakról, — ment Königrätz alá. A Várkerületen szemlét tartottak felette, s ekkor szép, méltóságos dallamra zendített rá a katonabanda. Akkor hallottam először. „Ej, de szép!“ — mondtam a mellettem álló *Hauer Gyula* osztálytársamnak (soproni fiú volt, soproni ügyvéd lett). Jól hátbavágott erre s letorkolt: „Te, magyar embernek átkos dallam ez! Ez a Gott-erhalte!“

A nagy öröm, a königrätz-i vereség híre, már a nagyvakációban ért bennünket. Még jobban kezdett mozgolódni erre a magyar világ! Mi, nagyobb diákok is ifjúi hevülettel olvastuk Kemény Zsigmond Pesti Naplójából a politika híreit. Az új tanévben mozgalmasabb lett a diákélet is;

bőségesen adott témát a kiegyezés ügye, s most már szabadon szállhattak az addig tilalmas Kossuth-nóták, a Garibaldi-nóta stb. Kolerajárvány volt kitörőben, de nem keltett bennünk semmi rettenést: nagyobb dolgokkal voltunk elfoglalva.

A kiegyezésben persze a „líceumi nemzet” is többet követelt, mint Deák, de azért lelkesen résztvettünk, sőt vezérkedtünk a kiegyezés örömére egyik este rendezett díszes felvonulásban. Örömmel vonultunk a koronázás napján (1867. június 8.) az evang. templomban tartott ünnepélyre is. Ünnepélyes érzésünket azonban csökkentette, hogy az ünnepély végig német nyelven folyt, s az istentisztelet újszerű elemei: hegedű- és orgonaszámok is ellenérzést váltottak ki bennünk.

De pergessük gyorsabban az éveket. 1870-ben tettem érettségi vizsgát s utána 1873. júniusig elvégeztem a teológia három évfolyamát; a negyedik évfolyamot az akkori rendszer szerint külföldön végeztem, a jénai egyetemen, 1873—74. két szemeszterében. 1874. őszén a lelkészi vizsga után lelkésszé avattattam, s ezzel életutamra bocsátott áldott Alma Materem, a soproni líceum.

1874. őszén búcsút vettem a líceumtól, de idők multán ismét visszatértem hozzá... fiaimban, kik mind az öten itt végezték el középiskolai tanulmányaikat, — ketten közülük az én életpályámat is választva, a teológiát. Egymás után 22 esztendő folyamán: 1899. szeptembertől 1921. júniusig „hézag” sohasem volt, sőt néhányszor, évek során át hárman is jártak egyszerre a líceumba.

Deákkút.

Írta **Kapy Gyula**, VII. osztálybeli tanuló.

Hűs erdőben, zöld fák alatt
Egy kis forrás fakad-fakad.
Szépségéről sem mesterség,
Sem művészet —;
A természet,
Egy nagy művész gondoskodék.

Napsugárban fénylő cseppek
A gyémántnál sokkal szebbek,
A tisztaság fényt ver vissza.
Halld, a cseppek
Mit csevegnek:
„Az erkölcsöd legyen tiszta.”

A lefolyó cseppek ellen
 Hiába küzd egy kő-elem:
 Meggörbed a cseppek alatt.
 Halld, a cseppek
 Mit csevegnek:
 „Bármit legyőz az akarat.”

Közös az út, egy se mondja:
 Balra megyek, avagy jobbra!
 A pártviszályt nem ismerik.
 Halld, a cseppek
 Mit csevegnek:
 „Egyetértés épít mindig.”

Fénylő cseppek, gyémánt cseppek
 Hullt lomb alá mért siettek?
 Hadd csodáljuk bájtokat még!
 Halld, a cseppek
 Mit csevegnek:
 „Legnagyobb dísz a szerénység!”

Szerény kis csepp! im egyszerre
 Nyugalmadat fel mi verte?
 Aludtál tán s felébredtél?
 Halld, a cseppek
 Mit csevegnek:
 „Ifjú, ha kell, lelkesedjél.”

Forrás mellett majd egekig
 Egy órjas tölgy emelkedik,
 Istent kéri két sudara.
 Halld, a cseppek
 Mit csevegnek:
 „Halljad, mit mond Isten szava!”

Hűs erdőben, zöld fák alatt
 Egy kis forrás fakad — fakad.
 Kiért fakad, kiért cseveg?
 Te éretted,
 Te végetted,
 Óh ifjúság! óh hallgasd meg!

Mindegyik csepp tégedet int,
Téged buzdít, tégy a szerint,
Légy erkölcsös, fáradj, dolgozz:
S im szép kutad
Utat mutat

Tiszta öröm forrásához!

1868.

Diákéveimből.

Irta **dr. Töpler Kálmán**, ny. polgármester, a Líceumi Diákszövetség elnöke.

Diákéveim élményeiből akarok egyet-mást elmondani. Nem történeti jelentőségű adatokat fogok felsorolni. Egyszerű emlékekről akarok csevegni. Ezek lelkemben mint kedves képek élnek.

Mikor az elemi iskolába kerültem, az még kizárólagosan német volt. Mint magyar anyanyelvű nem értettem semmit sem németül. Beadtak az első osztályba. Ma is látom magamat bokáig érő nadrágban. Akkor még nem ismerték a térdnadrágot. Nyakamat fodros, fehér ing-gallér díszítette. Nadrágom alatt száras csizmát viseltem. Annyira megszoktam ezt, hogy csak férfikoromban, mint nő ember váltottam fel cipővel. Annyira rabja voltam a csizmának, hogy sehogysem éreztem magamat jól cipőben. A bálokon cipőben jelentem meg. Éjjélkor hazaszöktem s cipőmet felcseréltem csizmával. Csak csizmában tudtam táncolni.

Az iskolában az első padban ültem. Hónapokig értelmetlenül bámészkodtam a levegőbe. Lassanként azonban kezdtem megérteni a német nyelvet. Az év végén én sem beszéltem rosszabbul németül, mint társaim. Közvetlen szomszédom *Thirring Gusztáv* volt. Ő semmit sem tudott magyarul. Nem értettük egymást. Mégis jól megértettük egymást. Hamarosan jó barátok lettünk. Barátságunkat tulajdonképpen az ú. n. „Stehmanderl” alapította meg. Ez a „Stehmanderl” 3 cm hosszú bodzabél volt. Kis emberke volt ráfestve. Lábát a bodzabél végébe dugott ólomszeg képezte. A nehézség törvényeinél fogva a „Stehmanderl” mindig a szegen állott. Ezt az állást bármely helyzetből megvédte. Bármely helyzetből mindig talpra állott. Ilyen talpraállót országos vásáron lehetett vásárolni. Két darabja egy krajcárba került. Vásár alkalmával szereztem ilyen talpraállót s természetesen magammal vittem az iskolába. *Thirring Gusztávnak* igen megtetszett, sohasem látott ilyent. Egyszer avval lepett meg, hogy meghívott uzsonnára. Kikötötte azonban, hogy vigyem magammal a kis talpraállót. Az első kérdése az volt, hogy elhoztam-e a kis babát. Guszti barátom mohón magához ragadta s egész délután jó kedvvel játszott vele.

Az én mulatságom az volt, hogy gyönyörködtem Guszti barátom ártatlan örömeiben. Úgy emlékszem, hogy neki ajándékoztam a babát. Az így keletkezett barátságot ma is hűségesen ápoljuk.

Ezt a barátságunkat szorosabbra fűzte feleségeink barátsága. Ők is iskolatársak voltak. Együtt nevelkedtek, együtt báloztak, egy éven belül mentek férjhez. Ma is még hűségesek egymáshoz.

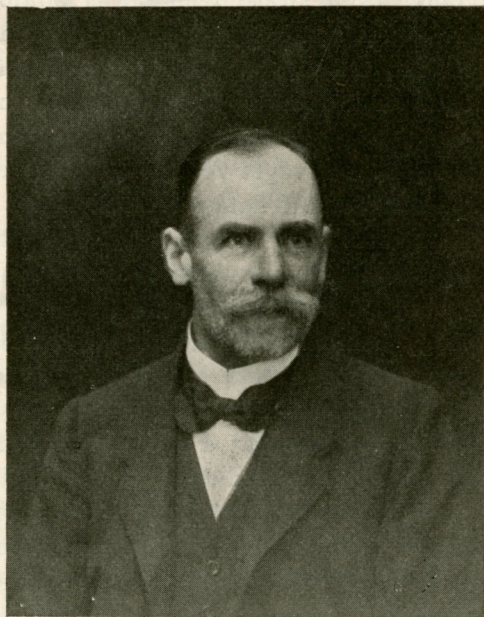
Akkoriban szokás volt, hogy a III. elemi osztály elvégzése után a középiskolába kerültek azok, akiket magasabb tanulmányokra neveltek. Ha azonban a gyermek még nem érte el a törvényes kort, megismételtették vele a III. osztályt. A IV. osztályba nem szívesen adták a gyermekeket. Ott egy nagyon kiváló, de nyersesége és szigorúsága miatt nem kedvelt tanító működött. Velem azonban elvégeztették a IV. osztályt. Hálával gondolok annak elsőrendű tanítójára. Neki köszönhetem, hogy a líceum I. osztályát játszva végeztem el. A latin nyelvtől eltekintve az egész anyagot tudtam. Csak éppen magyarul kellett elmondanom.

Thirring Gusztáv, aki gyenge fiú volt és ezért szülői nagyon féltették, megismételte a III. osztályt. Őneki a líceum I. osztályában a tananyag és a nyelv újdonságával kellett megküzdenie. Nem kell hangsúlyoznom, hogy kiválóan megfelelt a feladatnak. Egyébként a III. osztályból kerültek ki a temetkezési énekesek (*Leichensänger*) és a keresztyvők. Temetéskor a koldusbíró, aki a temetést a keresztyvő oldalán vezette, eljött értük és az osztályból a temetésre vitte őket. A keresztyvő magával vitte a keresztest. Ennek az osztály egyik sarkában volt a helye. Az énekesek fejenként 4 krajcárt kaptak; első osztályú temetésnél 10 krajcárt.

Mikor a liceumba kerültem, szüleimnek Templom-utca 22. számú házában laktam. Innét jártam az iskolába. Téli időben a divatjából már régen kimult diákköpenyben. Ez a köpeny nagyon bő volt s gazdagon volt zsinórozva. Csak a gallért tartotta össze egy zsinórgomb. Az ujjai is nagyon bővek voltak, s a hideg szél akadálytalanul befújhatott a köpeny alá. Olyan szűrféle ruhadarab volt. — A neológ izraeliták temploma helyén még a régi bástya állott. Az volt a posztós céhnek szárogotója. A mostani kaszinó helyén a várakok volt.

A mostani líceum keleti oldalán két kis bolt állt. Ott dohányneműt és az úgynevezett „marcit” lehetett kapni. A „marci” jó nagy vízeszemlye volt. Ezt szerették a deákok reggel enni. Akkor még rendes reggelit nem kaptak az alumneumban. A „marci” ára 3 krajcár volt. A bélét a deákok kivágták, kemény haját pedig összegöngyölték; így ropogtatták fogaikkal. Az Erzsébet-utca és a Széchenyi-tér sarkán, a mai Vághy-féle ház helyén állott *Beck* hentesmesternek a háza és üzlete. Ott nagyszerű töpörtyüt és szafaládét lehetett kapni. Ez is kedvenc reggelije volt a deákságnak. A szafaládé ára 4 krajcár volt. Marci és töpörtyü vagy szafaládé együtt ünnepélyes reggeliszámba ment.

A liceum alsó osztályaiban még nem volt szerepünk. Az V. osztálytól fogva azonban tagjai lettünk a Magyar Társaságnak. Azok, akik németül tudtak, a Német Társaságnak is. Élénken emlékszem vissza a Magyar és a Német Társaság örömnépeire. Mély benyomást gyakoroltak lelkületemre. Ha ily örömnépen szavalattal vagy önálló dolgozattal felléptem, szüleim néhány hatossal jutalmaztak. Ilyenkor a velem hasonló kitüntetésben részesült Thirring Gusztáv barátommal elmentem a Színház-utcában volt Schwáby-féle cukrászdába. Ott szerényen elfogyasztottunk nagy él-

Dr. Töpler Kálmán

m. kir. kormányfőtanácsos, ny. polgármester, a Liceumi Diákszövetség elnöke.

vezettel egy kis adag fagyaltot süteménnyel. Mi azonban nem lettünk olyan híresek, mint a Schwáby-féle cukrászda. Ez átment egy Kugler nevű cukrász kezébe. Ő azután Budapestre költözött. Ott megalapította a kezdetben az ő nevét viselő, később a Gerbeaud nevet felvett közismert cukrászdát.

A régi liceumnak a Széchenyi-térre néző részén volt az auditorium, karzattal ellátott díszterem. Itt tartották meg az ünnepségeket, a vizsgákat, héfőn reggelenként az exhortációkat és gyónás előtt a deprecációkat. Itt olvasták fel a tanév kezdetén a liceum iskolatörvényeit.

Ez az auditorium egyúttal az evangélikus gyülekezet konventüléseinek

is a színhelye volt. Emlékeztetője volt ez annak, hogy hajdan a liceum a gyülekezet tulajdona volt. Sőt a hitközség elemi iskolájának egyik osztálya és tanítójának lakása is a liceumban volt elhelyezve.

A rendes tanítás a negyedőrai szünetek megtartásával délelőtt 8—11-ig és délután 2—4-ig folyt. A negyedőrás szüneteket az épület udvarán töltöttük. Megvolt az én időmben még a carcer is. Emlékezetem szerint azonban akkor már nem nyílt meg az ajtaja. Divatban volt azonban még a testi fenyíték, a megcsapás. Ennek az alkalmazását a tanári testület határozta el. Végrehajtására megjelent az osztályban az igazgató, az osztályfőnök, az órás tanár és a sírásó teendőit is ellátó pedellus. Utóbbi egy hosszú nádpálcával. Az igazgatói dorgatórium után a sírásó-pedellus, akinek neve Wenzel volt, a balkezevel megfogta az elítélt balkezeit. Így kezdtek körben forogni, miközben a Wenzel Vetter inkább suhogtatta a pálcáját, semmint verte a gyermeket. Mindnyájan megkönnyebbültünk, mikor az igazgató az eljárásnak véget vető „elég” szót kimondta. Az ilyen exekució nem volt épületes. Javító hatása nem volt. Az ekként megbélyegzett tanuló kimaradt az intézetből. A sírásó-pedellust egyébként „Wenzel Vetter, wann wird a gscheidts Donnerwetter?” csúfolódással tréfáltuk meg. Persze kellő távolságból. Az ő hatáskörébe tartozott a kávéházak és vendéglők ellenőrzése, hogy nem tartózkodnak-e ott licisták.

Akkoriban az evangélikus temető a liceum mai tornacsarnoka és a Deák-tér között fekvő területen volt, a mostani pénzügyi palota és az azt körülvevő épületek helyén. A bejárat a liceum udvarán át vezetett a temetőbe. Minden temetés a liceum udvarán vonult végig. Lehet képzelni, milyen figyelemmel kísértük a tanítást, mikor az ablakon keresztül lestük a temetést és a temetésről távozó közönséget. Különösen érdekelték a társadalombeli leányzók és ifjak temetései. Ezeknél a halottvivőket magyar ruhás licisták szolgáltatták. Kivont karddal kísérték a halottaskocsit két oldalán.

Itt akarom megemlíteni, hogy a régi liceum kapuját és az azt díszítő két bronz oroszlánfejet az orrba erősített kopogtatóval együtt a Tómalom-utcában levő Marschal-házba építették be. Igen kíváncsú volna, ha ezt a szép kapudíszat visszaszerezhetnék és a liceum mostani kapujára erősíthetnék.

Szerdán és szombaton délután nem volt tanítás. Ezeken a napokon voltak a Magyar és Német Társaság összejövetelei 2-től 3-ig. Mikor pedig kezdett kitavaszkodni, 3 óra után kivonultunk a szemináriumba. Itt volt a Deákkúti Vármegye szertára. Talicskából, ásóból, kapából, gereblyéből, seprűből, fejszéből és hasonló szerszámokból állott. A fiatalság járásokba volt beosztva. Minden járás élén a szolgabíró állott. Ő a szerszámokat a járáshoz tartozó fiatalság között kiosztotta. Ekként felszerelve, járásonként kivonultunk a szolgabíró vezetésével a Deákkúthoz. Itt aztán meg-

kezdődött a majálist előkészítő munkálat. Rendbe hoztuk a Deákkutat. Megtisztítottuk, hogy felírása: „Deákkút! Légy forrása soká ártatlan öröme!” olvasható legyen. A környéket és útjait megtisztítottuk a lehullott lombtól. Kivágtuk a száraz törzseket, a szemetet eltakarítottuk. Az utakra homokot hordtunk. Szóval a tél zordonságának nyomait eltüntettük. Nagy gondot fordítottunk a deákkúti kertnek a rendbentartására. A Deákkúti Vármegye külön kertészt választott tagjai sorából. Az ő feladata volt a kert ágyainak kigyomlálása. Ő gondoskodott az ágyaknak növényzettel való kiültetéséről, a keskeny utaknak homokkal való behintéséről. Ő készítette el a tetsző rendet. Ez a kert a forrástól északra, mintegy ötven lépés távolságban volt, az út mellett folyó és a Deákkút vizét elvezető patak túlsó oldalán. Ezt a patakot a kertbe vezető két bürüvel áthidaltuk.

Közvetlenül a forrás mögött volt az a kör, amely a tánc helyéül szolgált. Annak rendbehozatala sok munkát okozott. A talaj elkészítése és tömítése nem volt könnyű dolog. A kör körül lankásan emelkedő hegyoldalakat padsorokkal láttuk el. Az egész tánchely amphitheatrális benyomást keltett.

A kör déli szélétől húzódó keskeny völgynek az elején gallyakból sátrat állítottunk fel. Ez volt a cigányzenekarnak a helye. A forrástól nyugatra emelkedő hegyoldalba barlangot vájtunk. Ez volt a konyha. Itt melegítették a majális alkalmával a kolbászt. Onnét terjedt el a készülő gulyásnak étvágyat gerjesztő illata. A barlang mellett volt a cukrászda. Mellette volt a bor és sör kimérése. Természetesen sok padot és asztalt is vertünk a földbe a közönség kényelmére.

A kert útjait és a tánckör padsorait nyírfakerítéssel szegélyeztük.

A deákkúti kerttől lefelé, északi irányban, az út két szélén két szép fa állott egymással szemben. Közöttük az út közepén is állott egy szép fa. Talán még ma is állanak. Ezeket a fákat lombkoszorúval kötöttük össze és zászlóval díszítettük. Ez volt a díszkapu. A díszkapun túl, a mostani köfőjtővel szemben volt felállítva a körhinta. A kisdíákság szórakozására szolgált.

Mindennek az elkészítése sok munkába került. Több héten át kellett szombaton és szerdán délután a munkálatokat elvégezni. Fontos szerepe jutott az ilyen munkanapokon a Deákkúti Vármegye főorvosának. Folyton arra kellett ügyelnie, hogy a munkában kiizzadt díákság, majáliskor pedig a felhevült táncolók ne igyanak a deákkúti forrás hideg vizéből. Egy szóval a meghűlést kellett megelőznie és ellenőriznie. A munkanapokon este, mikor az alumneumba kellett sietni vacsorára, járásonként bevonultunk a szemináriumba. Ott szépen elraktuk szerszámainkat.

A Deákkúti Vármegye polgárságát alkották a licisták, a teológusok és a szemináristák kivétel nélkül. Ez a három tanintézet vállvetve dolgozott

minden évben a Deákkút rendbehozatalán. A költségeket is ők viselték adó alakjában, amely minden vármegyei polgárra ki volt vetve.

Megérkezett a majális napja. A rendezőbizottság rendezte ezt. Ennek a bizottságnak sok dolga volt. Főleg nehéz kérdés volt a meghívandó vendégek jegyzékének az elkészítése. Sokszor pártokra szakadt a vármegyei polgárság egy-egy meghívó miatt. A rendezőbizottság a majális napján korán reggel gyülekezett a cigányzenekarral. Elmentek a zászlótarthoz, majd a hadnagyért, végül a főispánért lakásukra. Egy ideig elmulatoztak ott zeneszó és üdítő mellett, majd felvonultunk a liceum udvarára. Itt sorakozott a fiatalság járasonként. Mindegyik járásnak megvolt a maga, római számmal ellátott zászlaja. A zászlókat virággal díszítettük fel. Megindult a kivonulás a Deákkúthoz. Elöl ment a hadnagy magyar ruhában, kivont karddal. Ő vezette a menetet. Következett a cigányzenekar, majd a zászlóvivő, szintén magyar ruhában. Ezután jött a főispán a Deákkúti Vármegye főbb tisztviselőivel. Majd pedig az egyes járások vonultak fel saját zászlóik alatt. A főispán mellett lépdelt magyar ruhában a kisebb diákok közül megválasztott két huszár. A főispánt követte a két alispán, mindegyik egy-egy huszárral. A járások oldalán pandurok haladtak magyar ruhában, kivont karddal. Így indult meg a menet a Széchenyi-térről a Várkerületre, az Újteleki- és Jókai-utcán végig az Új-kertbe (a mai Erzsébet-kertbe) és a Deákkúti-úton a Deákkúthoz.

Kedves olvasóim önkénytelenül felvetik a kérdést, hogy honnét vette a fiatalság a sok magyar ruhát. Ezt mind kölcsön kapta a soproni polgári családoktól.

Ugyanis a 60-as években általános divat volt a magyar viselet. Nem is lehetett látni kabátot, csak atillát. A hölgyek is mind mentét és kalpagot viseltek a krinolinhoz. Mikor a magyar ruhaviselés divatja elmúlt, a magyar ruha szépen a szekrénybe került. A polgárság szívesen bocsátotta azt a diákság rendelkezésére majálisa alkalmával.

A díszkapu mellett díszőrség állott kivont karddal. Ez a díszőrség a pandurok soraiból került ki.

A délelőtti zenével, szavalatokkal, előadásokkal, énekkel telt el. A kisebb diákok játszottak és versenyeztek. Délután kezdődött a tánc, amely estig tartott. A szürkület és az esti lehülés beálltával az egész társaság bevonult a városba, a Magyar Király vendéglő kertjébe. Itt folytatódott a mulatság. Rendszerint azonban esős és hideg idő szokott lenni majáliskor. Ilyen esetben a délelőtti program lebonyolítása után a társaság az „Új-kertbe” (ma Erzsébet-kert), a mostani vendéglő helyén állott köröndbe, vagy pedig a papréti tornacsarnokba szokott vonulni. Itt hódoltak a táncnak.

A majális igen kedvelt mulatság volt; a közönség és a fiatal lányok tömegesen vettek részt rajta. Meg vagyok győződve, hogy kedves olvasóim is jól érezték volna magukat a Deákkúti Vármegye majálisán.

A líceum tanári kara 1873-ban.

Álló sor balról jobbra: Poszvék Gusztáv, Thiering Károly, Fehér Samu, Malatidesz Sándor, Scheffer Károly, Bencsik János, Keszler Károly. — Ülő sor: Király József Pál, Domanovszky Endre, Petrik János Jakab, Lehr András, Kleeblatt Hermann, Müllner Mátyás.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A soproni líceum negyedfélszázados jubileumára.

Írta Payr Sándor.

Ósi Alma Mater, soproni iskola,
Kis János, Berzsenyi egykori otthona,
 Negyedfél századnak viharai között
 Régi erőd, fényed soha meg nem törött!
 Láttál borús napot, láttál fényt és derűt,
 Az Úrnak Szentlelke veled volt mindenütt.
 Mint magyar Sionunk ősi, szent végvára
 Épültél ide ki az országhatárra.

A hosszú századok ködéből a képek
 Mint régi emlékek, ma előmbe lépnek.
 Látom még Sopronnak piacán a máglyát,
 Amelyre Luthernek könyveit felhányták.
 Azután felhangzott a bösz „comburantur” ...
 S égett — de szent vágytól — az egész Dunántúl.
 Az emésztő tűzből lőn nagy világosság,
 Lutherhez állott itt az egész lakosság.

S hogy tudomány nélkül a nép ne vesszen el,
 Sopron a múzsáknak új csarnokot emel.
 Az első szerelem szent lángja fellobog,
 Hordják a köveket, hitükben boldogok,
 Külföld tudósait s *Beythét, Muraközit*
 Az új katedrákba versengve ültetik.
 Homerost, Cicerót és a szent Bibliát
 Szomjúhozva hallja a sok lelkes diák.

A magyarságnak is kerül egy kis fészek,
 Oly kevés, hogy egy kis kápolnában fér meg.
 Itt hangzik elsőben az édes magyar szó,
 Szebb jövő záloga, messze elhallatszó.
 Német polgárok közt prédikátor, rektor
 Viszi a magyarság zászlaját mindenkor.
 Ők értik meg, mi lesz nemes missziója,
 Mi lesz iskolánknak örök fenntartója.

S a tanítók mellett ti jó patrónusok,
Hummel, Lackner, Dobner, ős patriciusok,

Csak nevetek német, magyar volt szívetek,
 Hazánk jövőjében ti mindig hittetek.
 Városunk fejei, művelt, nemes lelkek,
 Kik nekünk adtátok ezt az ősi telket,
 Kik iskolánkhoz az alapot raktátok,
 Síri álmatokban áldás szálljon rátok.

És te szent haragú, lánglelkű *Wittnyédy*,
 Kinek szívét ölyvként honfibanat tépi,
 Mikor hazajöttél diákjaid közé,
 A múzsák hajléka gondjaid' elűzé.
 Házadban terítél ifjainknak asztalt,
 Bennök reménykedtél, látásuk vigasztalt.
 Elveszítél kincset, családot és nevet,
 De iskolánk örök hálával emleget.

Kuruc *Telekesi Török István* apánk,
 Te bős csaták közt is gondoltál mireánk.
 Mit örökségedből ellenség meghagyott,
 Nekünk hoztál abból drága áldozatot.
 Te alapítál itt új *alumneumot*,
 Szegény diákoknak áldott asylumot.
 Nevedet őrzi az évi *hálaünnep*,
 Fiaink áldani soha meg nem szűnnek.

S ti ősökhöz méltó jóltevő unokák,
Ostffy, Rupprecht, Radó, Haubner és Simunyák,
 Kik szülők válláról vettétek a terhet,
 Iskolánk titeket soha nem feledhet.
 Világi vezérek s ti sok jó tanító,
Kövesdy s Hajnóczy, te magyar Cicero,
Schwartner, Domanovszky, Pálffy, Müllner, Király,
 Nyugvó porotokra ezrek hálája száll.

És az elvetett mag nem hullott hiába,
 Dicsőséget hozott a termés a fára.
 Magyar Horatius, mienk nagy *Berzsenyi*,
 Ifjú szilaj tűzét iskolánk fékezi.
 Ez iskolafalak látták *Döbrenteit*,
 Az új író gárdát már ő vezette itt.
Vajda Pétert ifjan itten ragadta el
 Sopron kies tája remek szépségével.

S mi nagy *Kis Jánosunk*, te jó magyar Herder,
 Tudásod versengett fennkölt, nagy szíveddel.
 Dicső műved áll még, a *Magyar Társaság*,
 Ország szemefénye itt akkor a diák;
 Fényes Helikon az évi *örömnünnep*,
Festetich, *Széchenyi*, mint vendég itt ülnek.
 A magyar Parnasszust Sopronba hoztátok,
 Magyar drámát írván, el is játszottátok.

És te Hippokrene, kies, szép Deákkút,
 Vized ma is csurog s gondtalan tovább fut,
 Ámde mennyi emlék forrott össze veled:
 Magyar tánc és zene, szép magyar viselet!
Zászlód ma is kincsünk, nemes hölgyek hímzék,
Vármegyéd szelleme él köztünk ma is még.
 Szuperintendensek, diák főispánok,
 Az élet harcát is ti jól megálltátok!

Tanuim: *Schedius*, *Lehr*, *Torkos*, *Pákh Albert*,
Dóczy, aki áldja az ő Alma Matert;
Wimmer, *Székács*, *Haubner*, a derék *Karsay*,
Gyurátz és egyházunk többi nagy papjai.
 Íme mily koszorú! Ez a mi koronánk,
 Fiaidra büszkén tekinthetsz, iskolánk.
 Negyedfél századnyi életed nem meddő,
 Maradj hű multadhoz s tied a jövő.

Az ősök szelleme sírjából ma kikél,
 Közel a temető, ez is nekünk beszél.
 Egyházunk vénei, dicsőült alakok,
 Ma kérdőre vonnak: mint sáfárkodtatok?
 ... Jertek bűnbánattal s erős fogadással:
 Szívünk a szent ügyé minden dobbanással,
 Hitünkért, hazánkért híven élünk, halunk,
 Az ősök nyomdokán végig megmaradunk.

1907.

Földrajzi visszaemlékezés.

Irtta dr. Thirring Gusztáv, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal ny.
igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

Ötvennyolc éve, hogy a soproni liceumot elhagytam. Fél századnál hosszabb idő! Sok régi emlék elevenedik meg lelki szemeim előtt; hálával gondolok szeretett régi tanáraimra — akik közül már egy sincs életben —, kedves egykori diáktársaimra — be kevesen vannak már! — s sok kedves apró eseményre, mely bármily igénytelen és semmis volt, mégis mélyen bevésődött emlékezetembe. De amikor most arra szólítanak fel, hogy ezekből az emlékekből valamit felelevenítsek a Diákszövetség emlékkönyvében, mégis zavarban vagyok, miről írok? A kegyelet és hála azt kívánná, hogy áldott emlékü tanáraimról emlékezzem meg; de amit róluk mondhatnék, azt bizonyára megírják mások is, ismétlésbe esni pedig nem szeretnék. Így ez alkalommal — kivételesen — olyan valakiről írok, akiről még soha nem írtam semmit: *saját magamról!*

Nem hiúság késztet erre, hisz gimnáziumi éveim nem voltak olyanok, amelyek kérdésre különös okot adhatnak. Jó tanuló voltam, de ez nem volt érdem, hanem csak kötelesség. Szerettem tanulni, mert már kislánykoromban éreztem, hogy csak ezzel vethetem meg jövőm alapját és mert úgy éreztem: ezzel tartozom áldott jó szüleimnek és szeretett tanáraimnak. És amit ez alkalommal saját magamról el akarok mondani, elmondom azért, hogy rávilágítsak arra, mennyire a fiatal gyermekkorban jelentkezőnek már oly törekvések és célkitűzések, amelyek — ha évtizedek alatt nem valósulnak is meg — néha öreg korunkban mégis testet öltenek.

Kis korom óta rajongva szerettem a földrajzot és a statisztikát. Már elemiiskolás koromban áhitattal csüngtem *Flasch János* tanító, a kitűnő pedagógus magyarázatán, amikor a Haucke-féle német földrajz-tankönyvből magyarázta Európa földrajzát, s amikor utóbb a gimnáziumban ennek a könyvnek (*Környei* átdolgozásában) magyar kiadásával is megismerkedtem, boldogságom nem ismert határt. Tízéves voltam, mikor *Keleti Károly*-nak az 1869. évi magyar népszámlálás eredményeit feltűntető kis zsebkönyvecskéjét megkaptam. Csak úgy faltam a benne foglalt tömörkedő számbeli adatot; mondhatom, ebből a kis könyvecskéből ismertem meg és szerettem meg a statisztikát. Volt egy testi-lelki jó barátom, akiben ugyanily lelkesedés buzgott földrajz és statisztika iránt: *Szigethy Lajos*, ma is nagyrabecsült, szeretett barátom, nyug. főgimnáziumi igazgató. Ketten együtt bújtuk *Fényes Elek*, *Vályi András* és más régi statisztikusok munkáit. *Szigethynek* bámulatos statisztikai memóriája mellett messze elmaradtam ugyan, de azért mégis büszke voltam rá, hogy el tudtam neki szavalni Sopron vármegye összes községeinek neveit *betűrendben!* Akkor még nem gondoltam arra, hogy statisztikus lesz belőlem, mert elsősorban a földrajz-

nak akartam élni. Mégis belőlem, a *Szigethynél* sokkal gyengébb tudású fiúból, hivatásos statisztikus lett, a statisztikusnak született *Szigethy* pedig mint történelmi tankönyvek írója szerzett kiváló érdemeket.

Hát a földrajz iránti lelkesedésem? Ezt sem nyomta el a statisztika, sőt mondhatom, egészen egyetemi tanulmányaim befejezéséig a földrajz volt mindenem; az a gyermekien naiv vágy töltött el, hogy egyenesen *Hunfalvy János* örökébe lépjek majd a budapesti egyetemen. A földrajz iránti lelkesedésemet bőségesen kielégítették a soproni líceum könyvtárai. Ami földrajzi irányú munka a Magyar és Német Társaság könyvtáraiban volt, azt mind elolvastam, szépen kivonatoltam, térképeit lerajzoltam. *Hunfalvy János* és *Pál*, *Vámbéry Ármin*, *Magyar László*, *Xántus János*, *Reguly Antal*, *Kőrösi Csoma Sándor* és más magyar utazók könyveinek tartalmát úgy ismertem, mintha magam írtam volna meg. 1878-ban (mint hatodik gimnázista) beléptem tagul a Magyar Földrajzi Társaságba (bölcsen titkolva, hogy még csak tanuló vagyok) s mivel annak folyóirata nem elégített ki (!!), fogtam magam s magam szerkesztettem „*Földrajzi Szemle*” cím alatt rendszeres folyóiratot („önálló” cikkekkel, könyvismertetésekkel, apró hírekkel, bibliográfiával stb.), amelyből négy szám „jelent meg” (a nyilvánosság kizárásával) egyetlen kézirati példányban. Magam is csodálkozom ma, ha látom, honnan vettem — tanulmányaim rendszeres elvégzése mellett — azt a rengeteg időt, amibe ez a sok olvasás és írás került.

Az északi sark és Afrika — ez volt olvasmányaim legkedveltebb tárgya. Akkoriban tért haza az osztrák-magyar északsarki expedíció, s én az élményeiről kiadott munka olvasása után az északsarki expedíciók irodalmát kezdtem „tanulmányozni”. Egy lipcsei népszerű kiadványsorozatban (*Das neue Buch der Reisen und Entdeckungen*) jelent meg *Kane* sarki útja, a Franklin-expedíciók története, de *Livingstone* és más afrikai kutatók munkái is. Így az északi sarkról csakhamar átpártoltam Afrikához — s ott megtaláltam *Magyar Lászlót*.

Magyar László! Minden diáknak lelkesítő eszményképe, minden más könyvnél érdekesebb olvasmány! Egy kalandos természetű fiú, ki megtelepszik Afrika belsejében, nőül veszi a néger király szépséges lányát, bebarangolja a Fekete kontinens addig ismeretlen vadonjait, felfedez új országokat, európai hírnévre tesz szert, elküldi munkájának kéziratát, tagja lesz az Akadémiának — aztán elhallgat — és már csak halálának híre jut el hazájába. Senki sem ismerte, senki sem támogatta, senki sem látta sírját. Lehet-e ennél érdekesebb alak, lehet-e izgalmasabb élet-történet? Az a rejtély, mely életének nagy részét borítja, nem izgatja-e a fiatalság fantáziáját? Nem ösztökéli-e arra, hogy igyekezzék többet meg tudni erről a rejtélyes alakról? Engem is bűvkörébe von az afrikai varázs. Kezdek összeszedni minden apró írást, ami *Magyar Lászlóról* könyvekben és újságokban szétszórva megjelent, s próbálom felderíteni életének ismer-

retlen szakaszait, rekonstruálni kiterjedt utazásainak irányait. 1878. tavaszán már kész az első vázlat, de ez — természetesen — még hiányos, fogyatékos; tovább böngésznek, kutatók s 1880-ban, mint nyolcadik osztályos, már a Magyar Társaság elé terjesztem dolgozatomat: *Magyar László élete, jelleme és irodalmi működése. Két ülést* (május 1. és 8.) vesz igénybe a dolgozat felolvasása. *Zarka József* osztálytársam a bírálója, az osztály legkitünőbb tanulója, mintaképe a komoly tanulónak, a kitűnő képzettségű fiatalembernek. (Szegény, korán halt meg, *Szalkai* néven, mint vasvármegyei alszámvevő; nem válthatta be azokat a szép reményeket, melyeket mindenki hozzáfűzött.) Előtte fekszik bírálata. Sok szépet mondott munkámról, de erős kifogásai is voltak. „Jeles dolgozat...”, mely figyelmet és érdeket kelt bennünk a földirat iránt. Érdeket kell keltenie, mert... oly kalandos életet ismert meg, ... mely megfelel a fiatal kedélynek... Az életrajzot fölösleges módon megszakítja saját reflexióival... Legbecsesebb, legönállóbb része a jellemrajz, melyben nem annyira sokoldalúságot, mint mélyreható működést tüntet fel a munka... Legkevesebb sikere van a dolgozat harmadik részének... az egész ismételése a már előbb mondottaknak, szószaporítással kibővítve... Böbeszédűség különben egyik jellemző oldala a szerző irányának. Írálya egyes részeit tekintve könnyen folyó és világos, de egészben darabos a sok hosszú idézés miatt. Mondatszerkezete halmozó... Végeredmény: helyesen választott tárgy, érdekesen előadva, a szorgalom meglátszik, s legjobban vélem megdicsérhetni, ha szemrehányást teszek neki, hogy miért nem lépett fel Társaságunkban többször is hasonló irányú dolgozatokkal.”

A bírálatból kiragadott szavakból mindenki képet alkothat magának a dolgozat értékéről vagy értéktelenségéről. Magam is okultam belőle: láttam, hogy még nagyon kezdetleges a munkám, legfeljebb kiindulópontja lehet egy alaposabb, komolyabb munkának. S mivel utóbb azzá is lett, nem hagyhatom abba visszaemlékezésemet a líceumból való távozásommal, hanem el kell mondanom a további fejleményeket is.

1880. őszén a budapesti egyetemre kerültem, mint földrajz-természetrajzszakos „filozopter”. *Hunfalvy János* lett legkedvesebb tanárom, ki nagy szeretettel fogadott, hiszen édesanyámat még fiatal korából, Eperjesről, ismerte; mindvégig atyai jóindulatú tanárom volt, kit rajongva szerettem. Nála megtaláltam *Magyar László* eredeti afrikai leveleit, áttanulmányoztam (most már a szó komoly értelmében) az újabb afrikai irodalmat s ennek alapján megírtam — *Magyar László* életrajzával együtt — az ő munkásságának tudományos méltatását. A munka kiadását *Ráth Mór*, a híres könyvkiadó vállalta, a kézirat majdnem teljesen készen volt, mikor 1888. december 6-án váratlanul, *nekem túlkorán* meghalt *Hunfalvy János*. A halálos ágyán, alig egy-két nappal kimúlása előtt, lelkemre kötötte, hogy nagy Egyetemes Földrajzának sajtó alatt lévő harmadik kötetét fejezzem

be... A hálás tanítvány ragaszkodásával teljesítettem óhaját, — de egyébként szeretett tanárom halála romba döntötte terveimet. Geográfus pályámnak vége szakadt — statisztikus lettem — és ezzel a Magyar László-kézirat is, befejezetlenül, az íróasztal fiókjába került.

Ott pihent 49 évig! Ekkor megint előszedtem. Ha már annyit foglalkoztam *Magyar Lászlóval*, hadd fejezzem be ifjúkori munkámat. Rengeteg új anyagot sikerült felkutatnom, mely *Magyar László* ifjúságára, afrikai utazásaira, a portugál kormányhoz való viszonyára vonatkozik. Egy csomó ismeretlen levele és írása került elő: új világításban áll előttünk *Magyar László* tiszteletreméltó alakja. Boldognak érzem magamat, hogy fiatalkori ideálom emlékéét öreg napjaiban megörökíthettem, hogy azt a munkát, melyet gimnazista koromban ifjonti lélekkel megkezdtem, félszázad mulva, a 76 éves öreg ember higgadt megfontoltságával és széles látókörével befejezhettem, kiadván *Magyar László élete és tudományos működése* című könyvemet.

A soproni diákok.

A soproni főiskola 350. évfordulója emlékére írta **Tompa Kálmán.**

Legendás multnak lapjait forgatva
Elöttem álltok lángbetűs nevek:
Elöttem álltok, s látom, mint küzdtétek
Ki egytől-egyig azt a nagy nevet!
S rajongva nézem: százados romokból
Miként tör utat egy magyar világ...
Amelyben csillag s üstökössé válik
Zengő nyelvén: a *soproni diák!*

Zengő magyar nyelv! Százados romok közt,
Melynek falában a madár se költ,
Magyar dal, ének, mely az ég felé száll
S megrázkódik az ezeréves föld.
A százados föld új falakra vágjik,
Mert nem nő rajta, csak penészvirág...
S ím új falat vág s új szellemet terjeszt
Zengő nyelvén: a *soproni diák!*

Magyarság vára: mint futótűz terjed
S csap át a falvak s kéklő bérceken.
Rákóczi jött így s vitta Bécs falát meg,

Mint hat e szó a germán népeken.
 Magyarság vára! Hol az idegennek
 Csak vendégképpen jut már a virág...
 Hol a bilincs, mely ezt így el ne tűrje?
 S bilincstől sem fél: a *soproni diák!*

Magyarság vára: És megindul útján
 Miként Csabának hadverő hada.
 Mi a magyar, ha vérszerezte földén
 Már azt sem tudja, mi dajka dala?
 A jött-ment élhet az anyanyelvével,
 De a magyarnak még jó szót sem ad?
 Nem úgy! És lelkét lángra gyúlni érzi
 Zengő nyelvén: a *soproni diák!*

Mienk e vár, mint ez a föld miénk itt
 S e várnak nyelve jogosan magyar!
 S az ősi tölgyek megremegve hallják,
 Mint zúg, dörög s zeng ajkukon a dal.
 Az oltárkép is majd hogy meg nem indul,
 Amint elzengik a magyar imát.
 De mindhiába! Istent így dicséri
 A multban már: a *soproni diák!*

De ím, mi zajlik Erdély bérchatárán?
 Tanyát ütött egy vándor víg csapat!
 Színészek! — mondják — most vették kezükbe
 Először az ő vándorbotjukat.
 S alig kel híre, itt egy lelkes ifjú
 Megírja az első tragédiát,
 Lejátsszák rögtön s nemcsak drámaíró,
 De színész is: a *soproni diák!*

Feszülj hát lantom minden egyes húrja,
 Míg büszke szemmel nézek szerteszét;
 S a legszebb dálnak dallama fakadjon,
 Elzengeni nagy őseink nevét.
 Mert őseink! Szent őseink valának,
 Kik lelkük lelkét nekünk áldozák.
 S ezek közt első az ígék szavával,
 Az a sok lelkes *soproni diák!*

Berzsenyi, Székács, Ajkay, Kis, Asbóth,
 Lakos, Ihász s a Véssey fiúk,
 Kik a babér- és dicsőségben úsztak,
 Hogy tört legyen a rögs vándorút.
 Nagy őseink ők! Kikre ihletten
 Tekinthez vissza ez a kis világ...
 Mert itt, ahol a német múzsa székel,
 Magyar színész: a *soproni diák!*

És mind, akik most multak tengerében
 Fürdők, írók, kicsinyek, nagyok,
 S kiket a multnak lelkes tette ihlet,
 Katedrán álló s szószéki papok,
 Az ajkatokkal büszkén hirdessétek,
 Hogy megértsék a késő unokák,
 Hogy zászlójára lángbetűkkel írta
 A magyar szót: a *soproni diák!*

S ti, akik most már késő unokái
 Lehattetek az ő nagyoknak itt,
 S még gyermekésszel meg nem értettétek
 A magyarságnak lelkes papjait,
 Ha majdan eljő az a kor határa,
 Midőn más nem lesz, csak magyar világ,
 Gyönyörtől ittas kebellet zengjétek:
 Magyar volt mindig s az is lesz örökké,
 Miként a multban: a *soproni diák!*

1907.

Pályakezdésem a líceumban.

Irta **Marusák Pál**, ny. tanker. kir. főigazgató.

Sohasem ültem a líceumi tanulók soraiban (az én Alma Materem Késmárk), mégis a líceum tanítványának érzem magamat. Mert fiatalon tanára voltam a líceumnak és ott szereztem, onnan vittem magammal, az ősi intézet szellemétől, hagyományaitól ihletve, tanári egész pályafutásom vezér-szövétnéket.

1884-ben ért a szerencse, hogy *Góbi Imre* utódjának választottak a magyar irodalmi tanszékre. Mikor állásomat (*Gecsányi G.* és *Király Béla* kollégáimmal egyidejűleg) elfoglaltam, a tanári testület részéről olyan me-

leg fogadtatásban részesültem, hogy az első pillanattól fogva itthon éreztem magamat Sopronban. Müllner bácsi, az akkori igazgató, szíves öleléssel üdvözölt. Mellette *Poszvék Sándor*, *Gombocz Miklós*, *Bancsó Antal* teológiai tanárokkal együtt: *Malatidesz*, *Thiering*, *Scheffer*, *Fehér S.*, *Haniffel*, *Renner*, *Fejér L.* voltak a testület többi tagjai. — Mindössze négy rövid esztendőt töltöttem köztük; de az elég volt arra, hogy eltanuljam tőlük a legfőbb két tanári erényt: a hivatás buzgó, önzetlen, lelkes szolgálatát és a tanulóifjúság szeretetét. Ezek vezettek végig egész pályafutásomon, mint ahogy távozásom után is velem maradt líceumi kartársaim nemes barátsága és mint ahogy az ő emléküket őrzi az én hálás kegyeiletem. És ez talán megmagyarázza azt is, miért vagyok én ott a Diákszövetség minden találkozóján és miért néznek engem, mióta *Berecz Ábel* bátyánk elhagyott bennünket, a líceum legrégibb tanítványának.

Soproni emlékeim.

Irta Bereczky Sándor, ny. gimn. vallástanár, c. igazgató.

Miután a gimnázium első osztályát a kövágóörsi evangélikus algimnáziumban elvégeztem, 1873. őszén a soproni evangélikus gimnáziumba iratkoztam be és Sopronban nemcsak a még hátralévő gimnáziumi hét év idején maradtam, hanem a teológiai három évben is. Tehát 1873-tól 1883-ig, összesen tíz évig laktam Sopronban. Ez a tíz év elhatározó jelentőségű volt egész életemre; ennek a tíz évnek, tehát a Sopronban, a soproni evangélikus iskolákban eltöltött időnek hatásai oly mélyen vésődtek be lelkembe, hogy egész későbbi magatartásomnak ezek adták meg az irányt, a szabályt; vallási, erkölcsi életfelfogásom, világszemléletem e tíz év alatt alakult ki. Ezek a soproni iskolai lelki hatások oly erősek voltak, hogy még álmaimban is gyakran megújultak, életre keltek és nem egyszer még 78. évemben is soproni diákkorom örömeit és bajait élelem át. Ilyen ez az erős iskolai hatás, tudom, nemcsak nálam, de másoknál is. Ebben van éppen a nevelés nagy jelentősége.

Sopronra, a soproni evangélikus iskolára mindig a legnagyobb szeretettel és hálával emlékezem. Ez az iskola gondoskodott úgy testi, mint lelki eledelemről. Mindegyik tanáromra mint jótevőmre csak hálával gondolhatok s osztálytársaimban több olyan baráttra leltem, akikkel szorosabb összeköttetésem mindmáig élénken fennmaradt. Tanáraink közül négyről, ú. m. *Scheffer Károlyról*, *Malatidesz Sándorról*, *Fehér Samuról* és *Poszvék Sándorról* külön is meg kell emlékezmem.

Amikor Sopronban a második osztályban megjelentem, osztálytanárom

kővágóörsi bizonyítványom alapján a második pad végére ültetett. A gimnázium alsó négy osztályában ugyanis érdem szerint, azaz a bizonyítványunkban jelzett sorszám szerint ültünk a padokban. Latin nyelvi feleleteim alapján *Scheffer Károly* tanárom csakhamar az első pad elsői közé helyezett, e helyet azután az egész algimnáziumi tanulásom idején megtartottam. Ezt csak azért említem, mert jó latin tanárom egyúttal a tápintézetnek is felügyelője volt és én latin nyelvi jó feleleteimnek azt a kedvező hatását is tapasztaltam, hogy ő a tápintézeti díjnak először egy részét s nemsokára az egészét is elengedte vagy elengedtetette. Teológus koromban két éven át az étkezések felügyelője, műszóval seniora voltam. A seniorok a rendzavarókat abszéntálással szokták büntetni. Én nem igen éltem e hatalommal, de azért még most is emlegeti egyik jóismerősöm, egy budai gyógyszerész, hogy egy alkalommal kis parázs verekedésért egy egész hétre kitiltottam az ebédlő-teremből. Resteltem, de megtörtént. — Csak utólag látja az ember, mily nagy istenáldása volt az a tápintézet. Egész évi díja csak 36 forint volt, melyért ebédet, vacsorát és naponként egy félkilós kenyeret kaptunk. E nemes intézet nélkül igen sokan aligha végezhattük volna el gimnáziumi tanulmányainkat.

Malatidesz Sándor derék tanárom azért is jelentékeny szerepet játszik életemben, mert ő volt az első, aki mindjárt második osztályos koromban privátát szerzett számomra. Egyik osztálytársamat kellett magánórakon tanítanom, az iskolai feladatokban előkészítenem. Előképe volt ez későbbi életemnek. Nemcsak diákéletemen át, hanem a tanári munka idején is, 12 éves koromtól 70-ig nem sok idő kivételével magánórák adása volt az a mellékes foglalkozásom, amely az önfenntartás nehézségeit lényegesen könnyítette. — Még kővágóörsi diák koromban oda hazatérő soproni diákok *Malatidesz* tanár nevével ijesztgettek: „Csak kerülj az ő kezébe, majd megtudod, mit jelent soproni diáknak lenni!” Odakerültem. És ez volt rám nézve Isten egyik nagy áldása. A jó Isten oly jóindulatot keltett irántam jó tanárom lelkében, hogy egész soproni diákságom idején folyton éreztem az ő hol nyílt, hol titkos pártfogását. Azt is megírom, amit külföldi tanulmányutam kezdetén mondott, mert az nemcsak neki, de az egész tanári rendnek becsületére válik. A soproni teológusoknak abban az időben az utolsó, a negyedik teológiai évet valamely külföldi evangélikus egyetem teológiai karán kellett tanulásban tölteniök. A teológusok, sokan közülök lelkészek és tanítók fiai lévén, többnyire, mint én is, szűkölködtek földi javakban. Ekkép egy külföldi tanulmányi év, mely egyszerű életmód mellett is 600—800 forintot követelt, nehéz feladat elé állította a teológusokat. Szép számmal voltak ugyan hazai és külföldi ösztöndíjak, de a legkedvezőbb esetben is a költségeknek legalább a felét magának a diáknak kellett előteremtenie. Ezt jól tudta *Malatidesz Sándor*, az én nemes pártfogóm, azért jó lelkétől indítva egyik látogatásom alkalmával önként fel-

ajánlotta, hogy ha anyagiakban segítségre lenne szükségem, forduljak bátran hozzá, készséggel nyújt segédkezet. Nagy hálával fogadtam a szíves ajánlatot, meg is köszöntem s ámbár soha igénybe nem vettem, mégis jót tett velem, mert nyugodtabban tekinthettem a bizonytalan jövőbe, mint ahogy e szíves szó nélkül tehettem volna.

Fehér Samu történettanárom volt s azért játszott jelentékeny szerepet életemben, mert előadásmódja nem mindennapi, a tanulók figyelmét, érdeklődését erősen lekötő volt. Szabad előadása, erősen hangsúlyozó hanghordozása, élénk, szemléltető beszédmódja, mozgása, járása-kelése, egész testtartása oly lebilincselő s megjelenítő hatású volt, hogy a régmúlt eseményeket is oly tisztán láttuk, mintha szemünk előtt folytak volna le. Mindez azért volt nagyjelentőségű reám nézve, mert mint vallástanár igyekeztem az ő példáját követni. A vallástanítás túlnyomó részben történettanítás, amelynél az előadónak elsősorban arra kell törekednie, hogy hallgatói figyelmét tárgya iránt felkeltse és lekösse. Negyvenhét évi vallástanári munkám idején *Fehér* tanárom példája lebegett szemem előtt; őt igyekeztem követni.

A negyedik soproni tanárom, kiről még külön akarok megemlékezni, *Poszvék Sándor* volt. *Poszvék Sándor* a gimnáziumban is tanított bennünket hittanra, a teológián pedig dékánunk és több tárgyban, mint a héber nyelvben, a hittudományi enciklopédiában, a gyakorlati hittudományban pedig előadónk volt. Jénában tanult teológiát, de ment volt minden racionális túlzástól. A közvetítő és biblikus hittudomány híve volt. Mi, hallgatói mind az ő szellemének hatása alatt álltunk. Az ő bibliai irányát fogadtuk el magunkénak, mely távol állott épúgy a holt igazhitűségtől, mint az úgynevezett észvallástól. *Poszvék*ot nagy tudományáért, szíves, barátságos modoráért és mindenre kiterjedő figyelméért minden teológus nagyrabecsülte és kedvelte.

Többi tanárimról futólag emlékezem meg. Mikor 1873-ban az *Aedes Musis Erectae*-be beléptem, *Petrik János Jakab* volt az igazgató. Bizonyítványaimban a 4-ik osztály első feléig, 1876. januárig, az ő neve olvasható az osztálytanáré mellett, de ettől kezdve nemcsak a gimnáziumi, de a hittudományi bizonyítványaimat is az osztálytanár, illetőleg a dékán mellett *Müllner Mátyás* írta alá, mint igazgató. Közelebbi érintkezésben voltam *Veres Józseffel* is, a későbbi híres orosházi lelkésszel és *Góbi Imrével*, ki mint a magyar irodalom tanára, egyúttal a *Kis Jánostól* alapított liceumi „Magyar Társaságnak” volt tanárelnöke. Mellette mint titkár vezettem a Társaság ügyeit. Német nyelvbéli ismereteimet *Thiering Károly* tanáromnak köszönöm.

Az iskolai ünnepélyeken két ízben volt jelentékenyebb szerepem. *Müllner Mátyás* tanárt és igazgatót 40 éves jubileuma alkalmával köszöntöttem az ifjúság nevében az auditoriumban összegyűlt tanulószereg előtt.

Az ünnepséget *Malatidesz* tanár rendezte. Az igazgató által az ifjúság küldöttei számára a lakásán rendezett vacsorán az ifjak közül többen is felköszöntötték őt, én pedig az ünnepi lakomán szintén résztvevő *Scheffer Károlyt* köszöntöttem fel, megemlítve, hogy ő az ifjaknak nemcsak lelki, hanem mint alumneumi eforus, testi táplálásáról is gondoskodik. A másik szereplésem szintén tanár és igazgató köszöntése volt. Teológus koromban ment nyugalomba *Király József Pal* gimnáziumi tanár és a tanítóképző igazgatója. A tanévvégi szokott hálaadó ünnepeken a beszédeket a teológusok mondták. Akkor éppen én voltam soron és beszédemben elbúcsúztattam tanárunkat az iskolától, megköszönve az összes általa nevelt ifjak nevében buzgó tanári fáradozásait és a tanítóképző felállításában kifejtett példátlan nagy buzgalmát. Jutalmul műveivel ajándékozott meg.

Osztálytársaim közül háromról kell főképp megemlékeznem, kikhez kezdettől fogva szorosabb barátság fűzött, mely kötelék még most, az érettségi után az 58-ik évben is változatlanul fennáll. Ezek a barátaim *Töpler Kálmán*, *Thirring Gusztáv* és *Szigethy Lajos*. Említettem, hogy 2-ik osztályos koromban *Scheffer* tanár a 2-ik pad végéről az első pad elejére rendelt, így kerültem *Töpler* és *Thirring* szomszédságába s mellettük azután meg is maradtam. Dicsekszem velök, mint ahogy Sopron városa is dicsekedhetik velök, derék fiaival és a mi líceumunk is büszke lehet e két kiváló diákjára. Mindkettő kormányfőtanácsos, ami azt jelenti, hogy hazafias érdemeik a legmagasabb körök figyelmét is magokra vonták. *Thirring* országosan ismert jeles földrajzíró, turistavezér, főstatisztikus és a „civitas fidelissima”-nak kiváló krónikása és díszpolgára. *Töpler Kálmán* pedig jelenleg a mi Öregdiák-Szövetségünk kedves elnöke, előbb Sopron városának becsült polgármestere és egyidőben országgyűlési képviselő, majd felsőházi tag is volt. Sok érdemet szerzett ügyis, mint a soproni evangélikus gyülekezet felügyelője. Ő melléjük kerültem mindjárt soproni diákságom kezdetén. *Thirring* német családból származott. Mint szomszédja észrevettem, hogy egy összeírás alkalmával német anyanyelvűnek akarta magát az összeírólapra jegyezni. Figyelmeztettem, hogy az összeírólap egyik jegyzete alapján nyugodt lélekkel írhatja magát magyar anyanyelvűnek, amit ő meg is tett. Ámbár német anyanyelv bejegyzése mellett is egyik legderekabb magyar lett volna.

Töpler Kálmán már kisdiák korában is nem mindennapi lelki tulajdonságokat árult el. Megvolt benne például a nagylaki iskolásfiúk versben is megénekelt jólelkűsége. Valahogy észrevette, hogy egyik szomszédja nemcsak reggelit nem eszik, hanem akárhányszor egyik déltől a másikig csak lelki eledellel táplálkozik, ő tehát reggeli kávéja mellől a süteményt magával vitte az iskolába és felajánlotta sovány szomszédjának. Szégyen ide, szégyen oda, a szomszéd azt csendesen elfogadta és az ismétlések ellen sem tiltakozott. *Töpler* az a ritka szerencsés ember, aki maga is gyönyörködhetik

a róla szóló legendában. Sopronnak, tudjuk, választania kellett Magyarország és Ausztria között. Az izgalmas szavazás idején Budapesten halottam először s azóta többször is beszéltek, hogy a szavazást megelőző sorsdöntő napokban mikép járta *Töpler* szüntelen Sopron utcáit és látogatta sorra a poncikterek házeit, hogy újból meg újból figyelmeztesse őket Sopron és magyar hazájok iránti kötelezettségükre. A jó babtermelők végre is megsokalták a zaklatásokat, mert ők már jól tudják, mi a kötelességük, már rég elhatározták magukat és nem kell őket folyton figyelmeztetni, azért egyszerűen elrejtőztek a látogatások elől. A legenda azt mondja, hogy Sopron ez őslakói a fiaikat állították ki a kapu elé és ha ezek meglátták *Töpler* magas alakját feltűnni az utcában, elkiáltották: „Vater, lauf, der *Töpler* kommt.” (Apám fuss, jön *Töpler*!) Én a legendát ekkép hallottam, lehet, hogy változata is van. Hogy *Töpler* fáradozása nem volt hiába, azt a leg-hűségesebb város szavazásának kedvező eredménye mutatja. A szavazást megelőző fegyveres harcokat *Somogyváry Gyula* „És mégis élünk” című regényének második kötetében történeti hűséggel beszéli el. E könyvet nem lehet könnyek nélkül olvasni. Minden soproninak és Sopron iránt érdeklődőnek, sőt többet mondok, minden jó magyarnak el kellene olvasnia. Kár, hogy *Gyula diák* e könyvében a szavazást közvetlenül megelőző békés küzdelmekről és a szavazás részleteiről már nem beszél; *Töpler* legendája ezeknek egyik legszebb szakasza lett volna.

Harmadik barátom, akiről szólni akarok, *Szigethy Lajos*. Életünk párhuzamosan halad egymás mellett és sok hasonlóságot mutat. Az ő nagyatyja Kisdörgicsén volt tanító, ahol később az én atyám tanított. Ő is, én is evangélikus templom árnyékában nevelkedtünk, ő papfi volt, én tanító fia. Sopronban nemcsak osztálytársak voltunk, hanem lakótársak is a Templom-utcában. Együtt végeztük a teológiát, együtt mentünk Jénába, együtt tettünk 1884-ben Sopronban lelkészi vizsgát *Karsay Sándor* püspök előtt s együtt tanárkodtunk a budapesti evangélikus gimnáziumban. Dörgicse, az én hazám és Újmalomsok, az ő szülőföldje egy-egy evangélikus nápolyi gályarab lelkészt adott az evangélikus egyháznak. Rajtok kívül Dunántúlról még csak egy evangélikus gályarab lelkész került ki. S most mint nyugalomban élő öregdiákok is itt lakunk Budán egymás közelében. Többnyire együtt és egymás mellett szereplünk s azért engem többször *Szigethy*-nek szólítanak, őt meg valószínűleg *Bereczky*nek. A minap egy egyházkerületi felügyelő gratulált nekem sok szép egyházi alapítványomért; nehezen tudtam megértetni vele, hogy én nem *Szigethy* vagyok s én nem lehetek bőkezű adakozó, nekem sok gyermekem és sok könyvem van, mint a *Payr Sándor* fordításában megjelent német vers szerint a svájci papnak. Ahol pedig sok a könyv és sok a gyermek, „multi libri et liberi”, ott nincs alapítvány. Ebben tehát különbözünk egymástól. De egyéb különbség is van köztünk. Amíg a gimnáziumban én az elsők közt ültem, ő az utolsó

padokban olvasta pad alatt a regényeket. De a helyzet csakhamar megváltozott. A teológián már Szigethy volt rendesen az első kollokváló. Később még előbbre jutott. Ő lett az első magyar evangélikus tanár: az Országos Evangélikus Tanáregyesület jeles elnöke, én pedig ennek csak egyik legszerényebb tagja voltam. Én csak holmi kis tankönyveket írtam, ő pedig — költeményeiről és versfordításairól nem is szólva — „Luther Lelkének” négy kötetében oly jeles munkát szerzett, aminőt egyedül csak ő tudott megírni. Ebben a műben a Luther szellemében élt és működött, feltűnően nagyszámú kiváló magyarok szép életképeit rajzolja meg. Én is biztattam e mű megírására, mert ha elmulasztja, lehet, hogy száz évig is kell várni, míg újra akad egy ily polihisztor, ki az egész ország evangélikus világát tanulmány és tapasztalás alapján annyira ismeri, mint ő. — *Szigethy* e művében hálás szívvel emlékezik meg a jeles magyar Lutherek közt *Poszvék Sándor* dékánunkról és *Müllner Mátyás* liceumi igazgatóról.

1930-ban az 50 éves érettségi találkozón a 24 érettségizett közül 8-an jelentünk meg *Töpler*, osztálymegbízott hívására Sopronban. Úgy mint *Töpler Kálmán*, *Thirring Gusztáv*, *Szigethy Lajos*, *Szita Elemér* vasvári orvos és Vasvár díszpolgára, *Rosenthal Jenő* orvos és a zalaegerszegi izr. hitközség elnöke, *Engelsmann Samu* bécsi orvos, *Hess Dávid* és én. Csak mi ketten utolsók nem voltunk doktorok a 8 közt. Az osztály egyharmada 50 év alatt meghalt, egyharmada pedig öregség és betegség miatt otthon maradt. Az ötvenéves érettségizők együtt rándultunk ki a Deákkúthoz, a régi, kedves események és ünnepségek színhelyéhez, mely mint régi felirata mondotta, valóban sok ártatlan örömmel bővizű kútforrása. Utközben elmentünk a mellett a hely mellett, mely egy különös, soha el nem felejthető eset miatt lett nevezetes reám nézve. Negyedik osztályos koromban *Hering Miklós* barátommal és osztálytársammal, mint gyakran tettük, künn sétáltunk egyik délután az erdőben. Tudtuk, hogy a Deákkúthoz vivő út mellett egy helyen visszhang van. Odamentünk és én többször belekiáltottam az erdőbe: „Hölgyészben gombolcot fölznek”. És örvendtem a sikerült visszhangnak. *Hering Miklós* barátom a högyészi (Vas megye) evangélikus lelkész fia volt. Valamiképpen megtudtam a högyészieknél azt a szokását, hogy beszéd közben alkalmas helyen egy-egy *l* hangot csúsztatnak be a szavakba. Ekkép készült a fenti, erős hangon az erdőbe kiáltott mondat a högyészi *Hering Miklós* ingerlésére. De csúfosan megjártam az ártatlan pajkossággal. Később megtudtam, hogy éppen abban az időben *Gombocz Miklós* tanárunk is ott sétált az erdőben. Hogyan, hogyan nem, egyszer csak *Müllner Mátyás*, az igazgató megjelent az osztályteremben és bírálatot mondott az osztály tanulásáról és magaviseletéről. A bírálatban az is előfordult, hogy egyesek az erdőben a tanárok neveit tiszteletlenül kiáltozák. Az intés vége az a latin mondás volt, mely e szókkal végződik: „plus deficit, quam proficit”. Azonnal tudtam, hogy a lecke nekem szól; iskola

után rögtön siettem *Fehér Samu* osztálytanáromhoz, felvilágosítottam a tévedésről, ő elfogadta a magyarázatot és sohasem tapasztaltam e kellemtelen esetnek semmi káros hatását.

Amikor mi, öregdiákok a Pannónia-szálló kertjében, melyet *Töpler* barátunk jelölt ki számunkra találkozóhelyül, együtt vacsoráztunk, egyszer csak *Rosenthal Jenő* társunk egy fekete szövetet, régi zászlófoszlányt, mutatott fel, mint darabját azoknak a fekete-sárga osztrák zászlóknak, melyeket ő és társai, köztük a szintén jelenlevő *Szita Elemér* is, több mint 50 évvel azelőtt zsákmányoltak Sopron utcáin, hol valamely ünnepség alkalmával nagyon sok osztrák zászló volt kitűzve. A mi evangélikus iskolánk hazafias növendékeit annyira bántotta az a sok rossz hírű zászló, hogy többen összebeszéltek és az egyik éjjelen a sárga-fekete zászlók nagy részét letépték és részint magukkal hordták, részint lakásukon elrejtették. Az eset akkor szigorú vizsgálat tárgya lett, de csakhamar csendben elsimult a dolog, míg most, több mint 50 év múlva, új életre támadt. Ezt az esetet pedig azért említem meg, mert ez is mutatja, habár torzképben is, az evangélikus liceumi ifjúság hazafias magyar szellemét. A liceumi tanulók nagyobb része magyar vidékről került Sopronba, németül nem is tudott és a kisebb számú német anyanyelvűeket 8 év alatt oly tiszta magyarrá gyúrta, hogy a 8-ik osztályban beszédük alapján már nem lehetett őket egymástól megkülönböztetni. Liceumunk mindenkor a legszebb magyarosító munkát végezte s ily szép békés, csendes, feltűnés nélküli hazafias, magyarosító munkát végez minden evangélikus iskola és egész magyarhoni evangélikus egyházunk, melynek erre a hazafias munkára kedvező és bő alkalmat nyújtott és nyújt az a körülmény, hogy az evangélikus magyarok, tanulók is, felnőtt hívek is, folyton érintkezésben vannak más anyanyelvűekkel.

Köszöntünk, Sopron!

Írta Hamvas József.

Letűnt tavaszok elhangzott dalából
 Pendít a lelkem most új éneket.
 Ahogy érintem, meglebben a fátyol,
 Mit az idő a multra rávetett.
 Jertek velem, akikre kikeletkor
 Sopron deríté napfényes egét!
 Akiknek szíve itt dalolta egykor
 Az ifjúság pacsirta-énekét.
 Ha kincseink a termő nyárban vannak,

Lett tisztos élet, gazdag aratás,
 A bimbaját mind itt nyitotta annak
 A soproni szép virágfakadás.
 A mi virágaink, ott kint a réten,
 Elhullatták már régen szirmukat,
 De mit szívünkbe zártunk egykor, régen,
 A virágok még most is nyílanak,
 Hintsük ki hát ma itt e sok virágot,
 Szórjuk Sopronra szirmok szűz havát,
 Jelentse itt az örök ifjúságot,
 Magyar jövődő örök tavaszát.
 Igen, tavasz volt, bár a lombos ágot
 Az ősz sárgára festegette már,
 Mikor jöttünk mi ide, kis diákok,
 Mint erre szálló sok vándormadár.
 Az otthon képe, nyári fény varázsa
 Ott ringott még kis lelkünk tükörén,
 Mikor bejöttünk itt az új világba
 S szorongva állottunk meg küszöbén.
 Mint zúgó méhkas forrott és zajongott
 Az ódon, szürke líceumnak tája.
 Reménybe, vágyba, félelembe omlott
 A jövődő titkon szövődő szála.
 Megtelt a kaptár. Jó öreg padokban,
 Miket kivésett az elődök kése,
 Csodálkozó szemünk előre lobbant
 S megkezdődött a lélek magvetése.
 Amit a multban emberész kitermelt,
 Örök kincseül hagyva a jövőnek,
 Ami a porból emeli az embert,
 Mitől a szív fehér szárnyai nőnek,
 A nagyság, amit akarat kiedzett,
 Vagy lángzó szívek hajnalában feltűnt,
 Az igazságot, a nagyot, a szentet,
 Ott permetezték ránk, amíg figyeltünk.
 Időben, térben egyre nőtt a távol,
 Amit szemünk elért és átfogott.
 Emelkedünk a ködök vak honából,
 Megláttuk a fényes magaslatot.
 Onnan hullott le minden fény a szívbe,
 A hitnek és hazának tiszta fénye.
 Aki velünk az igazságot hitte,

Mind egybe forrott egy testvériségbe.
 Nem szakasztott szét nyelv és vallás gátja,
 A gyűlöletet nem hirdette senki.
 Ki e hazában édes anyját látta,
 Azt itt tanultuk egyformán szeretni.
 Mert méreg a magyarnak lelki rabság,
 Bukásba ment, ha sötét útra tévedt,
 Hatalmas naggyá tette friss szabadság,
 A haladásból lett itt mindig élet.
 Kik innen szálltak el, ma visszatértek,
 Szabadság fészke, ősi iskolánk!
 Hozsánna néked, hála és dicséret!
 Üdíts föl újra, mert megszomjazánk!
 Ki közelről, ki messze elszakadtan
 Feléd tekintett, lelkünk erre szállt.
 Sopronra néztünk, ha egy pillanatban
 Az ifjúság emléke visszajárt.
 Az erdős dombok, melyek árnyas útját
 Dalolva jártuk hangos gyermekajkkal,
 A völgyek, hol az ábrándok elfogták
 Szívünket, mikor jött az élethajnal,
 A város, melynek egyik ablakához
 Óh hogy tapadt föl ábrándos szemünk!
 E nagy terem is hányszor hitt magához,
 Zenéje, fénye együtt járt velünk.
 Aztán... Mint hogyha méla, halk zenébe
 Süvöltő vadság sikoltása csapna,
 Úgy vágott a hír szívünk közepébe,
 Hogy a nagy rablás Sopront is ragadja!
 Magyar lelkeknek tisztavízű kútját
 Belefojtaná idegen mocsárba.
 Óh jaj, hogy e nagy romlásoknak útját
 Ez a mi szegény nemzedékünk járja!
 Sopront akarják? Meddig sujt a végzet?
 Hol áll meg majd e szörnyű összeomlás?
 És itt megállt! Itt tört meg az ígézet,
 Sopron falánál véget ért a romlás,
 Csak eddig volt, hogy megpróbált az Isten,
 Betelt a mérték: bűnök bűnhődése.
 A jobb jövő kezdődött meg itten,
 Az új életnek itt lett ébredése.
 Itt fordult meg örvényeken a sajka,

Mely vészben járt s most csendes vízre indul.
 Áldott e hely. Az Úr kegyelme rajta.
 Nagy, szent ígéret, mely megvált a kintul.
 Te gyújtottad meg egykoron minékünk
 Az életnek fényes szövétnekét,
 Most benned lássa egész nemzedékünk
 A szent jövődő új ígétét.
 Megmentett Sopron! Hirdesd a hazának,
 Hogy a vízözön nem árad tovább,
 Dúló habokból tornyaid kiváltak,
 Mint egykoron a magas Ararát.
 Innen repüljön szét a szent reménység,
 Hogy új élet kel itten csakhamar,
 Lesz munka, ünnep, tett és friss egészség,
 Fölkel megint s erős lesz a magyar.

1922.

A mi kedves soproni Alma Materünk.

Írta **d. Pröhle Henrik**, pozsonyi evang. lelkész.

Csakugyan az voltál nekünk, te ősi evangélikus liceum: Alma Mater, tápláló anyánk, ott a Dunántúl kies szélén, ahol azok a zölderdőkoszorúzza „soproni hegyek” köszöntik a vándort s hívogatják, mintha azt mondanák: „Jöjj közelebb s nyugtasd meg tekintetedet azon a híres-neves virágzó városon, melyet védő karral veszünk körül, mint az anya édes gyermekét.”

Hányszor néztem én is ezek felé a hegyek felé, attól fogva, hogy édesapám kimondta a szót, hogy tanulnod kell fiam, s ha Isten is úgy akarja, pap lesz belőled. Remegő örömmel vártam a napot, mikor soproni diák lehetek. S az lettem. Az voltam tizenegy hosszú esztendeig (1881—1892), nyolc évig mint gimnázista és három évig mint az akkor még a közös „liceum” kötelékébe tartozó „bölcészlet-teológiai tanintézet” növendéke és polgára. Sok víz folyt le azóta a Dunán. Örömből, munkából, gond- és bánatból kijutott a részem. Más időket élünk s ami elmúlt, nem tér vissza többé. Fejemet dér és hó borítja. De azért soproni diáknak érzem magamat s fölmelegszik a szívem, valahányszor kedves Alma Materünkre gondolok.

Nem hiszem, hogy volna még iskola, melyre oly szeretettel gondolnának egykori tanítványai, mint a soproni liceumra. Ha két soproni öregdiák összehozza évtizedek múlva is, alighogy köszöntötték egymást, mindjárt a

diákevekre terelik a szót. Felcsillan a szemük. Se vége, se hossza az emlékezésnek. Egyik a másik szavába vág, hogy csak el ne felejtessenek valamit. Ifjakká lesznek az öregek, beszédesek a hallgatók. Mintha megállt volna felettük az idő: az órák mintha percekké zsugorodtak volna össze; szinte az időfelettség derűje nyugszik arcukon. Olyan megható két öregdiák találkozása!

A mi soproni Alma Materünk képe már külső mivoltában is maradóan bevésődött lelkünk táblájába. Pedig nem volt fényes palota, csak egyszerű, szürke emeletes ház. A második emeletet alig lehetett emeletnek mondani, mert ez csak a tető alatt végigfutó, rendesen besötétített kis ablakok mögött szerénykedő helyiség volt, ahol a „liceumi nagykönyvtár” őrizte féltő gonddal a külsőleg sokszor mogorva, de annál aranyosabb, áldottabb lelkű igazgatónk, *Müllner Mátyás*. Csak megijedni nem volt szabad, ha könyvet kértünk tőle a könyvtárból. Ránk mordult a bajusza alatt: „Minek neked az a könyv?” De azért örült, ha olvastunk és tanultunk.

Müllner Mátyás a Fertő melletti Meggyesen született. Onnan indult el a szerény falusi szülői házból. Rengeteg szorgalmú, tehetséges diák volt. Sopronban végezte a gimnáziumot és a teológiát, járt külföldi egyetemeken is. Mint tanár és igazgató is mindig teológus maradt, akinek minden beszédéből és intéséből ki lehetett érezni, hogy az az alap, amelyen áll, az evangélium, s akihez vezetni akar bennünket: a Krisztus. De alapos volt a klasszikusokban is. Beszédeiből még most is fülembe csengenek a legszebb klasszikus idézetek. A természettudományokban való jártasságáról tanuskodik, hogy régebben fizikai kézikönyvet is írt, amelyet a liceumban használtak is. Szóval polihisztor volt a szó legszebb értelmében. Őt és a liceumot nem lehetett külön elképzelni, már azért sem, mert mint igazgató ott lakott az első emeleten. Jobbra volt lakásának a bejárata, balra az „auditóriumé”, ahol az iskolai istentiszteletek, ifjúsági ünnepek szoktak tartatni. Mindig áhitattal léptük át az auditorium küszöbét.

De lássuk az épületet magát! Hisz erről akartunk szólni. Előtte a pezsgő élet zajos tere: az utca, amely nyugat és kelet felől fővonala volt a közlekedésnek, a Várkerület felé és megfordítva, meg a „promenádnak” árnyas gesztenyefáival. Sokszor de nehezen vártuk a zöldülő lombot rajtuk, mert ez a közeli húsvéti vakációt hirdette. A liceum mögött a halottak tanyája volt, a régi temető, ahol akkor még temettek. A nyilvános élet tanyája és a holtak birodalma között: a jövő reménye, az életre készülő ifjúság nemes versenyre hívó otthona... Az épület homlokzatát ez a felirat díszítette messze látszó nagy betűivel: „*Aedes Musis Erectae*”, a múzsáknak emelt hajlék. A nagy kapu két szárnyán egy-egy fényes réz-oroszlánfej, a szájában lógó vaskos gyűrűvel. A hosszú udvar baloldali szárnyán volt az osztályok nagy része, leghátul az emeleten a fizikai laboratórium és szertár, alatta az „alumnium” vagy „tápintézet”. A jobboldali rövidebb

szárnyon csak néhány osztály talált otthont régi, rozoga padjaival. Az egyikben az emeleten, ahol rendesen a 7. osztály volt, recsegő alapon lépcsőzetesen voltak elhelyezve a padsorok. Ebben a szerény épületben tanult nyolc gimnáziumi osztály és a teológia három tanfolyama. (Negyedik évfolyama akkor még nem volt. Azért tanulmányaikat a lelkészjelöltek a németországi egyetemeken tetőzték be.) Ha nyáron nyitva voltak az ablakok, az udvaron végigmenő hallhatta a tanításban buzgólkodó tanárok hangját a mély basszustól egészen a legmagasabb tenorig. Mintha most is hallanám e hangokat. Mintha andalító dalba csengnének össze, emlékeztetve Petőfi szavaira, mikor szülőföldjén dajkája dala jut eszébe:

Most is hallom e dalt,
Elhangzott bár:
Cserebogár, sárga cserebogár!

Alma Mater! Micsoda szép megjelölése is ez az iskolának, a dajkáló anyának! Ilyen édesanyánk volt nekünk a soproni iskola. Dajkált, táplált, gondozott bennünket. Mert nemcsak tanított, hanem nevelt is a szó legjobb értelmében.

A kis diákot, mikor a „hivatalszobában” beiratkozott, az igazgató úr, *Müllner Mátvás* fogadta. A fogadás rendszerint nem volt valami kedélyes eset, ami nem is csoda, hiszen a töpörödött, ráncos arcú, de azért egészséges öreg úrnak kora reggeltől úgyszólván késő estig „fogadni” kellett. Fogadni a nagy esemény súlyát érző komoly apákat és a mindenre kíváncsi, izgatott és aggodalmaskodó édesanyákat, no meg azokat az esetlen nebulókat, akik azt sem tudták, hová rakják kezüket-lábukat s jobb foglalkozás híján a kalapjukat forgatták és sokszor még a köszönés is a torukon akadt a komor öreg úr előtt, aki a hivatalszobában sem szívesen tette félre hosszúszerű, gondüző csibukját. Pedig később is sokszor kellett eléje járulni; mert minden levélért és küldeményért az igazgató úrhoz kellett mennie a diáknak, ha a „fekete táblán” ki volt írva a neve. Így tudták is az egész liceumban, ki kapott levelet, vagy „hazai” csomagot. Nem is kellett az ilyen szerencsés pajtásnak félnie, hogy nem lesz vendége.

A második, akinek be kellett mutatkozni, a csattogó hangú, piros arcú, őszes, kopaszodó *Scheffer Károly* volt; mert ő volt az első osztály hagyományos főnöke és a tápintézet eforusa. Csak *Scheffer bácsinak* ismerte mindenki. Első szavára bizony összerezettünk, de csakhamar elmult minden félelem, mert tekintetéből és minden szavából jóság és szeretet derűje sugárzott felénk. Ritkán hozta ki sodrából valami. Úgy járt-kelt a „gyerekei” között, mint a pásztor a báránykái között. A latint úgy tanította, hogy már az első órától fogva latinul szólított bennünket: *Silentium! Dicas! Provocas! Perge amice!* — és így tovább. Meg is tanultunk nála latinul a két első osztályban úgy, hogy könnyű volt a szorgalmasnak

jól megvetett alapra építeni. De a számtant is úgy a fejünkbe verte, hogy a számvetés különböző fortélyait máig is úgy használom, ahogy őtöle tanultam. A szépírásra, igen helyesen, akkor még nagy gondot fordítottak. Ezt is ő tanította az első osztályban. A másodikban és harmadikban *Haniffel Sándor* vette át ezt a tárgyat, aki meg ugyancsak megtanított bennünket szépen írni.

Ez a *Haniffel Sándor* felejtethetetlen jó barátja volt különösen a kis diákoknak. Róla első levelemben, amelyet mint soproni diák írtam haza, azt írtam, hogy erre a tanárra csak rá kell néznie az embernek s már meg is szereti. Maga volt a pontosság. Oly világosan és szabatosan tanított, hogy lehetetlen volt nem követni. Amit átvett, az biztos kincsünké vált. A legkülönfélébb tárgyakat tanította, mert ekkor még nem tengett túl a szakrendszer. Tanított vallástant, s a bibliai történeteket megszerettük elbeszéléséből. Tanított magyart és németet, ami akkor az első osztálytól fogva rendes tantárgy volt; később latint is és magánórákban francia nyelvet. De tanított természetrajzot is s a növénytant a második osztályban ő kedveltette meg velünk. Az első osztályban az állattannal kezdtük, mégpedig a gorillával. A kézikönyvünkben főleg a képek érdekeltek bennünket, s az a vicsorgó gorilla mindjárt az első lapon sokszor eszünkbe jutott, ha rakoncátlan jókedvünkben szép címmel akartunk „kedveskedni” valamelyik pajtásunknak. A „gorilla” név még csak ismeretes volt előttünk, de mikor ilyen neveket kellett tanulnunk: zsiráf helyett „párductevenyakorján”, vagy egy szerény rovarra, „bajmóci igász” vagy „hólyaghúzó izgonc”, ezt már nehezen vette be jó dunántúli fülünk. A könyv gyarlóságait egyébként tanárunk előadása pótolta. — *Haniffel* szeretettel érdeklődött tanítványai iránt az iskolán kívül is. A második osztályban, ahol osztályfőnökünk volt, több hónapig nagy beteg voltam, — már lemondtak felgyógyulásomról. Betegségem alatt kedves tanárom többször meglátogatott, odaült az ágyam mellé, kezemet fogta és leste lélekzeteletemet. Mikor elszállítottak szüleimhez, akkor is ott volt. Mikor hetek múlva visszatértem, ő maga keresett velem új, megfelelőbb diákszallást. De jóságát nemcsak én tapasztaltam. A felsőbb osztályokban, sajnos, néha visszaéltek a jóindulatával. Ha egyik-másik sokallotta a Herder „Cid”-jéből, vagy Schiller „Glocke”-jából feladott leckét, azzal szégyenített meg bennünket, hogy csak tíz sort adott fel harminc vagy negyven helyett. Persze a kényelmeknek több sem kellett.

Az első osztály harmadik tanára *Keszler Károly* volt, egykori piarista és volt negyvennyolcas honvédőrnagy. Csak a harmadik osztályig tanított bennünket a jó öreg, ahol osztálytanárunk volt. A másodikban az ókori történetet tanította. Milyen gyönyörűség volt hallani tőle a görög mondákat: Theseus, Ariadne, Herakles, Achilleus, Odysseus történetét! A száraz könyvben, amit sohasem vett a kezébe, de mi is ritkán, mindebből

alig volt valami. Meg is gyúlt a baja a felelésnél annak, aki nem figyelt a tanár elbeszéléseire. *Keszler* nem annyira mint oktató, hanem inkább mint nevelő hatott mélyen tanítványaira. Egy-egy mondatnál, pl. mikor az „Oltroggé”-ből (német olvasókönyv) olvastunk, elkalandozott a gyerekszobából kiindulva mindenüvé, s egyszercsak ott voltunk vele a honvédek között, akiknek hűségét például állította elénk. Majd észrevétlenül az életből vett finom megfigyelésen alapuló illemszabályokra tanított bennünket: hogyan kell és hogyan nem bemutatkozni, ha meghívnak, enni, különösen ha ismeretlen étel kerül elénk, hogy az osztrigát ne feszegessük a késsel, míg a tartalma a nagyságos asszony ruhájára loccsan, vagy ki ne találjuk inni a szájöblítő vizet stb., stb. Rövidlátó lévén, a népes osztályokban (az elsőben 75-en s a harmadikban is még 60-on felül voltunk) csak azokat ismerte, akik vagy szorgalmukkal, vagy rossz magaviseletükkel kitűntek. Ez a jó öreg tanárom kedveltette meg velem a tornát. Mikor a harmadikban kiosztotta a félévi bizonyítványokat, e szóval aposztrofált: „Hát te, barátom, nem szégyenled magadat, hogy ‚bukfencből’ csak elégségedes van?” Ettől fogva nekifeküdtem a tornának is és még abban az esztendőben jóra vittem, majd egészen a nyolcadikig mindig jeles osztályzatom volt a testgyakorlatból. És még most is tornászom — szerényen, naponta.

Következnék az osztályok időrendjében *Malatidesz Sándor*. Szép olajbarna, magyaros arc, délceg, bár csak középtermet. Öltözetében, föllépésében pontos, kimért. Ha bejött az osztályba, mielőtt leült a katedrához, tipikus kecses kézmozdulattal kihúzta a zsebkendőjét, letörölte a széket és az asztalt s aztán érces hangján mindjárt a tárgyra tért: in medias res. Tanított számtant és magyart felváltva az ötödik osztályig. Azt hitte volna az ember, hogy ez a kimért megjelenésű tanár nem is érdeklődik tanítványainak sorsa iránt. Pedig ismerte őket: soknak még az édes- vagy öregapját is felhozta példának. Ugyancsak le tudta hordani a hanyagot. „Kapakasza-kerülő lesz belőled, vagy olyan nagyságos úr, akit kinevet a saját hajdúja.” Ő volt az, aki a második osztályban először bízott meg „instruktorsággal”. „Tudom, fráter (ez volt a kedvenc szava — melegen és keményen is ki tudta mondani —, ahogy éppen kellett), hogy rászorulsz egy kis keresetre s meg is felelsz a kötelességednek.” E szóval bízta rám egy osztálytársamat, egy gazdag soproni kereskedő fiát. Havi 2 o. é. forint járt az instruálásért, ami naponta annyi órát jelentett, amennyire éppen szükség volt. Később már többet kerestem. Jó tanáraim mindig gondoskodtak róla, hogy elég privátóráim legyen s keresetemmel könnyíthettem szüleimen, akiknek három, majd később már négy fia járt a liceumba. Sok tanítványom volt, jó is, rossz is, tehetséges és tehetségtelen. Legtöbbjére örömmel, egyesekre máig is büszkeséggel gondolok, s — öröm tudnom — ők is gondolnak itt-ott rám.

A soproni öregdiákok hálás szeretettel emlegetik az áldott lelkű, min-

díg nyugodt és jóságos *Gombocz Miklóst*, aki a magyar történelmet és a filozófiai propedeutikát adta elő. Az én évfolyamomban kétszer volt osztálytanárunk: a negyedikben és a nyolcadikban, a teológián pedig a bölcsészet történetét, a vallásbölcséleket és a neveléstant adta elő. Mindenütt és mindenkor szerettük. Csak *Gombocz papa* néven emlegettük. Jóízű humorával sokszor jobban megszégyenítette hanyag tanítványait és hallgatóit, mint dorgálásával, amihez igen ritkán fordult; nem volt a természete.

Egy szót a tanárok becéző neveiről. A tanuló finoman megérzi és kitalálja tanárainak jellemző jó tulajdonságait, de a gyöngéit is. Ezt meglepően tudja szóba foglalni, s megszületik a diákadta név — azt sem tudni, hogyan, a név közkinccsé, szállóigévé válik az egész diákság ajkán. Sértő névre egyre sem emlékszem. Talán egyikben-másikban egy kis félelem, vagy efféle nyilatkozott meg, de sértő egy sem volt. *Poszvék Sándort*, a gimnázium, tanítóképző-intézet és a bölcsészet-teológiai főiskola hármastagozatából álló intézet tisztos közös igazgatóját, a tapasztalt, praktikus teológust, a dunánúli egyházkerület és az egyházegyetem élelészű, bölcs vezéralakját *Sándor bácsi* néven emlegettük. Mint ilyenhez közeledtünk is hozzá, különösen mint teológusok. Felejtethetlenek évnnyitó, évváró és egyéb alkalmi beszédei. Gyönyörű hasonlatokban gazdag, meglepő ellentétekben mozgó, finoman kidolgozott és nyugodt szónoki erővel előadott beszédeivel mindig magaslatokra ragadta hallgatóit s irányt mutatott igazságot, valóságot kereső ifjú lelkeinknek.

Poszvék Sándor bátyja, *Poszvék Gusztáv* szintén régi, kipróbált tagja volt a licei tanári karnak. Én már csak mint beteges öregurat ismertem. A természettant tanította a harmadik osztályban. De már akkor csak ismételt megszokásokkal tarthatta meg óráit és jóval az iskolai év vége előtt kénytelen volt teljesen visszavonulni. Köztisztetlet vette körül Sopronban, s a nyugalom éveiben még csendes, buzgó munkásságot fejthetett ki társadalmi téren, különösen a jóléti intézmények terén.

Görög tanárunkat, *Thiering Károlyt* „*Psyche*”-nek (lélek) hívtuk. Ezt maga is tudta s tanári búcsúzójában is szinte büszkén említette meg. Lélek volt, idealista gondolkodású tanár. Hogy tudott lelkesedni Homerosért, Platósért, Sophoklesért; de Anakreon és Tyrtaios lírája iránt is! Szinte menetelésre emlékeztető mozdulatokkal olvasta fel előttünk Tyrtaios harci készségre buzdító verseit. Akinek volt érzéke a klasszikus lélek és eszmény iránt, az hálával gondol *Thieringre*, aki oly meghatóan tudta mondani: „Ám örüljön az az ifjú, de...” s itt a gondolatot mindenkinek magának kellett kiegészítenie. Persze, aki csak felesleges nyüggöt látott ebben a tárgyban, annak ez a lelkes öreg tanár keveset adhatott; mert az adományt el is kell fogadni.

A soproni líciumnak egyik legjellegzetesebb, tisztos alakja *Renner János*, a matematika és fizika tanára volt. Aki nála tanulta ezeket a tár-

gyakat, annak meg kellett értenie, miről van szó, — ha csak föltétlen, ú. n. antitalentum nem volt ezen a téren. Mert oly pontosan, lépésről-lépésre biztosan haladó s mindig az egész osztály figyelmét és egyúttudolgozását követelő magyarázást azóta sem hallottam senkitől, mint Rennertől. A kézikönyv nála sem kellett. Meg sem kérdezte, megvan-e nekünk vagy nincs. Az ő pontos magyarázata, amit otthon minden valamirevaló tanuló írásba foglalhatott, feleslegessé tette a könyvet. Sajátságos, utánozhatatlan fegyvelmező tehetséggel volt megáldva. Az órája előtt még a nyolcadik osztályban is úgy ült mindenki a helyén, mint a cövek, az ajtóra irányított tekintettel. Mert tudtuk, hogy a csöngetésre nyomban belép; hóna alatt az elengedhetetlen körzővel és háromszögű vonalzóval. Szükszavú volt. Mosolyogni ritkán láttuk; de ha láttuk, ez annál jobban esett. Tudta, hogy sokan félnek tőle. A tárgytól féltek, mint egyszer — s itt elmosolyodott — megkockáztatta azt a megjegyzést, hogy azóta, hogy Pythagoras száz ökröt áldozott tantétele felfedezésének örömeiben az isteneknek, bizonyos elemek félnek a matematikától. Ha a szeretet abban nyilatkozik meg, hogy adományainkat mások javára gyümölcsöztessük, akkor ez a tanárunk is valóban szerette tanítványait. *Rennert* az vezette tanári működésében, hogy tanítványai a keze alól nyugodtan mehessenek felsőbb iskolákba. Nem kisebb ember, mint *báró Eötvös Lóránt*, a budapesti tudományegyetem nagynevű, a fizika terén több tekintetben új utakat járó tanára nem egyszer mondotta, mint hallgatóitól tudom, hogy *Renner János* tanítványainak készségére legjobban lehet építeni. Hadd mondjak el róla még egy megemlékezést, amely mélyen a lelkembe vésődött. A nyolcadik osztályban volt. A Kant—Laplace-féle elméletet ismételtük, amely a világtestek keletkezését igyekszik természettudományos alapon magyarázni. Ehhez *Renner* azt a rövid megjegyzést fűzte: „Sokan most már azt hiszik, hogy kezükben a mindenség kulcsa. Pedig dehogy! Ez csak hipotézis, amely talán némi szolgálatot tehet a kutatásnál; de a mindenség kulcsát nem adja a kezünkbe.” *Renner*, ha nem emlegette is, igazi evangélikus tanár volt. Egyénisége tette azzá. Vasárnaponként hűségese látogatója volt az istentiszteleteknek a templomban, vagy a teológusok sokszor bizony igen szerény és sovány exhortációinak is a líceum auditoriumában. Tízéves maturai találkozóink alkalmával azt mondotta beszélgetés közben: „Úgy veszem észre, hogy akik a matematikához értenek, jobban prédikálnak.” Úgy értette ezt, hogy a matematikán edződött logika átlátszóan, rendszeresen építi fel a gondolatokat, ami a hallgatóra már magában véve is jó hatással van.

Tanított még az 1884-ben nyugalomba vonult *Rajcsányi János*, egykori negyvennyolcas honvédtiszt. Tisztos öregúr volt, aki szép, lelkes elbeszéléseivel igen meg tudta velünk kedveltetni az egyháztörténetet a harmadik osztályban. Igazságos, kertelést nem tűrő egyéniségével elejét vette az

árulkodásnak s a más lealacsonyításával emelkedni akaró törtetésnek. Egyszer eszébe jutott valakinek árulkodni. Először ez kapta meg a maga leckéjét, de aztán a másik is — meglehetősen csattanós formában.

Hálával emlékszem meg *Góbi Imréről* is, aki a harmadik osztályban Cornelius Nepost olvasta velünk. Soknak nehezen ment a fejébe. De akik szívesen tanultak, ma is rá tudják kezdeni: Timoleon Corinthius sine dubio magnus hic vir exstitit, vagy Epaminondas adeo fuit veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur... stb. Szép, gondolkodó, magas homloka, szálas, szép termete, meg nem zavarható, szinte olimpuszi nyugalma imponált és tiszteletet parancsolt.

Fehér Samu emléke előtt is tisztelettel hajlok meg. Mennyi jóakarattal volt hozzánk! „A szánkba rágta” részletes, anekdotákkal fűszerezett előadásaival a világtörténetet: azokat „a szerencsétlen keresztes háborúkat”, Földnélküli János angol király keserves sorsát, a piros és fehér rózsáharcát, amibe egyszer én is alaposan belebonyolódtam volna, ha jókor nem talál csengetni „Molzer-Vetter”, az intézet közkedvelt pedellusa. *Fehér Samu* sok mondása szállóigévé lett tanítványai között. Ki ne emlékeznék rá, hogyan mutatta a Nílus áradását a padközők és padsorok segítségével, vagy Ulysses és Sinon csalfaságát Trója alatt? Kinek ne jutnának eszébe tipikus összefoglaló kérdései a földrajzban: „Hol terem a legjobb búza, a legjobb bor, a legszebb gyümölcs e hazában?” De ez a kérdés is előfordult: „Legtöbb szunyog van e hazában?...” Felelet: Hévízen. Ne vegyék rossz néven Hévízen; — talán már tettek róla.

Fiatal erővel és lelkesedéssel lépett a régi tanárok közé *Gecsányi Gusztáv*, a liceum későbbi igazgatója, a földrajz, természetrajz és az ábrázoló mértan tanára. Sokat kívánt. Nem mindenki tudta követni. Később megtalálta a helyes mértéket és biztos kézzel vezette tanítványait. Volt tanítványai iránt mindig melegen érdeklődött s meglátszott rajta az öröm, ha velük találkozott.

Király Béla szintén kezdő tanár volt az én időmben. Nem kételkedtünk az ő szeretetében sem, pedig ritkán árulta el katonás fellépésével. Sokszor azonban úgy éreztük, hogy még szinte közelállónak érzi ő is magát hozzánk, különösen ahol leginkább elemében volt: az ének- és zenekarban. Korán elköltözött, még mielőtt törekvésének maradandó gyümölcsseit láthatta volna.

Az elhúnytaknál maradván felújul előttem *Bancsó Antal* képe. Működésének súlypontja a teológián volt, ahol évtizedeken át hallgathatták a jövődől elkészítet azokat a pontosan kidolgozott, folyékony, szinte nyomdára kész szabadelőadásait, amelyek meggyőztek, látni tanítottak és irányt mutattak. De már a gimnáziumban is megragadták a gondolkodóbbakat inkább az észhez, mint a szívhez szóló, de mindenkor tartalmas tanításai. Mindenesetre azok közé tartozott, akik jellemükkel és életmunkájukkal ma-

radandó emléket emeltek maguknak soproni Alma Materünk és egyházunk történetében, de tanítványai szívében is. Igazi érdemet koszorúzott meg az Erzsébet-tudományegyetem soproni hittudományi kara, mikor a nyugalomban élő agg tudóst a teológiai doktori címmel tisztelte meg.

Egy nevet nem szabad kifelejte nem: *Jausz Vilmosét*. A teológián volt tanárom. Az egyháztörténetet és ennek segédtudományait adta elő. Szeméből sugárzott a hivatása és tárgya iránt való szent lelkesedés és buzgó szeretet. Előadásai sokat nyújtottak, mert mélyen jártak és messze tekintettek. A „csöndes munka” híve volt s ezt kötötte nekünk is a lelkünkre. Azért tudott bennünket egy-egy kérdéssel, vagy szűkebb tárgykörrel való önálló foglalkozásra lelkesíteni. Ebben látom én *Jausz* hatásának titkát, meg abban az atyai, vagy talán azt kellene mondanom, testvéri jóindulatban, amivel gondjainkat, kétségeinket magáévá tette. Csodálatra méltó volt a türelme irántunk, ha lakásán felkerestük és munkájában annyiszor zavartuk.

Végül a még élökhöz fordul tekintetem. Ezek: *Fejér Lajos, Marusák Pál* és *dr. Payr Sándor*.*) Mind a hárman magas korban nyugalomban élnek. De hiszen dolgoznak ők most is.

Dr. Payr Sándor az egyháztörténetnek hangyaszorgalmú, avatott munkása. Mindíg a könyvek között találja a látogató. Termékeny tollából kötetes alapvető munkái után még most is egyre jelennek meg megbecsülhetetlen értékű monográfiái, a nagyot a kicsiben is meglátó, meleg szívvel megírt részlettanulmányai és cikkei. Ezeket olvasni gyönyörűség és tanulság. Úgy érzem, hogy mint az új Dunántúli Énekeskönyv egykori munkás szerkesztőjének, számos ének kitűnő fordítójának, több közkinccsé vált eredeti ének szerzőjének éppen most tartozunk hálaadónk lerovásával, mikor e téren újat akarnak építeni. Bizony az építés csak az elődök által mostoha viszonyok között jól megvetett alapon biztat sikerrel és áldással. Nekem csak félévig volt tanárom a teológián, de biztatását nem felejttem, s példája lelkesít!

Fejér Lajos latin és magyar tanárunk volt. Tanultunk is nála latint és magyart egyaránt. Azzal szeretette meg velünk Horatiust, hogy Berzsenyivel vetette össze, s azzal tanított lelkesedni Berzsenyivel és Berzsenyiért, hogy rámutatott műveiben az igazán klasszikus s ezért örökérvényű szépségekre. Aki tőle tanulta a magyar irodalom történetét s őt hallotta magyarul beszélni, az sohasem teszi félre többé Arany Jánost és a nemzet többi prófétáit, az féltve őrzi anyanyelvének tisztaságát s őseredeti zamatját, amire ma nagyobb szükség van, mint valaha.

Marusák Pál még ott jár magas kora mellett is egyenes, szálás alakjával Sopronban s szeretettel viszonzozza sok hálás tanítványának, ma már meglett, sőt élemedett, köztisztelőben álló embereknek köszöntését. Re-

*) A cikk megírásakor életben volt még, azóta elhunyt.

torikát, esztétikát és poétikát tanultunk tőle. Nem azok közé a tanárok közé tartozott, akiket könnyen ki lehet elégiteni. Mindenben finom pontosságot, hogy úgy mondjam esztétikai igényeket támasztó mester volt, de éppen ezért hagyott maradandó nyomot lelkünkben.

*

Ilyen tanárok tanítottak bennünket. Ezek tették számunkra a soproni iskolát kedves Alma Materré. De volt valami már az iskola levegőjében, ami oly felejthetetlen otthonná tette számunkra az *Aedes Musis Erectaet*, a múzsák e szerény csarnokát. Ez az a nem szavakban, hanem az élet közvetlenségében megnyilatkozó vallásos, evangéliumi szellem volt, — az evangélikus iskola természetes jellemvonása és létjogosultságának is legmeggyőzőbb bizonyítéka. Ez nem kegyeskedőket nevel, nem fanatikusokat, de nem is szolgálai módon meghunyászkodó, önállótlan embereket, hanem jellemeket, akik az örök élő Istenhez való kötöttségükben érzik és élik igazi szabadságukat, nyílt szemmel nézik a való világot s hivatásukban szolgálják, akár kis, akár nagy körben, az emberiség legszentebb ügyeit. Csodálatosan érvényesült ebben az iskolában, különösen míg a szigorú szakszisztem és az eredetiséget sablonba kényszerítő uniformizálás érvénybe nem lépett: az egészséges iskolai fegyelemmel legszebb szövetségben levő jótékony szabadság. Az ifjúsági egyesületek az ifjúság kezében voltak. A régi, neves *Magyar Társaság* — és nem közönséges önképzőkör — lelke az ifjúság köréből közbizalommal választott főjegyző volt. A bíráló bizottság tagjai a felső két osztályból és a teológia különválásáig ennek köréből kerültek ki, az értékes, szakok szerint csoportosított könyvtárt az ifjúság kezelte. A szeretett tanár, akit az ifjúság kért fel, csak a gyűléseken elnökölt és irányított. A *Zenetársaságban* ugyanígy volt. Az *Olvasókörmek*, amely a legjobb folyóiratokat és napilapokat járatta, csak ifjúsági elnöke és bizottsága volt. A *Gyorsírókörnek* azonképen. Még lapot is adtunk ki, a *Soproni Gyorsíró*t. Ennek cikkei magunk írtuk, a könyomda számára magunk másoltuk. Előfizetőink között neves emberek is voltak, mint *Vikár Béla* és *Bódogh János*, a magyar gyorsírás neves oszlopoi, bencés tanárok is többen, mint a kőszegi temetőben nyugvó *Szarka Kolumbán*. A gyorsírotanfolyamokat magunk vezettük. Tanultuk és tanítottuk a levelező és vitaírást. Versenyeket rendeztünk, pályadíjakat osztottunk. S mindez jó rendben és ékesen történt. Ma magam is csodálkozom, milyen tekintélynek örvendett az a hetedik vagy nyolcadik osztálybeli tanfolyamvezető. Nem akadt alkalom rendetlenség miatt komolyabb föllépésre, vagy tanári beavatkozásra. Hiszen az alapszabályok szerint előre megfogadta minden tag, hogy „minden kötelességemet pontosan teljesítem, ellenkező esetben alávetem magamat a kör által rám szabandó bármely büntetésnek”. (Betűszerint.)

A nyolcvanas évek előtt ezek az egyesületek, a Magyar Társaságot kivéve, mind a *Deákkúti Vármegye* kötelékébe tartoztak. Én már csak egy majálist értem meg ennek a középiskolák történetében jóformán egyedülálló, a vármegye szervezetét kicsiben utánzó intézménynek. Volt főispánunk, alispánunk, voltak szolgabíráink, pandurjaink. Az alsóbb osztályok tanulói persze csak adófizetők voltak (egy hatossal = tíz krajcár félévre).

Alma Mater! Hangsúlyozzuk még egyszer ezt a szót. Az voltál nekünk, kedves soproni liceumunk. Dajkáltad, tápláltad, gondoztad lelkünket. A tetőled vett kincsekkel sáfarkodunk, kiki ott, ahová a jó Isten állította. Hálával valljuk, hogy amit tőled kaptunk, azt mind jól használhatjuk az életben. De a mi Alma Materünk testi életünkről is jóságosan gondoskodott. Lehetetlen, hogy meg ne álljak lélekben az „*alumneum*“ előtt, amelynek kenyerét kilenc esztendeig ettem. Ettem ingyen az áldott alapítónak s a nyomdokukban járó jötevőknek jóvoltából, akik annyi szegény tanulónak tették lehetővé, hogy tanulmányait elkezdhesse és el is végezhesse. Egyszerű volt az étel, de elég volt a fiatal, fejlődő testnek és megtanított arra, hogy nem a lucullusi lakmározás ad erőt, egészséget. Szinte hihetetlen, hogy évi 40 forintért ebédet és vacsorát, később még reggelit is tudtak adni több mint kétszáz éhes diáknak, hozzá még ezeknek is több, mint a fele kedvezményes, sőt ingyenes volt. Ha valami, úgy ez az áldott intézmény érdemli meg, hogy minden volt alumnista, az iskola jóbarátai s az egyházhívek részéről hathatós támogatásban részesüljön. De nemcsak a tápintézet könnyítette meg a diákok megélhetését, hanem azok az ösztöndíjak is, amelyekben a szorgalmasok részesültek. S hány-szor hívatta be az igazgató, vagy az osztálytanár a segélyre szoruló diákot s ruhával, könyvvel, írószerrel lepte meg, talán éppen akkor, amikor legjobban rászorult a segítségre.

Leteszem a tollat. De lelkemben édes-bús zsongással tovább cseng a hála dala áldott Alma Materünk iránt és ott fog csengeni utolsó lehelletemig. Az Úr áldása nyugodják rajta, nyugodják az elődök nyomdokán járó munkásain és tanítványain nemzedékről nemzedékre!

Emlékezzünk régiokról.

írta dr. Pröhle Vilmos, budapesti egyetemi tanár.

Maholnap negyvenhét éve lesz, hogy a soproni evangélikus líceumtól búcsút vettem, és akkor — megvallom őszintén — egy cseppet sem fájt a szívem, mert nagyon sok reménykedéssel tekintettem a jövőbe és alig vártam, hogy eljöjjön szeptember hava, amikor beiratkozhatom a budapesti egyetemre. Türelmetlenül lestem az idő múlását, egy pillanatra sem néztem hátra, csak előre, előre!

Végre, mint már annyi évmilliót, két nyári vakációs hónapot is elnyelt a multnak örvénye, és én szeptember másodikán megérkeztem Budapestre. Egy tisztajeles érettségi bizonyítványon, egy ajánlólevélen, meg néhány forinton kívül csak két útításkát hoztam magammal. Az egyikbe ruhá-
neműt gyömöszöltem volt, a másikba legkedvesebb könyveimet. Az akkori időkben azonban tanulni akaró és dolgozni tudó ember kezében ez nagy tőkét jelentett, sőt akkor sem túlzok, ha azt mondom, hogy megalapozott életlehetőséggel volt egyértelmű.

Néhány órával azután, hogy a keleti pályaudvarra érkeztem, *Kéler Napóleon*nak, a nagytekintélyű műépítésznek holdutcai házába vonultam be, mint a műépítész úr négy fiának francia nyelvmestere, „Monsieur” címmel.

Kéler Napóleon testvéröccse, *Zoltán*, akkor fiatal ügyvéd volt s rendkívül kedves, barátságos ember. Mikor szeptember negyedikén az egyetemre való beiratkozás végett a Szerb-utcába készültem, *dr. Kéler Zoltán* ügyvéd úr így szólt hozzám:

— Ugyan, Monsieur, minek ácsorogna és izzadna órákon át a quaestori hivatal előtt? Nem azért tartok három patvaristát, hogy dolguk ne legyen. Adj a csak ide azt a leczkekönyvet (akkor még cz járta!) meg azt a származási ívet, majd elintézi az egész dolgot valamelyik audiat.

Ez volt reggel kilenc óra tájban, de már ebédnél ültünk, mikor a szerencsétlen „audiat” kipirult arccal, verejtéktől összezsapzott üstökkel visszaérkezett az egyetemről.

— Soha életemben nem voltam még olyan kutyaszorítóban, mint ma — kezdte beszámolóját a lihegő patvarista. — Mikor a quaesturán sok lökdösődés, taszigálódás és néhány mérges szóváltás után elvégeztem a dolgomat, újabb hosszadalmas várakozás után végre bejutottam a bölcsészettudományi kar dékánjához. „Hogy hívják?” — szólt a dékán úr némi bizalmatlansággal, s én úgy éreztem, mintha csak egyik szemével nézné az eléje tett érettségi bizonyítványt, a másikkal meg engemet akarna keresztülfúrni. „Pröhle Vilmos vagyok” feleltem én egy kissé akadozva. A dékán úr elnézegette az érettségi bizonyítványt s aztán ezzel a kérdéssel fordult hozzám: „Hogyan is hívják a soproni evangélikus líceum igazga-

tóját?" — Mintha fejbe kőlintottak volna, úgy elszédültem erre a kérdésre. Irultam-pirultam, makogtam, a dékán úr pedig ingerülten rámtámadt és azt mondotta, hogy soha életében nem volt dolga olyan praematurus diákkal, aki még az igazgatójának a nevére sem emlékszik. Hordjam el magamat, de azonnal!

Hát bizony *Kéler Zoltán* ügyvéd úr patvaristája nem nézte volt meg az én érettségi bizonyítványomat, *Beöthy Zsolt* dékán úr azonban sorra vette még az aláírásokat is és a szeme a Gombóc néven akadt meg. N. B.: Erettségi bizonyítványomon boldogult tanárom sajátkezű aláírása még tisztán és világosan így olvasható: *Gombóc Miklós*, vagyis hosszú ó-val.

Beöthy Zsolt nyilván furcsállotta a *Gombóc* vezetéknevet, melyet csak később és akkor is vessző nélkül ismert meg a magyar haza és a külföld tudós világa.

Nekünk, régi soproni diákoknak azonban kedves, barátságos és kedélyes hangzású volt a *Gombóc* név már akkor, amikor viselőjét csak távolról láttuk és köszöntöttük. Mikor pedig már bizonyos retorikai képzettség alapján bírálgatásra is jogosultaknak éreztük magunkat, mindig elismertük — és ez diákgyerekeknél nagy szó —, hogy a nagytiszteletű exhortátor úr, már tudniillik *Gombóc Miklós* tanár úr, legutóbbi prédikációja, ha lehetséges, még szebb, magyarosabb és lendületesebb volt, mint akármelyik, amelyet tőle a díszteremben hallottunk.

Ez után a vargabetű után — öreg ember mindennek nagy feneket kerít — hadd mondjam el az alábbi esetet.

Szórul-szóra úgy történt, ahogy mondom.

A nyolcadik osztályt jártuk és már az osztályvizsgák előtt voltunk. A kevésbé jó emlékezőtehetségű diákok feje sokkal jobban főtt a lélektantól és logikától, mint bármely más tantárgytól, beleértve a mennyiségtant és a természettant is, pedig az utóbbi két disciplinának a képviselője egyetlen tekintetével meg tudta dermeszteni és fagypontra alá süllyeszteni a legnagyobb elbizakodást is, ami egy gimnázista-kebelben ágaskodhatik.

Böhm Károly filozófiai propaedeutikáját bizony a legtöbb diák nehézemésztetűnek tartotta, és itt volt a baj gyökere és a sok gyámoltalan felelet magyarázata.

Gombóc Miklós sokkal jobbszívú ember volt, semhogy valakit meg akart volna buktatni, de azért elvárta, hogy közvetlenül az érettségi vizsgálatok előtt mindenkitől halljon legalább egyetlenegy elfogadható feleletet.

Egyik osztálytársunkból az egész tanév folyamán nem tudott volt egyetlenegy épkézláb mondatot kicsihozni, de azért módot akart neki adni arra, hogy legalább egyszer, utoljára jól feleljen.

Ennek okából felhívta az illetőt, megmondta, hogy miről beszéljen, aztán az ablakhoz ment s kinézett a májusvégi napfényben úszó udvarra.

A felszólított ifjú a kérdés tudomásulvétele után a tanár úr háta mögött szépen kinyitotta Böhm Károlynak rettegett kézikönyvét és elkezdte belőle olvasni a megfelelő fejezetet, persze szándékos lassúsággal és némi torokköszörüléssel, mintha gondolkoznék felelés közben; *Gombóc Miklós* pedig csak állt, hátat fordítva az osztálynak, s kedélyesen dobolgatott ujjaival az ablaküvegen.

A „felelő” nagy lelki nyugalommal olvasott, míg egyszer csak hátrafordult *Gombóc Miklós* tanár úr s barna szakállát simogatva, leírhatatlanul kedves mosoly kíséretében így szólt az ipséhez:

— Vigyázzon, az Isten szerelméért, hiszen két lapot fordított!

Ezzel a tanár úr újból hátat fordított az osztálynak és tovább dobolgatott az ablaküvegen.

Diákbúcsúzás — viszontlátásra!

Írta: **D. dr. Pröhle Károly**, a m. kir. Erzsébet-tudományegyetem evangélikus hittudományi karán a rendszeres teológia ny. r. tanára, ez évben a karnak negyedszer dékánja.

Nem tudom, mások mit vallanak, de előttem tisztán áll: a régi líceum iskolai ünnepei között az *évváró hálaünnep*ek különösen mély nyomokat hagytak lelkemben, mélyebbeket, mint a tanévnnyitó vagy egyéb iskolai ünnepek. Ezzel világért sem akarom ezeket a többi ünnepeket lebecsülni. Vannak például reformációi emlékünnepek, sőt egyszerű exhortációk is, melyek kitörölhetetlenül vésődtek bele emlékezetembe, — így a mindig lelkesen szónokló „*Gombocz papa*”, majd az éles elméjű és erős meggyőződésű *Jausz Vilmos* exhortációi, vagy az utóbbinak egyik reformációi beszéde, mely *Luther* művét szellemesen hasonlította *Józsiáséhoz* (Krón. II. könyve 34. r. Józsiás reformja a megtalált törvénykönyv alapján). Áldott dolgok voltak azok az iskolai istentiszteletek ott a régi líceum „auditórium”-ában, — szószéke most is megvan a tornacsarnok-díszteremben. — Rám valószínűen azért is voltak olyan erős hatással ezek az exhortációk, mert otthon, a félreeső szórványhelyen, hosszú időn át *csak* (korlátozás, nem kicsinylés) a boldogult édesapám-tartotta házi istentiszteletekben volt részem. Amit *Bengel* ajánl: „Totum textum applica ad te” (az egész textust alkalmazd magadra), azt nem akarva is elvégezte a lelkiismeret. Ha az exhortátor az ifjúság, a diákélet bűneit ostromozta, az a titkos bíró legott azt súgta fülembre: „Te vagy az az ember”, s erre csakugyan fülig elpirultam. Alig volt exhortáció, mely után ne vörös fejjel jöttem volna ki az auditóriumból. Egyes társaim szinte lestek rám és gúnyoltak, mint afféle szégyenlős kisasszonyt.

En meg igyekeztem ilyenkor lehetőleg észrevétlenül kisurranni, hogy valami magányos helyen csendesen számoljak le azzal a titkos bíróval.

De hiszen az évfárá ünnepekről akarok emlékezni. Úgy látszik, ezekre pedagógiai érdekből különös gondot fordított az egyházkerületi társintézetek igazgatósága. Valamikor ugyanis mind a három intézet, főgimnázium és bölcsélet-teológiai tanintézet, ez a kettő közös néven líceum, és a tanítóképző együtt tartottak minden jelentősebb iskolai ünnepet. Az évfára ünnepeken nagy számmal szoktak résztvenni helybeli és vidéki szülők, akik gyermekeikért jöttek „fel Sopronba”, a fenntartó hatóság képviselői, s az iskolák barátai, — sokszor maga a püspök is. A boldogult *Karsay Sándor* szuperintendensről mi diákok is tudtuk, hogy szereti Alma Materünket és mélységes kegyelettel néztünk patriarchális papi alakjára. Hierarchiáról, pláne akkor, a liberalizmus virágkorában, szó sem volt. Mégis úgy állott előttünk, mint egy magasabb rendű lény, igazán Isten embere. Ha pedig egy-egy évfára ünnep végén — látszólag programmon kívül — ő maga felállott helyéről és megszólalt és beszéde közben intően emelte fel fekete ébenfabotját, amelyre egyébként támaszul szüksége volt, — mintha fenyegetett volna, pedig a hangja, meg amit mondott, akkor is tele volt atyai, főpásztori szeretettel, — ilyenkor valósággal prófétai alakká magasztosult szemünkben.

Az évfára hálaünnepeken a tárgysorozat két főpontja volt mindig a távozó ifjúság képviselőjének búcsúbeszéde, mely elsősorban hálás emlékezés volt „a jótevőkről”, továbbá a *líceumi igazgató* búcsúszava a távozó ifjúsághoz. Ezt az igazgatói búcsúszót az én diákéveim folyamán majdnem mindig boldogult *Poszvék Sándor* mondotta, a korombeliek „*Sándor bácsi*”-ja. Ilyenkor sohasem lehetett tőle mást, csak a legnagyobb gonddal kidolgozott, egyaránt magvas és formás beszédet hallani. A helyzet és az alkalom hozta magával, hogy ezekben a búcsúbeszédekben voltak sztereotíp elemek is. Szinte elmaradhatatlan volt annak megemlézése, hogy otthon a szülei házában már „sűrögnek-forognak” — készülnek a mi fogadásunkra, — sajátos kiejtésével mintha most is fülembe csengene. De magja is volt mindig *Poszvék Sándor* búcsúbeszédeinek. Megérdemelték volna a nyomdafestéket. Bárcsak többet tartottunk volna meg belőlük! Egy gyönyörű hasonlatát sohasem fogom elfelejteni. A tiszta, nemes emberi eszményekért való ifjú lelkesedés megőrzéséről, az örök ifjúságról szólt. A férfi- és öregkorban is maradjon meg valami a tiszta, lelkes ifjúságból, amint az érett gyümölcs színe, illata, zamata is megőriz valamit a nyíló virág illatából és színpompájából. Oh, ha ez a hasonlat mindig valóra válnék, de boldogok volnának öregek és ifjak egyaránt és nem volna „nemzedékek problémája”! — Hatalmas volt az a búcsúbeszéde, melyet 1894. május végén a régi líceumi épület auditoriumában a nagy átalakítás előtt tartott utolsó tanévzáráson mondott el — Lukács 19. 40. nyomán a „beszélő, kiáltó kövekről”.

Ha már ennyit emlegettem az évváró ünnepeket, hadd említsek meg még egyet, — hátha nem említi meg más. Pedig érdemes a feljegyzésre. A millénium évében, 1896-ban volt, hogy a tanévváró ünnep végén, reánk, diákokra meglepetésszerűen, a tanári kar tagjai ünnepélyes komolysággal félkörben sorakoztak 3 tanártársuk körül, akik egyszerre búcsúztak: *Mala-tidesz Sándor* és *Thiering Károly* nyugalomba mentek, *Fejér Lajos* pedig vissza Mezőtúrra, igazgatónak. Gombocz papa méltató búcsúszavaira mind-egyik külön válaszolt a maga módja szerint. Meghatóan szép jelenet volt tanítómestereink egymástól való búcsúzása. De minket, diákokat legjobban megkapott az öreg *Thiering Károly* szava, amikor felénk fordulva emlékezetem szerint ezt mondotta: „Most pedig hadd mondjak nektek is néhány szót, kedves fiatal barátaim, kedves fiaim! Tudom, mi volt a nevem közte-tek: *Pszüché* — ügyebár? Megvallom, hogy sohasem is vettem rossz néven, hogy engem így neveztetek, mert ebben elismerését láttam annak, hogy mindig is idealista voltam és mindig is a lélekre fektettem a fősúlyt. És ha most tőletek búcsúzom és nektek egy jó tanácsot akarok adni egész élete-tekre, akkor nem mondhatok jobbat, mint azt, hogy ti is mindig legyetek és maradjatok *idealisták*.” Ez volt utolsó tanári szava hozzánk, és ezt is azon az egészen sajátságos hangon mondotta, melyben oly ritka benső egységre olvadt szív, lélek és szellem.

Akkor még távolról sem sejthettem, hogy a szigorú, de jólelkű öreg — gyermekeim anyai nagypapja, s egyik fiam az ő szakbeli utóda lesz.

A távozó ifjúság nevében mondott búcsúbeszédék közül csak egy maradt meg emlékezetemben, az, amelyet magam tartottam, — amiből egyál-talán nem következik, hogy ez volt akkortájt a legjobb. De ez már így van. Mindig azt tartjuk jobban az emlékezetünkben, amihez valami élményünk fűződik. Ebben az esetben pedig külső emlék is támogatja a lelkit. Azt az 1898-i évváró ünnepen tartott búcsúbeszédemet t. i. mindjárt az ünnep után elkérte *Papp József* tanítóképző-intézeti igazgató és közreadta — mégpedig az első helyen — a tőle szerkesztett, akkor tizedik évfolyamát járó *Evan-gélikus Népiskola* c. havi folyóirat augusztus—szeptemberi számában, tehát éppen 40 éve. A nyomtatásban megjelent művecském. (Megjegyzem, hogy abban az évben nem maturáns voltam, hanem harmadéves teológus, — a soproni bölcsészet-teológiai főiskola t. i. akkor még három évfolyamú volt, a kötelező negyedik évet kevés kivétellel mind külföldön végeztük el.) Ezen a helyen újra való közzététele talán több, mint pusztán egyéni érdeket szolgál.

„Dobogó szívvel, megindult kedéllyel állottam e helyre, azon kedves, de nehéz feladat teljesítésére, hogy a jelen fontos pillanatban társaim nevében emeljem fel gyöngé szavamat. Kétszeresen érzem feladatom nehézségét, gondolva saját erőm gyarló voltára s azon érzelmek különféleségére,

melyek ez órában mindnyájunk keblét eltöltik. Embernek nem adatott, hogy a szívekbe lásson s kibeszélje azt, amit mások éreznek; de feladatomban nehézségével szemben bátorít az, hogy e pillanatban egynek érzem magamat társaimmal s bizton remélem, hogy amidőn saját érzelmeimnek adok hangot, társaim meg fogják benne találni saját érzelmeiknek kifejezését.

„A keblünket eltöltő különféle érzelmek között különösen kettő az, mely most a többi fölött uralkodik s a szilajabbakat is féken tartja. Az egyik a hála érzelme, a másik az az érzelm, melyet az *elválás* gondolata ébreszt szívünkben.

„Intézetünk jótévedőinek emlékére hálaünnepet ülni gyülekeztünk össze e helyen. Mondjam-e, kik e jótévedők? Mondjam-e, melyek a jótévedmények, melyekért a kegyeletes hála adóját leróni akarjuk? Hiszen róluk beszél e tisztes épületnek minden köve! Nekik köszönhetjük, hogy e nemes intézet immár századok óta fennáll és virágzik. Nekik tartozunk hálával, hogy ez iskola még azoknak is, kik közöttünk a legszegényebbek, módot nyújt a tudományos pályán való előhaladásra. Hány szegény, törekvő ifjú előtt volna elzárva a magasabb szellemi műveltséghez vezető pálya, ha intézetünknek e jótévedői nem gondoskodtak volna már a múltban s nem gondoskodnának folytonosan arról, hogy az életfenntartás és a tudományos haladás eszközei minél hozzáférhetőbbek legyenek mindegyikünk számára! S hogy mily nagy áldás rejlik ebben úgy miránk és szülőinkre, valamint egyházunkra és a társadalomra — ki tudná megmondani? Igen, nagy áldás rejlik ebben, de — és ezt el ne feledjük — csak akkor, ha mi mind e jótévedményeket hálával fogadjuk és hálával viszonzjuk. Nemzetünknek egyik nagy fia azt mondja: „Erkölcsei világban a hála a legkritikább tünemények közé tartozik”. (Kölcsey: Parainesis.) S vajjon mi, hallgatva, önmagunkra nézve is igazat adjunk szavainak? Nem, mi nem hallgathatunk! Ha mi megszününk, — a kövek fognak kiáltani! — És ha talán mégis az ifjú könnyelműség nem tudná kellőképp méltatni a jótévedényt: otthon a szülői hajlékban az atya, kinek homlokán a jótévedő kezek elsimították a gondnak redőit, az anya, kinek szeméből kitörölték az aggódo bánat könnyeit, áldva áldják a jótévedők emlékezetét s imába foglalják nevüket!

„Azonban az emberek iránti hálánk sem teljes, ha szívünk-szánk hála-szózatával fel nem emelkedünk ahhoz, kitől jó minden jó adomány és tökéletes ajándék: a világosság Atyjához.

„Isten kegyelméből ismét egy tanév végén állunk s innen — mintegy magaslatról — visszatekintünk a lefolyt évre s meggondoljuk, miként újult meg az ő kegyelme mi rajtunk naponként, miként viselt gondot lelki javunkról: hálátelt szívvel kell Jákobbal vallást tennünk: „Kisebb vagyok, Uram, minden te jótévedényidnél és igazságodnál, melyet a te szolgáladdal cselekedté!” — Az Úr kegyelmének ez a hálás elismerése óv meg bennünket egyedül attól az elbizakodástól, mely nem akarja bevallani, hogy

Isten kegyelméből vagyunk, amik vagyunk; s ez lesz egyszersmind a jövőbe vetett reménységünknek is legbiztosabb alapja. Azért, miként egykor Sámuel ott Mísza közelében, úgy emeljünk mi most a mi szívünkben egy emlékkövet, egy Ebenháézer, annak jeléül, hogy „mindedig segítséggel volt nekünk az Úr”. (I. Sám. 7. 12.) S ez az Ebenháézer lesz egyúttal az, ami biztosan fogja tartani a jövőbe vetett reményünknek horgonyát: az Úr, aki eddig velünk volt, nem fog bennünket elhagyni ezután sem.

„Az Úrban vetett ezen szilárd bizodalomra pedig különösen szükségünk van most, amidőn ez intézettől *búcsút venni* készülünk. Mert búcsút venni, szívből fakadó Isten-hozzádot mondani — ez másik célja ezen ünnepi összejövetelünknek.

„Ifjú társaimnak nagy része ugyan csak rövid időre mond búcsút ez iskolának s a pihenés napjainak elmúltával megújult testi-lelki erővel újra visszatér a Múzsáknak e megszentelt csarnokába, de *egy kisebb rész* — melynek nevében legyen szabad még néhány szót szólnom — a mai nappal *utolsó „Isten-hozzád”-ot* mond Alma Materünknek.

„Mi — ez a kisebb csapat — a mai nappal egy *magaslatra* jutottunk, melyről messze kilátás nyílik előttünk arra a végetlen térre, mely munkára hív; de bármily erővel vonzza is ifjúi képzeletünket a jövődönék előttünk feltáruuló képe: most, a búcsúzásnak ez órájában szívünk arra készítet, hogy e magaslatról ne előre, a jövőbe, hanem visszafelé, a múltba tekintsünk. — Mögöttünk a gyermek-ifjúkornak verőfényes tavasza s a tavasznak legszebb, legnemesebb emlékei e tiszteletreméltó ősi intézethez fűződnek. Most érezzük igazán, mily méltán érdemli meg tőlünk ez iskola az „Alma Mater” nevet. Igazán anyailag ápolt, nevelt bennünket; anyailag táplálta a gyöngét tejnek italával, az erőset azzal az igazsággal, mely szabaddá teszi azt, aki megismerte (Ján. 8. 32.); az ő keblén tanultunk *lelkesülni* az emberiségnek azon legmagasabb eszményeiért, amelyekért majdan az életben *küzdeni* leszünk hivatva. Így lett ez iskola második — szellemi szülőföldünk s lettetek ti, szeretett tanáraink, szellemi értelemben szülőinkké. — De az idő eljár s most ütött az elválás órája. — Az embernek természetében rejlik, hogy azoktól, akiket szeret, nem tud elválni a *viszontlátás* reménye nélkül. Szépen és igazán mondja egy idegen nemzet költője: „Ha emberek elválnak egymástól, azt mondják: viszontlátásra!” Mi is az „Istenhozzád”-hoz önkéntelenül hozzátesszük: „viszontlátásra!” — Ha majd az életnek munkára hívó nyara az ifjúság tavaszi bimbózáraiból kellemes illatként kifejti azt a szellemet, az egyház és a haza iránti szeretetnek szellemét, melynek magvait ti, szellemi vezéreink, ifjúi szívünk fogékony talajába hinteggettétek, s ha akkor majd a ti szellemetek a mienkben önmagára ismer s vele összeölelkezik: az lesz majd az a viszontlátás, melyre szívünk vágya, akaratunk törekvése irányul.

„Ennek a viszontlátásnak megvalósulása pedig tőlünk függ, szeretett

társaim! Azért mi, akik e napon együtt mondunk búcsút ez iskolának, fogadjuk meg ez ünnepi órában szentül, hogy majdan az életnek munkamezején — bármily különbözők legyenek is a talentumok és a munkakörök — de ugyanazon egy lélekben, az egyház és a haza iránti önzetlen szeretetnek szellemében fogunk munkálkodni, hatni, küzdeni mindenkor!

„És ezzel a szilárd, nemes elhatározással szívünkben fordulunk hozzátok ismét, szeretett tanáraink, s mondjuk ki az utolsó búcsúszót: Isten hozzátok — de *viszontlátásra!*“

Azóta, hogy ez a diákbúcsúszó elhangzott, sok-sok minden megváltozott kis és nagy világunkban egyaránt. Azok a tanárok, akiktől akkor búcsúztunk, az egy *Fejér Lajos* kivételével, akit mint utána öregült hálás tanítványa ezen az úton is üdvözölni szeretnék, immár mind megtértek atyáikhoz. A korombeliekkel együtt azokhoz tartozom, akik kezük ujjain számolgatják *talán* még hátralevő éveiket. Az akkoriak immár a harmadik nemzedék lépett a nyomába. Három gyermekem végezte el iskoláit ott, ahol egykor magam tanultam. Egy egész régi világ fordult ki sarkaiból és omlott össze a nélkül, hogy az új világ merő és vakmerő kísérleteken túl kialakulni tudott volna. A romok között ezeréves hazája csonka földjét, a török uralom alá került „rákosi szántónál” is búsabb lélekkel túrja — mintha a vén Toldiként saját sírját ásná — a trianoni magyar. De mind a sok, nagy változás közepett egy nem változott: az *Alma Mater* iránti *kegyeletes hála* érzése, melyből az az ifjúkori búcsúszó fakadt. Ez az érzés azóta legfőljebb tisztult és „öregbedett”. Elmúlni pedig nem múlik el utolsó lehelletemig. Ennek jeléül és bizonyosságául fogadja negyven év múltán a réginek hagyományait őrző mai *Alma Mater* az öregdiák kezétől aláhúzottan az ifjú diák búcsúbeszédét. Valamelyest ez is „viszontlátás”.

De úgy érzem, hogy most újra kitágul annak a viszontlátásnak a fogalma.

Igazában a trianoni magyar sem akar a maga sírásója lenni. Nem. Hanem élni akar és jobb napokat látni.

Ha az öregek vágyó reménysége és iránymutató bölcsesége az ifjúság tettekre kész elhatározásaival és szent fogadalmaival összetalálkozik egy jobb magyar jövő feláldozhatatlan közös képzeletében és közös munkájában, akkor valósul újra a viszontlátás régi gondolata.

Nem csüggedünk tehát most sem. Hanem megint csak azt mondjuk új elhatározásokkal és új reménységgel: „*Viszontlátásra!*“

Egy kis séta, mely nagyra nő.

(Király-járás Sopronban.)

Írta Fejér Lajos, ny. ref. gimn. igazgató, a líceum volt tanára.

I.

Ép javában elmélődöm a nyáron gyűjtött soproni elményeimen, egész beléjük merülve, mikor rámkopog a postás. Levél Sopronból! *Németh Sámuel* igazgató úr kér, írjak valamit az öregdiákok „Emlékkönyvébe”. Kívánsága soha jobbkor. A tárgy magától kínálkozik Címe legyen: „Nyaralásom Sopronban”, azaz ily hosszú pórázra, bocsánat, „mézes madzagra”, tán mégsem ereszthetem magam. Elég lesz belőle egy darab, bakaraszny. Úgyis megnő. Teszem: „Egy kis séta”, t. i. az állomástól a Deák-téren, Erzsébet-utcán át a Hosszúsorba, innen meg egy kis vargabetűvel, pestiesen „hurokvágányon”, fel a líceumig.

Am félek, egészben a Hosszúsor is hosszú talál lenni. Azért jobb lesz, ha hurkot vetünk a madzagon, vagyis az utca közepe táján majd visszafordulunk, miután leütöttük a tilalomfát: eddig, ne tovább! Lám, Jókai két kötetnyi regényt sétált össze: „Utazás egy sírdomb körül” címen.

Nos, az állomáson vagyok. Egy percig dévankozom: gyalogszerrel, vagy kocsin menjek-e be. Ej, öreg ember nem vén ember! A derekamnak sem árt, ha kiegyenesedik egy kicsit. Aztán egy ugrás az egész, — ennyi tán még egy magamfajta öregúrtól is kitelik. Átlépve a küszöbön, mindjárt megcsap az újdonság szele. Nem egy-két csinos, újképű ház fogad, nem is egy utcásor, hanem egész nyaralószerű városnegyed. Kiszégezett névjegyeiken szinte vetekedve, dicsekedve mutatkoznak be az utcák. Mennyi szép, magyar hangzású történelmi név egy csapatban! László király, Mátyás király, Hunyadi, Zrínyi, Rákóczi, Felsőbüki Nagy Pál, Madách, Csengery, Deák, Erzsébet, Tisza stb. Igazán kedves, jól hangoló fogadtatás. Látszik, az intéző városi urak mind jó magyarok, de tán még ügyesebb diplomaták.

Hál' Istennek, bár elbódulva, a tetthelyre vergődtem. A Hosszúsor tor-kában volnék; sajnos, itt meg „szertenézek s nem lelem honom a hazában”. Eltűnt az egész utca. A sarkon a „Hosszúsor” neve helyén a „Rákóczi-utca” felirat tündököl. Új varázslat. Nem hiába figyelmeztettek már a vonaton: vigyázzak! az utca- és emléktáblák szövevényébe kerülök itt, e ki- s betáblázott, táblás, sőt „királyi táblás”, újjászületett és hír szárnyára felkapott városban. A táblákkal meggyűlik a bajom. Nem győzőm őket szá-montartani. Lám, amott átellenben, annak a szürke, emeletes háznak a föld-szintjén, hol az én legénykori szabadságom aranjúezi aranynapjai leteltek, egy táblaforma rogygyan a szemembe. Átsietek. Megnézem; hát a „zöld-

hajtókás, sárgapitykés közlegényé". Szól pedig ekképpen: „Itt időzött Petőfi Sándor a licisták társaságában”.

Ha én ezt sejtem, dehogy költözöm máshová! Késő! Akkor még, „anno ab urbe condita” jó *Payr Sándorék* nem ásták ki levéltárból ezt a kis életrajzi szilánkot.

Az egész utca képe megváltozott. Merőben más, mint a hajdani. Mintha török-szakad igyekezett volna méltó lenni a kitüntetéshez, a nagy névhez, melyet az új keresztségekben kapott. A burkolatja tiszta gránitkocka.

II.

Lejebb, az utca térdhajlásán, vagy inkább kivetett mellén túl — így illőbb a büszkeséghez — háromszínű nemzeti lobogók verdesik, repdesik körül egy nagy sárga, behemót épületnek a homlokzatát, lágyan, gyöngéden, mint vőlegény szokta visszahódított arájának homlokát cirógatni, simogatni. Az a drága név, mely a magasban fenn ragyog, meg is érdemli. Egy nemzetes nagyasszonyé: „a honvédtisztek leányainak Zrinyi Ilona intézete” ez. Majd elfelejtem: ma István király van. Megilleti a zászlódísz. Káprázat ez, vagy édes álom? Kérdi felvidulva a multon merengő jó magyar.

„Welche Wendung durch Gottes Fügung!” fakad ki az árnyékában bandukoló „Kipfelhauser”, ha ugyan már írmagja is ki nem veszett ennek a csöppet sem előkelő idegennek. Szegény jó császáruk, teszi hozzá mélabúsan, hej ha tudná, megfordulna a sírjában... Mily szomorú sorsra jutott az a keblén dédelgetett drága intézet: a „K. u. k. Offizierstochter-Institut”.

Magam is elmélázom rajta: hogy válhatott annak a hernalsi anyaintézetnek idevetődő árnyéka egyszerre ily ragyogó fényoszloppá? Míg tűnődöm, tanakodom, egyszer csak felkap szárnyára a képzelet repülőgépe (bizony nem is a sebesröptű sas. Óh, az már elavult technikai eszköz. Lomtárba került.) és visz-visz vissza a multba: 54 évállomásnyi távolságra. Hipp-hopp, egy-kettőre ott vagyunk. Mit neki egy bő arasznyi félszázad? Akkor éppen 1884. május 30. szombati napját írtuk. A nagy sárga ház — a mi szemünkben elátkozott kastély — elején földig folynak, ömlenek le sűrű áradattal a fekete-sárga zászlók. Mit jelent ez, uramfia? Nyilván vendég áll a házhoz.

Csakugyan, zúgnak-búgnak a harangok. Puffognak a mozsárágyúk. Koronkint az éljen-orkán hullámai csapnak le a vastag sorfalat álló közönségre és deákseregire. Ablakokban virágdíszül szép asszonyok, szép leányok. Ófelsége elibe virágcsokrok repülnek merész lendülettel, sűrű esőként.

Ófelsége nem győz eleget hajlongani, köszönetni kocsijából jobbra-balra. A nagy sárga ház közelében még élénkebb öröm festi pirosra az arcát.

A lassú, vontatott járáshoz nem szokott tüzes lovak az izgó-mozgó, éljenző tömegtől izgatva futni, iramodni szeretnének. Menő kedvüket alig tudja zabolázni a keménymarkú kocsis. A célnál szeretnének lenni minél előbb.

Am hol az a cél? Ép e miatt indít mellettem parázs vitát két tudálékos és jólértesültségben egymást túlszárnyaló atyafi. Az egyik — nyilván kávéházi újságfaló — váltig állítja: Ófelsége a „Burgba” fog szállni; ha nem tudnák, ez a nagynak, az igazi bécsi „Burgnak” kicsinyített mása, amott a Városháztéren. Ős elődjének is az volt az „Absteigquartierja”, ha koronázni, vagy országgyűlésre lejöttek; mert amolyan alkalom három, emilyen meg öt esett valamikor híres Sopron városában, — hunyorít táltosi önérettel a körülte álmélkodók felé. A másik emeltebb hangon igyekszik a reásandítókat párthívekül megnyerni: ha egyszer magyar király, böki ki zord, parancsoló határozottsággal, csak a „Magyar Királyba” szállhat. Én már voltam tegnap háztűznézni. Ismerem apróra a helyzetet, a felséges pompával, királyi kényelemmel berendezett felséglakosztályt, — zárta be bizalmas közléseit fölényes nagy hangon. Volt is rá oka egy kevés. Ófelsége valóban odahajtott...

Alig pihent valamit Ófelsége, megérkezése után a különféle tisztelgő küldöttségek, egyházi, világi hatóságok, a helyőrség képviselői egymásnak adták a kilincset.

A küldöttségek után jóformán be sem tették az ajtót, a király körúti szemlére indul. Az elsőséget a templomnak adja, mint otthon. Aztán jöttek sorra, egymás után szép rendben a kat. gimnázium, az orsolyiták intézetei, az evangélikus népiskola látnivaló, derék új épületével s végül a mi liceumunk.

III.

A kapuban tanári küldöttség várta Ófelségét. De miért nem látjuk itt sürögni-forogni az intézet legfiatalabb tagját, a tanári kar Benjámínját? Igazság szerint neki legkevébbé volna szabad a felséges úr szolgálatában megrestülni. Hiszen önkéntes bakakáplári ranggal nem régen még legalázatosabb szolgálja volt a legfelsőbb Hadúrnak. Sőt máig sajog a seb: „esete” volt vele, amint bizalmasai közt el-elkesergi. A bécsi Schmelzen történt. Hadiszemlén, „defilirozás” közben, Ófelsége kardja hegyével bosszúsan felébökve szólt rá: „Sie Freiwilliger, die Linie! Wohin denn, um Gotteswillen? Direktion g'rad' aus! Herr Hauptmann, Kasernarrest dem lamm-lacketen Kerl!” Talán a rossz lelkiismeret hazajáró emlékei máig kísértik az exkáplár urat. Azok szorítják háttérbe. A szerénység azért érte úgy utól...

Ófelsége ezalatt ruganyos, gyors léptekkel haladt fölfelé a lépcsőkön. Az öreg tanárok fulladozva alig tudták követni. Az illően feldíszített dísz-

terembe lépő fejedelmet orkánszerű éljenzés fogadta. *Müllner Mátvás* igazgató a félkörben elhelyezkedett tanárok elé állva „szívből fakadt meleg szavakkal tolmácsolta az egybegyűlt tanári testület és ifjúság nevében a legmélyebb hódolatot s tiszteletet, a legbensőbb szeretet s ragaszkodás, a legforróbb hála maradandó érzelmeit.”*) Talpraesett, ügyes kis beszéd volt. Persze nem tagadhatta meg magát *Müllner bácsi*. A mi nagy gyönyörűségünkre klasszikus csapót font kedves Horatiusából a beszéd végibe imígyen:

„Longas, o utinam, dux bone, ferias
Praestes Hesperiae... (Hor.: Od. IV, 5.)
Oh te, a mi jó vezérünk,
Hosszú békét szerezz nekünk!”

A csapó élesen cserdült. Elevenre talált. Nyomán falrengető háromszoros éljen-vihar zúgott végig, visszhangozva a nagytermen.

Következtek a bemutatkozások. Öfelségének minden tanárhoz külön-külön volt egy-egy nyájas szava vagy kérdése, úgy, amint az illető külső megjelenése, kora, tekintete kívánta, a körülmények engedték és az uralkodó híres emberismerete, tapintata sugallta. A karaj betüremlett szélén húzódott meg szerényen a legfiatalabb tanár; azért ő is megkapta a maga kérdését: „Volt katona?” csendült fülébe a Hadúr keményveretű hangja. Jó szerencse, csak egy kérdés dukált; különben a második, szentül hitte a jámbor, hogy az bizonyosan így hangzott volna: „Volt büntetve?” Amikor is ő csupa alattvalói alázatosságból menten a föld alá süllyed szégyenletében.

Majd az intézeti gyűjtemények, szertárok, helyiségek megtekintése jött sorra. Az igazgatót különösen a tanári könyvtár állapota bántotta. Aggodalma az arcán tükröződött. Méltán. Az a nyikorgó, csikorgó, rozoga falépcső kész tűzveszedelem, melynek a vaspáncél nélkül levő ablak, ajtó úgyszólván tág kaput nyit és gazdag táplálékot ígér. A lépcsőropogást szerencsésen elnyelte a környezet zsibongó zaja, a folyton zümmögő beszéd, meg a bölcs előrelátással s bőkezűen leteregetett vastag szőnyeg. Az ajtón, ablakon sem akadt fenn a felséges látogató szeme. Bent a tudakoló kérdések szinte könyökükkel érték egymást, mint a glédában álló katonák: Mekkora a könyvvállomány? Hányféle a csoport, a szak? Mit költenek rá évente? Van-e látnivaló nevezetessége? Teszem valami „kódex, incunabulum, editio princeps”; elzeviri vagy flórenci? Nyilvános-e a könyvtár? Kik használják? — faggatta szakszerű hozzáértéssel, majdnem zavarba ejtve az öreg könyvtárost. A nyilvánosság, újította a szót tovább, elemi szükséglete egy könyvtárnak, az a levegője, az élteti. A könyvek,

*) Lásd *Müllner* igazgató hivatalos jelentését a soproni ev. liceum 1883–84. évi Értesítőjében, 18. lap.

betűk a szellem katonái. Ki, a nagy világba, a nyílt, szabad mezőre vágy-nak ezek, ott szeretnek jönni, menni, tartózkodni, hódítani és foglalni, mint az igazi katonák. Zárt könyvtár, zárt kaszárnya képtelenség. A többi gyűjteményt és helyiséget csak futtában méltatta kitüntető figyelmére az uralkodó. Különös érdeklődést tanúsított azonban a tápintézet iránt. „Az én katonáim alumneuma, úgymond, a kantine. Itt a fiúknál milyen a mená-zsi, a prófunt, mekkora a porció? Hányszor kapnak húst hetenként? Mibe kerül egy-egy fiú évi ellátása? stb., stb. Müllner igazgató a kérdések pergőtűzét derekasan állta, gyors készséggel megadván a kívánt adatokat az intézmény külső, belső viszonyairól: megesznek ezek, könyörgöm alás-san, mindent, amit elébök tálnak, kivált a puha cipót, a „brügöt“ fogyaszt-ják jóízűen, valóságos „omnivorák, paniperdák“; de különösképpen ked-velik a „beneficiumot“, fejezte be tréfás hangon válaszát. „Mi az a bene-ficium?“ tudakolta Ő Felsége. „Az ifjúság jó barátaitól ünnepnapon, vagy egyéb rendkívüli örvendetes esemény alkalmából adott kivételes jó ebéd“, volt rá a gyors visszhang.

Még a testgyakorlás, torna, játékhely ügye került szóba. „A torna — emelte ki a király — fontos tárgy. Az én katonáim, egyéb ismeretek mel-lett, szorgalmasan űzik. Általában a kaszárnya, ha okosan vezetjük, igazi pótiskola, továbbképző intézet. Iskola, kaszárnya édestestvérek. Kart karba öltve egy úton, egy tempóban járnak, egy jelszó alatt egy cél felé törnek: harcosokat nevelni az életharcra.“

Kifelé menet a hosszú udvaron végig élénk, hangos beszélgetéssé vi-dult a társalgás. A kótára szedett, kimért hangnem egyszerre nyárspolgá-rias nyájassággá olvadt fel.

A kapuban aztán megszakadt az érdekesen indult társalgás; Ő Fel-sege e rövid, de emlékezetes szavakkal vett búcsút a tanároktól: „Különös öröömre szolgált a látogatás. Biztosítom Önöket legfelsőbb királyi ke-gyelmemről. Isten áldása legyen mindnyájukon!“ Azzal felpattant a hintóra.

*

A nevezetes liceumi királylátogatásnak nagy híre volt mindenfelé. Kivált a dunántúli egyházkerületben emlegették soká.

Líceumi emlékek a nyolcvanas évekből.

Irta **Hamvas József**, ny. pozsonyi líc. tanár.

1882-ben kerültem föl Sopronba Győrből, ahol a négyosztályos evangélikus gimnáziumra már kimondták az ítéletet. Az utolsó negyedik osztály tanulói között volt *Kovács Sándor* püspök.

Sopronban *Müllner Mátyás* líceumi igazgatónak lettem kosztos diákja. A két *Mátisz*-fiú, *Nádasy Imre* és én voltunk négyen két szobájában annak a tágas lakásnak, amely az auditóriummal együtt utcára az egész első emeletet elfoglalta. A második emeleten volt a líceumi nagykönyvtár. *Müllner* mint ennek könyvtárosa birta a lakást.

Müllnerné, a nemes, művelt lelkű „néni” második anyja lett az idegből ideszakadt gyerekeknek. Húga, *Scheffer Károly* tanár felesége, a szeminárium kerti földszintjén lakott. Itt, a tágas kertben, meg az lkvapatak kövei között volt játszóhelyünk *Nádasy Imrével* és *Scheffer Oszkár*-ral. Az első emeleten nőtt *Kapi Béla*, de akkor még igen kis fiú volt ahhoz, semhogy a hét-nyolc évvel idősebb gyerekek játékában részt vehetett volna. Mire akkorára nőtt, hogy megindult a Lenck-kert mellett a líceum felé, mi már „Az ember tragédiája” tételein vitatkoztunk.

A líceum a nyolcvanas évek elején élte nagy átalakulását. Az új középiskolai törvény szaktanárokat rendelt a teológusokból lett öreg tanárok helyébe. Egymás után mentek nyugalomba az öregek: *Király József Pál*, egy. letűnt kor markáns alakja, aztán *Rajcsányi*, *Keszler* és *Poszvék Gusztáv*.

Életem értékes emlékei közé tartozik, hogy még az öregek tanítását is hallhattam. Az iskolás anyag felett szálló léleknek, a lelkesedésnek és lelkesítésnek emberei voltak. Ők ápolták a szabadságharc emlékeit és szabad magyar emberré nevelték az ifjúságot. Üzenete voltak annak a multnak, amelyben a magyar erkölcsi erő nemzeti öntudatot alkotott, megszerezte az egész világ szabad embereinek becsülését és meghódította a császári hatalmat.

Ebbe a körbe tartozik *Müllner Mátyás* is, aki a vallásszabadságért küzdött ösök lelkes megasztaloja volt.

Az öregek rendjébe tartozott, de még friss erővel tanított *Fehér Sámuel*, akit a legkiválóbb magyar pedagógusok közé sorolok. Az a közvetlen egyszerűség, amivel a történelmet tanította, megszégyenített minden tudományos prelegálást. Sokszor naivnak látszott ez a tanítás, de hogy negyven-ötven év múlva is tisztán emlékezünk rá és megértettük belőle az események korszerűségét, ez állapítja meg róla az ítéletet.

Kiváló pedagógus volt *Scheffer Károly* is, aki a latin nyelvtan elemeibe csodálatos eredménnyel tudta bevezetni a gyerekeket. Nyugodt fensőbb-

séggel tanított és ítélkezett felejthetetlen zengésű baritonjával *Malatidesz Sándor*.

Egészen sajátos eszményi alakként áll emlékezetemben *Thiering Károly*. Lelkét teljesen áthatotta a fényesen emberi görög szellem. Az egyetemes emberi gondolat szabadságában élt és tanított. Már fiatal korában, az abszolutizmus elsorvadása idején, ő bízta az ifjúságot, hogy alakítsák meg újra az alkotmányos életre nevelő Deákkúti Vármegyét.

Ennél a csoportnál fiatalabbak körében álljon elől *Renner János*, a matezisnek és fizikának kiváló tanára. Az ifjúságot nemcsak a tételekre tanította meg törhetetlen fegyellemmel, hanem beléjük tudta nevelni a matematikai és fizikai gondolkozást is. A kézikönyv anyagán tülemelkedő tudós volt *Fehér Lajos* is. Óráin nemcsak latinul tanultak meg jól, hanem magyarul is. Öntudatos, művelt magyar stilisztákat nevelt.

Gombocz Miklós a történelmet és filozófiát tanította azzal az egyszerűséggel, amellyel csak teljesen kiforrott gondolkozású tanár taníthat.

Kedves, halk tudós volt *Haniffel Sándor*, szelídségével ható jó tanár. Mellette *Góbi Imre* erős egyéniségével fegyelmezett. Kevés időt töltött a líceumon *Marusák Pál*, az új iskolarendszerre nevelt tanár előkelő példánya.

Fiataloknak jöttek be *Király Béla* és *Gecsányi Gusztáv*. Mind a ketten úgy tudásukkal, mint módszerükkel fejlesztették növendékeiket.

Az evangélikus tanulókat *Poszvék Sándor* és *Bancsó Antal* is tanították. Mindketten az evangélikus életnek és tudománynak nagy alakjai. *Poszvék* a vezető agilitás, *Bancsó* az elmélyedő nyugalom. *Poszvék* a gyakorlati életbe mutatott irányt, *Bancsó* az elméletek problémáihoz nyújtott evangéliumi megoldást.

A nyolcvanas évek során a líceumi diáktársadalom fontos eseménye a deákkúti majálisoknak, majd a Deákkúti Vármegyének megszűnése és a farsangi deákbál keletkezése. A deákság irodalmi fejlődésére a Magyar Társaságon kívül nagy hatással volt *Vojtkó Pálnak* 1887. elején megindult „Törekvés” című lapja. Erre az időre esik március tizenötödikének első megünneplése is.

Meghatottan nézek több, mint félszázadra vissza és köszöntöm a férfiakat, akik egyszer áldott, alkotó erők voltak, ma szeretettel és hálával megőrzött emlékek.

Diákéveim.

Írta: Jánossy Gábor, Vas vármegye ny. árvaszéki elnöke.

1882-től 1890-ig voltam ősi főiskolánk, a soproni evangélikus líceum diákja. Tanulótársaimra megindult lélekkel emlékezem; közülük kettő tett szert országos nevezetességre: unokatestvérem, *dr. Papp Ferenc*, mind a nyolc osztályon keresztül első eminens, kit először ért a királyi gyűrűvel való kitüntetés dicsősége, *sub auspiciis regis* promoveáltatván a bölcsészettudományok doktorává. Az egyetemen a kistermetű, nagyszellemű *Gyulai Pálnak*, a mélyérzésű lírikusnak, a félelmetes pennájú kritikusnak, *Petőfi* vőtársának volt sokatígérő, legkedvesebb tanítványa. Tagjává választotta az Akadémia és a Kisfaludy-Társaság is. A legnagyobb magyar regényíróról, *Kenmény Zsigmond báróról*, valamint *Gyulai Párról* írt hatalmas tanulmányai, irodalomtörténeti, esztétikai művei maradandó helyet biztosítanak neki irodalmunk történetében.

Nádasy Imre, a későbbi országos rendőrfőkapitány, legkedvesebb barátunk volt. Rajongtunk érte. Nyolc éven át egymás mellett ültünk az iskola padjaiban és izzó magyar lelkének, áldott jó szívének melegét az egész osztály érezte. Fényes közpályájának tragikus vége megrendítette az acélos jellemű férfiú barátait és tisztelőit, az egész magyar közvéleményt, s makulátlan emlékét szívünkbe zárva őrizzük örökké.

A diákévek napsugaras idejéből két emlék él ma is elevenen a vén diák szívében. Az ősi evangélikus *Káldy* család utolsó férfisarja, a dunántúli evangélikus egyházkerület felügyelője, *Káldy Gyula* egy ízben végigjárván mind a nyolc osztályt, tanárokat, diákokat az auditóriumba kéretett, s ott összegyülekezvén, többek között ezeket a szavakat intézte hozzánk: „Kedves gyermekeim! Tanáraitok iránt is úgy éreztetek és velük szemben úgy viselkedjétek, ahogyan azt a negyedik parancsolatban tanultatok.” A tanári kar felé fordulva pedig így szólt: „A professzor urakat arra kérem, hogy ne csak *tanítsanak*, hanem *neveljenek* is.”

A második epizód, amit nem tudok elfelejteni, Ferenc József királynak intézetünkben való látogatásakor játszódott le. *Rajcsányi János*, a 48-as hős pap-honvéd volt a mi osztályunknak, a másodiknak a főnöke. A királylátogatás előtt való nap utolsó óráján így szólt hozzánk a borongós tekintetű, komor arcú, ősz professzor: „Fiaim, holnap (éppen október 6-ára esett a vasárnap) idejön a király. Tíz órára itt legyetek ünneplőben az auditóriumban. Ez az igazgató úr parancsa. Én nem leszek ott. „No, fiam, Gábor — fordult felém professzorom — micsoda nap lesz holnap?” „Október hatodika, tanár úr” — feleltem helyemről felállva. — „No és mire köll emlékeznünk ezen a napon, tudod-e fiam?” „Az aradi tizenháromra” — feleltem kipirult arccal, csengő hangon. — „Jól van, fiam. Hát az a parancs,

ha belép a király, éljenzéssel fogadjátok, azután — ezt én mondom — gondoljatok 1849. október hatodikára.”

Áldott lelkű és áldott életű professzoraink, *Marusák Pál* kivételével, kinek elegáns alakjára, szigorú tekintetére, igazságosságára szeretettel emlékszem, s ki még sokáig éljen, míg a régi határokat visszajuttatja az isteni kegyelem, többi tanáraink már porrá váltak. *Scheffer Károly, Rajcsányi János, Malatidesz Sándor, Keszler Károly, Renner János, Haniffel Sándor, Poszvék Gusztáv, Bancsó Antal, Király Béla, Geccsányi Gusztáv, Arndt János, Gombocz Miklós, Fehér Sámuel* tanáraink emléke legyen áldott a tanítványok és az ősi Alma Mater minden időben való diákjai szívében.

Te ősi tanintézet pedig tanítsd és neveld a gondjaidra bízott ifjúságot az ősök hitvalló és hitvédő szellemének ápolására, példájuk követésére és a haza mindennek fölött való szeretetére és önzetlen szolgálatára!

Sopronban.

Írta **Csengey Gusztáv** (1842—1925).

Légy üdvöz édes, boldog ifjú multam!
Szelíd emléked ím felém ragyog.
Félszázad elmúlt rég, hogy itt tanultam...
Im üdvözöllek... újra itt vagyok.
Úgy hí az álmok boldog régi lelke!
S körülölelget ifjú szép korom;
Csókját a Múza rám itten lehelte,
S zendülni kezdett szűzi lágym dalom.

Nem ismersz-e rám, drága régi város,
Ez ősz szakállal? — hisz fiad valék!
Vén hangja lám nem ismerőse már most,
Megváltozott körül a föld s az ég.
Akkor jövőmbe lelkesülve néztem,
E szép jövő már pusztá romhalom:
Letört hazám a dülő szörnyű vészben...
Talán ne szólj már fájó, bús dalom!?

Hol, merre vagytok, boldog ifjú társak?
A vén költő hát egyedül maradt?...
Oh még csak egyet üdvözölni lássak!...
De lenn pihennek néma hant alatt.

A régi város utcáján ha járok,
 Oh nem köszönt itt senki, senki már,
 A mult felé már kart hiába tárok,
 Hangjára lelkem mindhiába vár.

Árván maradtam megtörött hitemmel,
 Csupán a régi emlék vesz körül.
 Mi gyujt fel hát a régi szerelemmel?
 Mi az, hogy e szív mégis úgy örül?
 Minden remény a véres porba omlott,
 Sok híve nyugszik lenn a hant alatt,
 Körül határunk mind, mind összeromlott,
 De ez a város lám magyar maradt!

Föl, dalra költő, vén korodban is még!
 A régi várost szívvel üdvözöld,
 Mondd, hogy reményünk fölvirulhat ismét,
 Mit elraboltak, mienk lesz a föld.
 Rablók között, ahogy magyar maradtál,
 Úgy biztat újra régi szent erő,
 Példát a boldog szebb jövőre adtál,
 Mutass reá te: mienk a jövő!

1922.

Visszaemlékezés a soproni ev. líceumban eltöltött diákévekre.

Írta **dr. Bruckner Győző**, miskolci jogakadémiai dékán,
 a Magy. Tud. Akadémia tagja.

A hűség hozott vissza bennünket, egy hosszú emberöltő után, a Civitas Fidelissimába; hűség a mult emlékeihez, a régi Alma Mater falaihoz és áldott szelleméhez, „gyermekreményeink s bánataink tanyájához“, noha e remények s bánatok úgy elmultak azóta, mint maga szép fiatalságunk.

A mi Sopronunk más volt, mint a mai, vagy legalább a mi gyermek-szemünk előtt arányaiban végtelenül felülmulta a mai várost. Kulturközpont volt, Dunántúlon legjelentősebb fellegrára az evangélikus művelődésnek. Felszívta magába Felsőlövő s Bonyhád tanulói ifjúságát is, mely városoknak akkor csak algimnáziumuk volt, melynek elvégzése után Sopronba, a nagyvárosba jött a serdülő diák. Sopron élénk forgalma, pezsgő

szellemi élete szinte elkápráztatta a vidékről idekerült ifjúságot. Felejtetetlenek maradtak mindnyájunk előtt háromnapos híres országos vásárai, mikor a Várkerületen végig, beláthatatlan sorban sorakoztak az árusok sátrai, annyi látnivalóval szolgálva a bámuló gyermekszemnek. Mindíg akadt rokon, ismerős, aki ilyenkor megjelent s egy-egy jó napot szerzett a diáknak, tetézve a vásári szünet örömét. A város élénkségét a nagyszámú katonaságon kívül — mert akkoriban honvédség, közös gyalogság, tüzérség, vadászok és huszárok is állomásoztak Sopronban — nagyban növelte a sok diák.

A tanulóifjúság vitt életet a korszóra, a város környékén lévő kirándulóhelyekre, télen a jégpályára és táncanfolyamokra. Most is élénken él emlékemben, mikor a városi jégpályán nap-nap mellett együtt koccsolyáztunk egy matróruhá, 8—9 éves kis barna fiúval, aki a legerősebb hidegben is nyakatlan trikóingben korcsolyázott; a Sopronban állomásozó Ottó főherceg fia, Károly volt az, a későbbi szomorú emlékü IV. Károly királyunk. Akárhányszor megfigyeltük, hogy a kíséretében lévő őrnaggyal csak magyarul beszélt, s nekünk jól esett ezt hallani. A tél örömeihez tartozott Schneider papa magasabb táncanfolyama, mely arról volt híres, hogy mindig egy csomó szebbnél-szebb fiatal lánykát toborzott össze. Azok a körmagyarok, valcerok és gyorspolkák — azóta nem járnak olyanokat a tánciskolákban — s talán az a naiv lelkesedés is kiment már a divatból, amellyel mi roptuk őket. Hol vannak azok a kislányok, szöke, barna fejek, akik a mi diákszíveinket megdobogtatták? Ne kívánjuk őket viszontlátni. Azóta mamák, sőt talán nagymamák lettek belőlük, mint ahogy talán miköztünk is akadnak nagyapák, s jobb, ha a régi ideálok megmaradnak ideáloknak.

Nyáron még több örömet kínált ez a kissé ódon, de kedves és meleg város. A Tómalomban fürödtünk, csónakáztunk, kugliztunk, a Papréten, a Neuhoftban (ma Erzsébet-kert) is találtunk magunknak kedves diáktanyát, a Zöldfában, vagy a félreeső külső periferiákon, Wagner papánál, ahol rendes fogásunk egy nagy tányér vesevelő volt burgonyával, korsó sörrel s kenyérrel, s mindez 27 krajcárért. A Balogh—Unger—Németh Sanyi—Fadgyas quadrivium, amelyhez sokszor Schmidt István teológus is csatlakozott, merészebb volt s nem egyszer a Rókalyukba, vagy Wnucskóhoz (ma Gambrinus) is ellátogatott. Ilyenkor a korpulens városi rendőrökkel is konfliktusba keveredtek, akik ugyancsak megkergették őket. Egyízben már-már sikerült a rendőröknek utolérniök a rakoncátlankodó diákokat, de megjelent előttük „Nulla bácsi” képe, aki elé másnap kihallgatásra kerülnének, s a szörnyű félelem megkésztette lankadó erejüket és sikerült megugraniok a fogdmegek kezei közül. De ilyen kilengések csak kivételesek voltak, mert nagyobb részük elég szigorú házi felügyelet alatt állt. Rendszerint özvegy úriasszonyok vállalkoztak diákok tartására, akik sze-

rető, szinte anyai gondoskodásuk mellett meglehetősen szigorúan őrködtek magaviseletünk és erkölcsünk felett.

Mikor hálával és kegyelettel emlékezünk meg Alma Materünkről, egyenként megjelennek előttünk volt derék, kedves tanáraink, akik ma már valamennyien elköltöztek közülünk.

Emlékezünk az őszszakállú *Gombocz papára*, a jó direktorra s mindnyájunk szeretetteljes atyai barátjára. Történelmet és filozófia propedeutikát prelegált, s előadásain már szinte egyetemi hallgatóknak éreztük magunkat, mert néha kicsúszott száján az „uraim” szó, mintha csak filozófiát adna elő a teol. akadémián. Lelkes előadó volt és történelmi előadásai mély nyomokat hagytak lelkünkben. Egyes óráira ma is emlékszem. Szókása volt, hogy két-három hétig csak előadott, s csak azután tartott colloquiumot, amikor nem a noteszből szólított fel bennünket felelésre, hanem egymásután, úgy, ahogy a padban ültünk. Egy alkalommal azonban az úzustól eltérően Bedy barátunkat szólította felelésre. Bedy felemelkedvén, szinte felháborodva jelentette ki, hogy most nem ő van soron, mire a mindig jóindulatú Gombocz papa is kijött a sodrából s cvikkerét feltéve most már noteszből hívott fel egymásután több jó- és jelesrendűt. Az eredmény elszomorító volt: mind kijelentette, hogy nem készült, mert nem ő volt soron. Végre Gombocz papa megelégedte a próbát s megjegyezte, hogy mégis legjobb, ha az ember nem tér el a regulától, „de máskor azért ne csináljanak csúfot belőlem!”

Jó direktorunk minden ténykedésében, minden szavában megérezhetjük az ifjúságot őszintén szerető atyai szív dobogását, s mi kivétel nélkül tiszteltük és szerettük őt. A millénium idején, az esti lampionos városi felvonulás után szívünk hirtelen fellobbanásával elhatároztuk, hogy lakása elé vonulunk s tüntetünk mellette. A kedves arcú öregúr megjelent az ablakban s ezekkel a mai napig emlékezetes szavakkal bocsátott el bennünket: „Amint e város utcáit bevilágították önök fáklyákkal, úgy világítsa meg a hazaszeretet szent tüze az önök szívét.” E mondása régen porladó atyai vezérünknek sokszor eszembe jutott a harctéren töltött nehéz időkben.

Eredeti egyéniség volt a maga kissé szigorúbb, rideg modorával osztályfőnökünk, *Renner János*, „Nulla bácsi”. Ő volt a maga idejében a liceum legrettegettebb professzora. Matematikát és fizikát tanított, olyan szeretettel és lelkesedéssel, amilyent ezeknél a szárazaknak gondolt studiumoknál szinte alig lehet elképzelni, de a mellett kérlelhetetlen szigorúsággal. Módszere az indukció ideális megvalósítása volt, kérdésekben tanított, sokratesi módszerrel, s nem egyszer sokratesi iróniával is. Előtte nem az volt a fontos, hogy a tananyagot előadja s lemorzsolja az órát, hanem hogy minden egyes tanítvány, még a leggyengébb is, megértse a matematikai axiómákat, fizikai tételeket. Nem tűrhette, hogy egy is értelmetlenül álljon az előadottakkal szemben, s inkább lassan haladt, de mind-

egyiknek jó fundamentumot adott. Alakját bizonyos misztikum vette körül, már csak azért is, mert állandóan fekete kesztyűben járt, csak az egyik ujjhegye kandikált ki a megkurtított kesztyűujjból. A diákfantázia valami Hatvani professzor alakjából vett vonásokkal ruházta fel őt, s szinte felsőbb lénynek tekintettük, akiről legendák keringtek. Nem engedte közel magához a konfidenciára hajlamos diáknépet; óráin katonás fegyelmet tartott s síri csendben kellett várnunk reá. Emlékszem, hogy egy véletlenül leejtett ceruza felvevéséhez még a VIII. osztályban is külön engedélyt kellett kérnünk, és minden ilyen fegyelmezetlenséget szűrő pillantással utasított rendre. Nem tarthatott volna azonban köztünk, minden kópéságra hajlandó diáknép közt ekkora fegyelmet, ha erélye mellett nem tudott volna imponálni nekünk nagy szaktudásával. Sok év múltán is nem egyikünk álmodta, hogy Nulla bácsinál kellett felelnie matematikából, s ez mindig legsúlyosabb lidércnyomás volt, mert mindenki tudta, hogy nála csak alapos tudással, igazi készséggel lehet boldogulni. Ezért a mellett, hogy féltünk tőle, tiszteltük is, mert igazságos és méltányos volt, s amire tanított, az igazán vérré vált bennünk.

Az öreg *Thieringet* a diákok „Psyche” néven ismerték. Görög nyelvre tanított bennünket s a görög összehasonlító nyelvészet előadására is módot talált. Előrehaladott kora miatt már kissé nagyot hallott és a minden csínyre kapható diákok nem egy tréfás dolgot követtek el rovására. Az ő órája utolsó volt délelőtt, s nem győzven bevárni a végét, megtörtént, hogy a második emeletről levezetett erős cérnaszál segítségével negyedórával is korábban szólaltattuk meg az udvaron levő csengőt, mint ahogy az óra letelt volna, s korábban szabadultunk az aoristosok honából.

A német nyelv professzora, *Haniffel Sándor* nagy készségű, jeles tanár volt, de az osztály nagy része nem tudott felmelegedni vele szemben, mert a fiúk kevés kivétellel színmagyar gyerekek voltak, akik a német nyelvvel nagyon küzdöttek s annak tanárában mindig csak a népszerűtlen germanizátort látták.

Balogh József szomszédunk egyízben arra kért fel bennünket, hogyha *Haniffel* tanár úr németnyelvű magyarázata alatt előadódna az az eset, hogy nevetni kell, lökjük oldalba, hogy azután hangos nevetésével ő is jelezhesse, hogy milyen nagy német nyelvtelenség lakozik benne és hadd lássa a tanár, hogy mennyire tudja ő követni a német beszédet. Több sem kellett *Seybold Kálmánnak* és nekem, és mikor a tanár éppen megrázó szavakkal magyarázta az Orleánsi Szűz tragédiáját, mintha csak összebeszélünk volna, egyszerre csak jobbról és balról oldalba döftük jó szomszédunkat, aki, hogy megelőzze többi osztálytársát, hangos hahotába tört ki a tanár, de utóbb a mi rémületünkre is.

Szinte egyedülálló típus volt egykori tanáraink közül *Király Béla*, a latin nyelv professzora, aki a maga nyugodtságával és higgadságával im-

ponált nekünk. Soha rosszaló, gáncsoló, vagy korholó szó nem hagyta el száját, türelme egyenesen csodálatos volt és sokszor a lehetetlen feleletek sem tudták felingerelni. Nem grammatizáló tanár volt, hanem Horatius költészetének lelkét tárta fel nekünk és Tacitus mélyenjáró és megrázó erkölcsi világnézetének ismertetésével hatni tudott reánk. Sohasem láttuk mosolyogni, de felindulni sem. Minden tanítványa szeretetteljes melegséggel tekintett fel rá.

Bancsó Antal is élénken él emlékezetünkben. Ő a hit- és erkölccsant tanította, s előadásai szinte filozófiai magaslatra emelkedtek, a mellett lebilincselők és megkapók voltak. A magyar irodalom tanáráról, *Arndt Jánosról* is nem egyikünk szívében él a kegyetes megemlékezés. Hála-telt szívvel idézzük fel egykori kiváló tanítómestereink emlékét.

Ha végignézek egykori osztálytársaim, jóban és bajban osztályosaim során, sajnos, sok üres helyet látok. Sok közülünk férfikora delén, vagy éppen kora fiatalságában elköltözött. Vannak köztünk olyanok is, akik a harctéren maradtak, mások az élet nagy harcaiban estek el, ismét másokat a kötelesség vagy betegség tart távol. De gondolatban velünk vannak mindnyájan és megifjulnak ők is a mult szép emlékeiben. Átérik újra a gyermekifjú lángoló lelkesedését, nagy akarásait, melyekkel kilépett az életbe, s melyek közül olyan kevés válhatott valóra. Emelt fővel s bizakodva léptünk ki az Alma Mater kapuján, melynek köszönhetjük mindazt az értéket, melyet útravalóul adott, s melynek révén hazánknak, egyházunknak, a tudományos életnek hasznára lehettünk s akarunk használni a jövőben is. Nekünk nehéz sors jutott; építeni kell a romokon s új alapok rakásához kell a köveket hordanunk. Az együtt töltött kedves órák után megint elballagunk, mint vén diákok, tovább... tovább... egy szebb jövő felé!

A találkozó.

Rajz a soproni Evang. Líceumi Diákszövetség 1922. június 29-iki ünnepéről.

Írta **Jeszenszky Károly**.

Benedek István bátyánk türelmetlenül járt fel s alá a régi családi kúria ambitusán. Útra készen állt s látszott rajta, hogy határozottan bosszantja a kocsi késedelme.

A veranda szőlőlugasán be-beszűrődő reggeli napfény arcára verődött s megvilágította hófehér fejét. 70 év körül látszott, nemes, férfias vonásokkal, melyeket nem tudott felörölni sem a fiatalság ezernyi bohósága, a meglelt kor küzdelme, sem az öregség mindent megemésztő, lassú hervadása...

Régi nemesi familiának volt az ivadéka és származására mindig büszke volt. Ősei valamikor a rigómezei csatában verték a törököt, majd Bocskay s Bethlen oldalán küzdöttek a nemzeti s vallási függetlenségért s szabadságért. Rákóczit rodostói magányába az ő *Benedek Kelemen* is elkísérte. Az öreg úr mindezt nem egyszer mesélte el, ha — ami nem volt éppen ritkaság Benedekfalván — vendég volt a háznál s jó érmelléki került az asztalra.

Valamikor élénken résztvett ő is a nemzeti függetlenségi politikai harcokban, amely függetlenségi érzéseket diákkorában ott, az ősi liceum falai közt s a szülői háznál szívott magába. A Benedek-kúrián szinte családi tradíció volt a kuruc-magyar érzés, mely sohasem tudta feledni a multat és sohasem tudott megbékülni az osztrák sógorság gondolatával.

Most visszavonult mindentől, csupán családjának, gazdaságának és — emlékeinek élt. Úgy mozgott, mint egy gépezet. Korán kelt, korán feküdt. Hosszú csibukja, mint legjobb barát, mindenhová elkísérte s mindenki úgy tudta, hogy az öreg úr testamentumában is megemlékezett a hűséges cimboráról s családi ereklüként testálta legidősebb fiára. Naponta végigjárta az udvart, megnézte az istállókat, végiglegettette szemeit a ménesen, mely szintén családi tradíció volt nála, büszkesége volt *Benedek István* urambátyám birtokának. Ha vendég jött a házhoz, István bátyám fiatalos hévvel védte a maga igazát s el-elmondogatta nem egyszer: hej, nem így volt az a mi korunkban, dehát ez a mai fiatalság, mai világ: felfordult világ.

Így múltak megszokott egyhangúsággal a napok s az évek is. S úgy látszott, már így is marad minden, míg a családi kriptá ajtaja újból ki nem nyílik s belé nem költözik a legújabb lakó az ősök közé: a megfáradt nemes, nemzeti és vitézlő *benedekfalvi Benedek István* bátyánk.

Így gondolta ezt maga a nemzeti úr is; őt már nem érdekelte a külvilág s nem vágyott túl faluja határán sehová sem.

Ámde az öreg úrral egyszer csak különös dolog történt, amely az ő s családjá eddigi összes feltevéseit halomra dönté.

Egy nap ismeretlen írású levelet hozott a posta, egyenest *Benedek István* urambátyám címére adresszálva. Ismeretlenektől csak nagy ritkán szokott levelet kapni, s így érthető, hogy mohó kíváncsisággal bontotta fel. Persze előbb másik elválhatatlan barátját, okuláréját igazítva helyére.

Sopronból jött a levél, a Soproni Evang. Liceumi Diákszövetségtől, amelyben közlik *Benedek István* urambátyámmal, hogy június hó 29-én az ősi liceum összes növendékeinek találkozója lesz.

Az öreg fiatalos léptekkel sietett a másik szobában kötögető nemzeti asszonyhoz, örömben és búban hűséges osztályostársához, odanyújtja neki a levelet s csak annyit mond: elmegyek!

S ettől kezdve *Benedek István* uram lázas türelmetlenséggel számálta a napokat. S mentől jobban közeledett a nagy nap, annál izgatottabb

lett. Most is mind türelmetlenebbül jár fel-alá a hosszú, szőlővel befutott tornácon.

Már-már ki akart törni magából, hogy az a János kocsis olyan lassan fog, mikor nagy hirtelenséggel megáll a hintó a tornác lépcsős feljárója előtt.

Benedek István elbúcsúzott élete párjától, még egynéhány rendelkezést adott, s a két tüzes pej tovaröpíté az állomás felé.

Ott ismerősökkel találkozott, akik nagy ámulattal látták, hogy *Benedek István* szomszéd utazni készül. Már évek óta nem látták őt az állomáson, s akkor is csak az egyik fia elébe ment, ki hosszas külföldi tanulmányútjáról akkor tért haza. Mi történhetett az öreg úrral, hogy most útra szánja el magát, hozzá ilyen nagy, messze útra?

Ám István úr nem soká váratott magára a felelettel; nagy örömmel újságolta el, hogy ő bizony 50 éves találkozóra megy Sopronba, az ősi líceumi városba. Meg akarja mégéegyszer látni, úgymond, a régi kedves, szép helyet, hol hosszú nyolc évet töltött, s hová annyi felejtethetetlenül szép emlék köti. Meg akarja látni mégéegyszer a régi pajtásokat, akik közül hej, ki tudja hányan fognak már hiányozni, de akik közül az élők bizonyára mind ott lesznek. S meg akarja látni mégéegyszer az édes Alma Mater ősi falait, a tanárokat, akiktől az életre szóló bölcs tudományt szíttá magába, a honi föld szent szerelmét, a magyar érzést, a latin, görög grammatikát, a történelem felemelő tanítását.

Oly lelkesedéssel beszélt, hogy el se hitte volna senki, ha nem ismerik, hogy *Benedek István* uram már a 70-ik évet tapossa.

A vonat gyorsan száguldott az áldott búzatáblák között. Repült Sopron felé, s *Benedek István* uram egyre szótlanabb, elfogódottabb. Elszunnyadt s akkor álmodni kezdett.

Sopronban járt. Láta a líceumot, amelyből méhrajként zsong tízpercek alatt kifelé a sok apró s nagyobb diák. Diáknak érezte magát újra, aki ott ül a padok között, mellette legjobb barátja, *Istvánffy Jóska*. S elkezdett magában konjugálni. Majd eszébe jutott hirtelen, hogy tudja-e még a gerundiumot. Valahogy nem ment, s István bátyáknak a homlokán izzadságcseppek kezdtek gyöngyözni. Majd a matezis órán érezte magát s megint csak nem tudott semmit. A *sinus* és *cosinus* tételekről mintha sohasem hallott volna. S homlokán az izzadságcseppek mind erősebbek lettek.

Láta régi professzorait, akik akarva, nem akarva szekundába pónálták, mert ezt se tudta, azt se tudta, a jó *Király* papát, a latin tanárt, *Rennert*, a matematika professzorát.

Majd az utcán láta magát. Megállt a *Schreinerék* háza előtt a Domonkos-utcában. Világosan megismerte a *Rupprechték* ablakából kinéző gyönyörű babafejet. S István bátyám melléből hosszú, mély sóhajtás tört elő. Végiballagott a Várkerületen, ahol hajdan annyit korzózott, szötte az

álmokat, meg-megcsodálta a szép soproni virágokat, betért *Lenckékhez, Flandorfferékhez*, hol oly sok jó uzsonnát kapott s ahová gyakran adresz-szálla magában a szerelmes verseket.

Kiment a lövérekbe, az Erzsébet-kertbe, e kies földi paradicsomba, a diákalmok s tervezgetések ez édes szövögető helyére. Majd a Deákkutat látta maga előtt, minden soproni diák e legszebb emlékü helyét, ahol a híres licista majálisokat tartották, amelyekre az egész város készült már hónapokkal azelőtt, amelyeket a diákpoéták annyszor megénekeltek, amelyeket leányszívek örömmel s bánattal annyszor megsirattak. Újra főrendezőnek látta magát, mellén végig a hatalmas, széles nemzetiszínű főrendezői szalaggal, amelynek odaítélését sokszor képviselőválasztásokhoz hasonló diákkortesztek előzték meg, de amely méltóság valóban dísz és előnyt jelentett, főleg a leányok szemében.

István bátyám ajkán édes mosoly húzódott végig.

S aztán megleivenedni látta maga előtt a régi Deákkúti Vármegyét a maga megyei szervezetével, jó barátját, Pistát, a főispánt, a megyei főjegyzőt, amely tisztet ő viselt büszkén, becsülettel.

S István uram kezdett kiegyenesedni a Pullman-kocsi puha párnáin. A mellét dagasztotta valami.

Most a vonat hirtelen nagyot zökkent s megállt. Sopronba értek, a végállomásra. Az öreg úr fölébredt s hamar összeszedve magát, máris kifelé indult.

A perronon ürge, szolgálatkész cserkészfiúk fogadták. István bátyánk még sohasem látott ilyeneket. Az ő korában a diákok — gondolta — nem jártak ingujjban. Szinte félve engedte, hogy elvegyék a táskáját. Nem is átalotta megkérdezni: hát öcsémuram, maguk csakugyan diákok? És megcsóvalta a fejét.

Megindultak a szállás felé, amely véletlenül az Újteleki-utcában jutott neki. Ide osztotta be őt a rendezőség.

István bátyám csak nézeget jobbra-balra. Látszott rajta, hogy ismeretlen előtté minden. Új paloták, villanyos, kávéházak. Végre nem átalotta, hogy meg ne kérdezze: de öcsémuram, hát igazán Sopronban járunk-e?

Szállására ért. Jó, barátságos, szép szobába. Egy régi soproni család fiatal sarjához. De nem bírta soká, hogy benn maradjon. Kivágyott a városba, az utcákra, mint hajdan, régen, 50 évvel ezelőtt. Meglátni a régi házakat, amelyek előtt valaha órák hosszatt is elsétálgatott, mígnem meglátta az ablakban az imádott Őt. Meglátni a helyeket, hová oly sok kedves, felejthetetlen emlék fűzte.

És *Benedek István* bátyánk elindult. Bandukolt erre-arra, nézdegélt jobbra-balra. Seholy semmi ismerős. Csak egy-két régi templomra emlékezett még vissza. A régi líceumra, amelynek láttára könny csordult ki sze-

méből, a hosszú szép Várkerületre, de mindenünnen érzéketlen ablakok meredtek feléje s belőlük ismeretlen emberek bámultak reá.

István bátyáknak elszorult a szíve. Ha nem lett volna *Benedek István*, a vén kuruc, negyvennyolcas, talán még sírni se restelt volna. De így tartotta magát.

Azután felment a városháza ősrégi tornyába. Fárasztó út — ki tudja, hány lépcsőn — felmenni a magasba, de valami ellenállhatatlan vágy vitte őt feljebb, feljebb. Nem érezte, hogy 70 éves.

Felért. Szétnézett sorban mind a négy ablakon. Kelet, nyugat, észak, dél felé. Ah, az ott a szép régi lövér, ott a kaszárnnyák, amott a Károly-magaslat. A Deákkút iránya, ott a Fertő tavának elfeledett, messze tája, ott a bécsi út, az evangélikus templom. Megismerte őket. És a lelke szinte megrészegeedett; a régi emlékek mintha egyszerre mind megszólaltak volna benne. Mind, mind helyet kívánt magának István bácsi lelkében.

S ő kimondhatatlan boldognak érezte magát.

Akkor az ő szólalt meg mellette, akit eddig szinte észre sem vett: Az ott az új határ, a faluk ott már nem a mieink, — és odamutatott a Bécs felé eső irányra. István bácsi meredten nézett arra, szinte meg kellett fogódznia. Most eszmélt rá arra a rettenetes tudatra, hogy Sopron, a régi boldog, gondtalan diákváros végvárrá lett. Elvették a többi azok, kiket 400 éven át védtünk, kikért véreztünk. Szeméből újból kicsordult néhány könny-csepp s szótlankul, lelkében mérhetetlen keserőséggel megindult a keskeny, magas csigalépcsőn. Fel könnyedén, fürgén jött, most érezte, hogy fáradt, nagyon fáradt.

Másnap a régi liceumi csengettyűszó jelezte, hogy megindul a menet a templomba. Vagy 600-an gyűltek össze fiatalabbak, öregebbek. Megindultak. A templomban fölhangzott az ősi, hatalmas ének: Erős vár a mi Istenünk! S István bácsi ihlettel, bensőségesen énekelt a hatalmas tömeggel, majd tele tüdővel szította magába a biztatást, isteni erőt nyújtó szent ígéket: „Aki ebből a vízből iszik, az visszajön újból ide.” Igaza van a lelkésznek. Ők visszajöttek, talán nem mindnyájan — mert sokat nem engedett az önkény, sokat nem a halál — de sokan, mind, akik eljöttek.

Megegyesződve ment ki a szent falak közül. S nézte, leste a kijövőket. Leste, kit ismerne meg közülük.

Nem ismert meg senkit. És a lelkén megint csak végigsuhant a fájó, boldogtalan érzés, hogy ő most itt idegen. De a másik pillanatban büszkén, boldogan érezte, hogy ő is e liceumi ősi falak között nevelkedett, mely e hazának annyi hű fiat adott, s mely drága Alma Materhez most újra visszajöttek kegyelettel, szeretettel a gyermekek.

Büszke volt, örült, hogy eljött s láthatta a hatalmas tábornok, melyet mind egy cél hevít, mert az ő liceumából más érzéssel ki nem kerülhet senki: — a magyar hazáért szent munkálkodni akarás.

Legjobb barátját kereste, leste: *Istvánffy Jóska*t. Vajjon eljött-e ő is s itt van-e? El, biztosan, érezte, tudta, ő nem maradhat el.

De nem találta, nem látta őt sehol. Megúnta a várást, hozzáment a hozzá legelső idősebb úrhoz s megkérdezte: „Nem méltóztatik tudni, itt van-e *Istvánffy Jóska* jóbarátom?”

— Én vagyok, István! — S a másik pillanatban a két jóbarát egymás nyakába borult. Aztán néhány percig szótlanul nézték egymást, majd *Benedek István* törte meg a csendet: „Istenem, Jóska, de megöregedtél... de megöregedtem!”

S mind a kettő szeméből néhány könnyecsepp hullott alá az édes emlékek, az ifjúság drága temető földjére.

Márciusi emlékezés.

Írta **Sárkány Ferenc**, ny. vasúti felügyelő.

A márciusi hónap nemcsak a fenséges természetnek, hanem a magyar nemzeti eszméknek is a kikeletje, ezért a szívekben — különösen az ifjú magyar szívekben — örökké élő emlék. Hiszen március Idusa egymagában is a szabadság, egyenlőség, testvériség felejthetetlen napja, melyen márciusi ifjúságunk a világon páratlanul álló, vér nélküli győzelmét aratta, s így e nap mélyen egybeforrott a magyar nemzet legszentebb érzelmeivel és történeti emlékeivel. A márciusi ifjúság *Petőfivel* és *Jókaival* az élén örök példaképe nemcsak a dicső multnak, amelyben diadalra vezette nemzeti esküvel megpecsételt 12 pontját, hanem a szebb magyar jövődönék is.

Hála a magyarok Istenének, a mi soproni evangélikus Alma Materünk is ilyen érzületű ifjúságot nevel. A licisták mindig büszkék voltak jóhírnevű intézetükre, tanáraikra és azon diáktársaikra, kik akár hazafias gondolkodással, akár szellemi és testi fölényükkel vezető szerepre tettek szert. Emlékezetem és értesülésem szerint a mult század 80-as és 90-es éveiben a soproni papréti játékokból és a szedresi verekedésekből legtöbbször a licisták kerültek ki győztesen; de bátran leszögezhetem azt is, hogy a liceumi diákság az ifjúsági és társadalmi hazafias és nemzeti megmozdulásokban is mindenkor előljárt és tevékeny részt vett bennük. Az alábbiakban a liceumi ifjúság egy olyan hazafias megmozdulásáról kívánok megemlékezni, amely ugyancsak márciusban és a márciusi eszmék hatása alatt történt.

1894. március 20-ika volt. A nyolcadikba jártam s éppen a Szál-erdőben a vizsgákra készültem, amikor megdöbbenve hallottam a szomorú gyászhirot, hogy *Kossuth Lajos*, a magyar szabadság és függetlenség bajnoka, nemzetünk szellemi óriása Turinban örökre behúnyta szemeit, nemes szíve pedig többé nem dobog szeretett hazájáért. Remegő testemmel egy

fához támaszkodva vagy tíz percig állottam néma csendben, s míg tekintetem a beborult égre meredt és szemeimből könnyek csordultak, addig gondolatom a Brenneri Alpeseken keresztül elszállott oda, hol már elnémult az az áldott ajak, amelyről fonográf-lemezen át 1890. szeptember 20-án utoljára zengett hozzánk az a felejthetetlen szózat, amely így kezdődik: „Nem néma az a kőszobor, mely amott a magyar Golgotán a halhatatlan vértanu-halottak emlékének emeltetett”, s így végződik: „Ügy legyen! Amen!”

Visszanyerve lelki erőmet, Pegazusra ültem és ott a természet ölén írtam „*Kossuth Lajos meghalt*” című elégiámat, amelyet másnap — emlékezetem szerint szombaton — a Magyar Társaságnak a nemzeti gyász alkalmával egybehívott rendkívüli gyűlésén személyesen adtam elő. Versem megjelent az egyidejűleg gyászkeretben kiadott „Soproni Gyorsíró” külön számában, amely az ország valamennyi gyászkeretű lappéldányával együtt az országos Nemzeti Múzeumba került.

Kossuth halálára gyászbaborult a magyar nemzet és sajgott minden magyar szív. Sopron magyar társadalma, elsősorban a tanulóifjúság külsőleg (gyászlobogók kítűzésével, gyászzelvény viselésével) is kifejezést adott mély gyászának, a liceumi ifjúság pedig annyira a nemzeti gyász hatása alatt állott, hogy szinte elkötelezte magát Kossuth megdicsőült szellemének, úgyhogy képes volt szembeszállni mindazokkal, akik a gyászt megzavarni próbálták. Sajnos, olyan esemény jött közbe, amire senki sem számított. Ugyanis a soproni volt cs. és kir. 76. gyalogezred zenekarát március 22-én (vasárnap) délelőtt 11 órára térzenére vezényelték ki, miről a liceumi tanulók nagy része idejekorán értesült s az intézet udvarán gyülekezve elhatározta, hogy az istentisztelet után minden ereje megfeszítésével — még botrány árán is — meg fogja akadályozni, hogy a katonazenekar a mély nemzeti gyász ideje alatt nyilvános helyen játsz hassék. Így is történt. A licisták apraja-nagyja néhány perccel 11 óra előtt már elfoglalta helyét a liceum előtti Széchenyi-téren, hová pont 11 órakor a katonazenekar is megérkezett. Az ifjúsági mozgalom vezetői: rajtam kívül *Mendöl Lajos* és *Vratarics Iván* a tüntetést a siker érdekében úgy irányítottuk, hogy a kisebb diákok lehetőleg a Széchenyi-tér főin, a nagyobbak pedig a zenekar előtt úgy helyezkedjenek el, hogy bennünket jól lássanak és az általunk magasra emelt karral adott jelre a tüntetést megkezdjék.

A katonazenekar alig játszott néhány percig, a karok máris a levegőbe emelkedtek, mire a sok diák erős fűtlyel, közbekiáltással és éktelen lármával annyira megzavarta a zenekar játékát, hogy a térzenén jelen volt ezredparancsnok, *Heimele* ezredes egyik tiszt kíséretében egyenesen felénk tartott, megállt előttünk és látszólag nyugodtan kérdezte: „Warum machen Sie diesen Kravall?” Erre *Vratarics* — aki legmagasabb volt köztünk — magából kikelve válaszolta: „Kossuth Lajos halála miatt a magyar nem-

zetnek gyásza van és ezért most mi, magyar diákok nem hallgathatunk zenét." En pedig utána mondtam: „Ezredes uram! Mihelyt a zenekar bevonul, a diákok azonnal abbahagyják a tüntetést." Végül *Mendöl* kettőnk kijelentését: „Igen, így van!" szavakkal erősítette meg. *Heimele* ezredes úr sarkon fordulva szó nélkül otthagyt bennünket és néhány perc alatt elhallgattatta és bevonultatta a zenekart, úgyhogy mire a szép számban összegyűlt néző és hallgató közönség tudomást szerzett a történetekről, már sem katonaság, sem tanulóifjúság nem volt a Széchenyi-téren.

A licisták a győzelein tudatában büszkén vonultak intézetük udvarára, honnét a kölcsönös és szeretetteljes üdvözlések után visszatértek otthonukba és tovább tárgyalták a nap eseményeit, amelyek híre futótűzként terjedt el a városban, ahol azt a lakosság vegyes érzelmekkel fogadta. A németajkú polgárság ugyan némi ellenszenvvel vette tudomásul a licisták fellépését, de a lakosság legnagyobb része lelkesedéssel ünnepelte a liceumi ifjúságot s eljárását nemcsak hazafias, hanem jogos cselekedetnek minősítette. Azonban a következő napokon már hivatalos formában is tárgyalásra került ez a kényes ügy, amelynek értelmi szerzőit, tehát mindhármunkat, nemcsak a rendőrség, hanem a liceumi tanári kar is kihallgatott. Hallomás szerint a katonai hatóság a katonai tekintély rovására történt rendzavarás miatt a mozgalom vezetőinek fegyelmi úton való szigorú megbüntetését kívánta, de két tekintélyes városi ügyvéd (*Berecz Abel* és *Szilvássy Márton*) tapintatos és körültekintő közvetítése lehetővé tette, hogy az ügyet az intézet saját hatáskörében intézhesse el. Négy-öt hét múlva a tanári kar határozata értelmében mind a hárman csak enyhe megrovásban részesültünk, amit a tanári kar akkori jegyzője: *Haniffel Sándor*, *Gombocz Miklós* igazgató és *Renner János* osztályfőnökünk jelenlétében osztálytársaink előtt üdvözléssel és vállveregetéssel közölt velünk, azzal a megjegyzéssel, hogy ez a határozat előmenetelünket csak előnyösen befolyásolhatja. Igaz ugyan, hogy iskolai előmenetelünket nem érintette a dolog, de mégis fájdalommal kell leszögezнем azt, hogy e tüntetés sok tekintetben hátrányunkra, illetve hátrányomra volt a közös hadsereg kötelékében, ahol ki voltam téve a tisztikar szeszélyeinek és igazságtalan bánásmódjának, csak azért, mivel a Kossuth kultuszért síkra szállni merészeltem. Az is igaz, hogy egy negyedszázad óta sok minden megváltozott: van mintaszerűen megszervezett nemzeti hadseregünk, amely most már szentistváni szellemben, Széchenyi és Kossuth eszméinek bátor harcosa s így nemcsak nemzeti nagyságunk és dicső multunk megtestesítője, hanem a szebb magyar jövődönök is reménysége és záloga. Ambár azóta Sopron város is „Civitas fidelissima" lett, mégis a Széchenyi-téri botrány megmarad márciusi emlékeknek.

Soproni emlékek.

Írta Hajas Béla, a bonyhádi ev. gimnázium igazgatója.

Ünnepi hangulat vett rajtam erőt, mikor a Diákszövetség elnökségének felhívásából megértettem, hogy nekem is helyet szán a Szövetség emlékönyvében. Alkalmat ad visszagondolni azokra az időkre, mikor a régi líceumnak a vallástól és tudománytól megszentelt falai között én is tanulhattam. Arra az időre, mikor először léptem át a százados Alma Mater küszöbét, melynek háttérében bejárat volt ahhoz a síremlékhez, mely alatt *Kis Jánosnak*, a „nagy”-nak kihűlt tetemei porladnak. Jobbról-balról alacsony épületek, két emeletével a Széchenyi-tér 11-es szám valósággal kimagaslik közülök. Maga a város tele történelmi levegővel. *Payr Sándor* bátyánkat is megihlette ez a levegő: összegyűjtötte a város gazdag egyházi multjának egész tárházát, minden apró emlékét, mert az mind hozzátartozik a *civitas fidelissima* nagyságához. Ezt a nagyságot első tekintetre szemlélteti a *tűztorony*, mely úgy kiemelkedik Sopron felett, mint Páris felett az Eiffel. A mai szemlélőnek a rohamosan fejlődő városban tán nem is tűnik fel e torony oly méltóságosnak, mint annak a kis diáknak, aki körülbelül félszázaddal ezelőtt először bámulta meg. Az a falusi gyerek megcsodálta a várost, megcsodálta annak magas tornyát, a Várkerületet, a Széchenyi-teret, a líceumot. Hát ez a tudományok megszentelt csarnoka! Idejárt valamikor édesatyám is, idejártak azok a nagyok, kik most az egyházi és politikai életben vezetőszerpet játszanak. Rejtélyes épület! Mindjárt a kapu alatt négy lépcsőn kell felmenni egy tágas szobába. Ott van *Müllner Mátyás*, a szakállas igazgató. Ott található a tanári kar. Nekünk egyelőre öt tanárral lesz dolgunk. A vallást *Bancsó Antal* tanítja. Nyugodt, komoly arc. A tanári asztal sarkában áll az egész óra alatt, pontosan kívánja a bibliai történeteket, mindenkihez kérdéseket intéz (rendesen nem tudok ezekre a kérdésekre felelni); amit mond, egyszerű, érthető, határozott: az egész alak tiszteletet parancsol. A latinnak és számtannak *Scheffer Károly* a tanára, egyszersmind osztálytanár. Ülni szokott. Már élemedett korban van. Sok baja van velünk; többnek nehéz a latin, nem könnyű a fegyelmzés. Pedig lehet nála tanulni. Egyszerű, természetes módszerrel dolgozik: gazdag szóismerettel, bő fordító készséggel végezzük el az I—II. osztályt. A magyar nyelvet *Haniffel Sándor* tanítja. Sok nyelven beszél, nem tudom, hány nyelvet ismer. Külföldön összehasonlító nyelvészeti előadásokat is hallgatott. Nyelvtani órái tele vannak szófejtésekkel. Szinte minden magyar szóról megállapítja, eredeti-e vagy idegen nyelvből került hozzánk. Mindezt bámulva hallgatjuk. Az órák alatt észrevétlenül kifejlődik bennünk a nyelvészet iránt való érdeklődés. A felső osztályok tanulói között nagy nyelvészek vannak (*Pröhle Vilmos*), szerényen meghúzódva közöttünk is van egy: 28 éves korában már tagja lesz a Magyar Tudományos

A liceum tanári kara 1896-ban.

Álló sor balról jobbra: Zvarinyi Lajos, Vojtkó Pál, Király Béla, Haniffel Sándor, Scheffer Károly, Renner János, Arndt János. — Ülő sor: Malatidesz Sándor, Gombocz Miklós, Fejér Lajos, Thiering Károly, Gecsányi Gusztáv.

Akadémiának (*Gombocz Zoltán*). A földrajzot *Gecsányi Gusztávtól* tanuljuk. Évek mulva igazgatója lesz az iskolának. Szigorú ember, tudást követel, egy kis félelem sem hiányzik belépésekor. *Malatidesz Sándor* a mértan tanára. Sajátságos egyéniség. Igazi nagyságát nem tudtam értékelni. Pedig ő az, aki az ötvenes években felhívta tanítványai figyelmét Arany Jánosra, felolvassa a *Családi kört* s megállapítja, hogy Arany János bizonyos tekintetben még Petőfi Sándort is felülmúlja. Egy osztálytársamban később felfedezte az írói képességet: emlékezetem szerint ügyes hírlapíró lett belőle. A harmadikban új tanárokat is kapunk. A vallást félévre *Payr Sándor*, félévre *Jausz Vilmos* veszi át. Előbbi rendületlen szorgalommal írta egyházunk történetét, *Jausz Vilmos* pedig a teológián fejtette ki igazi tevékenységét. Új ember volt *Király Béla*, az egykori igazgató fia, kitűnő zenész, nagyképzettségű, jólelkű tanár, aki azonban fiatalon költözött el az élők sorából. Megismerkedünk a nagytudományú *Gombocz Miklóssal* is. Történelmet tanít. Ajakáról a méz édességével folyik a szó. Magyarázata alkalmával felemelkedik lelkünk, megelevenedik a múlt. A tudós tanár szent lelkesedéssel merül el tárgyába, mi pedig szomjas lélekkel csüngünk ajakán; csak a csengetés adja tudunkra, hogy vége az órának.

A IV. osztályban két új tanárral ismerkedünk meg. *Fejér Lajos* veszi át a magyar nyelv tanítását. Kiváló nyelvész, nagy stilisztza, kérlelhetetlen szigorúsággal gyomlál dolgozatainkból minden idegenszerűséget, gondolkodásunkat rendhez szoktatja. Bírálatai kemények, nem néz el semmit, nem tűri a lustaságot, de észreveszi s méltányolja a komoly munkát. Még most is szigorú kritikus, túri magányában tán ma is Kazinczy Ferencről álmodik. A latin és magyar nyelvészet s irodalom a kisujjában van. A klasszikus verseléshez ma is úgy ért, mint 40 évvel ezelőtt. Pár hónapja oly elfogult érzéssel léptem át túri háza küszöbét, mintha most is a növendéke volnék a soproni iskolában. Az egyetemes történelmet elejétől végig *Fehér Sámuel* tanítja. „Német apám” azt mondta róla, hogy nagyon sokat lehet tőle tanulni. Igaza volt. Nem láttam nála könyvet. Több órán keresztül egyhuzamban, megszakítás nélkül magyaráz, azután kerül sor a felelésre. Sajátságos a hanghordozása. Tárgyába azonban bele tud melegedni s ekkor érezzük, hogy szeret és tud tanítani. Egyik óráján (nem a mi osztályunkban) rosszul lett, utána nyugalomba vonult s tán egy év mulva meghalt. Tanítását már gyorsírással jegyeztük. Egyik fennmaradt jegyzetemben Macaulay nyomait fedeztem fel.

Az V. osztályban ismét két új tanárral találkozunk: *Renner Jánossal* és *Thiering Károllyal*. Élte virágjában levő, nagytudományú, szigorú, ropant rendet tartó az egyik, már hajlott korban levő, mély bölcseségű, finom esztétikus a másik. Az első matematikát, később fizikát tanít nagy világossággal, határozott, tiszta okoskodással. A másik a görög nyelv és irodalom rejtelmeiben kalauzol bennünket. A VI. osztályban *Arndt János*, a VIII. osztályban *Poszvék Sándor* igazgató foglalkozik velünk, mint új tanár.

Midőn egykori mestereim díszes sorát felidézem emlékezetemben, különös meghatottságot érzek. Kiváló férfiak voltak, egy részük tanított a teológián, egy részük irodalmi tevékenységet fejtett ki, de valamennyien eszményi magaslatban látták a tanári hivatást s szívembe, lelkembe ültették azt a tudatot, hogy a tanári pálya a legszebb az életpályák között. Az iskola rendeltetése eszményi rendeltetés s a tanár munkája a legnehezebb, de legszebb munkák egyike. Azóta sokféle munkába törekedtem némi bepillantást nyerni. Megtanultam azt, hogy Isten dicsőségére, nemzetünk javára s embertársaink jólétének emelésére sokféleképpen lehet közreműködni, de az ifjúság lelkének alakítása, az új nemzedék megfelelő előkészítése a legfontosabb, legnehezebb és — legnagyobb felelősséggel járó munka. Sok olvasást, még több gondolkodást, sok egybehasonlítást, még több gyakorlást, fogyhatatlan béketűrést és állandóságot kíván attól, aki a tanári pályára lép.

Negyven év távlatából a legmélyebb tisztelet és kegyelet érzelmével gondolok vissza azokra a nagy mesterekre, kik Sopronban velem foglalkoztak. Bár tudtam volna minden irányban követni azokat a bölcs útmutatásokat, melyeket tőlük nyertem! Bár tudtam volna nagyobb szorgalmat s nagyobb előmenetelt tanusítani, mint aminőt tanusítottam! Akkor talán könnyebb lett volna egyetemi tanulmányaimnak első esztendeje Meglehet azonban, hogy hasonló lelki átalakuláson rajtam kívül mások is keresztülmentek. Talán mások is érezték képességük fogyatékoságát s éjjelnappali munkával igyekeztek pótolni azt a hiányt, amelyet szomorúan tapasztaltak.

Ha mindazonáltal tudtam eddig valamit szolgálni hazámnak s egyháznak, ahhoz az alapot a soproni nagy nevelőktől nyertem.

Legyen áldott a már elköltözöttek emlékezete! Hála és tisztelet annak, aki Isten kegyelméből még köztünk él!

Takács Gábor huszárcapitány, „Limanova legnagyobb magyar hőse.”

Írta D. dr. Pröhle Károly.

Limanova! Kinek szíve nem szorult össze, amikor a muszka áradat ott hömpölygött hazánk északi, Gácsország nyugati határainál? Amikor, ha ez az áradat csak egy helyen áttöri a védő gátat, sorsunk meg vala pecsételve? De nem hiába állottak a védőgát legveszedelmesebb helyén. Limanovánál, a magyar huszárok és magyar honvédek ezredei. Halálmegvető hősiességük áttörhetetlen ércfalként állott ellent az ellenség legádázabb támadásainak. Az ércfal megállott rendületlenül, s a muszka áradat

egyszer csak elkezdett visszafelé hömpölyögni. Ez volt a legnyugatibb pont, ameddig eljutott, és Limanova jelenti talán a legnagyobb fordulatot, amely ennek a háborúnak a folyamán beállott. Annyi bizonyos, hogy akkor beláthatatlanul nagy veszedelemtől szabadultunk meg. Igaz, de hogyan is lehetett volna másként? — nagy áldozatok, súlyos veszteségek árán.

Ezek között az áldozatok között volt a mindnyájunktól ismert, dicsőemlékű *Muhr* ezredesen kívül *Péteri Takáts Gábor* huszárkapitány is, aki szintén a *mienk*, soproniaké.

Hősi haláláról *dr. Kacziány Géza* szavahihető tanuk elbeszélése alapján az „Alkotmány” 1915. május 13-iki számában írt vonzó tárcacikket, melyből a következőket emeljük ki, hitelesség okáért nagyobbára szószerint:

December 10-ike volt a limanovai csata éjjele. A 10-es huszárok már nyolcad napja állottak szakadatlan verekedésben az ellenséggel, ki is voltak merülve és az este kiadott parancs értelmében felváltásukat várták. Az egész éjjel folyamán azonban egymást érték az orosz rohamok. Éjfélről reggel 5 óráig öt roham, minden órában átlag egy-egy, s a mieink bámulatos erővel verték vissza valamennyit. Ismételten rettenetes kézitusa folyt a lövészárkokban. Az utolsó roham pitymallat felé esett és az öldöklés oly iszonyatos volt, hogy a csekélyszámú megmenekült orosz eszeveszetten futott vissza. A mieink biztosra vették, hogy több roham nem lesz, s mikor a 9-es és 13-as huszárok felváltani jöttek a 10-eseket, ezek azzal biztatták a felváltókat, hogy most már nyugodtak lehetnek az oroszoktól. A 10-esek közül azonban csak az ötödik század vonult el, hatodik századuk szintén a felváltó csapatban volt, a többi pedig eredeti helyén maradt, mert új támadás jött, az előbbieknél még iszonyúbb.

A 10-esek gépfegyverosztályának egyik parancsnoka *Takáts Gábor* volt, egykori vezérkari tiszt, nagyeszű és tanultságú férfiú, akiben nagy stratégia veszett el. Osztagával már egy nappal előbb felhúzódtott a rajvonalakat uraló dombra, ahonnan kitűnő kilövés esett. De már estére kelve látta a helyzet kritikus voltát s ekkor mondotta a másik gépfegyverorsztág parancsnokának, *Margittay* főhadnagynak: „Adja Isten, hogy még megérjük a hajnalt!”

Amint aztán éjjel egymásután jöttek a támadások, szüntelen kattogtak a gépfegyverek. „A bélünket itt hagyhatjuk, fiaim,” — szokta mondani *Takáts* kapitány osztaga legénységének — „de a masinát soha.” Ott találta helyükön a derék „masinistákat” és hős kapitányukat az oroszok hatodik, de legiszonyúbb támadása is, mely a reggeli szürkületben indult meg olyan erővel, mintha mindent el akart volna söpörni útjából. Az ellenséges tüzelés tudvalevőleg elsősorban a veszedelmes gépfegyverre irányul, s a lovassági gépfegyver kezelése annál veszélyesebb, mivel még csak fedőlapja sincs, mint a gyalogságinak, kezelője tehát nyíltan ki van téve az ellenség gyilkos golyóinak. Ebben a sokszorosán veszedelmes helyzetben művelte

Takáts Gábor halálmegvető hősiessége és rendíthetetlen kitartása azt a csodát, amelyről bámulattal beszélnek a haditudósítók. Most már jobban látta, mint az éjjeli támadások idején, hová kell lőnie. Gépfegyvere félkörben kaszált és minden orosz rajvonalat rendekbe döntött le. Öt-hat sor muszka dőlt le fegyvere alatt; de a támadás három oldalról indul meg a huszárok hadállása ellen. *Takáts* kilövi utolsó hevederét. És ekkor ez a csodabátorságú ember, akinek kecskeszakállas márványarca sohasem változott enyhébbé, ezt mondja embereinek:

„Golyónk nincs már, jertek, fiúk, pusztá kézzel a muszkának neki!”

Ő maga kard és egyéb fegyver nélkül, csupán görbe botjával felfegyverkezve, rohan az ellenséges rajvonal ellen, utána néhány embere, olyan készséggel, amilyen éppen volt, megrohanja az ellenséget — pusztá kézzel a szuronyos puskásokat! Az első golyók egyike leteríti a kapitányt, alsó testébe megy a golyó, összetépi belső részeit, iszonyú kínokat okozva. Emberei ennek láttára még nagyobb dühvel rohanják meg az oroszokat, kicsavarják kezükből a puskát s azzal paskolják az ellenséget. Ezalatt egy katona ügyesen beköti a kapitány sebét, emberei leviszik a dombról, egy talyigát kerítenek s arra teszik a súlyosan sebesültet.

„Jaj, fiúk, vigyetek orvoshoz”, sóhajtja iszonyú fájdalmai között, s a hűséges huszárok elindulnak vele a kötözőhely felé. A súlyosan sebesült megrázkódik a hidegtől, katonái saját köpenyeikkel takarják be és kérdik:

„Fázik még, kapitány úr?”

„Most már nem fázom, fiaim!” feleli és örökre lehúnyta szemét. A kötözőhelyen az orvos már csak a halált állapíthatta meg — *Takáts* útközben kiszenvedett.

Nem hiába ontották vérüket, ő s a többi nagynevű és névtelen hősök. A muszka ereje végre megtört az acélkeblű magyar vitézekből alkotott védőgát sikertelen ostromán. Estére kelve az ellenség visszavonult s hadállásait a mieink foglalták el.

Takáts Gábor hült tetemeit a tymbarci temetőben helyezték nyugalomra bajtársai — ideiglenesen, az ostffyasszonyfai családi sírboltba való átszállításig.

Így esett el a haza védelmében *Takáts Gábor*, Limanova legnagyobb magyar hőse.

Ha ezt a dísznevet mások számára is igényli a hálás kegyelet, ez ellen nem vitatkozom. Eddig csak azt mondtam el, amit mások, nálamnál jobban értesültek állítottak. De mint egykori osztálytársa, hadd tegyek bizonyosságot arról, hogy amit bajtársai és a harctéri tudósítók *Takáts Gábor* nagy eszéről, száraz humoráról, vérfagyasztóan higgadt keménységéről, csodabátorságáról, halálmegvető elszántságáról regélnek, arról — az „ex ungue leonem” — mi, akik vele egy osztályba jártunk, mindnyájan büszkén ismerünk reá a mi *Takáts Gáborunkra*. Igen, ilyen volt ő és ilyennek készült.

Azt mondtam az előbb, hogy Takáts Gábor Sopron szülötte. Boldogult édesatyja, *Péteri Takáts Dénes*, hosszú időn át volt a soproni kir. törvényszék bírója, majd elnöke és liceumunk felügyelője, s végtelenül puritán, igazságos, komoly jelleméért egész nagyműveltségű családjával együtt méltán állott köztiszteletben. Gábor fia, mint többi testvére is, a líceumban jeles eredménnyel végezte el a középiskola nyolc osztályát.

És itt hadd újítsak fel nyilvánosan egy személyes emléket.

Mikor a nyolcadik osztályban körüljárt az ív, amelyen kinek-kinek be kellett vallania, hogy micsoda pályára lép, *Takáts Gábor* mindnyájunk meglepetésére a katonai pályát jelölte meg jövőbeli élethivatásaként. Biztosra vettük, hogy jogásznak megy és legkevesbbé szántuk volna a filigrán termetű ifjút éppen a katonai pályára. Volt is ezért mit hallania; de őt ez egy cseppet sem alterálta és a szóvitában nem esett rajta olyan vágás, amelyre derekasan s a mellett előkelő nyugalommal vissza ne vágott volna. Éles esze, korához képest érett ítélete és imponálóan higgadt magatartása, mely már akkor nem kevésbbé volt tudatos önfegyelem gyümölcse, mint a természet adománya, feltűnhetett mindenkinek, aki közelebbről ismerte. Amikor pályaválasztásra került a sor, teljesen tisztában volt hivatásával. Neki katonának *kellott* lennie.

Hogy pályaválasztása mindamellett nemcsak osztálytársait lepte meg, hanem tanárait is, az érdekesen tűnt ki az „érettségi muri” alkalmával. A daliás, szellemes *Fejér Lajos*, a törzsökös magyar, akinél a latin órákban nemcsak latint, de magyart is tanultunk s akit, sajnos, néhány évi itteni tanárkodása után visszavont magához alföldi hazája, — volt osztálytanárunk. Az érettségi murin felköszöntőt mondott, formájával s tartalmával egyaránt olyan megkapót, amilyent azóta is keveset hallottam. Azt hiszem, nem is felejtette el egyikünk sem. Hogyan is szólt? Minden megszólítás nélkül ilyenformán kezdte: „Amikor önökhöz ezzel az alkalommal néhány szót akarnék szólni, igazán zavarban vagyok aziránt, hogyan szólítsam önöket. Ha a jövőre nézek, kit nagytiszteletű vagy főtisztelendő, kit nagyságos és méltóságos uramnak, vagy talán — Uram bocsá’ — Herr Generalnak (s itt *Takáts Gáborra* vetett egy jelentős pillantást) kellene szólítanom. De ha megmaradunk a jelennél, alig szólíthatom önöket másként, mint úgy, hogy: tisztelt semmik! A középiskolát immost elvégezték, tehát nem gimnázisták. De a főiskolában még nem szereztek polgárjogot. Csupán az érettségi bizonyítvány van kezükben. S azért alig illik önökre más megszólítás, mint: tisztelt semmik, nullák. Igen, eddig mindegyikük minden igyekezetével csak a nullára vitte. De a jövő feladata lesz, hogy kiki további szorgalmas, becsületes munkájával, önként választott élethivatásának hű betöltésével a nulla elé odairja az értékes számot, s akkor az a nulla az értékes számnak az értékét megsokszorozza ... stb.”

Az „Uram, bocsá’ — Herr General”, amint jeleztem, *Takáts Gábornak* szólt.

Generális nem lett ugyan belőle, a kapitányságig vitte csak és mégis olyan névre és olyan rangra tett szert, a nulla elé olyan értékes számot írt, amelynél különbet nem ismer az egész ármádia.

Igen, *Takáts Gábornak* katonának *kellett* lennie, hogy a haza áldja *Limanova legnagyobb magyar hősének* nevét.

(Soproni Napló, 1915.)

Az emlék tanít.

A soproni ev. líceum hősi halottai emléktáblájának leleplezése alkalmára
írta **Hamvas József.**

Kimentek innen, mikor szárnyra keltek,
Kimentek innen, kiket itt neveltek.
Vagyont, munkát, dicsőséget keresvén
Az életben sokféle ágú mesgyén.
Családnak, köznek munkás tagja lettek,
Szerették őket és ők is szerettek.
Mind sarjadó, gyümölcsfakasztó élet,
Szeretteiknek biztató ígéret.

S kik évek során innen messze értek,
Beiratkozni újra visszatértek?
A líceum nevüket újra jegyzi.
Ez a sok név! Egy egész osztályt tesz ki!
S a névsorát is kemény kőbe vésték.
Minő osztály az, hogy ilyen nagy érték?
Minő nevek? Hogy olvastukra mindig
Az ifjú érti, lelkét mire intik.
Az osztály, melynek névsora van itt,
Már nem tanulni jött, hanem — tanít.

Ifjak, kik álltok itt, e tábla mellett,
Még érzitek, hogy itt gomolyg a felleg,
Mely bús fátyolként kék eget takar,
S alatta gyászban csüggeteg magyar.
Ez a felhő emléke nagy viharinak,
Romoknak, mik sok mindent eltakarnak,
A jégverésnek, melynek folytatása:

Egy nemzedéknek nem lesz aratása!
 E nemzedék csak akkor tud megélni,
 Ha multjából él s van hite remélni.

Azért kell itt e tábla, hogy jelentse:
 Elhagyhatja az embert a szerencse,
 Az élet úgy lehull, mint a virág,
 De hátrahagyja nemes illatát!
 Mikor az élet óraműve végez,
 Szorongó szívünk szörnyű titkot érez,
 Döbrent a csend és néma áhítat,
 A szenvedés reménytelen sirat,
 De ha az élet nem tapad a rögre,
 Nemes tartalma megmarad örökre.

Kiknek nevét a kegyelet felírta,
 Nem vesztetek ti teljesen a sírba!
 Ifjan kilobbant lángotoknak fénye
 Belélobog a bús, nagy magyar égbe.
 S jelenti, hogy a népek nagy tusáján,
 Mikor harcolt a rablás és az ármány,
 Mikor a vér volt üzleteknek ára,
 Önzés uszított rettentő csatára,
 Európa földje itta népe véré,
 Az árulás felszámította bérét,
 A magyar csupán becsületből harcolt,
 Az ő csatája tiszta, hősi harc volt.

Emlékezésnek napja itt ez ünnep,
 A csillagoké, kik immár letűntek,
 De pályájuknak hosszú, fényes sávja
 Beléragyog a csöndes éjszakába.
 Emléküket ne e kőtábla óvja.
 A szívekbe legyen az beleróva:
 A hazáért mikor eljön a napja,
 A magyar ifjú mindenét odadja!

Emlékezés Thiering Károlyról.

írta dr. Pröhle Vilmos.

Magas, szikár, pápaszemes úr volt, mikor ötödik osztályos koromban a keze alá kerültem. Akkoriban mind a négy felső osztályban ő tanította a görög nyelvet. Mi, diákok, a háta mögött csak úgy beszéltünk róla, hogy „az öreg Pszüché”, és ebben az elnevezésben hiába keresné bárki a rakoncátlan ifjúság ellenszenvének, vagy gúnyolódó természetének bármily csekély nyomát.

A görög nyelv akkoriban kötelező tantárgy lévén, nem lehet azon csodálkozni, hogy a felsőbb osztályok tanulóinak jelentékeny hányada kellemtelen tehernek tartotta a különböző aorisztoszokkal való foglalkozást és homéri részleteknek könyv nélkül való betanulását.

Az öreg úr általában komoly volt, s mivel ez az egész megjelenéséből, különösen szemeiből kiáradó komolyság a legpajkosabb diákok is lenyűgözte, a gyengébb tanulók bizonyos babonás félelemmel várták a görögnyelvi órákat. Rendetlenkedés vagy éppen viháncolás az ő óráin alig fordult elő. Mosolyt ritkán láttunk arcán, kacagni pedig, igazi homéri kacajjal talán csak akkor kacagott, mikor egyszer egyik osztálytársam az öreg úrnak arra a kérdésére, hogy ki volt Elektra, nem azt felelte, hogy Agamemnon király leánya, hanem azt, hogy „Jászai Mari!”

De hogy emlékezéseim elmondásában egy bizonyos sorrend is legyen, vissza kell térnem oda, hogy ötödik osztályos koromban kerültem *Thiering Károly* keze alá.

Talán nem lesz dicsekvés, ha ma — annyi esztendő múltán — azt is megvallom, hogy boldognak éreztem magamat a negyedik osztály elvégzése után, mégpedig nem azért, mert a serdülő ifjú nehezen várja azt az időt, mikor ő is nagydiák számba mehet és többé nem büntetik meg, ha egy-két szivarkát elszí, vagy éppenséggel pipára gyújt, hanem főleg azért, mert irigykedtem magasabb osztálybeli tanulótársaimra görög nyelvi ismereteik okából.

Ezért aztán a negyedik osztály elvégzése után következő nagyvakáció alatt a Henrik bátyám által reám testált Curtius-féle görög nyelvtant szörröstől-börröstől megettem és megemésztettem minden szövegolvasás nélkül és mikor szeptemberben ismét Sopronba mehetttem, legelső dolgom volt Homérosz halhatatlan műveinek és egy görög szótárnak megszerzése.

Minderről sokáig nem szóltam senkinek, *Thiering Károly* azonban, Isten nyugosztalja meg, mikor egy ízben kihívott felelni és néhány nyúl-farknyi görög példamondatot fordítottatott le velem, azonnal észrevette, hogy nem lehetek kezdő. Meghívott magához mezőutcai otthonába és kikérdezett, hogy mikor kezdtem a görög nyelvvel foglalkozni. Én elmondtam mindent őszintén, de persze félig büszkeségtől, félig szégyenkezéstől piruló

arccal. Az áldott jó öreg úr megdicsért és azt mondotta, hogy örül annak, hogy a görög nyelvet és főleg Homéroszt annyira szeretem, de azért az óráról-óra feladandó görög leckével, az olvasókönyvben levő apró példamondatokkal is foglalkozzam, mert ezt követeli a rend, a fegyelmezett, rendszeres nyelvtanulás, ő pedig és könyvtára mindig rendelkezésemre lesz előhaladásom fokának megfelelően.

Én boldog voltam, az öreg úr pedig komoly megfontoltsággal és rendszerességgel irányított további iskolánkívüli görög tanulmányaimban: az osztályban azonban, ha felelésre kihívott, soha egy betűt nem kérdezett tőlem azon kívül, amit ő az egész osztálynak adott fel leckéül.

A jó öreg Pszühé nyilván nagy pszichológus volt. Bizonyára úgy okoskodott, hogy ha ő alkalmat adna nekem arra, hogy az osztály színe előtt tüntessem olyan ismeretekkel, amelyeket osztálytársaimtól a tanterv alapján nem követelhetett, el találnék bizakodni. Már pedig az elbizakodás veszedelmet hozott Tantalosznak, Agamemnonnak és annyi más halandónak fejére, sőt egész nemzetségére; és ki tudta volna mindezt jobban, mint az a komoly, szikár, pápaszemes, jóságos öreg úr?

A görög órák éveken át a komolyság és pontosság jegyében peregtek le a feltartóztathatatlan idő fővényóráján. Jött sorra, tantervszerűleg Xenophon, Homérosz, Hérodotosz, a görög líra néhány emléke, Szofoklesz, Platon. Közbe-közbe egy-egy alkalommal elhangzott az öreg úr ajkáról a félelmetes szó: „ejtegezzük és hajtogassuk”, ami névszók és igék ragozási gyakorlatát jelentette. A gyengébb tanulónak ilyen alkalmakkor borsózott a háta. Ő az a kesze-kusza görög ígeragozás, azok az első és második, erős és gyenge, szígmás és szígmátlan aorisztoszok! Mennyi szívdobogás, mennyi szekunda! Mert hát ez az ejtegetés és hajtogatás korántsem volt olyan könnyű és kedélyes dolog, mint például a szövegolvasás és fordítás.

Közkézen forogtak ugyanis homéroszi szövegek, amelyeknek sorai közé kötőtűvel volt beírva minden egyes szónak a jelentése, hozzá az igealakok megjelölése, merem mondani, csodálatos művészettel és türelemmel. Csak az nem fér a fejembe, hogy azok a diákok, akik ezeket a kötőtű-kommentáros „Homérosz-kiadásokat” készítették, nem jutottak arra a gondolatra, hogy sokkal kevesebb fáradsággal járt volna reájuk nézve a görög ígeragozás megtanulása és az olvasott szövegben előforduló szavaknak szótárból való kikeresése, mint a fordításnak, szó- és alakmagyarázatoknak ravaszul kigondolt jelekkel a görög szöveg sorai közé kötőtűvel való beiktatása, sokszor pislogó gyertyaláng mellett, egy-egy jobb tanuló segítségével!

De hát ez így volt s a tanár urak nem szoktak kötőtűvel írott sorközi jegyzeteket észrevenni.

A, hogy úgy mondjam, menetrend szerint lepergő görög órák egyikén-másikán, különösen, ha Homéroszból már egy hosszabb, összefüggő részen

átestünk, megtörtént, hogy *Thiering Károly* az óra elején nem vette elő rettegett „noteszt”, hanem egypárszor fel-alá járván a tanári asztal előtt, e szavakkal fordult az osztályhoz: „Méltassuk az olvasottakat!”

Ilyenkor általános lelki megkönnyebbüléssel és odaadó figyelemmel fordult feléje az egész osztály. És méltán; mert az öreg úr egyszerre, mintha ihlet szállotta volna meg és meg is fiatalodott volna, hozzáfogott az illető homéroszi részlet esztétikai méltatásához.

Dickens-szel szólva, szinte sugárzott a szemüvege; lelkes volt, elragadó és mélyen szántó. Komoly, a heroikusságig férfias megállapítások, aforizmák hangzottak el ajkairól. Hangja szokatlanul ércesen csengett s a legléhább fráter is megilletődve hallgatta. Különösen megragadó volt a Hektor és Andromaché találkozásáról szóló epizód méltatása. Mikor pedig méltatás közben egy-egy mondatot görögül idézett, szava csengéséből is éreztük Homérosz görög nyelvének utolérhetetlen szépségét.

Az úgynevezett homéroszi kérdésről sohasem beszélt. Nem mintha nem tudott volna Wolff Frigyes Ágost elméletéről; hiszen ő nemcsak úgy él emlékezetemben, mint az ó-görög nyelv egyik legalaposabb ismerője és legőszintébb rajongója, hanem úgy is, mint a latin és német nyelvben és irodalomban alaposan jártas ember. De *Thiering Károly* egész tudós, egész ember, egész férfi volt és az Iliászban és Odyszeában nem tudott egyebet látni, mint egész és tökéletes művészi alkotást, amit pogányság volna darabokra tépni.

Mikor az érettségi vizsgálat letétele után búcsúlatogatást tettem az öreg úrnál, abban reménykedtem, hogy jóváhagyólag veszi tudomásul azt a szándékomat, hogy véglegesen a classica philologia, elsősorban a görög nyelv és irodalom tanulmányozására szánom minden időmet és erőmet.

Nagy meglepetésemre az öreg úr így szólt hozzám:

„Kedves öcsém, az idők megváltoztak. Az idealizmus kora letűnőben van. A görög nyelv rövidesen fakultatív tantárgy lesz. A modern nyelveké a jövő; és önnek a jövőre kell gondolnia. Válassza inkább a német és francia szakot; csak arra kérem, ne felejtkezzék meg soha a jó öreg Homéroszról... Ha az életben keserűség, csalódás éri, vegye elő Homéroszt és abból vigasztalást, erőt és kitartást fog meríteni.”

A tanítványi hála, szeretet és bizalom arra indított, hogy megfogadjam az öreg úr tanácsát.

Azóta csak ritkán találkoztam *Thiering Károllyal*. Utoljára akkor, mikor érettségi kormánybiztosi minőségben fordultam meg Sopronban.

Thiering Károly akkor már régen gyengélkedett és engem is ágyban fekve fogadott.

Bágyadt, bánatos szemmel nézett reám. Reszkető, sovány kezeiben, amelyekkel jobbomat meg akarta szorítani, alig volt már számbavehető erő. Lelke azonban akkor is erős volt. A világháború javában tombolt, és az én

felejtethetetlen öreg tanárom, miután hogylétem iránt érdeklődött, ezeket mondotta szószерint: „Látod, Vilmos, napról-napra ezer meg ezer értékes fiatal élet pusztul el a harcmezőkön, és én, hasznavehetetlen, tehetetlen öreg ember itt fekszem, ἄλθες ἀρούρης, és nem tudok meghalni. Ilyen igazságtalan és kegyetlen az élet is, meg a halál is!”

Nemsokára azután elköltözött ama jobb hazába . . .

Isten áldása legyen az ő emlékéen, meg azon a soproni földön is, amelyben pihen, hogy annak minden röge nemes, nagy eszmék termő talaja legyen és magyar maradjon időtlen időkig!

Megemlékezés Renner Jánosról.

Írta **Mikola Sándor**, ny. kir. tanker. főigazgató,
a Magy. Tud. Akadémia tagja.

Most ötven év távlatából mind jobban és jobban kidomborodik előttünk a nagy hatás, amelyet *Renner János* tett tanítványaira. Nemcsak azokra hatott, akiknek később az életben matematikával és fizikával volt dolguk, akik tehát tanításának hasznát közvetlenül láthatták, hanem éppen olyan nagy volt az ő hatása az élet színpadán a legkülönbözőbb szerepet játszó emberekre is. Találkozásainknál az ügyvédek, a bírák, a földbirtokosok époly lelkesedéssel beszélnek róla, mint a tanárok, az orvosok és a mérnökök.

Miben rejlik az ő nagy hatásának a titka? Bizonyára része volt benne tanítási módszerének. Ahogyan a tanítandó anyagot megoldandó probléma alakjában az osztály elé tárta, ahogyan kérdések feltevésével az érdeklődést a kellő irányba terelte, feleleteinket néhány szóval kiigazította, ahogyan a nehéz matematikai és fizikai fogalmakat lelkünkben lassanként és fokozatosan felépíteni tudta és ahogyan rögtön meglátta, hogy a megértésnek mi az akadály: az a kérdve-feelve tanító, feleleteket kiigazító, a tanulók és a tanár közötti tárgyalásra alapított, úgynevezett heurisztikus tanítási módszernek mintája volt. E tekintetben páratlan volt a maga nemében. Sopronban annak idején nem volt neki mása. Később az országban szerteszét sok kiváló tanár tanítását figyelhettem meg, de lelkemben ma is az a meggyőződés él, hogy *Renner János* tanítási módszerénél különbet nem láttam sehol. Mi magunk is, akik tanítványai közül az ő élethivatását választottuk a magunk számára, *Rátz László*, a matematika tanítása terén később országos híré szakember, fia, ifjabb *Renner János*, és én magam is szintén az ő tanítási módszerének büvkörében működtem, és azt, amit tőle kapunk, igyekeztünk átültetni az utánunk következő nemzedék szellemébe.

Az erős egyéniség, amely az ilyen tanítási módszerhez szükséges, volt

az a második fontos rész, amelyben *Renner János* hatásának titka rejlett. Csodálatos lelki erővel tudott uralkodni rajtunk. Attól a pillanattól kezdve, amelyben az osztályteremben megjelent, az óra végéig szemünk állandóan őreá volt függesztve, de úgy éreztük, mintha az ő szemei is folyton rajtunk nyugodnának. Nem is tudom megmagyarázni, hogyan tudta azt csinálni, hogy minden pillanatban mindent tudott rólunk, pedig többnyire 40-nél is többen voltunk az osztályban. Észrevette, ha valakinek nincs ceruzája, vagy ha az nincs kihegyezve. Egy pillanat, és tudta, kinek nincs rendben a füzet, vagy nincs meg a feladata. Egy másik pillanat, és már tudta, ki nem készült. Az új anyag tárgyalása alatt is rögtön észrevette, ha valaki nem figyel, vagy másra gondol, vagy ábrándozik, vagy nem ért meg valamit. Az egész óra alatt mi tulajdonképpen öbeléje voltunk kapcsolódva és — hogy úgy mondjam — mint külön egyedek megszűntünk és csak benne és általa léteztünk. Ő és mi egy jól szervezett egységet alkotunk. Ő volt a központi agy és mi a kerületi idegek. Általa és benne éltünk és gondolkodtunk. Sokszor utólag magunk is elbámultunk azon, hogy egyik vagy másik gyengébb képességű társunk feltett kérdéseire hogyan tudott olyan okosan felelni; ma azt mondanám: a helyes feleletet ő szuggerálta beléje.

Ezekhez harmadiknak hozzáveszem az ő lelkiismeretes kötelességtudását, ezt a rettentően elcsépeletnek, köznapinak látszó frázist, amely mégis minden intézmény és közület működésének nélkülözhetetlen és szükségyszerű feltétele. Az ő kötelességteljesítése nem volt kérdéső, sem feltűnő. Csendes, folytonos működés volt az, mintha ő maga sem tudott volna róla. Pontosan és lelkiismeretesen végezte a feladatát. Évek hosszú során át ugyanúgy öltözködve, ugyanazokkal a lépésekkel és mozdulatokkal, ugyanúgy tartva a körzöt és vonalzót, ugyanúgy tárgyalva és beszélve végezte feladatát. Nyugodt és csendes volt mindig, csak néha-néha, ha korholásra akadt alkalom, mutatott indulatot is, de az volt a meggyőződésünk, hogy igazi harag nincs a szívében. Megjegyzéseit a humor színezeteivel is tudta fűszerezni. Ebből látszott, hogy ez a nagy lelkierővel, vaskövetkezetességgel és a kötelességteljesítés megkövetelésével fellépő szigorú férfiú igen melegen érző szív birtokosa volt. Mi ezt éreztük is, sugarai behatoltak a mi szívünkbe is, aminek az volt a következménye, hogy ezt a nagyon szigorú tanárt mi tulajdonképpen nagyon szerettük.

Bármilyen pályára léptünk is az életben, bárhová sodort is a sors, az ő lelkünkön való munkájának eredménye egy magas eszményi meggyőződésnek a kialakulása, amelyet röviden így jelölhetnék meg: az értelem és akarat magasabb rendű szellemi uralmának és azok legmagasabb értékének az elismerése. *Renner János* képével kitörölhetetlenül összekapcsolódott lelkünkben az a tudat, hogy az igaz férfinak nemes célú akarat-erővel az értelem parancsai szerint kell irányítania cselekvéseit.

Megemlékezés Bothár Dánielről.

Írta dr. Renner János, a budapesti ev. gimnázium tanára.

Több mint harminc év távlatából tekintek vissza ősi liceumunkban eltöltött diákéveimre. Kedves emlékeim vannak diáktársaimról, a liceumi diákok hagyományos jó barátságáról, de még élénkebben áll előttem ma is derék, jó tanáraink emléke. Mindegyikük egyéniség volt, nagy hatással voltak reám s mindegyikükre hálásan és szeretettel gondolok vissza. Legtöbbjükről szó esik e könyv lapjain. E néhány sort egyik igen kedves tanárom, *Bothár Dániel* emlékének szentelem.

Mint klasszikus-filológus többnyire felső osztályokban tanított. Nagy tudásának híre volt a kis diákok körében is, s amikor a III. osztályban a német nyelvből tanárunk lett, félő tisztelettel fogadtuk. A nagy tekintélyű tanárnak kijáró nimbusz a mindennapi közös munka mellett sem foszlott szét, az őszinte tisztelethez azonban kölcsönös szeretet járult hozzá. Hamarosan megismertük benne az atyai jóságú, nemes gondolkodású, nagy tudású tanárt. Büszke örömmel láttuk viszont *Bothár Dánielt* az V. osztályban, mint a görög nyelvnek, a VI. osztálytól kezdve mint a görög és latin nyelvnek tanárát és mint osztályfőnökünket.

Szeretettel fegyelmezett minket. Nagyon ritkán hallottunk tőle keményebb szavakat, tekintélye elejét vette minden fegyelmetlenségnek, s ha mégis akadt kisebb rendzavarás, a legtöbb esetben már tekintetével megfékezte a rendzavarót. Rosszaló pillantása a legnagyobb megszegésnézés volt.

A tanításban nem állított fel igen magas követelményeket, inkább arra törekedett, hogy a leggyengébb képességű diák is haladni tudjon, kedvét és önbizalmát el ne veszítse. Türelme kifogyhatatlan volt. Most is sokszor jut eszembe derék jó osztályfőnököm, valahányszor valamelyik gyenge növendékemmel foglalkozva türelmem fogytán van. Bár sokat foglalkozott gyengébb tanulókkal, a jobb diákok ambícióját is állandóan fokozta, általában mindenkitől tehetségéhez mért munkát kívánt. Lelkiismeretes pontossággal tanította a klasszikus nyelveket, szigorúan megkívánta a nyelvtan tudását, de még a nyelvnél is fontosabbnak tartotta a klasszikus világ szellemének megismertetését. A rómaiak és a görögök életét oly közvetlenséggel állította elénk, hogy valósággal beleéltük magunkat a kétezer év előtti korba. Órái csodálatosan megnyugtató hatással voltak reánk. Negyedfél évtized távlatából állapíthatom meg, hogy a klasszikus kor teljesen átértzett műveltségéből származó derűs, nyugodt életbölcseisége áradt szét diákjaira. Tanítását sok érdekes, gyakran humoros megjegyzéssel élénkítette; ezekben nyilatkozott meg a mindennapiság fölé emelkedő bölcs életfelfogása.

A rendszeres, pontos munka embere volt, erre nevelte tanítványait s míg egyfelől élvezetesen mutatta be a klasszikus kor szépségeit, másfelől mélyen belénk véste azt, hogy a kötelességteljesítés az emberi haladásnak és boldogulásnak első feltétele. Ki kell emelnem feltétlen igazságosságát. A diák lelke nagyon érzékeny az igazságosság iránt, hamar észreveszi annak legkisebb kibillenését. *Bothár Dánielt* mindig teljesen igazságosnak ismertük.

Különösen nagy hatással volt ránk igénytelen szerénysége, nemes egyszerűsége. Tudtuk, hogy sok nyelven beszél, tudtuk, hogy nemcsak a klasszikus nyelveknek és irodalomnak kiváló tudósa, szónoklatot is tud rögtönözni görögül, hanem a modern nyelveket is ismeri, különösen a szláv nyelvekben otthonos. Ezért keltett csodálkozást nagy szerénysége; nagyon kicsiknek éreztük magunkat mellette, pedig az ifjúság igen hajlamos az önhiúságra. A megelégedés is hozzátartozott életfelfogásához. Lelki egyensúlyát az élet változó körülményei között is mindig megőrizte s ezt az ifjú lelkekbe is igyekezett átplántálni. A csapások sem törték meg: Isten akaratában megnyugodva viselte el hősi halált halt kedves fiának korai elvesztését.

Erettségi után ritkán találkoztam kedves tanárommal. Húszéves osztálytalálkozónkon, 1927. nyarán láttam utoljára. Mindíg emlékezetes marad előttem az a néhány óra, amelyet szeretett tanárunk köztünk, volt diákjai között töltött, s kegyeletos emlék számomra az ekkor készült csoportkép. A Mindenható akaratából alig másfél év múlva örökre eltávozott.

Soproni ének.

Írta vitéz Horkay Béla.

Egy őszi napnak csendes alkonyán
Így szólt szelíden jó apám nekem:
— Fiam! Az óra lassan elközelg,
Szaladj még egyszer át a réteken!
A víz, az erdő, fészek itt marad...
Bucsúzz el sorba — hétfő hajnalán
Sopronba viszlek iskolába majd,
Hol németül is megtanulsz talán...

S bucsúzni kezdtem kis falumtól én.
Szemembe' könny, szívembe' fájdalom:
Hogy itt marad a kert... a vízfolyás...
S a körtefánk a hátsó udvaron.

De mégsem fájt úgy senmi, semmi sem,
 Se körtefa, se víz, se ősz avar:
 Mint az — tízéves gyermeknek nekem —,
 Hogy Sopron német: Sopron nem magyar.

És vitt a gözös lassú-csendesen
 Az őszi tájak tarlott mezején...
 S reám borult a szürke ködlepel
 Az ősi város állomáshelyén.
 — De ím a fák... a házak... emberek
 Magyar szívesen mondtak „jó napot“...
 S gyermekszívemmel átéreztem én:
 Sopron magyar! Oh bármit mondjatok!

Bejárva szerte Sopron tájait,
 Gyermekhitemnek tápláléka lett.
 Kurucdalokkal sírtam együtt én
 Bedőlt síroknál iskolánk megett.
 Deákkútnál a „Vármegye“ helyén,
 — Hol hajdanában hajdú volt apám —
 Magyar regékkel ringatott a mult
 Sok enyhe május első hajnalán.

Ha csónakom a Fertő langy vizén
 Merengve járta nádak erdejét:
 Kibukva vízből holdas estelen
 Hany Istók mondott szép magyar mesét.
 S a nád — hol egykor éhen csattogott
 Futóbetyárra villogó agyar —
 Zizegve zsongta csónakom felé:
 Hogy Sopron multja tiszta színmagyar!

A mult magyar! — És Sopron most is az!
 Tavasz ha zengi március dalát,
 Magyar szívekből száll a nótaszó:
 „Az Isten áldja szép magyar hazánk.“
 S midőn a Kárpát szerte-szét üzent:
 „Veszélybe' van az Árpád szép hona!“
 Magyar virággal indult harcba el
 Sopronból is a honvédkatona.

Sopron magyar! És jöjjön bármi sors,
 Szívében mindig hű magyar marad!
 Hiába tépi bús anyjától el
 Rabló kezekkel győztes akarat.
 — De úgyse adjuk másnak ezt oda:
 Nyugát végvára másé nem lehet!
 Karunk erős: a kardunk régi még!
 Ki merne vetni rája hát kezét?

S ha mégis jőne átkos harci nép,
 E földet mégse' hagyjuk el soha!
 Megállunk rajta híven, konokul,
 Legyen a sorsunk bármi mostoha.
 Csurogjon vér, csörögjön rabbilincs,
 Legyen e hely bár gyászos új Arad,
 Dacos hitünkkel valljuk akkor is:
 Sopron magyar! Sopron magyar marad!

1921.

Gömbös Gyula, a kis licista.

Írta **Rózsás Pál**, székesfővárosi műszaki főtanácsos.

A mult század 85. és 86-ik esztendejében bőséges gyermekszület lehetett Sopron, Vas, Zala és Veszprém megyében, mert amikor a soproni evangélikus líceumban az 1897-ik tanév elején megkezdték az iskolai beiratásokat, az első osztályba oly sokan kérték felvételüket, hogy az intézet vezetősége kénytelen volt — amire az ősi iskola történetében sohasem volt példa — két párhuzamos osztályt létesíteni. Egy osztályban nem tudták volna a sok gyermeket az intézet régi hírnevéhez méltó eredménnyel tanítani.

Zsibong a sok gyermek az intézet utcai épületrészének tágas folyosóján. Általános bizonytalanság: kit melyik osztályba osztanak be?

A várakozás e félórájában került először egy tömegbe az első osztály tanulóerege. A Dunántúl minden tájékáról jöttek össze a fiúk. Csupa ismeretlen gyermek, aki nemcsak ruházatában mutatott tarka össze-visszaságot, hanem kedélyállapotában is.

Én a veszprémmegyei Ajka községből kerültem közéjük. A legtöbbje az első percben megkezdte az ismerkedést; jómagam szomorúan támaszkodtam a folyosó vaskorlátjához. Hja! — könnyű volt vidámnak lenniök,

ugrándozniok a soproni és a sopronvidéki fiúknak. Ők nem hagyták otthon édesanyjukat, az ősi szülői házat, a szép Bakonyerdőt susogó fáival, csergő madaraival egy egész esztendőre... egy egész életre...

Amint ott mélázom, egy szösze, nyurga, elevenszemű, vidám fiú lép egyenesen hozzám:

— Hát te miért búsulsz? — szólít meg. — Hogy hívnak? Hová való vagy? Száz kérdéssel kezdi az ismeretségekötést. S amikor megnevezem magam, ő is megmondja, hogy ő meg *Gömbös Gyula*, — ő nem jött olyan messziről, mert ő soproni fiú, a helybeli evangélikus elemi iskola főtanítójának a fia.

Mindjárt megértettem, hogy ő miért nem elfogódott, hogy ő miért nem szomorú.

Úgy látszik, nagyon a szívére vette búskomorságomat, mert ott maradt mellettem.

— Van már szomszédod? — kérdi tőlem.

— Nincs — feleltem neki —, dehát ezt miért kérded?

— Hát keress magadnak a padba két megfelelő szomszédot, mert az nagyon fontos, hogy jó szomszédjaid legyenek. Tudod mit: légy egyik felől te a szomszédom, a másik oldaladra meg keress még egyet.

— Hát ezt szabad? Hát nem úgy leszünk, mint otthon a Bakonyban, ahol a legelső pad volt a „számárpád”, ott ültek az iskola legrosszabb tanulói s aztán sorban egymás után a mind jobb és jobb tanulók, leghátul az „első gyerekek”?

— Jaj, de csacsi vagy. Dehogyan is van ez így itt Sopronban! Ez már középiskola. Itt mindenki megválaszthatja a helyet, ahol ülni akar. Majd ha bemegyünk a terembe, te csak légy mellettem, aztán lehetőleg jó hátra megyünk. Nem jó ott elől ülni, ahol a tanár minden mozdulatot lát.

Ebben aztán megállapodtunk.

E pillanatban mély csend borul a hancurozó, zsibongó tömegre. Megjelenik két ünnepiesen öltözött tanár: *Haniffel Sándor* és *Bothár Dániel*, előttük utat csinál az osztálykulcsokat hozó „Süge”. Így neveztük *Fürst* vicepedellusunkat. *Haniffel* tanár úr csendre inti a fiúkat és figyelemre hívja fel őket, mert a tanulók nagy számára való tekintettel két osztályba kell beosztani az első osztályosokat. Mindenkinek figyelnie kell, hogy melyik osztályba osztják be. Elkezd felolvasni a névsort. Csakhamar kiderül, hogy az én új pajtásomat a *Bothár Dániel* osztályfőnök úr b) osztályába osztották be, én pedig a *Haniffel* osztályfőnök úr a) osztályába kerülök.

A haditerv tehát összeomlott. Gyula barátom azonban nem egykönnyen nézte elgondolása összeomlását. Odament *Haniffel* tanár úrhoz és előadta neki, hogy mi egymás mellett szeretnénk ülni, tehát vagy őt is tegye az a) osztályba, vagy engem is a b)-be. Hiába! *Haniffel* tanár úr hajthatatlan maradt. Így tehát a gimnázium I. osztályát párhuzamos osztályban

végeztük és csak a tízpercek alatt találkozott a két osztály a közös folyosón.

*

Folyik a tanítás. A két osztály közt megkezdődik a nemes vetélkedés. A két osztályfőnök maga örül legjobban a versenynek, ha az néha egy kis tetteleges folyosói hajcühét eredményez is. De ha ilyesmi fordul elő, Gyula barátunk abban feltétlen benne van. Mert vagy ő rendezzi „a kis tettelegességet”, vagy ha erről lekésik és valaki más kezd „egyéni akcióba”, villámként rohan oda: — és szétválasztja a civakodókat.

*

Elmúlik az első tanév. Az eredmény megjárja valahogy: nem buktunk meg. Gyula barátunkkal együtt olyan félig kettes, félig hármas bizonyítványt vittünk haza. Arra ma is jól emlékszem, hogy az apám nem nagyon dicsért meg érte. Hallgatott, ami nagyon fájt. No majd a legközelebbi évben pótolom!

Az év végére mind a két osztálynak voltak veszteségei halálozás, megbukás és önkéntes eltávozás folytán. Úgyhogy az első év két osztályának nyolcvan tanulójaból a második osztályba, az előttünk járó osztályból visszamaradtakkal és más intézetből érkezettekkel együtt hatvannyolcan kerülünk és ekkor már egy osztályba egyesítették a megosztott első osztályt.

Helyfoglaláskor már nem hajtjuk végre az egy évvel előbb készített tervet: nem ülünk egymás mellé. Jómagam ekkor már olyan rövidlátó voltam, hogy csak az első padokból láttam a táblára, Gyula barátunknak pedig sehogy sem tetszett az első padok „levegője”. Csak a hátsó padokban érezte jól magát, amelyekben csínytevései nem kerültek egykönnyen napfényre. Ügyes volt. Pompásan ugrált át a padokon. Eleven volt, mint a kéneső, ahogy mondani szokás. Mindig a legjobb tornászok közé tartozott. Nem is imponált neki senki és semmi, csak az erő. E jelben aztán ismét találkoztunk. Azt hiszem, nem vagyok képzelgő, ha azt mondom, hogy osztálytársaim között én voltam a legerősebb fiú. Ennek folytán a Szedresben lefolyt nagy harci játékoknak valami al- vagy fővezére voltam Gyula barátunkkal együtt. A harci játékok végén, a békekötés után, felfedező útra indultunk: bebújtunk a Deák-tér alatt vivő, beboltozott főgyűjtő-csatornába s azon végigmenve az evangélikus tanítóképzőnél bujtunk elő. Ezt egyébként a harci játékok alatt „taktikából” is megcsináltuk néha, ha szorult a kapca s valami zseniális „átkaroló mozdulatot” akartunk végrehajtani. Örök kár, hogy szüleink nem láttak ilyenkor bennünket. Azaz, hogy Gyula barátunkat látták; ez azonban már bizalmas családi ügy volt és következményeiről mi sohasem értesültünk.

Erős gyerek volt, de ereje akkor még csak ügyességével párosulva érvényesült, mert még nem volt megfelelő testsúlya. Bennem is csak az erő

tetszett neki, e mellett én is kitűnő tornász voltam. Csínytevéseitől engem és egy osztályt ismételő, tehát egy évvel fejlettebb fiút, név szerint *Kranyecz Antalt*, megkímélt, mert mi nagyon visszaadtuk neki az ütlegeket. De akár-hogy ütöttük is, a világért meg nem haragudott volna érte, kivéve persze, ha bárki is sértő szándékkal ütötte volna meg. Egyébként nevetett rajta. Alkalomadtán azonban kamatostól adta vissza a verést.

*

Évek multak. A gyerekhad szépen fejlődött. Gyula barátom is, jómagam is. Nemcsak testileg, de szellemileg is. A bizonyítvány is egyre javult. S habár a gimnázium négy alsó osztályában sem Gyula barátom, sem jómagam még nem voltunk jeles tanulók, a tanárok szerettek bennünket egyenes, férfias jellemünkért. Elképzelhetetlen volt a líceumban, hogyha valami csínytevésünkre rájöttek tanáraink, fel ne álltunk volna az első felhívásra és önként ne jelentkeztünk volna. Nemcsak mi, de az osztály bármely tagja.

*

A soproni bencésgimnázium tanulóival nagyon jó viszonyban voltunk. De az Isten tudja, hány évtizede vagy évszázada eshetett valami nagy verekedés az intézet diákjai között. Ez a per azóta is elintézetlen maradt és minden évben egyszer-kétszer kivonult a két iskola egy-egy bátrabb „különítménye”, hogy a régi pert elintézzék egymással az ősök helyett.

Mikor kinőttünk már a „mujkó” sorból, nekünk is illett résztvenni a nagy verekedésben. Az ördögnek sem kívánta sem teste, sem lelke a verekedést jóra való, más iskolai diáktársakkal. Nem volt nekünk semmi bajunk velük. *Gömbös* azonban kiadta a jelszót, hogy aki férfi és tiszteli a hagyományokat, annak ott kell lennie a sétatéren (Széchenyi-tér), hogy a licisták ellen vonuló bencések méltó fogadásban részesüljenek. Nem rajtunk múlt, hogy nagy agyabugyalás nem történt. Az „ellenség” — úgy látszik — mit sem tudott róla, hogy neki támadnia kell.

A soproni fiúk erős szülői felügyelet alatt állottak és egészen külön világot éltek. Egyedül *Gömbös Gyula* élte velünk azt a gyönyörű, a költők által már oly sokszor megénekelt romantikus diákéletet. Hogy a szülői házból hogyan intézte ezt el, azt csak ő tudta.

*

Rajongója volt a sportnak. De persze ez alatt nem szabad a mai sportot érteni. Iskolánkban csak a szabadtorna, szertorna és a füleslabdajáték volt megengedve. Ez azonban nem elégítette ki *Gömböst*. Akkoriban kezd a futballjáték tért hódítani Magyarországon. Sopronban is. A mi hagyományokkal telített, konzervatív iskolánkban nem nézték jó szemmel a futballt. S amikor ez időtájt a soproni reáliskolában futballozás közben az egyik diáknak rúgással eltörték a sípcsontját, nagynevű igazgatónk, *Gombocz*

Miklós, aki két európai hírre emelkedett gyermekeket nevelt a magyar tudományos világ számára: *Zoltán* és *Endre* egyetemi tanárok személyében, — megtiltotta a futballjátékot.

Gömbös ekkor már fanatikus katonarajongó volt és eltökélt szándékkal készült a katonapályára. Ő meg fontosnak tartotta a futballt és így titokban üzte e tilalmas sportot. Nemcsak ő, de sokan mások is. A tanárok azonban valósággal vadásztak e titkos futballozókra s nem restelték a fáradságot, hogy akár a szomszéd falvak határaiiba is elnézzenek. A Bécsi domb, a Pócsi, a harkai dombok és a Tómalom sokat tudnának mesélni ezeknek a kirándulásoknak a következményeiről.

Több futballozó társaságot sikerült is elcsípni. *Gömbös* társaságát azonban sohasem fogták meg, mert ő ügyes taktikával minden szerdán és szombaton délután más helyre vezette csapatát.

Gyors elhatározású volt és elhatározását nyomban tett követte. Egyszer az iskola udvarán egy felsőbb osztályba járó fiút „... a kutya...!” harci kiáltással megpofozott. Elöttem van a nyurga, szökehajú *Gömbös*, amint könyveit a földre dobva ingujját gyorsan felgyüri, fogait összecsiszorítja és nagyokat ugrálva pofozza meg a nálánál magasabb fiút.

Gömbös gyermekkorában nem volt túlságosan barátkozó természetű. Barátait a nálánál erősebbek közül válogatta ki, vagy a túlságosan szelídek mellé állott. Nem imponáltak neki az úgynevezett kitűnő tanulók. Nagyszerű eszű fiú volt, aki tudta magáról, hogy ha egy szép napon kedve szotytyan és hozzáfog, abban a pillanatban a legelsőik között lesz. Annál inkább lenézte azokat, akik magolók voltak, bármily kitűnő bizonyítványt kaptak is. Legjobb barátja volt a már említett *Kranyecz Antal*, *Nemes István* és jómagam. Minket erőnkért és katona-rajongásunkért szeretett, *Antal Ferencet*, *Pap Lajost* meg szelíd lelkületükért.

A mi időnkben még délután is volt tanítás és csak a szerda és szombat délután volt szabad. Azok az aranyos emlékü, boldog délutánok! Beállott az ősz. A titkos futballozásokra már dér szállott. Más szórakozást kellett keresni. Október elseje volt. A kaszárnnyákba bevonultak a regruták. *Gömbös* összegyűjti katonarajongó barátait, aztán lelkesen elmegyünk a 48-ik gyalogezred rácsos kapuja elé, hogy azon keresztül nézzük, bámuljuk, hogyan „abriktozzák” az újoncokat. Változatosság okáért mentünk más kaszárnnyához is: a Kurucdombon lévő honvédlaktanyához, majd a Nádasdy-huszárok „rácsos-rezes kapujához”.

Késő estig álltunk ott, amíg a szegény „bundások” bevonulhattak szobáikba. A kiképző tisztek és altisztek már ismertek és szeretettel fogadták érdeklődésünket, de akadt köztük néha olyan is, aki elkergetett bennünket. Mi persze lassan-lassan megint csak visszasompolyogtunk a

rácshoz. Kifelé menet vásároltunk egy kis forró sült gesztenyét és azzal melengettük a vasrácstól dermedt kezünket.

Hej! Hol vannak azok a derék katonák? Élnek-e még és van-e köztük egy is, aki tudja, hogy akkor ott Magyarország későbbi miniszterelnöke és honvédelmi minisztere tátogatott be esengően a kaszárnya udvarába, ezerszer is elsőhajtván: „Hej! ha én is, én is köztetek mehetnék, szép magyar vitézek, aranyos leventék!”

*

Amikor felmentünk az ötödik osztályba, Gömbös már nem iratkozott be a liceumba. Ő már akkor a pécsi hadapródiskolába volt felvéve. Egy hónappal később, október 1-én kellett az iskolába bevonulnia. Mindjárt október hónapban egy képeslapot küldött Pécsről volt osztálytársainak. Tudva azt, hogy az ötödik osztályban kezdődik a görög nyelv tanulása, ezt írta többek közt: „... hogy ízlik a görög nyelv? — tudom, az „amice” szereti.” Ezt *Mészáros Istvánra*, az osztály legjobb tanulójaára értette.

Amikor e tanév karácsonyi vakációjára hazaérkezik Sopronba, katonazubbonyán a hadapródiskola egyenruhájának összes „stráf”-ja és „gomb”-ja rajta van: ő évfolyamának egyik legelső tanulója.

*

Soproni tanáraink — egy kivételével — mind porladnak már. Még azok is, akik ifjan vették kezükbe lelkünk kiformalását, jövőnk felépítését. Aldás, békesség poraikra! Az egy élő, Králik Gusztáv rajztanárunkat pedig sokáig éltesse az Isten, hogy sok olyan magyar fiú kerüljön ki kezei közül, mint *Gömbös Gyula*.

(Pesti Hírlap, 1933.)

Traeger Ernő — a Líceumi Gyorsíró Körben.

Írta Láng János, Az Est lapok titkára.

Üljünk fel most az időgépre, repüljünk vissza a múltba és nézzük végig egy percre, milyen volt a gyorsírási élet az 1900-as évek elején, amikor *Traeger Ernő*, a soproni diák, ceruzát vett kezébe és először írta le füzetébe, hogy *Ede Szegeden megevém ebédem*.

Azt a szélcsendet, amely ebben az időben a gyorsírási berkekben höngett, egy robusztus termetű, robusztus szellemű ember törte meg, *dr. Fabró Henrik*, aki zseniálisan megtalálta módját annak, hogyan lehet gyorsírást fejleszteni és lehetővé tenni, hogy az eddigénél sokkal gyorsabb tempóban tudjunk írni. *Fabro Henriket* elérte a reformátorok közös sorsa: a konzervatívok meg akarták kövezni, az ifjúság azonban, s ezek között első sorban a soproni evangélikus líceum Gyorsíró Köre, hamar fölismerte a reformok óriási jelentőségét, szívvel-lélekkel melléje állott.

A soproni evangélikus liceumban a gyorsírás abban az időben már 35—40 esztendőös multra tekintett vissza. Ott működött az ország legrégibb vidéki gyorsíró köre, amely 1865. január 5-én alakult meg. Ez a gyorsíró kör adta ki a „Soproni Gyorsíró”-t, amelyet a VII-es és VIII-os diákok szerkesztettek és írtak. Az 1900-as évek elején egymás után kerültek ki az intézetből a jobbnál jobb gyorsírók, akik a közéletben is derekasan megállták helyüket. Ez az intézet nevelte *Zimmer Ferencet*, *Fabro Henrik* leglelkesebb tanítványát, majd hűséges barátját, aki egész életén át és abban az előkelő pozícióban is, amelyet betölt, mint a Magyar Távirati Iroda főszerkesztője, mérhetetlenül nagy szolgálatokat tett és tesz a magyar gyorsírás ügyének. Vele egy időben működött a soproni *Gyorsíró Körben Tihanyi László*, akinek ragyogó tündökléssel megindult hírlapírói pályáját két esztendő múltán a halál, fájdalom, derékban kettétörte. Sopronból indult útjára *Bründl Károly*, aki a parlamenti gyorsíródában szerzett respektust a soproni gyorsíróknak. Sajnos, ő is már csak a gyakorló gyorsírók mennyei társaságából olvassa e sorokat a mi drága, jó *Fabro Henrikünkkel* egyetemben.

A soproni fiúk szívvel-lélekkel *Fabro* mellé csatlakoztak s hogy jól tudtak gyorsírni, azt megmutatták a pápai országos gyorsíró versenyen, ahol valamennyi fokon az első díjat a soproni diákok vitték el: *Tihanyi László*, *Bründl Károly*, *Zimmer Ferenc*. Így érte meg 1905-ben negyvenéves jubileumát a soproni evangélikus liceum Gyorsíró Köre, amely erre az ünnepségre Sopronba invitálta az ország gyorsíróit. A soproni diákok ismét kitettek magukért, az országos gyorsíró verseny első díját ismét soproniak nyerték el, akik között most már ott szerepelt *Traeger Ernő* is, aki ekkor VII-es gimnázista volt és mint tanfolyamvezető tanította gyorsírásra osztálytársait.

Milyen volt 30—35 esztendővel ezelőtt ennek a vidéki gimnáziumnak a gyorsíróélete és hogyan volt lehetséges, hogy évek hosszú során át ez az intézet produkálta a legjobb gyorsírókat?

A soproni liceumban a tanári karnak volt egy bölcs intézkedése, amely tradíció gyanánt szállt nemzedékről nemzedékre, és ez az volt, hogy az intézet ifjúságának olyan szabadságot adtak, amely szinte példa nélkül állott az egész országban. Az intézet önképzőköriében, a Magyar Társaságban éppen úgy, mint a Gyorsíró Körben és a Zenetársaságban, a diákok teljesen szabadon rendelkezettek mindenben. Nemcsak a tisztviselőket választották teljesen szabadon minden tanári befolyástól menten, hanem még a tanárelnököket is a diákok választották. A Gyorsíró Kör tanárelnöke, a mi időnkben *Rosta Ferenc*, résztvett a Gyorsíró Kör minden ülésén és összejövetelén, azonban, bár ő maga is jó gyorsíró és igen kiváló pedagógus volt, semmiben sem kötötte meg a fiúk kezét, tehettek azt, amit akartak, írhattak a „Soproni Gyorsíróba” azt, ami nekik tetszett, ahhoz az irány-

hoz csatlakozhattak, amely a diákoknak szimpatikus volt, nem avatkozott bele a fiúk dolgába. A fiúk pedig érezték azt a megbecsülést, amelyet ez a teljes szabadság nyújtott nekik, soha semmi hibát nem követtek el és boldogok voltak, amikor látták, hogy a tanári kar szívvel-lélekkel mellettük áll.

A nagy jubileum lezajlása után *Traeger Ernő* lett a Gyorsíró Kör ifjúsági elnöke. Az elnöki tisztség mellett ő tanította vitaírásra a kör 24 tagját, őt választották meg a „Soproni Gyorsíró” főszerkesztőjének és ő volt a „Soproni Gyorsíró” autografusa is.

Hatodikos gimnázista voltam, amikor az iskolaév elején valamelyik óra közben bejött az osztályba *Traeger Ernő*. Hatalmas beszédet mondott, hogy iratkozzunk be minél többen a Gyorsíró Körbe. Nagy sikere volt, a legnagyobb hatást azonban akkor érte el, amikor elmondta, hogy ő hogyan tanult meg gyorsírást. Harmadikos gimnázista volt, falun töltötte a nyarat, ahol megismerkedett egy kisasszonnyal. Az ismeretségből szerelem lett, s a hölgy egyszer megmutatott *Traegernek* egy levelet, amelyet egy közös barátjuk írt. A levél végén gyorsírással három szó volt írva, mégpedig ez: Ezer pusztit küld. Az újságírók diszkrétek, tehát nem árulom el, hogy a levelet és a gyorsírással írt záradékot *Zimmer Ferenc* írta; azt azonban elárulom, hogy *Traeger Ernő* nem tudta elolvasni a gyorsírással írt utóiratot. Ez az utóirat a magyar gyorsírás számára történelmi jelentőségű lett. Ezért tanulta meg *Traeger Ernő* a gyorsírást.

Ilyen hatásos bemutatkozás után persze több se kellett a hatodik osztálynak. Az egész osztály testületileg beiratkozott a Gyorsíró Körbe. Ebben az évben a Gyorsíró Kör tagjainak száma 148 volt. Szeptember 18-án volt az alakuló gyűlés és három nap múlva már rendkívüli gyűlést kellett tartani, időközben ugyanis még olyan sokan jelentkeztek, hogy az addigi három tanfolyamvezető mellé még egy negyediket kellett választani.

A „Soproni Gyorsíró” főszerkesztőjévé *Traeger Ernőt* választottuk meg. Mint az év végére kiderült, egész jól választottunk: *Traeger Ernő* kitűnő szerkesztőnek bizonyult. Nagy kár, hogy *Traeger* Magyarország legelőkelőbb közhivatalában vezető pozíciót tölt be; biztosra veszem, hogy kitűnő újságíró lett volna belőle, és ha megmarad olyan harcias természetűnek, mint soproni szerkesztő korában, azóta már bizonyára négyszer-ötször lecsukták volna.

A „Soproni Gyorsíró” első száma, amit *Traeger Ernő* szerkesztett, kissé még bizonytalan volt. Egy-két gyorsírási szakcikk mellett sok volt benne a szépirodalmi rész. A szépirodalmat *Jókai Mór* és *Traeger Ernő* szállította. *Jókai Mór* prózát írt, *Traeger Ernő* lírai verset. Olvasóim *Jókai* prózáját bizonyára már ismerik, azért azt nem méltatom, de *Traeger Ernő* lírai költészetét kevesen ismerjük, ezért a szerző utólagos engedelmével közlöm a *Lassan folyik* kezdetű verset, amelyet a „Soproni Gyorsíró” mentett meg a hálás utókornak. A vers így szól:

Lassan folyik a híd alatt
A víz,
Boldog, aki a lányoknak
Nem hisz.

A lányoknak egykor én is
Hittem.
Mi hasznom volt? . . . Tépett szívet
Vittem.

A „Soproni Gyorsíró” későbbi számaiban a „tépett szív” lekerült a napi-rendről és helyébe egyre erőteljesebben nyomult előtérbe a gyorsírási szakirodalom. Nem volt az az előkelő fővárosi gyorsírói szaklap, amely ilyen gárdát tudott volna összeállítani, mint a tizenhétosztendős *Traeger Ernő*. Az ő szerkesztésében megjelenő „Soproni Gyorsíróba” cikket írt a többek között *Bálint Antal*, *Czigány János*, *Dohnányi Frigyes*, *Kele Antal*, *Sárváry István*, *Sommerné Bányay Amanda*, *Szőke Sándor*, *Tihanyi László*, *Téglás Géza*, *Zimmer Ferenc*, egyszóval mindenki, aki a gyorsírási életben akkor számottevő név volt. *Fabro Henriknek* akkor még új gyorsírási elvei a „Soproni Gyorsíró”-ban jelentek meg először a nyilvánosság előtt. *Szőke Sándor* kilenc, érdekesnél érdekesebb cikkben ismertette az új irányzatot, amely lázba hozta az egész gyorsíró ifjúságot. A lap legtermékenyebb cikkírója azonban *Traeger Ernő* volt, aki a rendes rovatokon, vitaírási gyakorlatokon, egyesületi beszámolókon kívül 37 nagyobb cikket írt ebben az esztendőben a „Soproni Gyorsíróba”. Természetesen ez a rendkívül gazdag tartalom nem fért el a „Soproni Gyorsíró” régi, nyolcoldalas keretében, ezért *Traeger Ernő* minden hónapban a Gyorsíró Kör ülése elé ment azzal a kérelemmel, hogy kivételesen engedjék meg, hogy a nyolc oldal helyett először tizenkét oldalt, azután tizenhatot, huszat, majd végül huszonnégy oldalt adhasson. Így sikerült elérni, hogy a „Soproni Gyorsíró”-nak ez az évfolyama terjedelemben kétszer akkora volt, mint bármelyik más esztendőben, a tartalma pedig oly gazdag, hogy példa nélkül állott.

Sajnos, ennek a visszaemlékezésnek a keretét meghaladja az, hogy részletesebben ismertessük a „Soproni Gyorsíró” ezévi tartalmát, pedig rendkívül sok érdekes adat állana rendelkezésünkre. Itt csak egy dolgot akarunk felemlíteni: milyen csodálatosan érdekes, hogy a tizenhét osztendős *Traeger Ernőnek* programja volt, amelyért a lap minden számában síkraszállott, és ez az *egységes gyorsírás*, vagy ahogy akkor nevezték: az *egyrendszer*. Az évfolyam elején írt beköszöntőjében ezt írja: „Az ősök példája kitartásra lelkesít, dicsőséges küzdelmük új erőt kölcsönöz, a nemes cél érdekében mi is akarunk harcolni, az egyrendszer kivívásában mi is részt akarunk venni.”

A lap minden száma reformot hirdet, vár, sürget. Ezért harcol, verekszik a „Soproni Gyorsíró” minden száma. Az évfolyam végén *Traeger* búcsú cikkében ezt írja:

„Hálás köszönettel adózunk e helyütt mindazoknak, akik feladatunk teljesítésében segédkezet nyújtottak, hogy az együttes működés következtében minél erősebben rakhassuk le annak az épületnek az alapjait, amely mindnyájunk ideáljának netovábbja, s amelyen kell, hogy megdönthetetlenül épülhessen fel a jövőben az egységes gyorsírás temploma.”

Mindezt pedig írta *Traeger Ernő* 1906. júniusában, kerekén huszonegy évvel azelőtt, hogy diákkori álmát, az egységes gyorsírás életbeléptetését *Klebsberg Kunó* gróf segítségével 1927-ben megvalósíthatta.

A „Soproni Gyorsíró” *Traeger* idejében kétszer olyan nagy volt, mint máskor, és ezt a rendkívül terjedelmes újságot *Traeger* nemcsak szerkesztette, hanem nagyrészt ő is írta és az autográfiai munkát szintén ő végezte teljesen egyedül. Sopronban tradíció volt a szép írás. *Traeger Ernőnek* gyönyörű szép, apróbetűs írása volt, és ezzel a tündéri szép gyöngybetűs írással kalligrafálta végig a „Soproni Gyorsíró” egész évfolyamát. Hogy mikor ért rá, a jó Isten tudja, hogy a szemét nem tette tönkre, az az Isten külön csodája. Amikor már 20 és 24 oldalas lapot adott ki, akkor az iskolában óra alatt is szerkesztett. Legjobban lehetett cikket írni és szerkeszteni a fizikaóra alatt, mert a fizikatanárunk nem könyvből tanított, hanem felszólította a diákokat, hogy jegyezzék előadását. *Traeger Ernő* azután az óra elejétől egészen a csöngetésig írt, írt, írt, — szakadatlanul írta a „Soproni Gyorsíró” cikkeit. Olyan szorgalmasan írt, hogy már a tanárunknak is feltűnt ez a nagy buzgóság. Egyszer a kezébe vette azt a nagy gyorsírási paksamétát, amely *Traeger* előtt feküdt, meglelégedéssel nézte végig, azután így szólt:

— Látom, ez a fiúcska nagyon szorgalmas. Már többször feltűnt nekem, hogy ő jegyez a legtöbbet. Ez még fogja vinni valamire.

Az öregúr ha gyorsíró szakértőnek nem lett volna is jó, de mint jós, nagyszerűen bevált!

Traeger Ernő napja úgy látszik, nem 24 órából állott, hanem sokkal többől, mert ez még mind nem volt neki elég. A soproni evangélikus liceumban volt egy nagyon szép szokás. Azok a diákok, akiknek szép írásuk volt, szabad idejükben leírták gyorsírással valamelyik kedvenc regényüket, ezt szépen beköttették és a Gyorsíró Körnek ajándékozták. Ebből a szempontból nemcsak Magyarországon, hanem az egész világon unikum számba megy a Soproni Gyorsíró Kör könyvtára, amelyben nagyon sok ilyen gyorsírással írott könyv van. A kódexeket rajzoló barátok szent ihlete szálotta meg ezeket a drága fiúkat, amikor szebbnél-szebb kalligrafikus írással nem leírták, hanem lerajzolták a magyar irodalom leggyönyörűbb alkotásait. *Zimmer Ferenc, Tihanyi László, Bründl Károly, Rózsás Pál, Sárváry*

István így írták le Jókai, Mikszáth, Gárdonyi, Herczeg nagyon sok regényét. A rekordot ezen a téren is *Traeger Ernő* állította fel, aki hetedikes és nyolcadikos korában huszonöt regényt autografált le. A Gyorsíró Kör minden egyes ülésén ott szerepelt a jelentés: „Jelentjük a tisztelt Gyorsíró Körnek, hogy *Traeger Ernő* műtársunk ennek és ennek az írónak ezt és ezt a regényét gyorsírással leírta és szépen bekötve a Gyorsíró Körnek ajándékozta. Javasoljuk, hogy műtársunk nemes buzgalmaért a Kör jegyzőkönyvi köszönetét fejezze ki.” *Traeger Ernő* itt is újítást vezetett be: a regényeket megtoldotta még öt kötet anekdótával. Összeválogatta a legmulatságosabb történeteket, gyönyörű gyöngybetűvel leírta és mivel nemcsak jó gyorsíró, hanem kitűnő rajzoló is volt, mulatságosnál mulatságosabb illusztrációkkal díszítette a könyvet.

Nem csoda, ha az intézet minden tanulója szerette *Traeger*t, a gyorsírók pedig tűzbe mentek volna érte. De szerették a tanárok is. Említettük, hogy *Traeger Ernő* meglehetősen éles hangon kritizálta a gyorsírói közéletet. Ez az éleshangú kritika, a tizenhétéves diák bátor hangja, merész kiállása nem nagyon tetszett az egyik budapesti gyorsíró lap szerkesztőjének, aki felhívta a soproni líceum igazgatóságának figyelmét erre a körülményre és kérte, hogy dorgálják meg a szerkesztő urat. Az intézet igazgatója maga elé rendelte *Traeger*t, meghallgatta az egész ügyet, azután úgy döntött, hogy *Traeger* semmi olyant nem követett el, amiért meg kellene dorgálni. Mindössze arra utasította, hogy a jövőben megjelenés előtt mutassa be a kéziratokat a Gyorsíró Kör tanárelnökének. *Traeger Ernő* eleget tett az igazgató utasításának, összegyűjtötte a legközelebbi szám kézirateit, a hatalmas paksaméta kitett vagy hatvan gyorsírással írt oldalt és átnyújtotta a Gyorsíró Kör tanárelnökének. Mivel azonban meg akart győződni róla, hogy a tanár úr ezt a rengeteg anyagot tényleg elolvassa-e, közbe-közbe két-két oldalt alig észrevehetően összeragasztott. Másnap visszakapta a tanár úrtól az anyagot azzal, hogy a kéziratok változtatás nélkül közölhetők. *Traeger* boldogan szaladt fel a hatalmas anyaggal az egyik üres terembe, ahol senki sem látta és izgatottan bontogatni kezdte az írsokat. Nagy kő esett le a szívéről, mert a kéziratok lapjai pontosan úgy ragadtak egymáshoz, ahogyan ő átadta.

Nagy volt a diákok szabadsága, akik ezt kellőképp tudták értékelni és éppen azért sohasem követtek el olyant, ami miatt a tanároknak közbe kellett volna lépniök. Hogy mennyire respektálta a tanári kar a diákok gyorsírói munkáját, talán a legjobban bizonyítja az, hogy *Traeger Ernő*nek sikerült kivívnia azt, hogy az intézet igazgatója megjelent a Gyorsíró Kör tanfolyamainak évről-évre vizsgáján, végighallgatta és elrendelte, hogy azt az osztályzatot, amit az előadó diákok állapítottak meg, be kell írni az évvégi bizonyítványba.

Egész életünkön keresztül hálásak vagyunk az intézetnek ezért a bölcs

neveléséért. A Gyorsíró Körnek pedig külön hálával tartozunk, mert olyasmit adott útravalóul az életre, aminek talán több hasznát vettük, mint a nyolc év alatt tanult többi anyagnak együttvéve. Szétszóródtunk az ország minden részébe, jutott belőlünk a miniszterelnökségre is, de akadt olyan is, aki ezidőszerint a váci fegyházban ül. Kérem, ne tessék rosszat gondolni, az illető *Schüsler Rezső*, a soproni Gyorsíró Kör egyik ifjúsági elnöke, aki ezidőszerint a váci fegyház igazgatója és igen jó állásban ül ott.

De bárhol ülünk is, szeretettel gondolunk *Traeger Ernőre*, akinek átnyújtjuk a visszaemlékezésnek ezeket a virágszárait és a csokor szalagjára a soproni evangélikus liceum minden gyorsírója és minden diákja ezt a két szót írja: Szeretettel, büszkeséggel.

Berzsenyi él...

Írta **Csaba József**, liceumi tanár.

Romlásnak indult néped: *Berzsenyi Dániel*,
a Te néped ...

Osztályos-felek itt állunk s emlékednek gyujtunk
halvány mécsvilágot. A Te néped vagyunk,
az a megalázott, megrontatott nép...
van-e szavad hozzánk?

Szétesett a tűzhely, szétfújta egy vihar,
búshomlokú magyarokkal van tele a világ...

Magunkra maradtunk, mint Te voltál, *Berzsenyi Dániel*...
Van-e szavad hozzánk?

Szétomlott a kéve, szétestek a tagok...

Világgá bújdostak szomorú magyarok...

Aki itthon maradt, az sem tudja, hol jár,
hazáját keresi itthon a hazában,
s riadva lát maga körül: halált.

Elmegy az Alföldre: kerítések mögött, paraszt udvarokban
éjszakában, porban léleklarang kondul: mi történik itten?
Berzsenyi, hol vagy?

Van-e szavad hozzánk?

Látod: magyarok most mindenütt vannak,
milyen nagyon megnőtt a magyarok hazája
s még sincsen hazája: a Te nagy tüzedből
széthulltak a szikrák: Erdélyben egy kis tűz,
Északon egy kis tűz, Nyugaton egy kis tűz,

Délfelé egy kis tűz ...
 Tengereken túl is: tüzek, tüzek égnek,
 mennyi tüzek égnek ...
 Égnek-e sokáig? Lesz-e majd egy nagy láng
 gyűjtő hatalommal, ki egybegyűjt majd
 minket: Berzsenyi Dániel?

Kis sereg van itt is: diákok, tanítók, magyarok,
 híveid ...
 Téged keresünk,
 aki itt jártál — halavány fényben égnek a századok ...
 Te itt jártál Sopronban, beszél itt az udvar,
 az iskolaudvar és beszélnek a padok ...
 Látod az iskolád ... itt áll Te előtted.
 Liceum ... drága szó — ... gyermekszemek hívnak, hívnak
 a holnapok ...
 hívnak a magyarok, új magyarok hívnak,
 hívnak ide vissza, keresnek: Dániel, kis diák, hallod, a
 seregben milliányi lélek: hatafmas a tábor,
 nemzetté dagad, túlnő a határon,
 túlnő a falakon, időközön is túlnő s időtlenül
 zeng a szózatod:
 „Romlásnak indult hajdan erős magyar ...“

Mikor titok rejtett: hős és prédikátor
 Íge gyújtó *Kis János* keresett meg, otthon, hol
 fájdalmasan és egyedül voltál s
 előhozott s ketten
 mentetek Nyugatra ...
 álmod láttatok és
 álmotok meg is lett: megindult a föld itt,
 varázs szavatokra megtört itt a végzet,
 csodák napja jött el, amilyen még nem volt.

... S amikor még kevés bátor volt itt,
 Te voltál a legerősebb itten ...
 amikor még sűrű volt és setét,
 Te elindultál Nyugatról Keletre,
 s pirkadt már ... de nem ébredt a világ ...
 Volt valaki mégis ... mégis, aki kiállt,
 első hős: Te és a prédikátor ...
 Úgy-e, hogy éltek még?

Űgy-e, hogy visszajőttök hozzánk?
 Űgy-e, hogy látjátok ezt a népet...?
 Űgy-e, hogy nem fog meghalni a magyar...?
 Űgy-e, hogy imádkoztok érettűnk e napon,
 amikor pirkad már ... de nem ... nem ébred a világ,
 hős és prédikátor, költőnk és váteszűnk,
Kis János, Berzsenyi örökkőn-örökké.
 Amen.

1936.

A „Forgósžel“.

Írta **dr. vitéz Főrhéncz Sándor**, Aszód község főjegyzője, műegyetemi meghívott szakelőadó.

Az 1899. év szeptember 1-én léptem át szeretett iskolánk küszőbét, ahová az érettségink 30. éve után ismét elzarándokoltam. Egyedűl, nem a találkozó napján, illetve nem is egyedűl, hanem a legkisebb leánykámval beűltűnk a IV. osztály termében arra a helyre, ahol négy éven át űltem, hogy az itthon maradottaknak megírjűnk egy soproni képes lapot.

Kerestem ott Istenben boldogult *Vojtkó Pál*, áldott emlékü tanárom szellemét, *Hetvényi Lajos* szent fanatizmusát és az iskola falai között visszaálmodtam *Hollósy Kálmán* élvezetes magyarázataiban annak a kitörőhetetlen alaposságnak a jellegét, ami az életben a soproni licistát jellemzi.

Űgyancsak végigjártam a tornacsarnokot, kisleányomat felállítottam a tornacsarnoki szószékre, ahol annyiszor álltam, torkomban a szívemmel, mint egy szétrobbanni akaró kazánnal. Ezűttal én voltam a hallgató közőnség egyedűl — egy magamban! Ennek a szószéknek is hálás vagyok, ez szoktatott rá az életben annyira fontos bátor kiállásra.

Kűlönösen a IV. osztályos időm nagyon emlékezetes.

Vojtkó Pál aranyos poétalelkével a sok tartalomírás között mindig a szép meglátására tanítgatott bennűnket, továbbá a szép kifejezésére.

A Gyorsíró Kőrnek tagja voltam, a Zenekőrnek, illetve a zenekarnak is, akkor már mint szegény flótás tagja voltam, de a legjobban áhított tag-ság: a Magyar Társaságé, elérhetetlen volt az algimnázista előtt. Pedig a szétrobbanásig fűtött bennűnket a poétalélek, tehát teret kellett szerezni, ahol érvényesűlhetűnk.

Tóth Gyula — azóta elköltözött volt osztályelsőnk — a másik osztályelsővel, *Renner Jánossal* és velem megbeszélte a dolgot és megkértűk Janikát, diplomatikus módon tudná meg, hogy a tervezett litografált ifjúsági

lapunk alapításával szemben a tanári karnak mi volna az álláspontja. Janika nagyon lesújtó válasszal érkezett. Édesapja, aki tekintélyes tagja volt a tanári karnak, óva intett bennünket ilyen lépéstől.

Így tehát mit lehetett tenni: engedély nélkül csináltunk lapot. Hetilapnak terveztük, „*Forgószél*” névre kereszteltük és az egyik „szerkesztőtárs” lakásán egybegyűlünk.

Főszerkesztőt választottunk, a többi tag mind „szerkesztő” úr lett. A volt 48. gy. ezred egyik irodista őrmesterétől szereztünk egy kocsonyás lehúzó lapot, a cikkeket, verseket, rejtvényeket egybegyűjtöttük, s megindult a bíráló. Az „érdekelt” szerkesztő urat kiküldtük a szobából és a bíráló bizottság az anyag nagy részét csak a „szerkesztői üzenet” rovatra tartotta érdemesnek: „az ön tehetségétől jobbat várunk” stb. megjegyzéssel utasította el. A lap előállítási anyagának beszerzésére 10 filléres részjegyeket bocsátottunk ki. 12 részjegy talált vevőre. Viszont a lap ára 2 fillér volt példányonként.

Két szám jelent meg.

A harmadik szám „nyomdai” munkája közben, midőn a kelendőségre és a kiszorult szerzők fenyegetésére való tekintettel az addig egyíves lap helyett éppen kétíves lap sokszorosításán dolgoztunk, — deus ex machina — megjelent szegény jó osztályfőnökünk, *Vojtkó Pál*. Minden ügyészi vagy bírói végzés felmutatása nélkül lefoglalta az egész szellemi és eszközbeli anyagot. Nyugodtan leült, — mi ott néhányan úgysem tudtunk volna leülni, mert éppen Lót felesége állapotának nyomorúságára gondoltunk — azután gondosan átolvasott, megnézett mindent.

Alkonyodott.

Úgy délután 6 óra körül járt az idő, midőn a hónunk alatt az egész nyomdai anyaggal szegény jó *Gecsányi* igazgató úr előtt állottunk. *Vojtkó* tanár úr teljes tájékozottsággal — mint diplomáciai fogadásoknál szokásos — rang szerint mutatott be bennünket: *Tóth Gyula* főszerkesztő, *Förhéncz* szerkesztő stb. Szótlanul, némán állottunk. De midőn *Lederer* került sorra és mint szerkesztő került bemutatásra, közbeszóltam, — nem állhattam meg szó nélkül — hogy ő csak lapkihordó! Erre hirtelen mozdulattal *Gecsányi* igazgató úr kiküldött bennünket. Hangtalanul, hosszasan tanácskoztak, lassan multak a percek.

Mire az igazgatói iroda ajtaja kinyílt és *Vojtkó* osztályfőnök úr újra beszólított bennünket, az izgalomtól alig álltunk a lábunkon.

Másnap tudtam meg a magyar órán, hogy tegnap igazgatói megrovásban részesültünk.

Néhány nap múlva magunkhoz tértünk és megkezdtük a „betéti társaság” felszámolását.

Elsősorban *Lederert* vettük elő s megszámlattuk. Három lappeldánnyal nem tudott elszámolni, állítása szerint azzal három ötödikes adós

maradt. Nem fogadtuk el az igazolását és méltó megbotránkozásunkban „Schladerer”-nek neveztük el (a bukásáról hírhedt „Baubank” igazgatója volt). Másnap ugyan beszedte és beszolgáltatta a három példány árát, de a „Schladerer” nevet ez se mosta le róla, a húszéves találkozónkon szegény jó Bothár Dani bá' is így szólította. . . .

Líceumi tanárok — líceumi diákok.

Írta **Becht Rezső**, a Soproni Vasárúgyár R. T. cégvezetője.

A magyar társadalomnak egy jelentős része közel húsz esztendő óta Janus-arccal jár a világban. Az egyik arc gondoktól felszántva a jövőt kémleli, a nagy felhőjárás végét várja, vagy riadtan újabb csapásoktól retteg. Gyorsan foszló délibábok néha futó derűt vetnek rá, de ezt a felvillanást újra meg újra elsötétítik a csalódás és csüggedés árnyai. — A másik arc húsz esztendő fájdalmas dicsőségének, szennyének és megaláztatásának kódén át a multat keresi, amit elvesztett paradicsomnak hisz, de egyben vigasznak és antaeusi erőforrásnak is érez, áradó fénynek, melytől a jövőbe tekintő arc szemében újra kigyulladnak a dacnak és akaratq's hitnek a szikrái.

Fájóan szép ez a kettős magyar arc, de végzetes is, mert aki távolba néző szemmel csak a multba vagy jövőndőbe mereng, abban végtére el-sorvad az erő az életet adó és a jövőt magában hordozó jelen elviselésére.

Sajnos, már olyanok is vannak, akik meghasonolva magukkal és a világgal, a jelen és a jövő fogalmát legszívesebben kiirtanák magukból, azt állítván, hogy aki ismerte a háború előtti évek büszke fényét, az soha meg nem békülhet a ma és a holnap árnyaival. Ezek visszahúzódnak saját kis létük korhadt gyökereibe, de nem azért, hogy onnan erőt merítsenek egy új lombbontáshoz, hanem azért, hogy az önromlás kajánságával gyönyörködhesse a jelenkor vergődéseiben. Szerintük jelene legfeljebb az ifjúságnak van, amely sohasem ismerte a ragyogó multat, de ennek az ifjúságnak viszont nincsen jövője.

Mi, líceumi öregdiákok nem tekintjük menedékhelynek a multat és az emlékezést, hanem megifjító, új erőt adó forrásnak. Forrásnak, mely tisztítja és táplálja a jelent, azt a jelent, amelyben szilárdan megvetjük lábunkat és melyet segítünk szebb jövővé emelni. Ha mi a multról emlékezünk, akkor nem tagadjuk meg a jelent, mi csak pihenve megállunk egy negyedórára és visszatekintünk oda, ahonnan jöttünk. A kapcsolatot a multtal mi sem akarjuk elveszteni, de nem akarjuk, hogy érzélgősséggé fajuljon. Mi csak megpihenünk a multnak padján, aztán felfrissülve tovább megyünk.

*

Valamikor, 25—30 évvel ezelőtt, a nagyísmétlés és a vizsgák szüneteiben *Buthy Dénes* főpedellus úr cipóival vagy pereceivel (mert akkor még az élet legválságosabb perceiben sem hagyott el az étvágy), szóval egy perccel és a tankönyvvel a liceum végében lévő ősi temetőbe menekültünk a nyomasztó jelen és a tíz perc múlva ráncszakadó jövő elől. Az a néhány perc a dúsan faragott, mohos sírkövek között, melyekről a nagyapák és dédanyák kopott nevei kísértettek, új erőt öntött a nyurga legényekbe, akik még dehogy is sejtették, hogy a Sors furcsa kis fakereszteket vagy tömegsírokat tartogat számukra, és hogy néhány év múlva némelyikük neve babérral övezve a liceumi hősök márványabláján fog aranylani.

Pedig akkoriban már fel-felmordult vészajtóslóan a jövő. 1908-ban már kipirult arccal néztük az ötödik osztály ablakából a Boszniába induló 76-osok csukaszürke menetszázadát, de ki vette volna komolyan a jeleket, amikor az akkori életnek megrendíthetetlen alapérzése a biztonság érzete volt? A mi bizonytalanságaink nem igen terjedtek túl a rendhagyó ígéken, az algebra rejtelsein, vagy egyes tanárok rendszertelen feleltetési módszerén, no meg a pubertás különféle meglepetésein. Nekünk ezek akkoriban elég súlyos megpróbáltatásoknak tüntek fel, buzgón nyögtünk alattuk, meggyőződéssel sajnáltuk magunkat és lázongva vágyódtunk ki a Nagy Életbe, amely abban az időben még minden valamirevaló embernek biztos vajaskenyeret ígért.

Mire mi odajutottunk, hogy ebbe a vajaskenyérbe bele is harapjunk, a Sors akkorát csapott a kezünkre, mint valamikor mujkó korunkban a hirtelenharagú földrajztanár úr a pepita nadrágban, a hosszú mutogatópálccával. A vajaskenyér olyan duplaszaltóval, aminél szebbet a legjobb liceumi tornász sem produkált, kiröpült a kezünkből és ősi vajaskenyér-szokás szerint a megkent felével több évre odaragadt a porba. Sokaké még ma is ott nyugszik.

Jöttek az évek, amikor egy falatnyi, porral szózott vajaskenyér is de jól esett volna, amikor az annyira áhított Nagy Élet kegyetlen kis törpévé gonoszodott, amikor a liceumi iskolapadok enyhe fogsága a boldogság szigetének látszott és a gépfegyverek kattogása helyett inkább *Stromp* tanár úr ütemcsattagatójának hangját szerettük volna hallgatni a liceumi tornateremben. *Stromp* tanár úr ezeket az időket már nem érte meg. Nagybajuszú arca végleg eltűnt a Kaszinó középső ablakából, ahol agglégény-életének minden szabad óráját töltötte, figyelve a Széchenyi-tér békés életét és a licisták ödöngését a Róth-sarkon egy órákor, amikor a Deák-tér felől szívdobogatóan jöttek a felsőbbblányok, a mai sokgyermekes családanyák, elvált, méltóságos, sőt kegyelmes asszonyok.

Egy kicsit álomszerű ma visszaképzelnünk az akkori Széchenyi-teret, ahol a Legnagyobb Magyar poros akácfasorok fölött nézte a Ritter-házat, amelyben Csáfordi Tóth Antalné kecses mozdulatokkal avatta be a licistákat az

elegáns meghajlás, Sechsschrittwalzer, francia négyes, Schottisch, körmagyar és az ifjú hölgyekkel való bánásmód titkaiba. Odahaza az apák fejcsóválva írták be a kiadási könyvbe az egy és két koronákat és rosszalva gondoltak *Králik* tanár úrra, aki annyi rajzszert használtat el a fiúkkal, pedig azok a rajzlapok és HB-írónok este aranszalagos mellcsokrok formájában piroslottak boldog kislányok keblecskéin, a tánciskola gázlángjai alatt.

Autótülkölés nem zavarta a Széchenyi-tér nyugalját, csak *Strauch* réaliskolai tanárnak, a soproni futball és motorkerékpározás úttörőjének első motorkerékpárja zakatolt néha végig az Erzsébet-utcán. A Várkerület felől méla csilingeléssel a S. V. V. V. üres pléhskatulyái lejtettek a Győri-vasút felé. *Dr. Heimler* városkapitány rendőrei még nem tartották szükségesnek, hogy mutassák nekik az utat, tudták, hogy maguktól is oda-találnak.

A kovácsműhelyben, a mai postapalota helyén csattogott a pöröly az üllőn. De jó volt elnézni esténként, alumneum után a mindennapi tűzijátékot, „szatyit” majszolva, amit valamelyik alumnistától kunyeráltunk el, mint csemegét.

A kis poncichter-házak között magányosan emelkedett a líceum kétemeletes épülete. Bár akkor a postapalota hatalmas tömbje még nem nyomta el úgy, mint ma, mégis — a többi soproni középiskolához viszonyítva — bizony elég szűkmellűnek látszott. Olyan puritán tudósformája volt, illetve van: szerény külső, gazdag belső. Emberben talán boldog emlékezetű *Bothár Dániel* osztályfőnök úr hasonlított leginkább a líceumhoz igénytelen megjelenésével, ami mögött szivarfüstös gazdag tudás, tizenkét nyelvnek százezernyi szava és türelmes jóság rejtőzött. Vagy *Hetvényi Lajos*, egyike a legkeresztényibb embereknek, akiket valaha láttam: a jóság és emberszeretet fanatikusa, akit bizonyára az emberi jóság nagy csődje, a háború és a forradalom tört össze. Jól esik szellemeiket felidézni, a hála melegébe burkolva, *Dani bácsi* olcsó szivarjának füstjét érezni és *Hetvényi Lajos* jóságos szemét látni a vastag szemüveg mögött.

Velük együtt még néhányan leszálltak örökre a katedráról.

Volt köztük egy, aki sohasem hordott mást, csak puha, gyűrhetetlen angol szöveteket, nehéz selyemnyakkendőket, szélesre kihajtott Vaternördereket, és aki nagyon szerette az életet. Ha kötelező olvasmányainkban az „arszlán” szóra bukkantunk, akkor mögötte illusztrációként rögtön feltűnt *Nádassy Gyula* magas alakja. Ő volt a líceum „arbiter elegantiarum”-ja. Őbenne láttuk az elkövetkezendő Nagy Élet megszemélyesítőjét. Szerettük, mert felgyújtotta a fantáziánkat, mert óra alatt cukrot szopogatott, hogy elűzze nikotinéhségét, tetszett, hogy a tanítást nem vette szakrális komolyan, csak azt nem bírtuk megérteni, hogy egy ilyen világfi hogyan tudja összeegyeztetni a galambszürke gamásnit a latin mondattannal.

A liceum tanári kara 1938-ban.

Álló sor balról jobbra: Kápoly Elemér, dr. Kamondy Zoltán, Merész Károly, dr. Benkő László, Téby Mihály, Csaba József, Pröhle Jenő, Leitner József, Oravecz Lajos, vitéz Magassy Sándor. — Ülő sor: dr. Bácskay János, dr. Ruhmann Jenő, Szabó József, Németh Sámuel, Spanner Géza, Szabó Kálmán, Krémusz Róbert.

Gecsányi Gusztáv igazgató úr *Eduárd* angol királyhoz hasonlított. Ő is szeretett elegánsan öltözködni és ő is a fantáziánknál fogott meg bennünket. Szép borzongások futottak végig a hátunkon, ha a múzeumból valami ritka állatot hozatott ki, amit azzal mutatott be: „Afrikában lőttem volt.” Szúrós szemei sok kisdíákot felnyársaltak, de azért nem lesz közöttünk egy se, aki ne gondolna szeretettel a „diri”-re.

Elment már az utóda is, *Hollós János*, a délceg, ropogós szavú, de mosolygó szemű igazgató, *Rosta Ferenc*, *Dala Jenő*, akiknek emlékét ma meleg szívvel köszöntjük.

De tekintsük őket ma élőknek, hisz ebben a félórában mi is fiatalabbak vagyunk két-három évtizeddel s a líceum is még csak 350 esztendő és nem 381. Nagy részük volt benne, hogy az Alma Mater öregségére is fiatal maradt, mert nemcsak az évről-évre feléje tóduló gyerekek tömege tartotta friss vérell, hanem a tanárok is, akik agyukkal, idegeikkel és szívük melegével táplálták. Az öreg tanárok elfogytak, a líceum megmaradt, sőt nőtt és a sokat ócsárolt jelenben még egy modern Diákotthonnal is terebélyesedett.

Akkoriban, amikor még ők osztották a tudományt, bizony elég szűken voltunk, de nem nagyon éreztük, mert az igényeink is kisebbek voltak. Zsongó kaptár voltunk, középen a királynő sejtjével, a tanári szobával, melynek rettegett tekintélyét jótékonyan enyhítette és emberibbé tette az ablakba kirakott, étvágygerjesztő tízórai-raktár. Ők, szegények, csak a szünetben ehetek és így nem élvezhették az óra alatti falatozás titkos gyönyörűségeit. Különösen *Szabó József* tanár úr nyúlt nagy szeretettel ebbe a kirakatba a kecskeméti hazai után, mert akkoriban még nem nagyon tudott megbarátkozni a poncichter-világgal. Azóta ő is sokágú gyökeret eresztett a mi földünkbe, szőlősgazda, lövér-, sőt autótulajdonos lett.

Vele mindig jól megvoltunk. Természettudós létére a különféle gazon és bogarakon keresztül megértett bennünket, aztán meg a szidás sem olyan *veszödelmes*, ha sok benne az „ő”-hangzó. Ő mutatta meg nekünk, *Hollósy Kálmán* és *Spanner Géza* kollégái segítségével a Magas Tátrát, az Aldunát, Kecskemétet, az Adriát — Nagymagyarországot. Neki köszönhetem a szomjúságot a távol után, amit azóta elég szorgalmasan igyekeztem oltani.

Itt bocsánatot kell kérnem, hogy volt tanáraitam ilyen rendszertelenül és meglepetésszerűen idézem fel, de a figyelem fokozásának ezt a taktikáját tőlük tanultam. Egyben meg is nyugtatom őket, hogy az emlékezés nagy osztálynaplójában elég jó jeggyel szerepelnek, ami azonban részben a mi érdemünk, mert mi mindig készséggel adtunk alkalmat a javításra.

Ha már az Sz-betűnél vagyunk, akkor bevallhatom, hogy nagyon imponált nekünk, akkori hatodikosoknak, akikben már jelentkezett a mai sportláz, az új fizika- és tornatanár, *Szabó Kálmán*, a magyar rúdugró-

bajnok. Örömmel látom utcai találkozásaink alkalmával, hogy ma is éppoly lendületes elszántsággal menetel, mint 29 évvel ezelőtt.

Spanner Géza tanárommal már akkor is bajtársak voltunk. Együtt drukoltuk át az első maturát: ő mint fiatal tanár, én mint áldozat. Néhány évvel később az élet iskolájának egyik leggyötrelmesebb osztályában láttuk viszont egymást: a szibériai hadifogságban. Katedra hiányában ott újra felcsapott diáknak és Mongólia határán Langenscheidt angol leveleivel nyomta el magában a vágyat tanári konferenciák, feleltetések, intők és soproni disznótorok után. A vörös idők relatív szabadságában gyakran lehetett bennünket szép egyetértésben a berezovkai lankákon sétálni látni, így azon a nevezetes 1918. évi aug. 19-én is, amikor estefelé végre feltűnt a Bajkál felől a felénk nyomuló fehér hadsereg első felderítő repülőgépe. A toprongyos vörös katonák ész nélkül menekültek a bokrok közé, de másnap mégis a Szelengában úsztak a holttesteik. Néhány hét múlva már Szibéria tulsó végében, a Vladivosztko melletti Nikolszokban ödöngtünk kínai vattakaftánjainkban és koplaltunk a rozoga barakkok közt. Ekkor történt, hogy a tanár úr titokzatosan feltessékelt a létrán lakosztályába, az emeletes priccs egy sötét zugába és ott egy nagy karéj zsíros kenyérral vendégelt meg. Ezért a tetteért dupla egyest írtam az emlékezés naplójába.

A háborúelőtti fiatal tanárok közül *dr. Ruhmann Jenővel* csak a Magyar Társaság elnöki székének távlatából volt némi kapcsolatom. Most már sajnálom, de akkor ezt a sors kegyének véltük, mert nagyon kemény latin-tanár hírében állott, a mi osztályunknak viszont a legenyhébb latintanár is súlyos terhet jelentett.

Ezzel el is érkeztünk ennek a visszapillantásnak a második magjához: az osztályhoz. Kemény mag volt. A tanári kar érdekében remélem, hogy azóta sem akadt párja. A dologban az volt a legkülönösebb, hogy mi — nem tekintve egy-két strébert — nem is akartunk úgynevezett jó osztály lenni. Ezt tiltotta önérzetünk és életszemléletünk. Az alsóbb osztályok csodálatát és hódolatát többre értékeltük, mint a tanári kar meglegedését.

Annak, hogy a dolgok idáig fejlődtek (a tanári kar szerint fajultak), két oka volt: a mi, illetve az osztály többségének lelki alkata és a rosszul sikerült start. Ugyanis mikor mi szepegye nekifogtunk a nyolc tanév megemésztésének, a liceum tanári karában megkezdődött a nagy leváltás. A kiérdemült, roskatag egészségy öreg tanárok: *Arndt János*, *Haniffel Sándor*, *Renner János* és a már beteg, finom lelkű poéta, *Vojtkó Pál* elerőtlenedett kezei nem tudtak minket betörni. Ők már fáradtak voltak, mi pedig csak most kezdtünk ficáncolni. Mikor aztán a negyedikben keményebb kezek vettek át, akkor már késő volt. Addigra már megizmosodott vadócok voltunk, vadhajítások gyökerek nélkül. Latinban, matematikában példátlan tudásbeli hiányokkal büszkélkedtünk. Mert mit tehettünk egyebet, mint büszkélkedni a szegénységgel, amikor az egyetlen orvoslástól: a hiányok

pótlásától úgy irtóztunk, mint a csukamájolajtól. Izgalmas bukdácsolás lett az életünk, pedagógiai kalandok romantikus sorozata, mezítlábas abeszínek cseles harca a tanári tankok ellen. Lassan megedződöttünk, megszoktuk az örökös veszélyt és megtaláltuk a kibírható életformát.

Ezekben a nehéz években az osztály testéből kivált és önállósította magát egy kisebb csoport, azoknak a csoportja, akik érezni vélték magukban azt a bizonyos kukacot: a zsenge zsenik csoportja. Ezek az osztálynak ablakmelletti felén tömörültek, semleges elemek lehetőleg széles hátai mögött és ott kényelmesen berendezték életüket. A csoport tagjai átmenetileg liceumi tanulók voltak, valójában azonban költők, írók, festők és zenészek nyiladoztak ott a tanárok gúnyos szemei előtt.

A legnagyobb közöttük — természetesen csak természetileg, mert tehetségileg mindegyik saját magát tartotta a legnagyobbbnak — tehát természetileg a legnagyobb *Kássa Gabi* volt köztük. Megnyúlt csigolyái kérlelhetetlenül kiemelték a tömegből, de azért az akkor divatos hétcentiméteres gallér ellenére mégis szorgalmasan pislogott az ölébe, ahol a francia impresszionista festők reprodukciói feküdtek. Mert ő festő volt, aki a csoport többi tagját már akkor fáradhatatlanul pingálta az utókor számára. *Králik* tanár úr kelletlenül nézte az oroszlánkörmöket, de azért *Kássa Gabi* mégis már évek óta a budapesti nagy tárlatok állandó kiállítója és elnyerte pl. a Balatoni kiállítás díját is.

Mögötte *Csatkai Jóska* pókhálóbetűkből húszsoros élclapokat szerkesztett. Csak ebbe az összesűrített formába tudta befogni a feléje áradó gondolatok sokaságát. Ő volt különben profán életünk egyik legfontosabb mentőöve. Érthetetlen módon jó lábon állt a latinnal, sőt az algebrával is, s így dolgoztatírásnál az ő pókhálóiba kapaszkodva úsztunk ki az örvényekből. Jóskát utolérte a végzete. Tanár lett Szombathelyen, a katedrán ült és kénytelen volt a saját előadására figyelni. De azért foglalkozása nem tudta megölni benne a költőt: ifjúsági színműveket írt. Tavalý húnyt el, szegény.

Jobbra tőle *Osgyán János* kerek parasztféjében versek zsongtak. A Magyar Társaság évvégi pályázatain a díjak egész sorozatát nyerte. Őt a sors tényleg nagy célok felé sodorta, de a korai halál, sajnos, pontot tett életére.

Két paddal előbbre *Wédl Frigyes* ejtette kétségbe *Spanner* tanár urat. Persze a tanár úr nem sejtette, hogy Frigyes éppen egy szonáta komponálásával volt elfoglalva, amikor felhívta, vagypedig a hétsoros kottarendszer problémáján törte szőke fejét. Határozottan zseniális fiú volt, sokra is vitte Bécs zenei életében, de aztán valami politikai narancshéjon elcsúszott és letűnt.

Mögöttem *Bolgár Imre*, a költő-író-esztétikus-kritikus olvasta — két sztoikusán elviselt szekunda között — a legújabb Nyugatot, vagy Schnitzler

„Körbe-körbe”-jét. Időnként papírszeletek hulltak elé, melyeken Imre gyöngybetűi vers- és novellakezdetekké sorakoztak... Teljes dolgot sose láttam tőle, őt csak a téma intonálása érdekelte. Három évvel ezelőtt halt meg, mint Bécs legnagyobb rádióújságjának, a „Radiowelt”-nek főszerkesztője. Neki köszönhetjük, hogy a bécsi rádió előadta Madách „Ember tragédiáját” és ezzel előkészítette a mű burgszínházi sikersorozatát.

Imre előtt én ültem s *Bünker Vali* túlméretezett háta mögött békésen ültem az iskolánkivüli művelődést. Vali sem él már. Két éve, hogy meghalt. Amit világirodalomból, művészettörténetből és egyebekből tudok, azt részben az ő önzetlen, baráti falazásának köszönhetem.

Azt hiszem, ma már nem lesznek komoiyabb következményei, ha bevallom, hogy nem voltam az a rendes, szorgalmas, megbízható diák, akinek a tanárok tartottak. Felelni ugyan, a latin kivételével, legtöbbször tudtam, de ez nem a szorgalom gyümölcse volt, mert odahaza bizony az én kezemen nem igen láttak iskolakönyvet, de annál több Baudelairet, Balzacot, Dosztojevszkit, Ibsent; ezt a képességemet csak a jól kihasznált tízperceknek köszönhettem és memóriámnak, amely egy-két óra tartamára a legszárazabb adatokat is magába szedte, hogy aztán megkönnyebbülten elfelejtse. Latinnal ez persze nem használt. Nyelvtanból Dani bácsi egyórás felelés alatt anyagi türelemmel hét bőrt is lehúzatott rólam, de azt a bizonyos gerundiumos szerkezetet mégsem találta meg. Dani bácsi többször elkeseredetten kinyilatkoztatta, hogy „nyelvtéhétségem”, az hát abszolúte nincs. „Réstélté” is, amikor a háborúutáni viszontlátáskor féltucat nyelven beszélgettem vele.

Sajnos, magyarban hiába vártam lesújtó kritikát, pedig minden valamirevaló író életrajzában ott szerepel, hogy irodalomtanára a tehetség szikráját is elvitatta tőle. Fel is adtam a reményt, hogy valaha író legyen belőlem. Ellenben nagy buzgalommal feküdtem neki a festészetnek, sőt szobrászatnak, mely utóbbinak én voltam az első művelője a líceumban.

A rajzóránál szebb órát nem ismertem. Ma is, ha elmegyek a líceum előtt, sóvárogva pillantok fel a második emeletre, ahol *Králik* tanár úr szarkasztikus mosollyal, a rezignált művész mosolyával járt-kelt a sötétzöld asztalok között. Festőt szeretett volna faragni belőlem, és ma talán én járnék odafönn szarkasztikus mosollyal, ha hallgattam volna rá. Meleg hálával gondolok erre a csöndes, kissé keserű mentorra, aki annyi boldog, a vonalak és színek szépségében eltöltött órával ajándékozott meg és aki abban is művész, hogy hogyan kell évtizedeken keresztül változatlanul megőrizni a fiatalos külsőt.

Jól esnék tovább mesélni az osztály többi tagjáról is, de harmincketten voltunk s így igen megdagadna ez a rövidre szánt visszaemlékezés. Voltak az osztályban még néhányan, akik szintén érezték magukban annak a bizonyos kukacnak az ágaskodását, de nem csatlakoztak hozzánk, talán mert

az ő kukacuk csikos volt, a mienk pedig pettyes. Ők voltak a legális tehetségek, a Magyar Társaság oszlopos tagjai, szavalói, novellistái: *Zábrák Viktor, Tobak Lajos, Szekér Jenő, Héring Zoltán*, aki talán nem veszi rossz néven, ha emlékeztetem arra a novellára, amelyben egy fiatalember egy kőszoborba lesz szerelmes. Időközben ez a kőszobor átváltozott várospolitikává, a novellistából pedig a Városi Egységes Párt alelnöke lett, ami mindezenekre természetesebb és a közre hasznosabb kapcsolat.

Az újságokban az utóbbi időben különösen gyakran olvasunk a líceum egy akkori prominens tanítványáról, aki ugyan jóval felettünk járt, de egyéniségével beleírta magát emlékezetünkbe. Még ma is magam előtt látom a Magyar Társaság szónoki emelvényén, amint vérfagyasztó naturalizmussal szavalja Petőfi „Örült”-jét. Őtöle tanultam gyorsírni, ő írta sajátkezűleg a „Soproni Gyorsíró” akkori évfolyamait (külön dicsősége a líceumnak, hogy 1906-ban már egy 32 éves gyorsírási folyóirata volt). A Zeneegyesületben ő adta elő az akkor nagyon kedvelt melodramákat, a Magyar Társaságnak titkára volt. Az akkori gyorsíróból ma a gyorsírás országos kormánybiztosa, a líceumi diákból miniszteri osztályfőnök lett: *dr. Traeger Ernő*.

A mi kis disszidens csoportunkat alapjában rázta meg a találkozás az első eleven, elismert költővel, *Gyóni Gézával*. Ha a líceum udvarán állt költőtársára, *Nagy Lajosra* várva, akkor égő szemmel vizsgáltuk bús arcát, bársonygalléros fekete köpenyét, lobogó csokornyakkendőjét. *Bolgár Imre* hamarosan csatlósává szegődött, én meg boldog voltam, hogy könyveket kölcsönözhettem neki, amiket persze sose kaptam vissza. Megbocsátottam neki, mert a költőnek mindent meg kell bocsátani.

Rengeteg könyv vonul el emlékezetem előtt, ha visszagondolok azokra az évekre. A mai ifjúság már el sem tudja képzelni, hogy mennyit lehet olvasni. A Magyar Társaság, Kaszinó Egyesület és a magánkönyvtárak akkori állományaiiban alig akad könyv, amit magunkba ne habzsoltunk volna. Ha nem enyhítettük volna ezt a mohóságot sok úszással, korcsolyázással, rózsaszínű, békebeli szerelmekkel, akkor talán megrokkantunk volna bele.

Ezekről a békebeli rózsaszínű szerelmekről is sok szépet lehetne mesélni. Nélkülük a diákeveknek ez a gyors rajza a vázlatnál is kevesebb marad és mégis ezer meg egy ok kényszerít hallgatásra. Sok ablak alatt sétáltunk csodálatos kitartással és kitüntetésnek vettük volna, ha a boldogságtól meghalhattunk volna egy-két percre, — amikor végre megremegett a függöny. Ha magassírlás előtt folyt a séta, mindig ott kellett lenni *Kássa Gabinak* is, mert csak ő tudta felrakni a levelet az ablakpárkányra.

Ezeknek a hallatlanul fontos apróságoknak a legális csúcspontja, amivel egy liberálisan, de egyben praktikus is gondolkodó tanári kar ajándékozott meg évről-évre, a licistabál volt. Sohasem láttam szebbnek ezt a bált, mint 1915-ben, amikor egy galíciai faluból gondoltam rá vissza, január 30-án.

Előtte való nap estem orosz fogságba, egyedül az ütegből, és másnap estefelé három öreg huszárral, két elfogott civillel és egy pozsonyi honvéddel falnak állítottak bennünket, mert valamelyik fogolynál dumdumlövedéket találtak. Vagy félórái álltunk ott, szemközt az orosz lövészszakasszal, akkor megkegyelmezték és éjszakára behajtottak egy rozoga kalibába, melynek az volt a különössége, hogy pince és felsőrész között nem volt padló, csak néhány keresztbefektetett lécz. Hasrafekezve kellett bekúsznunk ezeken a léceken, nehogy a pincébe zuhanjunk, s aztán valahogy denevérek módjára a lécekre akaszzkodnunk. Térdeim hajlásában és vállam alatt egy-egy léccel lógtam a jeges pince felett a sötétben, s ekkor eszembe jutott, hogy odahaza ma van a licistabál. És ekkor a denevérodu felett lassan izzani kezdtek a kaszinó-nagyterem csillárai, felderengtek a mennyezet freskói, rámborult melegítve a licistabál zsongása, a fiatal arcok boldog izgalma, a gardedám-szemek megenyhült szigora és az Alma Mater emléke lassan álomba ringatta a haláltól megmenekült denevért.

Térjünk vissza a mult sokszínű kavargásából a jelen ridegebb fényébe. Az élet akkor talán melegebb, az emberi kapcsolatok meghittebbek voltak, de kibírnák-e a mai ember mindig szenzációkra éhes idegei az akkori idők látszólagos eseménytelenségét? A mai diák, aki a zöld Sportújságon át ítéli meg az életet, el sem tudja képzelni, hogy mit jelentett számunkra az első, néhány száz méteres repülés a lóversenytéren, amikor ma a harminc-személyes repülőgép 15 óra alatt teszi meg az utat San Francisco és New-York közt. Mi még csodára nyílt szemmel bámultuk 1903-ban a Városi Színházban (a régi, finom, empire-épületben) a Biringer-féle film első bemutatóját és később az Ikvahídon a Hartmann-testvérek első Bioszkopját, ők, a mai diákok pedig közömbös arccal hallgatják Londont, Párist vagy akár Sidneyt. A mi faluról bejött pajtásaink még dohos, szegényszagú, sötét diákszobákban rontották tüdejüket és szemüket, a maiak a Diákotthon tágas termeiben napfényben és zománckádban fürödnek. Mi még nem lehettünk cserkészek (ezt nagyon sajnálom!), csak néhanapján kivonultunk a játszótérre a Béka-tó mellé métázní és füleslabdázní, a maiak a Berzsenyi-utcai nagy sporttelepen atlétikáznak nyáron, télen pedig sitalpakon járnak a hegyeket. Mi többet olvastunk, ők többet sportolnak. Nem akarom eldönteni, mi a helyesebb. Mások voltunk, ők is mások, ahogy a kor is más és mások a feladatok. A mi problémáink szelídebbek voltak, embertársaink megbecsülésében faj, vallás, származás tekintetében nem ismertünk különbséget, a mai ifjúságra csak úgy záporoznak a súlyos problémák, mindenekfelett a jövő problémája.

Jó ezekben a lázas időkben tudni, hogy vannak még szilárd pontok is, értékmérők, értéktnevelők, ahol zsámolyokat tolnak az ifjúság lába alá, hogy a tömeg fölé emelkedve tágtalabb látókört kapjon és megtalálhassa a helyes utat.

Ilyen szilárd pont a mi egykori nevelő anyánk, a soproni líceum. Hálas szívvel, az emlékezés derűjével köszöntöm az Alma Matert, annak kitűnő tanári karát és a Líceumi Diákszövetséget. Éljenek, viruljanak, gyarapodjanak!

Diákemlékek.

Írta dr. Berecz Dezső, kir. törvényszéki bíró.

1912-ben tettem érettségi vizsgát. Mit jelent ez az évszám? Először azt jelenti, hogy ma, a 25 éves érettségi találkozó után már bizony három évtized távolából kell visszatekintennem azokra az időkre, amelyeket a soproni evangélikus líceum falai között töltöttem. Emlékezem arra, hogy a Toldi egyik jegyzete szerint az emberöltő harminc esztendőre tehető. A legutóbbi emberöltő pedig éppen elég mozgalmas volt ahhoz, hogy ne csak az idő múlása koptassa és homályosítsa az emlékezetet, hanem olyan háborúk, forradalmak, világnézeti zavarok, az élet elvont és gyakorlati részének olyan eseményei is, amelyek napról-napra új meg új szenzációval nyugtalanítják az emberiséget. Ezért jelent tehát túlságosan sokat ez a három évtized, amelynek kezdőpontján egy gondnélküli gyermekkor, a szülői és iskolai gondoskodás biztos réve sugárzik, mai határán pedig világrészek, országok, fajok, százmillió embercsordák ádáz acsarkodása és küzdelme feketéllik, s amelynek kezdőpontján az egyéni érvényesülés gazdag lehetősége ígérte a jövőt, mai határán pedig az egyén jelentősége a fűszál és a szunyog jelentőségévé törpül. Sok idő és nagy idők röptültek el fölöttem. Csoda-e, hogy az emlékezés elhomályosodik, hogy nem emlékszem mindenre? Nem tudom, hogy egyik vagy másik osztályban ki ült mellettem, hogy ki tanította ezt vagy azt a tantárgyat, hogy magaviseletből miért kaptam intőt, hogy *Králik* tanár úr miért húzta meg a hajamat. Nem tudom, hogy mi volt az érettségi tételem, s egész csomó olyan társamnak a neve és arca pottyant ki a fejemből, akivel esztendőket töltöttem az iskolában. Mert hosszú volt az idő és sok minden történt velünk.

Az 1912-es évszám másodszor arra figyelmeztet, hogy ez volt az utolsó nyugodalmas esztendő. Ennek az évnek a végén a Monarchia már komoly konfliktusba keveredett Szerbiával s attól kezdve éreznünk kellett, hogy valahol már meggyújtották a kanócot s csak idő kérdése, hogy a puska-poros hordó mikor robbanjon föl alattunk. 1912-ben még szent béke volt és senki se gondolta, hogy amikor érettségi után a sorozó bizottság mérőléce alá állottunk s az ezredorvos kimondta a boldogító „tauglich”-ot, akkor a négyéves világháború résztvevőit sorozták. A Várkerületen mennyei egykedvűséggel döcögött a villamos, a Halpiacon meg a Széchenyi-téren

egy-egy kitérő, az Ikvahídon meg a Pannónia előtt fedett megálló. Az utcát gázlámpák világították, a postapalota helyén apró házak, kovácsműhely, a pénzügyigazgatóság helyén a régi ev. temető. Tízpercben odajártunk cigarettázni, s a fizikai terem ablakából tisztán lehetett látni, hogy ki és kivel sétál az Erzsébet-utcán. A lövérek alatt csak az Alsólövért-utca áll, a Rákóczi-intézet s a környező utcák helyén szántóföldek. A villák között petróleumlámpák pislognak s nagy néha egy-egy muskatéros sétál karabéllyal a hátán. Az Erzsébet-kertben a k. u. k. katonabanda játssza a térzenét, elmúlt generáció hajadonai sétálnak eltűnt nevű tisztek oldalán. A Kaszinó sarkán *Nádassy Gyula* meg a többi aranyifjú forgatja a nád-pálcát, a színházban a két primadonna kedvéért két pártra szakad a közönség. A Zeneegyesület zenekarát *Kossow Jenő* vezeti, az Irodalmi Körben *Poszvék Lajos* az elnök, aki Bécsből szállítja az énekesnőket, *Mészáros Sándor* a főtítkár, és *Váry Rezső* olvas novellát. A szabadlíceumban *Bella Lajos* archeológiai előadása a legnagyobb esemény. Március 15-én *Berecz Abel* fekete attilában mond beszédet és *Rosta Ferenc* szavalja a „Talpra magyar”-t. A sajtót mindenütt *Geleji Frigyes*, *Gyóni Géza*, *Mayer Géza*, *Nagy Lajos* és *Richly Rezső* képviseli. Nagy karimájú, fekete kalapot, fekete körgallért hordanak. Misztikus külsejű és misztikus életű emberek. A nálunk idősebb diákok közül *Bolgár Imre* csatlakozott hozzájuk mérhetetlen olvasottságával, a reálból pedig *Ágoston Ernő*, aki pompás karrikaturái révén már akkor városszerte ismert művész volt. A fiatalság *Ady Endréért* lelkesedett, az öregek pedig még *Reviczky Gyulát* és *Vajda Jánost* sem ismerték. A regényolvasók *Mikszáth Kálmánnál* és *Herczeg Ferencnél* tartottak, s a színpadon *Fedák Sári* uralkodott. Az ikvahídi Bioskop filmjein még *Max Linder* nevetetett és *Psylander* bájolt el bennünket. A löversenytéren *Kreutzbruck Zdenko* nyerte a futamokat. Szájtátva néztük, amikor *Blériot* az *Angeron* levegőbe emelkedett, és megfordultunk, amikor egy automobil végigzörgött a kövezeten, rádióval pedig legmerészebb álunkban sem találkoztunk.

Ezzel a néhány rendszertelen ecsetvonással akartam megrajzolni az utolsó nyugodalmas esztendő hangulatát. S most üssük fel a soproni ev. líceum 1912. évi értesítőjét. Borítékján a daktiloszkópus talán még fel tudná fedezni a 18 éves ujjak nyomait. Repesve vittem haza. Az érettségi bizonyítvány lehetett volna jobb is, de így, ebben a formájában is azt jelentette, hogy társaimmal együtt úgy repülünk ki az életbe, mint egy fészekalj fecskemadár. A hasonlat persze sántít, mert a fecskefiókáknak bizonyára nem az az első dolguk az életben, hogy sétatálcát kapjanak az ujjuk közé s hogy égő cigarettával feszítsenek végig a Deák-téren, s életüknek bizonyára nem az az első büszkesége, hogy többet már nem kell félniük *Stromp* tanár úr harcsabajuszától és szúrós tekintetétől, amellyel a Kaszinó ablakából, mint valami őrtoronyból figyel a diák iskolánkivüli

viselkedését. Figyeli, de nem beszél róla, szöges ellentétben a pedellus ambíciójával, aki a szabálytalanságok, csínytevések, rosszalkodások, kocsmázások és engedelýnélküli színházbajárások felfedezésében már egyenesen sherlock-holmesi leleményességre törekszik.

Lássuk tehát végre az 1912. évi értesítőt. 36-an érettségiztünk, ezekből 21-en jártuk az I. osztálytól kezdve mind a nyolc osztályt a líceumban. Ha már a számoknál tartunk, talán van valami tanulság abban, hogy az I. osztályban 56-an indultunk, a további osztályok során 40-en csatlakoztak hozzánk és 60-an távoztak közülünk. A VIII. osztályba is 38-an jártunk, de érettségi előtt két társunk kimaradt. Egyik betegség miatt, a másik, úgy emlékszem, tanulmányi okokból. Az utóbbit *Szalay Balintnak* hívták. Jól öltözött, elegáns, kedves úri gyerek volt. Csak a VII. osztályban került hozzánk s így nem igen volt időnk arra, hogy jobban összeemelegedjünk. A budapesti László-féle intézetben tett érettségít s a vizsga után agyonlőtte magát. Nem tudtuk, hogy öngyilkosságának mi volt az oka, emlékszem azonban, hogy az én nyiladozó emberi öntudatom nagyon megdöbent rajta.

Az osztály persze az iskola legrosszabb osztálya volt. Ez azért természetes, mert ritka osztály, amely ezt a díszítő jelzöt valami oknál fogva hosszabb vagy rövidebb időre meg ne érdemelné, annál is inkább, mert viszont a mójók s a náluk tekintélyesebb nebulók mindig oly büszkén viselik ezt a címet, mint egy Signum Laudist. Volt idő, amikor ezt az érdemrendet a mi osztályunk is teljes joggal viselte, erről azonban később essék szó.

Az osztály már kezdettől fogva két részre oszlott: falusi és városi gyerekekre. A falusiak Dunántúl különböző tájairól jöttek, hat elemi tudományával, lelkükben, testükben a falu és a föld őseréjével. A városiak fiatalabbak, véznábbak voltak s az iskola kapuján kívül is szülői felügyelet alatt állottak. Jobb ruhájuk volt, új könyvből tanultak s a táskájukban tízórait vittek az iskolába. A régebbi ismeretség terelte őket össze, a falusiakat pedig az idegenben való egymásrautaltság. Ezek a tulajdonságok kovácsolták őket össze nyolc esztendőre, sőt némelyeket még azontúli időre is, bár megtörtént, hogy egy-egy városi gyerek a falusiakkal barátkozott s hogy egy-egy falusi a városiak közé keveredett. A kettészakadás nem jelentett különösebb ellenségeskedést és nem jelentette azt sem, hogy a városiak a német tudományban ne segítették volna a falusiakat, vagy hogy a falusiak ne adtak volna szívesen latin „puskát” a városiaknak. Az első nagyobb fajta verekedés egyébként is politikai jellegű volt. I. osztályba jártunk, amikor Sopron életében először 48-as programmal választott képviselőt, a mi osztályunkban pedig egyedül *Berg Maxi* vallott 67-es elveket. A választás napján, mialatt a Széchenyi-téren egy század huszár állt készenlétben, hogy szükség esetén szétüssön az alkotmányos jogokat gyakorló

polgárok között, bent a líceumban *Berg Maxit* alaposan megcsaptuk, de dícséretére legyen mondvá, politikai elveiből nem engedett.

Egyrészt a falusi gyerekek, másrészt a városiak összetartása évről-évre öntudatosabb lett. Akkor föl sem igen fogtam ezt a kettészakadást, még kevésbé érthettem az okokat. Ma már tudom, hogy micsoda hatalmas fizikai és lelki különbség van egy 18 éves és egy 20 éves fiú között. Falusi társaink már rendszeresen cigarettáztak, kocsmába s a Csitkovics-kávéházba jártak, a városiak pedig a szülői házból mentek az iskolába s onnan ismét a szülői házba tértek vissza. Falusi társaink már szinte férfiszámba mentek, mi városiak pedig még mindig gyerekek voltunk. A falusiak sohasem beszéltek se itálról, se nőről, de titokban bizonyára mosolyogtak rajtunk, mikor ideálunk nevét a padba véstük, történelemóra alatt lírai verset faragtunk, délutánonként órákat töltöttünk egy-egy soha ki nem nyíló ablak alatt s olyanokat sóhajtottunk, hogy sóhajunkkal akár szélmalmot lehetett volna megindítani.

Komoly ellentétre a Magyar Társaságban került a sor. Nem tudom, hogy a történeteknek volt-e komolyabb oka, tény azonban, hogy a városi gyerekek számbeli fölénye megbuktatta az érdemes *Zsrai Miklóst* s engem ültetett a főjegyzői székbe. Hogy miért, ma sem tudom, bár kétségtelen, hogy az irodalommal már korán kacérkodtam, viszont az is bizonyos, hogy évről-évre változó ideáljaimhoz intézett verseim irodalmi hivatottságomat semmiképp sem igazolták. *Zsrai Miklós* ma már egyetemi katedrán ül, én pedig maradtam, aki akkor voltam: szabad óráimban az irodalmi szép egyszerű munkása.

Életünkben ugyanolyan helyet foglalt el az irodalom, mint a mai ifjúság életében a technika meg a sport. Mindennél jobban érdekelt bennünket, szeretttük, rajongtunk érte. Mindnyájan. Ebben mindnyájan megegyeztünk, bár némelyek a klasszikus nyelvekben, némelyek a praktikus tudományokban tűntek ki. Ezenkívül volt az osztályban egy nem is túlságosan csendes sarok, melynek lakói falták a betűt, többet olvastak a pad alatt, mint a pad felett, végigjárták az irodalomtörténet minden völgyét és minden csúcsát s kézzől-kézre adták a legújabb irodalom termékeit, boldogok voltak, ha olyan valakinek a kabátját érinthették, aki a hivatásos irodalomhoz tartozott, s legvérmesebb álmuk a nyomdafesték volt. Nem tartoztunk a jó tanulók közé, de meg akartuk érteni az elmúlt írókat s olvasmányaink révén benne éltünk az irodalom élő folyamában. Ne felejtjük el, hogy ennek a folyónak akkor egy igen merész hajósa volt: *Ady Endre*. Nem ismerhettük, még kevésbé érthettük teljesen, de lelkesedtünk érte s rajta keresztül minden írott betűért. Ma már nyugodtabb szemmel nézzük Adyt is, de így sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a háború előtt az irodalom iránt való érdeklődést Ady Endre misztikus poézise korbácsolta föl.

Senki se tudta, mi se tudtuk, hogy puszkaporos hordón táncolunk. Nem

tudtunk arról, hogy titokzatos üstökben főzik már a háború tervét, hogy a szláv diplomataik kezében már ott van a térkép, amelyen a monarchia és Magyarország darabokra tört, hogy a háború nyomán ismeretlen erők szabadulnak ki a föld alól, amelyek a világ arculatát s az élet rendjét tökéletesen megváltoztatják s olyan problémákat vetnek föl, amelyeknek megoldása meghaladja az emberi képesség határait, megoldásukat tehát Isten kegyelmére s a történelem törvényszerűségére kell bízunk. Nyugodt életünkben nem volt más szenzáció, mint az, amivel az iskolai élet változó szerencséje szolgált: például egy-egy kikerülhetetlennek látszó szekunda fortélyos kivédése, vagy ezzel ellentétben az intő Damokles-kardjának lecsapása, amelynek élét legfeljebb csak azzal az örökké visszatérő refrainnel lehetett tompítani: a tanár úr pikkel rám. Gond nélkül határoztuk el, hogy milyen pályára lépünk s tettük ezt abban a tudatban, hogy a kiválasztott pályán csakugyan boldogulhatunk. És gond nélkül szaladgáltunk az ideálunk után. Erről is beszélnünk kell, mert nem tudom, hogy a mai diákeletből nem hiányzik-e ez a motívum egészen és nem szólak-e történelemmé lett dolgokról. Hát a diák szerelme bizony ok és értelem nélküli érzés volt, de viszont tele volt tisztasággal, poézissal és megóvott bennünket sok salaktól, amelynek megismerése az érettségi utáni időkre tartozik. Bár az ideál földi nevet viselt s rendszeren a felsőbb leányiskolába járt, az érzés valójában mégis személytelen volt s az egész másik nemnek szólt. Ez volt az oka annak, hogy egy leánynévre esküvő ifjak rendszerint a legjobb pajtások voltak s nem egymással, hanem azokkal állottak harchban, akik szívükben és szívük fölött más angyal képét rejtegették. Esetleg olyanét, aki nem is szőke, hanem barna s nem is a VI., hanem csak az V. osztályba jár. A felsőbb leányiskola a mai leánygimnázium épületében volt, s így iskolába menet a meg nem emésztett lecke, onnan jövet a rosszul sikerült felelet sokkal kevésbé nyomta a lelkiismeretünket, ha az Erzsébet-utcában találkozhattunk önagyságával. Különösen ha egy nyájas mosoly képében arról is meggyőződhattunk, hogy az előbbi délutánt érdemes volt az ablak alatt, vagy a tánciskolában, vagy a jégen tölteni, holott igazság szerint okosabb lett volna tanulásra fordítani.

A diákszerelem tehát nem volt különösen veszedelmes, sőt ellenkezőleg, szárnyat adott az ébredező kis lelkeknek és beragyogta a sinusok, cosinusok, a fizikai, római és athéni rejtelmek szörnyű felhőzetét.

A diák életében természetesen nemcsak angyalok vannak, hanem tanárok is, akik leckét adnak fel és leckét kérdeznek. Azok közül, akik az I. osztályban tanítottak bennünket, ma már csak *Králik Gusztáv* él. *Arndt János*, *Haniffel Sándor*, *Renner János* már akkor is öreg ember volt. Tanári működésük utolsó idejét élték. Nyolc év során 16 tanárunk volt, közülük 5 van életben. Sok száz meg ezer tanítvány hálája kíséri a halottak és élők útját egyaránt.

A diák diákságának egész ideje alatt tökéletes cáfolata annak a tanításnak, hogy *non scholae, sed vitae discimus*. A feladatnak mindig a könnyebb végét keresi s nagyot lélekezik, amikor év elején latin órán vagy algebra órán elnézőbb tanár nyitja be az ajtót, ellenben elsápad, amikor valamelyik szigorú mumus kezében pillantja meg a mindentudó és mindenható osztálykönyvet. Ma is idegeimben vibrálnak azok a percek, amelyek a tanév első óráin a csengetés s a tanár megjelenése között teltek el. Csend volt, csak félhangon adtuk tovább a rémhíreket, s csak a legelszántabbak használták föl az általános megilletődést s vágták fejbe az előttük ülőt, bölcsen számítva arra, hogy ebben az ijedt atmoszférában úgyse lesz retorzió.

Ne gondoljuk azonban, hogy csak a tanár urak osztályoznak. A diák is hord a szívében egy kis piros noteszt, ebbe bejegyez a tanárjairól minden bejegyzendőt. Külön rovata van a szeretetnek. Ebben a rovatban különösen a szegény jó *Nádassy Gyulának* volt mindig és mindenkinél — jelese. Harmincöt éves korában halt meg rákban, akkor, amikor mi a VIII. osztályt tapostuk. Jókedvű, gavallértermészetű ember volt, szigorú, igazságos tanár, aki metsző gúnnyal vágott végig azokon, akik megérdemelték. Nagyon szerettük. Akkor is humorizált, amikor betegségében meglátogattuk. „Gámmá”-nak csúfoltuk. Isten tudja, ki adta neki ezt a nevet. Úgy támadnak ezek a csúfnevek, mintha a szél hozná őket és bojtorjánként ragadnak valakihez egy egész életre. Van bennük kedvesség és van bennük bosszúállás, a szerint, hogy a diáknak abban a kis dobogó, piros noteszéban mi vagyunk megírva.

Említettem, hogy 36-an tettünk érettségít s aztán elszéledtünk a világban. Azóta több társunk meghalt, közülük *Bozzay Zoltán*, osztályunk egyetlen hősi halottja, a szerbiai harctéren. Vitézünk kettő van: *Balázs Gyula* és *Kanotay (Raffel) Mihály*. Utóbbi kivételes karriért futott: ma tűzérkari alezredes. A másik gyönyörű karriért *Zsirai Miklós* futotta meg, aki a budapesti egyetemen a finn-ugor összehasonlító nyelvészet professzora s *Szinnyei József* utóda. A pályaválasztásnak 1912-ben még nem voltak akadályai, s jellemző, hogy majdnem minden társunk azon a pályán működik, ahova eredetileg kíváncszott. Az a néhány, aki nincs megfelelő helyen, csak magára vethet.

Végezetül így a negyedszázad távolából tegyük fel azt a talán mérész kérdést, hogy mi maradt meg bennünk abból, amit a líceumban tanultunk. Például bennem, aki foglalkozásom szerint és gyermektelenségem okából nem vagyok közvetlen kapcsolatban a középiskolai tananyaggal. Mi maradt meg bennünk az algebrai levezetésekből, fizikai kísérletek eredményeiből, távoli országok földrajzából, a természet világának törvényeiből s a klasszikus nyelvtanok szabályaiból? A válasz minden vonalon kedvezőtlen s azt mutatja, hogy annak idején csak az iskolának tanultunk. Ellenben eszembe jut egy francia író mondása, aki a kultúrát így határozta meg:

kultúra az, ami megmaradt bennünk abból, amit tanultunk, miután mindent elfelejtettünk. Ezt a mondást az iskolára is lehet alkalmazni. Amit ott tanultunk, abból örökre megmaradt bennünk az, amit kultúrának nevezünk. Ezt a kultúrát köszönjük az ősi Alma Maternek, tanárainknak és mindenkinek, akitől tanultunk valamit.

A líceum nagyrabecsült igazgatójától ez alkalommal ismét írásbeli feladatot kaptam. Ezt ugyanabban a szobában, ugyanazon a helyen írom, mint annak idején „Az új földesúr”-ról és „A falu jegyzője”-ről szóló otthoni dolgozatomat. A fenyegető osztályzattal szemben most se tudok mást mondani, mint akkor: Igazgató Úr kérem, én készültem, 25 esztendeig készültem, hogy a régi diákélet kortörténeti témává komolyodjék bennem. Abban a reményben idéztem régi neveket, embereket, eseményeket, hogy olvasóim lelkében ugyanezek, vagy ezekhez hasonló nevek, emberek, események kelnek életre, s az emlékezésnek ebben a meghitt órájában mindannyian leborulunk s hálás homlokkal illetjük az ősi iskola sok százados küszöbét.

Régi licisták albumai.

Írta dr. Csatkai Endre, író.

Ezek az albumok többnyire nem bőrkötéses, díszes könyvek voltak és nem tartalmaztak arcképeket, mint manapság. *Kis Jánosnak*, líceumunk legnagyobb növendékének *Emlékezéseiben* megkapjuk pontos meghatározásukat: „Minthogy a protestáns prédikátori hivatalra készülő ifjak legtöbbször szegény szülék gyermekei, azért ezeknél *régől fogva* szokás vala az albizálás, azaz egy albumnak, vagy tiszta papirosú emlékkönyvnek, melybe az adakozók írják neveiket, vivése mellett a magok vallási felekezetökből országszerte segedelem kéregetése, s ezen szokás az 1790/1-dik országgyűlésen törvény által is megengedettetett.”

Nem fordult benne elő az adomány nagyságának feltüntetése, de annál inkább újabb adományt jelentett a bejegyzés. Valami bölcs életigazság volt ez, útravalónak az idegenbe induló ifjú számára. Tehát emlékkönyv volt az „album”, de éppen az a körülmény, hogy a diákok után legtöbbször nem folytatta a bejegyzések gyűjtését a tulajdonos, az ilyenfajta emlékkönyveket egy csoportba foglalja.

Mindenkor szeretettel kutattam utánuk. A régi diákok nem egy érdekes jellemvonása sugárzik ki az elsárgult lapokból: a tanárok iránt érzett meleg szeretet, a tanulótársak megbecsülése.

Az emlékkönyvnek divatja persze jóval korábbi, mint *Kis János* megjegyzése, amint az egyébként soraiból ki is tetszik; a reneszánsz divatja-

képpen jelenik meg a művelődéstörténetben. Egy-egy ilyen könyv néha nagy utat tett meg értékes aláírások kedvéért. A soproni *Wittnyédy István* prókátor p. o. a württembergi fejedelem albumát közvetítte valószínűleg *Zrinyi Miklóshoz*. A *Wittnyédy*-házban Pál fiú, líceumunk növendéke gyűjtötte albumába a családnál megfordult neves idegenek bejegyzését. *Payr* professzor ismertette a jelenleg is a család birtokában levő ereklyét. Írt bele *Bethlen Miklós* is, akinek leírásából ismerjük leghívebben *Zrinyi Miklós* halálát, továbbá a 12 éves *Thököly Imre* gróf.

Ugyancsak *Payr* professzor ismertette *Wohlmuth Jánosnak* és fiának emlékkönyvét. *Wohlmuth János* ruszti születésű volt és líceumunkban tanult, később pedig Sopron művelődésének tett nagy szolgálatokat, mint zenész és zenetanár. Nemesi címerével, füzérekkel ékes az album címlapja. Rajta a kezdés éve is: 1663. Felvonul benne a ruszti előkelőség, de egy csomó soproni tanár és neves polgár is; maga az akkori polgármester, *Zuana*, szintén jegyzett bele pár sort. Érdekes, hogy a Németországba igyekvő ifjú zenei képességeit nem egy dicséret kiemeli már. Magyar írás csak egy akad, az is nagyon szűkszavú: 1667-ről írja *Gadóczky István*: „Én Gadoczky István voltam ezzel az en jo akarommal.” Gyöngé lábon állt akkoriban a magyar helyesírás, mégis meghatva bukkanunk rá a pár friss szóra a német, latin, görög és héber idézetek rengetegében. Úgy ez az emlékkönyv, mint *Wohlmuth Jánosé*, a fiúé a líceumi könyvtárban van letétképpen. A fiatal *Wohlmuthnak* kevesebb köze van iskolánkhoz, mert Németországban nevelkedett és csak az utolsó két osztályt járta nálunk. Annyival inkább kitűnt. Tanárai, a lelkészek és a város urai a legnagyobb dicsérettel halmozták el albumában és a legszebb előjelekkel indulhatott útjára Németországba.

A legrégebbi licista album, amelyet jómagam ismerek és ezúttal először teszek közzé, *Löw Frigyesé*. Kitűnő orvos fia és később városunk jeles emberbarátja, külföldön is ismert természettudós volt. 1716-ban készült az album. Itt látjuk *Dobner Ferdinánd*, kitűnő polgármesterünk és több város- atya útravalóját. *Deccard* rektor és *Balogh György*, a latin klasszikusok első fordítója (valószínűleg ezek voltak az első „puskák”) egyaránt szívesen búcsúztak emléksorokkal. Különösen meglep az egyik pesszimista magyar írás: „Olyan az ember élete, mint a Takátsnak az ő hamar el kempornyó karikája, olyan az ember élete mint a Buborik. Írtam Sopronyban A. R. S. I. 1716 die Januarii 12. Ezt tiszta szivibul kívánta Jó akarójának es egyszersmind oskala társának Antonius Nagy de Mesterháza.” A másik magyar bejegyzés is ilyen nyelvi tarka-barkaság, de legalább vidámabb hangú: „Ochez, ochez pinna pagno mundra. Asszonyfa die 1 Junii 1716. Néhaj Valaki Pálnak fia Tzigány seregnek leg főbb bolondjabbik kapitánya.” Az emlékkönyv *Löwnek* halála után *Neuhold Károly* orvos birtokába ment át 1740-ben; néhány bejegyzést az ő címére adressáltak később. Ez az album is letét a líceumi könyvtárban.

A 18. század elejéről való *Steiner János* albuma is, jelenleg a ruszti *Klug (Karner)* család birtokában. Hogy melyik soproni *Steiner* családról van szó, azt az általánosan elterjedt családnév alapján bajos eldönteni. Az album maga 1728. tavaszán járta meg a soproni tehetősebb polgárok íróasztalát. Írtak bele *Pilgram* és *Serpilius* lelkészek, az ifjabb *Wohlmuth János*, a *Dobner*-család két tagja is, *Deccard* rektor, *Reichenhaller Lipót*, *Kozáry Mihály*. Most már mindannyian latinul, ahogy az akadémiára induló ifjúhoz alkalmoszerű. A legérdekesebbek a város híres polgármesterének, *Dobner Ferdinándnak* és *Hajnóczy Dánielnek* emléksorai. Az első valószínűleg maga költötte latin párversben fohászkodik az Úrhoz: „Ki vezettél mint gyermeket, ifjút és férfiut, oltalmaz most is mint erőtlen aggot.” *Hajnóczy*, akit magyar Cicerónak hívott kora, *Luther* tanainak megdönthetetlenségéről ír két párverset.

Az időrendben következő emlékkönyv, már amelyikről nekem tudomásom van, a liceum híres rektorának fiáé, *Deccard Vilmosé*. Jelenleg a kismartoni Wolf-múzeum tulajdona és a legnagyobb terjedelmű. Pár száz bejegyzése közül vagy 50 soproni akad. Felvonul itt az egész társadalom, és az az érdekes, hogy *Deccard*, aki később orvos lett, mindegyik mellé odajegyezte, mikor halt meg (ő azután igazán tudhatta). A bejegyzések szövege immár inkább német, zöme az 1740-es évekből való. *Auersperg*, *Mandorff*, *Menthe*, *Dobner*, *Preinberg*, *Russ*, *Wohlmuth*, *Serpilius*, *Artner*, *Kampel*, *Pelcz*, *Knogler* a nevezetesebb soproni családok, ahol csengő-bongó rimes életbölcseiség és remélhetőleg csengő arany is került útravalónak. Tanár fia lévén, bizonytalán rászorult a segélyre. A legértékesebb bejegyzés egy elfeledett öreg liceumi diák emlékét idézi fel. A gömöri *Rotarides Mihály* az. A korán elhunyt fiatalember a magyar irodalom történetét akarta megírni és Németországban gyűjtött adatokat a könyvtárakban, városról-városra vándorolva, éhezve, fázva. Mikor megjelent készülő könyvének előzetes jelentése, kint, távol hazájától elragadta a halál. Kevéssel előtte kereste fel a német egyetemen *Deccardot* és emlékkönyvébe fájdalmas visszaemlékezést írt a soproni szép napokra, mikor a *Deccard*-ház fogadta be. A bejegyzők sorát egyébként *Hajnóczy* neve is díszíti.

Deccard emlékkönyvét barátja, szintén liceumunk növendéke, *Pamer Ferdinánd György* ajándékozta és az első oldalát is ő látta el ajánlással. Magának is volt emlékkönyve, de azt inkább neves külföldi emberek írásai, rajzai töltik meg és kevés a vonatkozása a diákélettel. Birtokosa *vitéz Simon Elemér dr.*, titkos tanácsos.

Igen szép a kiállítása *Hajnóczy Károly* albumának is. Fia volt a nagy *Hajnóczynak*, aki nem nevelhette fel, sőt anyja is férjhez ment rövid özvegyiség után. De a mostohaapa nagy szeretettel szól fiához az albumban, és az 1767-ben kelt könyv lapjain nem egy főrangú kézjegye beszél róla, hogy a nagy ember fia iránt is melegséggel viseltetett a soproniak

szíve. A *Lassberg* grófok, *Auersberg* grófok mellett ott szerepel *Torkos Józsefnek*, a kitűnő lelkésznek, *Farkas* tanárnak, *Deccard* orvosnak és papnak, meg egész sereg soproni polgárnak neve. A díszes, feszületes kötésű albumban, amelynek címlapját is művésziiesen festette valaki, nem jut ebben a nemzetietlen korban szóhoz egy magyar íge sem. Ezt az emlékkönyvet, mint egy másik *Hajnóczyét*, amely azonban nem tartalmaz soproni bejegyzéseket, a liceumi könyvtár őrzi letétképen.

A következő emlékkönyv a soproni múzeum tulajdona. *Semmelweiss Sámuel* vallotta hajdan birtokosának. Személye annyiból is érdekes, hogy tanítványból később az iskola tanára lett. *Kis János* így ír róla *Emlékezeiseiben*: „Különben becsületes és nem is tudatlan ember, semmi tanítói jellességgel nem különböztetné meg magát. Oskolai dolgaihoz többnyire nagyon hanyagul látá; némely szavai és tettei miatt gyermeki csúfolódásunk tárgya is leve. Déleesti órákban néha bortul is meghevüle, noha részeges nem volt, ingerlékenyebb szokott lenni, mint egyébkor s ha háromszegletű kalapjának az első csúcsa nagyon a felhők felé állott, úgyhogy vendéghajának eleje is meglátszott, akkor féltünk tőle, tudván, hogy haragos lesz.” Emlékkönyvéből azonban már előre ágaskodik a diák *Semmelweiss* kalapjának csúcsa is. 1767. márciusában járta végig a soproni családokat: *Artner*, *Torkos* stb. családok mellett *Deccard* rektor kézjegye is benne van. *Semmelweiss* nevelő volt *Conrád* orvos családjánál. Tanítványa is írt emléksort. Kint Németországban két magyar bejegyzés is tarkítja a sok latin és német szöveget. E könyvben azonban főleg a későbbi írások egy csoportja érdekes. 10 évvel a külföldi út után keltek és háttérükben nem is egy, hanem egész sereg kalap áll a felhők felé az elülső sarkával. Mindezek 1777. Szent Imre napján íródtak Kópházán valamilyen I. S. S. jelzésű vidám szövetség áldomása alkalmával. A résztvevők nevük után így jelzik magukat: comes, assessor, fiscalis, juratus. Nem a Deákkúti Vármegyének egészen korai csirája volt-e ez a nevekben következő? Írás közben nagyon emelkedett volt a hangulat, mert az egyik bejegyző így keltez: „Nem messze Soprontól a nagy korcsmában, amelynek nincs pincéje”. Azután mélységes filozófiával hozzáteszi: „Semmi sincs ok nélkül.”

Ismeretes az emlékkönyve liceumunk egy másik nagy büszkeségének is. *Rát Mátyásé* ez. Győri születésű; mint licista jelent meg nyomtatásban első munkája, felköszöntő *Farkas Ádám* rektor tiszteletére. 1780-ban ő alapította meg az első magyar nyelvű hírlapot és néhány évig áldozatos fáradsággal törte az ugart. 1772-ben a rokonság magyar és német bejegyzéseivel indul neki az emlékkönyv, majd helyet ad az 1773-ban bekövetkezett búcsúzásnak: *Rát* Sopronból Németországnak veszi útját. A tehetséges fiatalember könyvében 16 tanár, tanulótárs és pap örökíti meg a nevét. *Torkos* lelkész valamilyen keleti nyelven szól hozzá. *Töpler Sámuel*, pályatársa, *Melanchtont* idézi, *Conrad András* orvos *Seneca* bölcs szavait má-

solja le. Sajátságos, hogy *Wietorisz Jonatán*, a híres könyvgyűjtő, liceumi tanár csak arra az elkoptatott frázisra futtatta a tollát, hogy nem az iskolának, de az életnek tanulunk. Nagy György tanár, aki később cukorgyárat alapított és elhagyta a tanszéket, olyasmit írt, amit maga is megszívlelhetett volna: nem az a szegény, akinek kevés a birtoka, hanem aki többre vágyik. *Semmelweiss*, most már mint tanár, a csöndes zugok dicséretét és a tömeg ünneplésének megvetését foglalja szavakba. *Farkas Ádám* rektor is szeretettel jegyzett be egy latin mondást. Az iskolatársak közül pedig *Fabricius András*, *Bachich István*, *Latay György*, *Meinl György* és *Seltenreich Pál*.

Rát útja Pozsonyba is elvezetett. A líceum hajdani tanára, *Ribini János* lakott ott és szívesen írt neki ő is pár szót. 1778-ban, az egyetemi évek végétével még egyszer Sopronba tévedt *Rát*, s akkor írta be neki *Lágler György* a keserű latin idézetet: Ember az embert bálványozza, ember az embert felfalja. Két év múlva, hogy megalapította a Magyar Hirmondót, *Rát* maga is rájött erre az igazságra. Egyfelől elárasztották a hazafiak magasztaló levelekkel, de másfelől állnia kellett a gúny és áskálódás zivatarát.

Rát emlékkönyve a budapesti Nemzeti Múzeumban van. Magyar bejegyzés már mind szebb számban akad benne. Az 1790-es évek elejének magyar láza azután ezen a téren is éreztette hatását. *Ihász Imre* emlékkönyvének bejegyzései túlnyomólag magyarok. A nagydémi születésű nemes ifjú résztvett a liceumi diákok magyar színelőadásán, amely első ízben szólaltatta meg a nemzeti nyelvet a város színpadán, mikor is *Lakos János* „Hunyadi László” című darabját adták elő. *Ihász* később az első fővárosi magyar színtársulat számára is fordított színdarabokat. Tűzhelyet Sopronban alapított. Fia, Rudolf, szintén volt licista, Sopronnak több cikluson át képviselője volt. Az emlékkönyv jelenleg a liceumi nagykönyvtár birtoka. A bejegyzések nagy része az említett színelőadásra vonatkozik és a szereplők színpadi nevükön jelzik magukat. Részletesen foglalkozott vele *Payr* professzor. A hajdani diákéletnek különösen értékes emléke e könyv.

Ebből a magyaros levegőből fakad az utolsó előtti ismertetendő album is. *Stráner György János* diák nyújtotta át a soproni polgári családoknak. Szíves sorokat írtak be a *Szöllősy* posztós és a *Kamemcker* ötvös család tagjai; tanárai: *Wietorisz*, *Rajcs Péter*, papjai: *Gamauff* és *Wilfinger*. A zöme a diáktársaktól kapott útravaló. Szokásban volt ez időben, hogy a nagy útra induló fiatalokat a honnmaradt barátok egy darabig elkísérték. 1791. szeptemberében indult el *Kis János* és így írja le ezt a meghatóan kedves szokást: „Barátink néhány kocsival elkísérének az első faluig, Klimpáig, ott velünk együtt egy pár búcsú poharat üritének s azután baráti csókokkal s szomorú zenével bocsátának el maguktól.” Két év múlva, szinte napnyi pontossággal, indult útnak *Stráner*. Barátai még messzebb kísérték, egészen Vulkapordányig. Ott megtöltötték emlékkönyvét meleg sorokkal.

Stránernek kitűnő köre volt. Szerepel e bejegyzések közt *Assmann András* orvosnövendék, a templomgondnok fia, *Prujmann Ádám* jogász és különösen leköti *Fábriczay András* pár szava. Ő később polgármestere lett Sopronnak. Míg ő *Kis János* barátja volt, fia *Petőfié*. „Menj jó szerentsével, fen marad szivemben Szép emlékezeted emlékezetemben. Sopron Mérték 20-án. Írta Barátod Fábriczay Andor.” Ma a mérleg havát szeptembernek nevezzük. *Mészáros* nevű barátja ezt ajánlja *Stránernek*: „A Barátságot veszély/el/kerüli.” És végül elkísérte *Stránert Kis János* is, aki kétéves egyetemi tanulmányai után átutazóban volt Sopronban: „Ez a szív Hozzád hív.” Magyaros sora meghihlette *Artner Samut*, mert mikor *Stráner* maga is visszatért Sopronba, latin verses üdvözlete fölé ezt írta magyarul: „Fogaggy Isten Eöcsém.” Ez az emlékkönyv *Scholtz János* soproni gyűjteményében van.

Időrendben az utolsó közlendő album *Wüstinger Keresztélyé*. Tulajdonosa, a soproni *Wüstinger Keresztély*, egy német gombkötő fia, 1797-ben kezdte már meg az aláírások gyűjtését, de csak 1798-ban indult el Németországba. Később Kukméron volt lelkész. Albumát 1798-ban köttette be és a fedőlapon medaillonban nevének kezdőbetűi és az 1798-as évszám díszlegnek, míg az első oldalon, „*Steiner*“ jelzéssel kedves tollrajz van: tájkép urnával és a szokásos felírás: „Der Freundschaft gewidmet”. Alkalmasint soproni rajztanár műve. 1797-ben a diák csinos utat tett meg: július 6-án még Sopronban írtak könyvébe, 14-én már Veszprémben a Sopronból odaszakadt *Ellenberger Keresztély* ötvös ír bele emléksorokat, 15-én még ott időzik *Wüstinger*, 17-én már Sárszentlőrincen, 18-án Gyöngön a soproni születésű *Halasy Mihály* lelkésznel jár. Ugyanezen a napon megfordul Szárazdon is, ahol megint földije, *Bergmann Keresztély*, a soproni üveges fia a lelkész. Még ugyanezen a napon, 19-én Kölesden is kelt egy bejegyzés. 20-án Murga, 21-én Varsád a tartózkodási helye, 28-án Mihályi, de még e napon és a két következőn Pesten szerez aláírásokat. Itt is földije, *Prujmann* ügyvéd az egyik vendéglátója. Augusztusban Pozsony környékét járja: 11–12-én Modor, 19–24-én Bazin, 25-én Pozsony a bejegyzések helye. Az utóbbi helyen a volt líceumi tanár, *Stanislaides Dániel* is megtiszteli pár sorral.

Az igazi nagy búcsúzás azután 1798. szeptemberében történik. Szívesen búcsúzkodnak a tanárok: *Wietorisz*, *Rajcs Péter*, *Waltersdorfer Menyhért*; amint illik, a könyv vége felé írják be mottójukat a szülők. Az apa szerint az igazi szülő sohasem fedi fel szívét gyermeke előtt. Az anya az örökös társnak szegődő anyai szívről beszél. Kis miniatürfelvétel ez a *Wüstinger*-család életéről, egyúttal az „örök szülők” arcképe is. Barátok és nagy sereg barátnő sorakozik azután fel: a *Wohlmuth*, *Jarius*, *Künzler*, *Wietorisz*, *Tschurl*, *Müller*, *Fischer*, *Besserer*, *Ritter*, *Tremmel*, *Kaiser*, *Rupprecht*, *Saltzer*, *Bátty*, *Fleischhacker*, *Schneller* családok sarjai mindkét nemből. Érdekes két *Eckl*-leány bejegyzése, kik mint *Wüstinger* tanítványai jelzik

magukat. Művészettörténeti szempontból érdekes *Maurer Ignác* bejegyzése, ki szintén mint tanítvány mutatkozik be és egy kis mitológiai rajzzal is kedveskedik. Ekkoriban csak 11 éves volt; később mint jónévű festő élt Sopronban. Jellemző, hogy a lelkészjelölt az egyébként rendkívül vallásos katolikus *Maurer*-családban házitánítóképpen szerepelt a türelmes időkben.

Wüstinger Jénában tanult. Ott is sűrűn gyűjtötte az aláírásokat. Akad köztük nem egy soproni is; így *Heckenast Mihály*, a későbbi kassai lelkész 1799-ben, *Sikos István*, a később, sajna, rossz hírbe keveredett tehetséges fiatal teológus meg 1800-ban gyarapítja az érdekes bejegyzéseket. Egyébként Schiller- és Goethe-idézetek bőségesen akadnak, néhány Sopronban kelt francia bejegyzés meg arról tanuskodik, hogy a 18. század utolsó negyedében városunkat elborító francia kultúrhullám még nem vesztett erősségéből. A 188 bejegyzés közt azonban csak kettő magyar nyelvű. A nagy kirándulás alatt Mihályiban írta be *D. T.* ezt: „Barátom, ha kéred barátságom jelét, igaz barátnéd alá írja nevét.” A másikat *Tétsi József* már Jénában írta. Mint kuriózum megemlítendő még, hogy Modorban keltezve egy eléggé ismeretlen Shakespeare idézetet is találunk.

Jénából hazatérve már nem gyűjtötte a velős mondásokat a fiatal lelkész. 1804-ben *Kralovánszky András*, a líceum új rektora tisztelte meg a vend hitrokonokhoz utaztában, 1815-ben pedig egy nagyszombati lelkész fejezte ki a Máté evangéliumából vett idézettel köszönetét a kukméri paplakban élvezett vendégszeretetért.

Nem nagy még az ismert albumok száma. Tán e sorok ráirányítják a figyelmet iskolánk multjának ezen fontos tárlóira is. Mert csak a pár példa nyomán is látni, mennyire keretezte mindenha a város polgárságának szeretete az iskola életének minden korszakát. Lakosság és diákság egyaránt kivette részét a kultúra nagy munkáiból. És ha városunk főnemesei, iparosai, kereskedői, gazdái szeretettel karolták fel a líceumot, akkor ne feledjük el, hogy a hajdani diákok úttörői voltak a városszépítésnek, színjátszásnak és a nemzeti művelődésnek e város falai közt.

Versek.

Írta Vathy-Rempört Elek.

A tintatartóm.

Az asztalon a tintatartóm ...
 Mély, fekete tengerszem lakja,
 Hányszor úszott kormos hullámán
 Sorsom gyenge papírcsónakja!

Úszott félve, meg-megínogva,
Vártak reá ködös határok
S vijjongva röpködtek felette
Ezüstsínű kétségsírályok.

Régi örökség... tintatartó...
Derű ömlött sötét tavára.
Bűvös vizével neveltem fel
Rózsát valaki asztalára.
Aranyfény sugározta akkor
Köröttem az egész világot,
S csodás vizétől kibomlottak
Tarkaszírmú örömvirágok.

El-elnézem a tintatartóm...
Hozzá de sokszor menekültem,
S kimerítvén sok drága cseppjét,
Balzsamul a távolba küldtem.
Enyhetadó Léthe-vizének
Hús vigasza a sebhez ére,
S békesség szállott az anyámnak
Értem sajtó fáradt szívére.

Bűnöknek tava: tintatartó...
Vize méreggégé vált kezemben.
Csorgó mézbe epét kevertem,
S elküldtem egy-egy levelemben.
Feltört bennem az ősi átkos
Kain-örökség, gonosz hajlam.
A két fülem kézzel befogtam,
Hogy a jainak szavát ne halljam.

Az asztalon a tintatartóm...
Koromszínű vize úgy csábít
S ígéreti, hogy megmutatja
Mély vizének rejtett csodáit.
Sötétszínű partjára hajlom
Mégfáradva a napi harcon,
S a víz színén rám tükröződik
Egy ismeretlen arc: az arcom.

*

Az iskolapadban.

Egyszer beléültünk a padba.
(Zöld színe volt és megfaragva.)

Elrendeztük a holmink szépen,
Szemünk pihent a táblán, a képen.

S alig mult el két-három óra,
Ráíjedtünk a bús valóra.

Az anyánktól bár elszakadtunk,
A padban nem magunk maradtunk.

Noha nem hívtuk kérve: tessék!
Leült mellénk a kötelesség.

Azóta év fog évre hullni,
Nem tudunk tőle szabadulni.

Néha vezet, máskor meg hajszol,
Azt kell tennünk, amit parancsol.

Ha a kezünk elrántjuk bőszen,
Visszahúzza s fogja erősen.

A lábunk ha más útra fordul,
Reánk csattan a hangja zordul.

S ha szembeállunk farkas-szemmel,
Ránk néz s szívünk lázadni nem mer.

Velünk van mindig, el nem válik,
Elkísér bennünk a halálig.

*

Rigó az iskolaablakban.

Zúzmara-csipke leng az ágon,
S mint ritkán látott idegen,
Tekint be ránk az égi vándor
A jégcirádás üvegen.

A padokban könyvek és tollak,
 Betűrendek, irkamező,
 S hirtelen az ablakba röppen
 Egy rigó, kócos, éhező.

Vastag hópárna nyomja mostan
 A ligetet, ahol lakott,
 Ideröppent s fagyos csőrével
 Megkoppantja az ablakot.

Egy-két ceruza földre zörren
 És megcsikordul sok fa-pad,
 Negyven apró, kíváncsi szempár
 Az ablaküvegre tapad.

Negyven gyerek mind odabámul,
 Pedig látott már madarat,
 Mégis az lesz a boldogabb majd,
 Ki tovább látta s hamarabb.

Nem kell nekik a könyv, a monda,
 Harctorna, hősök, dáridó,
 Mert az ablakba odaröppent
 Egy éhes, kócos kis rigó.

Fínom különbségtevés.

A hatodikban volt. Pontosan úgy történt, ahogy leírom. A néhai való jó *Fehér Sámuel*nél volt óránk világtörténelemből. Az öreg úr az egyik társunkat szólította ki felelésre, akit győri származásáért, másrészt lobbanékony természetéért alias „győri kakas”-nak, vagy röviden „kakas”-nak hívtunk. Egy darabig egészen jól felelt. Hiszen nem volt rossz tanuló. De egyszer csak mégis a végére ért a tudományának. Az öreg úr tovább firtatta. Jó emberünk elvesztette türelmét és indulatos hangon, dacos fejmozdulattal kijelentette: „Kérem, tanár úr, ez nem volt feladva!” Erre az öreg úr — sértődötten — szinte rárivall: „Ja atyafi, ne kukorékoljon!” Falrengető hahota volt a visszhangja ennek a tanári szónak. Hogyisne, mikor olyan „teli találattal” hessentett rá arra, akit mi magunk között „kakas”-nak neveztünk. Őt persze annál inkább ingerelte a gúnyos kacaj, mely az

amúgy is leleplezésként ható tanári szóra felharsant. A mi kakasunk, sértett önértzettől duzzadva kihúzza magát és jó keményen szól oda az öreg úrnak: „Kérem tanár úr, én nem vagyok kakas!” Az öreg úr, akit már a szokatlanul erős homéri kacagás is meglepett, kissé meggyalogulva, de még mindig fölényes bonhómiával, meg egy kis ravasz gúnnyal azt mondotta erre: „Ja atyafi, mondtam én önnek, hogy kakas? Én csak azt mondtam: Ne kukorékoljon!”

Eddig.

Qui bene distinguit, bene docet.

P. K.

Győrffy Béla, én meg a fekete cica.

Írta dr. Hidegh József, ügyvéd.

Valamikor régen, még a jó, nyugalmas békeidőben együttlaktam Sopronban az Ógabona-téren Győrffy Béla, most már ev. lelkésszel. Hetedik gimnázisták voltunk az 1910—1911. iskolaévben. Háziasszonyunk Istenben boldogult özv. Farkas Sándorné nagytiszteletű asszony volt. Igen jó, értékes diákmama, aki szeretettel gondoskodott a rábízott diákgyerekekről. Mi is szerettük nagyon, Béla meg én is, a magunk módján. Én azt láttam, hogy a néni Bélát jobban szereti, mint engem. Én örökké pajkosságon, turpisságon törtem a fejemet és a néni kedves, jó öreg fekete cicáját mindannyiszor megbántottam, ahányszor elém került. Béla inkább a simogatást választotta. Ebben rejlett az oka annak, hogy a néni miért szerette jobban Bélát, mint engem.

Egyszer színházban voltunk s amint az előadás után hazaértünk a lakásba, a fekete cica elém került. Amíg Béla tett-vett, ide-oda ment, én gyorsan levetkőztem, lefeküdtem és a fekete cicát Béla ágyába, a paplan alá rejtettem. Mire ő is lefeküdt, én már a mélyen alvót színleltem. Egyszer csak hallom Béla haragos kiabálását, hallom, hogy szidja a macskát, amely a paplan alatt dorombolva hozzáért. Ekkor elmeséltem neki, hogy én tudok egy rémes esetet, amikor a macska az alvó ember nyitott szájába bedugta a farkát és az ember megfulladt. Mondtam neki: „Te is így jártál volna, mert mindig nyitva van a szád és horkolsz. Kelj fel és dobd ki a macskát az ablakon, legalább megszabadulunk tőle!” Szó szót követett, Béla macskát ragadott és a macska röpült ki az ablakon.

Olyan alacsony emeletes házban laktunk, amilyen sok volt akkor időben Sopronban. A kidobott macska jó természeténél fogva talpra esett és nem nagyon ütötte meg magát. Elszaladni nem tudott, hanem kétségbeesetten nyávogott, én pedig magamban halkan kacagtam, kuncogtam.

A macska fájdalmas nyávogására egyszercsak berohan a kedves, jó néni és odaáll az ágyam elé ezekkel a szavakkal: „Ha nem volna éjjel, most dobnám ki magát, Jóska, maga állatkínzó, de holnap költözzön el a lakásból!” Én szép csendesen, de azért nyomatékosan mondom: „Nem én dobtam ki a drágálatos macskát; én a néni szeme előtt szoktam bántani, de Béla akkor mindig simogatja, most pedig a néni háta mögött kidobta a szegény jószágot az ablakon.” Kapott is Béla olyan szemrehányást, amit biztosan nem felejtett el maig sem, mint ahogy én sem felejtettem el az esetet. Egy darabig haragudtunk, de azután jó pajtások módjára megbékültünk.

A tanítvány többet tud a tanítójánál...

Talán nem haragszik meg rám az én kedves Iván barátom, ha leleplezem a német tudását. Közvetlen tapasztalatból tehetek róla bizonyosságot.

A liceumban akkor a harmadik osztályban kezdődött a német. Velem együtt bizony sok magyar fiú félt tőle. Nem is csoda; hiszen a tanár úr — néhai szeretett Dani bácsink — mindjárt az első órán kétszer-háromszor teleírta a nagy táblát németül nyelvtani szabályokkal, melyekből semmit sem értettünk, hozzá még gyors tempóban egy német vers három szakaszát fordíttatta le Lipót barátunkkal a nélkül, hogy mi magyarok külön-külön egyetlenegy szónak az értelmét is tudtuk volna, és csengetéskor kedves mosollyal jelentette ki: „Ez lesz a jövő órára könyv nélkül.”

Forrott bennünk a németellenesség. Borzasztó! Lehetetlen ennyit megtanulni!

Délután megyek Iván barátomhoz, aki osztálytársam volt, kitűnő nyelvérzéssel megáldva; elemista korában éveken át német Fräulein volt a nevelőnője, úgyhogy folyékonyan beszélt németül. Most tudom csak, mily kitüntetés volt reám nézve, hogy neki is instruktora lehettem — horribile dictu — még a német nyelvből is!

A tanító nagy komolyságával vettem elő a német füzetet.

„Mondjuk el a nyelvtani szabályokat!”

Iván mondta, én meg nagy figyelemmel hallgattam. (Nem tudom, mióta tanárkodik, vannak-e figyelmesebb hallgatói.)

Aztán elmondta a német verset könyv nélkül, hiba nélkül. Én meg ismét csak hallgattam, „ellenőriztem”.

„Most fordítsd le szóról-szóra, megmondva, melyik szó mit jelent!”

Kitűnően tudta. Én pedig igyekeztem jól az emlékezetembe vésni a szavak jelentését. Alig sejtette Iván barátom, hogy most ő az instruktorként, én pedig a tanítvány.

Otthon emlékezetből feljegyeztem a szavak jelentését, úgy fogtam hozzá a német tanuláshoz.

Így ment ez talán jó félévig. A tanítvány volt a tanító a nélkül, hogy tudta volna. Talán sohasem tudta volna meg, ha most el nem áruлом...

G. Zs.

Második négyes.

Írta **Berecz Dezső.**

Megírták a lapok, hogy Maxi báró egy parlamenti összeszólalkozás következtében pisztolypárbajt vívott Sz. gróffal. Sebesülés nem történt. Az ellenfelek kibékültek.

Erről ismét egy régi dátum jut eszembe: 1911. február 1. Vagyis a diákbál napja.

Már hetek óta készülődtünk. Elsősorban a tánc előtti hangverseny műsora okozott gondot, hiszen magánszámokon kívül a zenekar is, az énekkar is szerepelt. Délutánonként próbára kellett járni az ú. n. ifjúsági terembe. Itt tanyázott a Magyar Társaság, a Zeneegyesület meg az ifjúsági könyvtár békés egyetértésben. A zenekart *Wedl Frigyes* VIII. osztálybeli tanuló vezényelte. Jó hegedűs volt. Nagy zenei jövőt jósoltunk neki.

Azután a meghívók rendkívül fontos kérdése. Kinek küldjünk meghívót? Szülőknek, lakásadóknak okvetlenül. De azután! A lányok közül kiknek s ki kinek a listáján szerepeljen? Mert ugyebár természetes, hogy egy-egy barna vagy kék szempárért, egy-egy barna vagy szőke hajkoronáért többen is lelkesedtünk. Lelkesedtünk! Ez a helyes kifejezés. Benne van az a kis körút, amelyet iskola előtt a felsőbb leányiskola vagy az apácák iskolája felé tettünk. (Nem egészségügyi okokból, hanem hogy láthassuk a kedvest. Iskola után a körút ellenkező irányban megismétlődött.) Benne van az a kezdőbetű, amelyet a pad deszkájába véstünk bele s az a vers, amelyet algebraóra alatt szorítottunk ki a koponyánkból. Benne van a tánciskola, a korcsolyapálya, az ismerős lányos házak fogadónapja, egy-egy váratlan találkozás, amelynek mindig szégyenletes és fülíg érő elpirolás a vége. És benne van az az elmaradhatatlan alkonyati séta, amelyet naponta az imádott hölgy ablaka alatt robotolunk végig. Sokszor szélben, esőben, hóban, sokszor megfázva, náthásan, de legtöbbször hiába. Mégis mindig kitartóan és abban a reményben, hogy ideálunk fejecskéje legalább egy pillanatra megjelenik az ablakban s egy kecses bólintással viszonzozza a „fenszterpromenádot”.

Végre elkészültek a listák s egy délután a rajzteremben *Králik* tanár úr felügyelete alatt megírtuk a meghívókat. Az „Ö” nevének írására

persze különös gondot fordítottunk, s bizony megtörtént, hogy 2—3 borítékot is eldobtunk, amíg nagynehezen méltó formába kanyarítottuk az illető nevet.

Hát bizony szó ami szó, nagy dolog volt akkoriban az a diákbál. Azért mondom ezt ilyen történelmi stílusban, mert szívesen elhiszem, hogy a mai diákbálok is fontos események, hanem azért a mi időnkben mégis csak más volt. Akkor még a szupécárdás legkevesebb másfél óráig tartott s akkor még francia négyes is volt a világon. És a második négyes volt a legfontosabb. Az volt a szerelmesek tánca. Aki a második négyest kérte valakitől, az tulajdonképpen szerelmet vallott, s aki megkapta a második négyest, az boldogan vette tudomásul, hogy meghallgatták vallomását. Ez volt ennek a táncnak jelentősége és varázsa. Hát ha még a leány mellcsokrot is kapott piros szegfűből, hát ha még a fiú csárdáskendőt is kapott piros selyemből! Az volt ám a boldogság! Bizony sok olyan pár lépett oltár elé, amely valamikor a diákbálon együtt táncolta a második négyest.

Uram Isten, mekkorát változott azóta a világ! Akkorát változott, hogy én negyvenegynéhány éves fejjel úgy mesélek minderről, mintha nagyapó beszélné unokáinak a kandalló mellett, hogy egyszer volt, hol nem volt...

A bál előkészületei mellett persze a tanulásról se lehetett teljesen megfeledkezni. A félév befejezése előtti feleltetések folytak. Tanulni és tudni kellett, illetve kellett volna. Ámbár az a remény mindig megmaradt, hogy év végéig mindent ki lehet javítani.

A hetedik osztályt tapostuk. Változó szerencsével. A bál előtt egy héttel fülledt levegő ülte meg a tantermet. Sugdolóztak, szünetekben titkos tárgyalások, órák alatt furcsa levelezések folytak. Azt sugdosták a gyerekek, hogy *Paulinyi-Tóth Vilmos* összeverekedett *Simkó Dezsővel*. *Simkó* jóbarátom volt, megkérdeztem tőle, hogy mi történt. Szabadkozott, de aztán mégis csak elmondta. Fojtott hangon. „Csak neked” jelige alatt.

— Amit hallottál, az igaz. Ági miatt történt. Tudod, hogy mindketten neki csapjuk a szelet. Néha egy kicsit Maxi is, meg mások is. Ne tagadd, hogy neked is tetszik, csirkefogó. Gyönyörű az a lány! Szóval a jégen elkértem tőle a második négyest. Nekem ígérte, pedig *Paulinyi* is kérte már tőle. Édes az a lány! *Paulinyi* persze pukkadtt, amikor kosarat kapott. Tegnap este a Várkerületen mellém szegődött és Ágiról kezdett beszélni. Kereken megmondtam, hogy mit lábatlankodik Ági körül, nincs neki ott semmi keresnivalója. Láttad volna, hogy milyen dühbe jött! Olyan vörös lett a képe, mint a pulyka. Éppen *Geleji* jött szemközt. *Paulinyi* odaszólt neki nagy hetykén, ahogy szokott: kész a riport? — Miféle riport? — kérdezte *Geleji*, aki az apja újságjába szokott firkálni. — Megírhatod, hogy máma megpofozok valakit — szólt *Paulinyi*, mire azt kérdeztem, hogy ki lesz az a valaki. — Hát te! — volt a szemtelen válasz. — No, egypár pofont te is kaphatsz, — mondtam én és együtt mentünk tovább az Újteleki-utcán a

házunk kapujáig. — Szerbusz, — szóltam és beléptem a kapun. *Paulinyi* utánam jött, elém állt s azt mondta, hogy vegyem le a szemüvegemet. Nem vettem le. Ő lefogta a két kezemet és ütni akart. Kiszabadítottam magamat és azt hiszem, hogy orron vágtam. Térden rúgott, én visszarúgtam. Jó darabig rugdalóztunk, hadonásztunk egymás felé, a végén leköttem. Szabályszerűen. Erre elment. Ma megüzentem neki, hogy orvtámadó és gyáva. És megüzentem azt is, hogy tulajdonképpen én vertem meg őt. Hát ez történt. De kérlek, ne szólj senkinek, mert úgylátszik, hogy lovagias ügy lesz belőle.

Az utolsó mondatot ünnepélyes és büszke hangszúllyal mondta.

— Mit? — kérdeztem én.

— Lovagias ügy.

— Elment az eszetek?

Simkó barátom fölívágta a fejét s tagolva, minden szótagra külön hangsúlyt helyezve mondta:

— Provokált, kérlek. Maxi báró a segédje.

Csengettek. Helyünkre mentünk. Megkezdődött az óra.

Óra alatt gyűrött cédulát nyomtak a kezembe. Maxi felől jött és *Szalay Bálint* felé kellett továbbítanom. Előbb azonban elolvastam. Úgy látszik, hogy már az előző óra alatt is többször megtette az utat. Kétféle írás váltakozott rajta.

Az egyik: „Mondd meg *Simkónak*, nevezze meg a segédeit vagy föl lesz pofozva.”

A másik: „Megmondom. Aki nem áll ki, az pusztuljon *Ági* közeléből. De hol legyen a párbaj?”

Az egyik: „Aki nem áll ki, azt diszkvalifikáljuk. Nem engedjük, hogy érettségít tegyen. — A huszárlaktanyában nem engedik. Majd keresünk helyet. Értesíts *Simkó* válaszárol.”

A másik: „Értesítlek. A vége az lesz, hogy ketten veszekszenek s a harmadik örül.”

Az egyik: „Arról nem tehetünk. Fő a becsület. Nem vagyunk már gyerekek!”

A másik: „Úgy van! Gelejit értesítem, hogy legyen a helyszínen és írja meg. Jó?”

Következő tízpercben *Pollatsek László* vont félre s megkért, hogy legyen *Paulinyi* segédje. Ő helyette. Maxival együtt kellett volna *Simkót* provokálnia, de ő kiugrott. Marhaság az egész. Maxi egyedül hívta ki *Simkót*, aki 24 órai gondolkodási időt kért. Meg is kapta.

— Mondd meg, hogy nem vállalom. Hagyják abba ezt a bolondságot.

— Nem lesz komoly párbaj. Fenét. Csak verekszenek. Vívókardokkal. Tulajdonképpen nem nagy dolog.

— Akkor se.

Egyáltalán nem voltam büszke arra, hogy a kérést nem teljesítettem.

Sokkal büszkébb voltam arra, hogy valami kis részem már nekem is van a *Paulinyi–Simkó*-féle lovagias ügyben, s amit tudtam, azt a dolog fontosságához mértén síri titokban tartottam.

Szombaton délelőtt az a hír járta, hogy *Simkó* elfogadta a kihívást. Segédei: *Szalay Bálint* és *Lütyő* (alias *Hrabovszky István*), *Paulinyi* segédei: *Maxi báró* és *Hajtó Frici*. A levegő még fülledtebb lett, a sugdolózások még titokzatosabbak. A két ellenfél arcán kifürkészhetetlen értelmű mosoly ült. A négy segéd minden tízpercben tanácskozott. Zárkóztak voltak, semmi kérdésre sem feleltek. Ellenben *Hrabovszky Lütyő* vonalzóval a kezében örökké vívómozdulatokat végzett s ebből tudni lehetett, hogy a párbaj a közel jövőben meglesz.

A titokzatosság az egész diákságra átragadt. Olyan képpel jártunk, mintha valamennyien diplomata pályára készülénk s a vívósport műszavai röpködtek a levegőben.

Simkó Dezső hétfőn fekete kötést viselt a jobbkezén. Azt mondta, hogy a jégén elesett és megütötte magát. Kedden is kötés volt rajta. Szerdán, a bál napján, nem jött iskolába. Tehát a bálon sem vehetett részt. *Paulinyi-Tóth* napóleoni ábrázattal járt-kelt, bár az ő kezefején is volt egy kis tapasz. A segédek tovább sügtak-búgtak. S csak akkor szeppentek meg, amikor *Simkó* helye üres maradt a padban.

Este pedig kigyulladtak a kaszinó nagytermében a lámpák. Fehér vállszalagos rendezők jöttek-mentek. Kipirult arcú lányok, komoly tekintetű mamák lepték el a széksorokat. Köröskörül ünneplő ruhában a diákság. A városi fiúkon szmoking, némelyiken frakk. Csillog a szemük, dobog a szívük. Az első sorban a teológia, gimnázium és tanítóképző igazgatói, tanárai és a város előkelőségei foglaltak helyet. Az énekkar kezdi a műsort, aztán egy teológus a *Walesi bárdokat* szavalja, *Wedl Frici Bériot Scène de Ballet-jét*, *Drdla szerenádját* hegedüli, én kísérem zongorán. Ági ül előttem az első sorban. Világoskék selyemruhában. Lábait lustán befelé fordítja. Elmosolyodom. *Wedl* babérból font lantot kap ajándékba.

Műsor után kirakják a székeket és megkezdődik a csárdás. Aztán keringő, polka, négyes, aztán megint csárdás. Keringenek a színes ruhák, suhannak a fehércipős lábak, pirulnak az arcok, mosolyognak a szemek, virágillat száll a levegőben. A kisebb gyerekek ellepik a büffét és habzó szodavíz mellett mulatnak.

Diákbál! Diákálom! Be kár, hogy csak egy éjszaka tart!

Ági is ott röpül a parketten. Aranyhaja csillog a fényben. Kék szeme mély, mint a tenger vagy mint Horatius lelke. Szája keskeny, egyenes vonalú, mint a kard vágása. Forgatják, táncoltatják egész éjjel. A második négyest *Paulinyi-Tóth* táncolja. *Paulinyi* feltűnően jóképű gyerek. Szőke haj, pirosposzgás arc, mélyenfekvő, méla szemek. Ápolt kezén sötétkövű pecsétgyűrű. Karcsú termetén frakk. Sok asszony, lány felejtí rajt a tekintetét.

Szól a cigányzene, keringenek a párok, illatos a levegő, szép az élet. Diákbál! Diákálom! Be kár, hogy nem tart örökké, hogy fel kell ébredni belőle!

Az ébredés pedig azt jelentette, hogy a párbaj ügyében megindult a fegyelmi vizsgálat. *Simkó Dezső* jobb karján ugyanis vérmérgezés tünetei mutatkoztak. Az orvos gyanúsaknak találta a sérüléseket. *Simkó* ijedtében mindent bevallott. A vizsgálatot *Gecsányi* igazgató és két tanár folytatta: *Hollós János* és *Nádassy Gyula*, a VII. osztály főnöke. Az igazgató amúgy is félelmetes szobájába egymásután vonultak be a szereplők. Némelyik kényszeredett mosollyal, a másik halottsápadt arccal, mindannyian szív-szorongva. Lábujjhegyen jártunk a lépcsőn. Minden diák a párbajt beszélte. Mindenki tudott valami új részletet. A titkok zárja fölpattant, szájról-szájra szálltak a hírek, sokszor kiszínezett, megnagyított alakban, kiröppentek az iskola falán s a társaságok is a licisták párbaját tárgyalták.

Kitűnt, hogy *Paulinyi* azért provokálta *Simkót*, mivel leköpte s azt üzenete neki, hogy gyáva, orvtámadó. Az üzenetet *Pollatsek* közvetítette. Miután *Simkó* a kihívást némi gondolkodás után elfogadta, a segítők meg egyeztek a párbaj feltételeiben. Ezek a következők: közönséges, tompa-végű, életlen vívókardok, ezek végét szarvasbőrrel bekötik, fejdő sisak, ing, nadrág, a jobbkézen glaszékesztyű, szúrás és hasütés tilos, végkimerülés, ami azt jelenti, hogy az a fél, aki előbb mondja, hogy nem bírja tovább, legyőzöttnek tekintendő. A párbajt *Szalay Bálint* vezeti. Idő: vasárnap délután 2 óra. Helyszín: *Bozzayék* kertje, ahova *Paulinyinak* szabad bemenete van. A szükséges felszerelésről a feleknek kell gondoskodniuk.

Paulinyi Maxi bárótól kapott kardot és sisakot. *Simkó* egy tűzerőnkéntestől kért kölcsön kardot, ellenben sisakot nem tudott szerezni. Ez csak akkor tudódott ki, amikor Maxi, az ellenfél segédje, vasárnap délután 2 óra előtt megjelent nála és felszólította, hogy menjen a párbaj színhelyére.

— Mi van veled? Már ott kellene lenned! Ha nem jössz, gyáva vagy és az is maradsz.

— Mennék én, de nincs sisakom.

— Hát akkor mit csináljunk?

— Gondoltam, hogy a zálogházból lehetne kérni, de nincs hozzá pénzem.

Maxi báró a zsebébe nyúlt s odaadta a pénzt.

— Rohanj.

Simkó rohant s némi késéssel csakugyan meg is jelent a *Bozzay*-féle kertben. Segédeivel együtt. *Paulinyiék* már várták.

A kardok végét elfelejtették bőrrel bekötni s mivel sebesülésre nem gondoltak, a szerszámokat nem fertőtlenítették és természetesen orvosról sem gondoskodtak. *Geleji* nem volt ott.

Az ellenfelek hevesen csaptak össze s kisebb-nagyobb szünetekkel kö-

rülbelül negyedóra hosszatt hadakoztak. Sűrűn hullottak az ütések s jobb kezükön mindketten megsérültek. Különösen *Simkó*, akinek jobb alsókarján, kezefejen több sebe is volt. *Paulinyi* állítólag valami cselvágást tudott, amellyel állandóan az ellenfél jobb alsókarját ütögette. De az is lehetséges, hogy kardja vége csak véletlenül talált mindig oda, sőt az sincs kizárva, hogy a sérüléseket *Simkó* saját kardjának a markolata okozta. *Simkó* szerint egy régebbi sérülése szakadt föl s az is okozta a vérmérgezést.

Tény az, hogy *Simkó* karja vérzett, s bár a küzdelmet mindkét fél folytatni akarta, a segítők a párbajt megszüntették. A felek kibékültek. *Simkó* hóval dörzsölte be a sebeket és zsebkendővel kötötte be. Egy hét múlva meggyógyult és visszatért az iskolapadba.

Akkorra már a tanári kar is határozott. Kegyelmesen és okosan. Nem tekintette párbajnak a dolgot: verekedtek a gyerekek. Ez alkalommal az általános szokás ellenére nem vonalzóval és nem nádpálcával, hanem vívókarddal. Nem történt egyéb. Csak *Paulinyinak* mondták meg, hogy jövő évre keressen magának más iskolát. Mai szóval: eltanácsolták. No meg a többi résztvevő se kapott magaviseletből jó jegyet. Hát ez aztán igazán a legkevesebb. Az egész iskola aggódott a sorsuk miatt, hiszen mindannyian jó gyerekek voltak, csak valahogy fejükbe szállt a kamaszkor. *Paulinyi* végigjárta velünk a VII. osztályt, a következő évben aztán nem jött vissza. Nem is láttuk többet.

A háborúban hősi halált halt. Gránát vitte el a lábát. Amputálni kellett. Belehalt. *Simkó Dezső* tüdővészben pusztult el. *Szalay Bálint* az érettségi után föbelötte magát. *Hrabovszky István* eltűnt az élet forgatagában. *Pollatsek Lászlót*, *Geleji Dezsőt* a kommün ragadta magával. *Gecsányi Gusztáv*, *Hollós János*, *Nádassy Gyula* már régen elköltözött a földi világból.

Diákálmainktól mindannyian régen elbúcsúztunk.

Ági az egyetlen, akit nem neveztem igazi nevén. Leánykori szépségét őrzi ma is, bár többszörös mama. Talán még emlékszik első és utolsó verseskötetemre, melynek egyetlen, kézzel írt példányát neki ajánlottam. Az Úr 1911-ik esztendejében.

A líceumtól a honvédlaktanyáig.

Írta dr. Rempert Elek, a budapesti ev. gimnázium tanára.

Amíg az egyikből a másikba átjutottam, nyolc esztendő szaladt el felettem, s ennek a nyolc évnek az emlékeiből szeretnék néhányat felidézni. Hogy ezek az emlékek mennyire kedvesek, semmi sem bizonyíthatja jobban, mint az, hogy magam is a tanári pályára mentem. Ezért pedig külön hálával tartozom, mert bár években tekintélyes pedagógiai mult áll már mögöttem, mégis tagadni merem annak a latin közmondásnak az igazságát, hogy akit az istenek gyűlölnek, pedagógussá teszik. Volt kedves tanáraimon s magamon is azt látom, hogy csak az éveink száma gyarapszik — sajnos, elég gyorsan —, de lélekben mindig fiatalok maradunk. S kell-e ennél nagyobb ajándék?

Sopronnak s így közvetve a líceumnak köszönhetek valamit, amit nem tudok elhallgatni. Az egészségemet. Mielőtt mint apró kis gyerek oda kerültem volna, állandóan betegeskedtem s a következő nyolc év alatt betegség címén nem mulasztottam egy órát sem. Ez kétségtelenül a város egészséges levegőjének volt az eredménye.

Iskolai pályámat 1907-ben, nevezetes esztendőben kezdtem. A líceum akkor ünnepelte negyedfélszázados fennállását. Alig tudom kifejezni azt a büszkeséget, amely elfogott annak tudatában, hogy ilyen nagymultú iskolába járhatok, melynek a nyomába sem léphetett más soproni iskola. Csodálhatom-e azt a meghatottságot, mely erőt vett rajtunk a fényes ünnepély láttára, amelyen a kultuszminiszter képviselőjében az államtitkár is megjeleni? Persze hogy még nagyobb tisztelettel néztünk a latin felirat szerint *Múzsáknak emelt hajlékra*, melynek tiszteletére ilyen nagy urak is eljöttek. Az ünnepség a színházban folytatódott. A színigazgató díszelőadást rendezett az iskola tiszteletére — ha jól emlékszem, a *Bolond Istók* című darabot adták elő — s mi falusi gyerekek, akik azelőtt színházuak tán hírét sem hallottuk, nagy megilletődéssel foglaltunk helyet a bársonypáholyokban. Az előadás előtt az egyik színész elszavalta a soproni diákokról szóló ünnepi ódáját. Persze a soproni diák a mi iskolánk diákságát jelentette, s mi is megértettük, hogy a soproni diákok közt mi vagyunk az arisztokraták... A mi diákcsaládunknak történelmi multja és a nemzeti művelődés terén érdemei vannak...

Sopron gyönyörű környékét részint magánszorgalomból, részint a természetrajz-tanáraink jóvoltából hamar megismertük és megszerettük. Sokat bolyongtunk a Bécsi-domb, Tacsí-árok, Kecske-patak, Deákkút, Károlymagaslat környékén, s ha cikláment látok, most is mindig a soproni erdők jutnak eszembe, ahol először találkoztam vele. A rovar- és növénygyűjtés nagyban folyt, s ősszel vagy tavasszal csak növényásóval vagy nyakba vetett, denaturált szesszel telt üveggel lehetett bennünket látni. A rovar-

gyűjtéshez fűződik egyik legderűsebb emlékem. Valóságos börze alakult ki köztünk ezen a téren. A csereberélés révén mindegyik bogárnak megvolt az árfolyama. Egy futrinkát és egy rózsabogarat kellett adni egy daliás szarvasbogárért. De a legritkább és így legértékesebb példány a *hőscincér* volt. Ilyen karcsú cincérekre vadászni mentünk ki egyszer a Pócsi-dombra. Persze a vadászathoz szakértelem és némi befektetés is kellett. Az odvas vadkörtefákban kénszalagot kellett égetni, hogy a *vadak* kifüstölődjenek. Összeszövetkeztünk mi is vagy öten s megérkezvén hárman felmentek a kiszemelt fára. Ketten a levetett cipőket őriztük. A túlbuzgóság azonban vesztünket okozta. Olyan nagy füstöt csináltak a fenti vadászok, hogy egyszerre mellettünk termett két mezőőr. Puskások voltak, némileg borosak is. Először is birtokukba vették a cipőket s ezzel lekényszerítették barátainkat a fáról. Próbáltuk a dolgot nekik magyarázni, hogy nem a fákat akartuk felgyújtani, csak cincért akartunk füstölni. Élénk színekkel rajzoltuk a természetrajz-tanárunk szigorúságát, de minden hiába volt. A két ór a megvesztegethetetlenség és hajthatatlanság bajnokának mutatkozott és elindított bennünket a városháza felé. Nekünk viszont mutogatták már a városháza pincéit, ahol hír szerint rabokat tartottak annak idején, s így semmi kedvünk sem volt odakerülni. Vonultunk szomorúan lehorgasztott fővel. Mögöttünk a győztes ellenség. Szerencsénkre mikor a játszótéri erdőhöz értünk, szembejött velünk néhány osztálytársunk. Érdeklődni kezdtek az öröknél, hogy mit követtünk el. Ezek elég tapasztalatlanok voltak, mert szóba ereszkedtek velük. Nekünk sem kellett több, egy pillanat alatt beugrottunk az erdőbe. Öten öt felé szaladtunk s rohantunk árkon-bokron keresztül. Hogy a két ór mit csinált, nem tudom, mert nem néztünk hátra. Valószínűleg rájöttek arra az arany igazságra, hogy ketten nem tudnak öt felé futni s hagyták, hogy az igazságszolgáltatás csorbát szenvedjen. Mi pedig kilyukadva az egyik lövérből rohantunk tovább s csak a Deák-téren mertük kiszuszogni magunkat.

Harmadikos koromból két dolog maradt meg az emlékezetemben. Akkor szenvedtem először politikai üldözést (utoljára is, mert azóta nem foglalkozom politikával) s akkor tanultam gyorsírást. Az előbbinek a története az, hogy közeledtek a választások. Osztályunk természetesen lelkes függetlenségi és negyvennyolcas párti volt, nagy többségében azonban a Justh Gyula-féle árnyalat elveit vallotta. Én Kossuth Ferencnek voltam a híve, bár valószínűnek tartom, hogy ő nem is sejtette. Mikor pártjának támogatására Justh Gyula a Déli vasúton Sopronba érkezett, mind megjelentünk a fogadására. Amikor kijött az állomás elé, lelkes éljenzés várta, disszonanciát csak az én dacos *abcug* kiáltásom vitt volna az ünneplésbe, ha elég erős lett volna. De akármilyen szerény és félénk volt is, mellettem álló osztálytársaim meghallották és hogy elverték érte, ma már igazán természetesnek tartom. Akkor fel voltam háborodva, hogy

nem tisztelték egyéni meggyőződésemet. — A gyorsírás-tanulást másért kell felemlítenem. Mivel nagyon úntam már a May Károly és Verne Gyula regényeit, kénytelen voltam más lelki táplálék után nézni. Ehhez azonban csak a Gyorsíró Kör könyvtárában juthattam, ahol Jókai, Mikszáth, Herczeg autográfált példányokban voltak meg. Ennek az lett a következménye, hogy nagyon jól megtanultam gyorsírást olvasni s nyárra már hazavittem néhány könyvet. Vasárnaponként aztán azt olvasgattam fel a szájatató falusi szomszédoknak s meg vagyok győződve, hogy igen jó fényt vetettem ezzel az iskolámra. Mert igazán kitűnő iskolának kell annak lennie, amely a tanulóit arra is megtanítja, hogy értelmetlen, kusza vonásokból értelmes mondatokat hámozzanak ki. Minden vasárnap más közönség előtt kellett produkálnom magamat, s hogy mellel a saját tekintélyem is gyarapodott, természetes, de erről nem illik beszélnem...

Aztán átesvén a versírás, lapszerkesztés, tánciskola általánosan ismert betegségein, beléphettünk a Magyar Társaságba. Megnyílt előttünk a világ: könyvtár, szereplés, pályázat... Most is meghat, ha rágondolok, milyen szeretettel vezettek bennünket az idősebbek, milyen jóakarattal bíráltak, mikor rettenetes lámpaláz között felmentem a szószékre, hogy elszavaljam *Petőfi: Távolból* című versét. Hogy bátorított nagy szorongásomban *Zsrai Miklós*, akkor az Önképzőkör büszkesége, ma már a pesti egyetem kitűnő tanára! Milyen kedvesek voltak az esték a társaságban sakkozás és olvasás között! Hogy tudtunk mi lelkesedni és haragudni! Bár nem olvastuk Szekfü Gyula Rákóczi-könyvét, mégis el akartuk égetni. Szerencsénkre az Önképzőkör tanárelnöke, *Ruhmann* tanár úr megvédte Szekfűt is, a könyvet is, de legfőképpen minket ettől a szégyentől. Ezzel a korrall járt együtt az is, hogy jegyeket kaptunk a Frankenburg Kör irodalmi estélyeire. Ott szorongtunk a karzaton s áhitattal lestük a magyar irodalom nagyjait. Mikor először kaptam jegyet, *Herczeg Ferenc* volt a meghívott vendég. Aforizmákat olvasott fel. Megjegyeztem minden szavát s másnap emlékezetből leírtam az egész felolvasást gyorsírással. Most is megvan az írás a megőrzött tartalmi kivonatok, versek s más iskolai emlékek porosodó lapjai között.

E közben szálltak az évek és elkövetkezett 1914. Ennek az őszén kerültem a nyolcadik osztályba. Később kezdtük az évet; a Magyar Társaság helyiségében katonai gyógyszerár volt, az épület egyik részében kórház, tanáraink közül sokan hiányoztak, volt osztályfőnökünk már sebesülten került vissza a szerb harctérről... Zsákmányolt orosz ágyúknak gyönyörködhattunk a Széchenyi-téren... Mi mindennap este kilencig lestük a pesti újságokat s bennök a győzelmi híreket. A tanítás idegen tanárok segítségével s néhol csökkentett óraszámmal folyt. Két osztálytársunk már novemberben sor alá került s csak az emberséges orvosoknak köszönhatték, hogy egyelőre még megmaradhattak az iskolapadban. Feb-

ruárban azonban már tizenhárman kerültünk a katonai bizottság elé. *Scheffer* főorvos úr valamennyiünket alkalmasnak talált. Szerencsére, mert aligha el nem bujdosunk volna, ha nem lehetünk katonák. A katonai rendelet szerint április 15-én kellett volna bevonulnunk. Előtte volt a húsvéti vakáció, s így az osztályvizsgánk megvolt március végén, ennek alapján pedig április 27-én az érettségi bizonyítványunkat is megírták. Azonban nem adhatták ki, s csak postán kaphattuk meg a bevonulás után. Mi aztán eladtuk a könyveinket (nincs szüksége rájuk a katonának) s elbúcsúztunk az iskolától. A vakáció közben ért bennünket az a szomorú meglepetés, hogy bevonulásunkat elhalasztotta a minisztérium egy hónappal s nekünk újra be kellett ülnünk a padokba. Nagyszerű helyzet volt: bizonyítványunk megírva, könyveink nincsenek, s mi ott ülünk a padban. Unatkoztunk és — szégyenkezve, de be kell vallanom — rendetlenkedtünk. Szegény osztályfőnökünk, boldogult *Bothár* tanár úr hiába próbált megint beleszorítani bennünket az iskolai fegyelembé. „Ma-holnap úgy kell imádkoznunk, hogy a katonáktól ments meg Uram minket!” fakadt ki egyszer. Eljött május 15-e is. Néhány nappal előtte most már véglegesen elbúcsúztunk az iskolától. Akkor meg nem tudtuk elhagyni. Kéthárom napig is ott ténferegünk a városban. Mi ugyan arra fogtuk, hogy a dolgainkat intézzük, de valójában öntudatlanul élt bennünk az a szándék, hogy az elmúlt nyolc év minden szépségét a lelkünkbe mentsük, mert ki tudja, mit hoz számunkra a jövő...

Körülbelül egy hét mulva újra ott voltam Sopronban. Kőszeg felől érkezünk, szabályos katonavonaton, nagy ládákkal és becsukódott mögöttünk a honvédlaktanya kapuja... Nyolc gyönyörű év emléke kint maradt, eltemetődött. Csak évek mulva ástuk ki lázasan, a két kezünkkel egy földrengés hamuja, lávája alól, mint a tudósok Pompejít...

Mit kaptam a líceumtól?

Írta **Kapi-Králik Jenő** orgonaművész, zenetanár.

Nem tudom, mért oly kedves és üdítő a diákevek zsebongó emlékeire való visszaemlékezés. Felidézni kis rettenetességekkel tarkított örömeit, az izgalmas játékokat, az álmódó életterveket, a fellelkesített fogadalmakat, majd a kínzó problémák útvesztőit. Talán mert az életünk leggondtalanabb éveire jóleső a visszaemlékezés. Vagy talán már az öregedés első árnyaitól menekülünk vissza a gyermekkor derűs óráihoz? A szülői szeretet iránti hála egész életünkben lelkünkben él. De milyen megható, hogy utána a minket emberré formáló iskola képe rajzolódik ki legjobban és legélesebben a lelkünkben! Nemcsak az általános műveltségünket réte-

genként összerakó szárnyak, mondjuk az anyagszerű iskolai emlékek képe, mert ezek sokszor nagyon is hamar elhomályosulnak. De öregkorunkig elkísér minket egyik vagy másik tanárunk arcvonása, mindennap hallott hangja, szokása, életfelfogása és egyéniségének sok apró, látható megnyilvánulása. Egy legjobbkor jött bátorító tekintete, vagy örömkömben osztozó kézszerítése, elismerése. Egy vele megtett séta, mikor magunkról beszélhettünk, vagy egy látogatás, melytől problémáink megoldását vártuk. Ezek azok a pillanatok, amikor a tanár önmaga lelki arcát vési a diákja szívébe. Önmaga gyermekkorát látja a tanítványában. Ilyenkor a tanár munkáját már csak egy érzés irányítja: a végtelen nagy szeretet. A diák pedig a feléje nyúló szeretetben, tanári egyéniségben, emelkedett életfelfogásban példát, követendő mintát lát. S az iskolapadban így belénk vésett példakép később sem homályosul el: egész életünkben szeretnénk olyanok lenni, akikre akkor néztünk fel: az apánk, az osztályfőnökünk, a tanáraink. — Ilyen levegő van a soproni líceumban. Ilyen érzések közt él ott a licista. És így él emlékezetünkben a liceumi diákkor nekünk, volt licistáknak.

Amikor a liceumi diákeveimre gondolok, nekem is pár felejthetetlen pillanat él a lelkemben. Pillanatok, melyek a lélek mélyére szállnak, fellángolások, melyeknek tüze sohasem alszik ki. Természetrajzórán történt az egyik. *Szabó József* tanár úr — akinek az ízes kecskeméti kiejtése egy darab az Alföld világából — abbahagyta az óra anyagának a magyarázatát. A trianoni békekötés évfordulója volt éppen. Arról kezdett beszélni. A csonka országunkról, az elesettségünkéről, a körülöttünk gyűlölködő ellenségeinkről. Egyszerre csak akadozni kezdett, mind hosszabb lett a szavak közti hallgatása. Amikor ránéztünk, értettük csak meg a hallgatás okát: sírással küszködött és a szemében könny fénylett. Ez a könnycsepp felejthetetlenül él most is a lelkemben. Egyik legdrágább iskolai élményem és talán a legmaradandóbb történelem-tanulásom ennek a csillogó könnycseppnek az emléke.

Egy másik pillanat képe is végigkísér az életemen. Akkor történt, amikor a politikai bizonytalanság miatt a líceum átköltözött Győrbe. Egy-
páran segédkeztünk a csomagolásnál és a vasútra szállításnál. Szertárat, műszereket csomagoltunk, könyveket raktunk ládába. Az én feladatom minden padra, ládára egy zöld *L* betű festése volt. Napokon keresztül reggeltől késő estig festettem a zöld betűket. Már gépiesen unalmas volt ez egy kis diák számára. De a gépies munkában lassanként egy szörnyű érzés lett úrrá bennem: Sopron elvesztésének a lehetősége. Csak fokozta ezt a félelmet a soproni öregek, volt licisták aggodása. „Már a líceum is csomagol?” mondogatták ijedt arccal. Mintha egy halálos-beteg ágyánál álltak volna, úgy nézték a líceum udvaráról kidöcögő társzekereket. Ezeknek az öreg licistáknak a szemében is valami végtelen nagy fájdalom ült és nem egy közülök szintén könnyezett, amikor az egyenetlen kőkockákon

dülöngve megindult egy szekér a vasút felé. A soproni líceumnak ezekben a nehéz napjaiban nagyon sokat tanultam. Nem könyvből. De annál maradandóbban. Először éreztem a lelkemben az odatartozás érzését mindenhez, ami magyar, amit nekünk félteni és megvédeni kell. Először éreztem, hogy ezekért a magyar értékekért lehet, hogy egyszer az életemet is oda kell majd adnom. Kisdiák lelkembe egy pillanatra szinte bevilágított a nagy történelem. Ezt az áldott pillanatot is a líceumnak köszönhetem.

Azok között a boldog élettapasztalatok közt, amiket a diák a soproni líceumban zár lelkébe, a legmaradandóbb mégis a líceum mélyen vallásos légköre. Az élete annyira bensőséges, családias meghittségű, légköre annyira a szeretettől sugárzik, szelleme olyan öntudatos, meggyőződéses evangélikus lelkületet ad minden diákjának, hogy áldásai csak akkor gyümölcsöznek a lelkünkben, mikor már messze vagyunk az iskola diákveitől. Mint a fényképezőgép lemezén elrejtett fényhatások, úgy élnek tudatunk alatt boldogult *Hetvényi Lajos* tanár úr tanításai. Sokszor nem is a tananyagot magyarázta. Mint a fáklya égett előttünk. Nemfigyelés, meg nem értés, fáradság számára elkedvetlenítő akadály lehetett nem egyszer, de még a legdacosabb diákja lelkében is meg tudott gyújtani egy kis lángot. És most, jó pár évvel a diákéveim után, nincs kiútkeresés, nincs békeakarás és nehéz helyzetmegoldás a nélkül, hogy eszembe ne jutna egy-egy tanácsa, intő figyelmeztetése.

A vallásos példaadás emlékét azonban igazán a líceum pap-tanárainak köszönhetem. Érdekes, hogy a hivatásos lelkipásztor szavai hányszor peregnek le a diák lelkéről terméketlenül. De egy világi egyén megnyilatkozása, Isten keresése vagy bizonyágtevése a diák számára sokszor megdöbbentő erővel hat. A világi tanárok keresetlen, őszinte vallásossága és élő hite építgette ki a líceum egyházas lelkületét. Lelkipásztorok, akik tanári katedrán terelgetik Isten felé a gyermeklelkeket; tanárok, akik papi lélekkel állnak az ifjúság előtt: ez a líceum egyházas nevelésének a titka.

Első zenei impresszióim is a líceummal vannak kapcsolatban. Első kis kompozícióim előadása a Zenekörben, első orgonálásaim a deprekációkon és a templomban. *Téby Mihály* tanár úrnak köszönhetem, hogy rászántam magam a nagybőgő tanulására. Így kerültem a Soproni Zeneegyesület zenekarába és a líceum népszerű cigányzenekarába. Az előbbiben a modern nagyzenekar világát ismerem meg: zeneszerzői terveimet talán itt álmodom meg először, mint a zeneegyesületi koncerteken a felnőttek közt játszó kis diák. A cigányzenekarban pedig a falusi osztálytársaim lelkét meggyújtó népdalvilág nyílik ki előttem, ami nekem, városi fiúnak akkor még ismeretlen volt. A mai modern népdalkultusz első szele talán ott csapott meg nótázgató osztálytársaim közt. És ma, amikor az operaházi zenekar és a Budapesti Hangverseny Zenekar műsorára került

egy-egy művemet a hivatássá gépiesedett munkarobot sokszor fanyar örömeivel hallgatom, mindig a szemeim előtt áll egy diákkori képem: az első zenekari kompozícióm előadása, amikor a Kaszinó csillárjai alatt álltam örömtől kipirultan, mint a „Hangulatok” szerzője. Az első taps, az első siker, aminek az édes emléke minden későbbi szereplésemben benne rezdül s benne él.

A visszaemlékezésben rajzó régi képek sokkal többek, mint lelkünk rejtékébe zárt emléklapok. Líceumi benyomásaim nekem a családi szálakkal átszőtt legdrágább érzéseim. A magamba szívott jó és szép, ami iránytű egész életemben. A valódi evangélikus szellem, amihez hűnek lenni első kötelességem. Az igazi evangélikus tanár képe, ami tanári pályámon mint példakép áll előttem. A soproni régi utcákban, régi kövekben és az erdőben kirajzolt dunántúli kultúra, ami itt a fővárosban lelkembe zárt új erők forrása a művészi alkotás számára. És a fülemben bongó iskolai csengő egyre gyorsuló és erősödő éles hangjával: amint új óra kezdetét, új munka megindulását jelenti. Szól ez a csengő most is állandóan. Halljuk a hangját mindig. Messze vagyunk már tőle és mégis nekünk is szól. Új munkára hív, új kötelességekre szólít minket, volt licistákat.

A Soproni Evangélikus Líceumi Diákszövetség tisztviselői és választmánya az 1938. évben.

Védnökök: D. Kapi Béla m. kir. titkos tanácsos, püspök.

Dr. Mesterházy Ernő egyházker. felügyelő, a felsőház tagja.

Diszelnök: D. dr. Schneller István ny. egyetemi tanár.

Elnök: Dr. Töpler Kálmán m. kir. kormányfőtanácsos, ny. polgármester.

Társelnökök: Varga Gyula ny. ev. esperes-lelkész.

Szalay Mihály ev. lelkész.

Dr. Kalotay Viktor kúriai bíró.

Hamvas József ny. gimn. tanár.

Alelnök: Ziermann Lajos m. kir. kormányfőtanácsos, ev. lelkész.

Titkár: Dr. Bozzay Miklós árvaszéki ülnök.

Helyettes titkár: Vitéz Magasházy Sándor líc. tanár.

Jegyző: Dr. Lukácsy Jenő pénzügyi főtanácsos.

Pénztáros: Leitner József líc. tanár.

Ellenőr: Kheim Samu ny. számv. főtanácsos.

Számvizsgálók: Scheffer Jenő ny. számv. főtanácsos.

Szabó Kálmán líc. tanár.

Dr. Zergényi Pál ügyvéd.

Választmányi tagok:

1. Dr. Brunner Emil városi tisztí főügyész.
2. Dr. Berecz Dezső kir. törvényszéki bíró.
3. Dr. Csatkai Endre író.
4. Egész Kálmán vasúti felügyelő.
5. Fejér Lajos postaigazgató.
6. Hanzmann Károly ev. lelkész.
7. Dr. Hartmann Jenő vasúti igazgatóhelyettes.
8. Dr. Heimler Károly iskolai felügyelő, ny. városi főjegyző.
9. Dr. Hering Zoltán ügyvéd.
10. Ihász Ferenc ny. tanítóképző tanár.
11. Králik Gusztáv ny. líc. tanár, c. igazgató.
12. Marusák Pál ny. felsőbb leányisk. igazgató, c. tanker. főigazgató.
13. Németh Sámuel tanügyi főtanácsos, líc. igazgató.
14. D. dr. Pröhle Károly egyetemi tanár.

15. Roth Gyula egyetemi tanár.
 16. Dr. Ruhmann Jenő líc. tanár.
 17. Dr. Scheffer Oszkár főorvos.
 18. Dr. Schindler András polgármesterhelyettes.
 19. Dr. Stráner Gyula egészségügyi főtanácsos, orvos.
 20. Szabó József líc. tanár.
 21. Szabó Sándor ny. postahiv. igazgató.
 22. Dr. Schreiner Kálmán ügyvéd.
 23. Dr. Schönberger Gusztáv ny. városi tisztí főorvos.
 24. Zügn Nándor ny. városi erdőmester.
-

A Soproni Líceumi Diákszövetség alapszabályai.

I. Az egyesület címe, székhelye, pecsétje.

1. §. a) Az egyesület címe: „Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség.”
b) Székhelye: Sopron. c) Pecsétje és jelvénye: A szövetség pecsétjének körirata: „Soproni Evang. Líceumi Diákszövetség. 1918.” Jelvénye, mely a pecsét közepére is felveendő: nyitott könyv fölött egybekulcsolt két kéz.

II. A szövetség célja.

2. §. A szövetség célja: a) a soproni evang. líceummal kapcsolatban tervezett „Diákotthon” létesítésének, fenntartásának, fejlesztésének előmozdítása; b) a Soproni Evang. Líceumi Ifjúsági Diákszövetséggel való érintkezés útján a soproni evang. líceum növendékeinek erkölcsi és anyagi támogatása; c) a soproni evang. líceumban tanult egyetemi hallgatók erkölcsi felkarolása, közülük az érdemes szegénysorsúak anyagi támogatása s általában a kötelességtudóknak és érdemeseknek megfelelő pártolása; d) általában a soproni evang. líceum érdekeinek, fejlődésének szolgálata; e) a soproni evang. líceumhoz való ragaszkodás, állandó kapcsolat és a volt líceumi növendékek között az összetartás ápolása.

III. A cél elérésére szolgáló eszközök.

3. §. A kijelölt cél szolgálatában a következő eszközök állanak: a) a volt növendékek találkozásának szervezése, esetleg a Soproni Líceumi Ifjúsági Diákszövetséggel együtt, vagy külön ünnepélyeknek, felolvasásoknak, kirándulásoknak rendezése; b) olyan helyeken, elsősorban is egyetemi városokban, ahol a soproni evang. líceum volt növendékei nagyobb számmal tartózkodnak, a szövetség tagjaiból szövetségi fiókok szervezése; c) a cél szolgálatában álló anyagi eszközök: alapítványok létesítéséből, tagsági díjakból, adományokból, ünnepélyek rendezéséből és esetleges gyűjtésekből befolyó jövedelmek.

IV. A tagok.

4. §. A szövetség tagjai lehetnek elsősorban a soproni evang. líceum volt növendékei s általában az intézet barátai, jóakarói, a nevelés ügyének

támogatói, akik a soproni evang. líceumhoz való ragaszkodást ápolják s a szövetség célját alapszabályszerűen szolgálják. A tagok ötfélék, mégpedig: a) tiszteletbeli tagok, b) örökös tagok, c) alapító tagok, d) rendes tagok, e) pártoló tagok.

5. §. A közgyűlés a szövetség ügyeit különös módon előmozdító kiváló egyéneket védnökökké választhat.

6. §. Örökös tagok azok, akik a soproni evang. líceumi „Diákotthon-alap” javára legalább 1000 K-t (illetőleg 500 pengőt) adnak. Az örökös tagok neveinek a létesítendő Diákotthonban való megfelelő megörökítéséről a szövetség annak idejében köteles gondoskodni.

7. §. Alapító tagok azok, akik a szövetség pénztárába legalább 100 koronát (illetőleg 100 pengőt) fizetnek be.

8. §. Rendes tagok azok, akik legalább 5 K-t (illetőleg 4 pengőt) fizetnek be évenként a szövetség pénztárába. A főiskolai hallgatók legalább évi 2 K (illetőleg 2 pengő) tagsági díjjal is rendes tagok lehetnek.

9. §. Pártoló tagok azok, akik esetről-esetre tetszés szerinti összeget fizetnek be az egyesület pénztárába.

V. A tagok jogai, kötelességei és a tagság megszűnése.

10. §. A szövetség tagjai — kivéve a pártoló tagokat — résztvehetnek a tisztviselek megválasztásában, maguk is választhatók, a közgyűléseken szavazhatnak s indítványokat terjeszthetnek elő.

11. §. A rendes tagok kötelesek a megajánlott évi összeget legkésőbb június hó végéig a szövetség pénztárába beszolgáltatni.

12. §. A tagság megszűnik: a) kilépés, b) elhalálozás, c) a tagok sorából való törlés esetén.

VI. Vezetés.

13. §. A szövetség ügyeit a közgyűlés és a választmány intézi. Mint ellenőrző közeg a számvizsgáló bizottság működik.

VII. A közgyűlés.

14. §. A közgyűlés rendes és rendkívüli. Rendes közgyűlés minden évben egyszer tartandó. A közgyűlések helyét és idejét minden esetben a választmány állapítja meg.

15. §. A közgyűlés tárgyai: a) a védnökök, tiszteletbeli tagok, tisztviselek, választmányi tagok, a számvizsgálók megválasztása, b) az évi jelentés és zárszámadás megvizsgálása, a felmentvény tárgyában határozathozatal, c) az alapszabályszerű célokra szánt összegek megállapítása, a költség-előirányzat tárgyalása, d) az alapszabályok megváltoztatása, e) indítványok

tárgyalása (az indítványok 8 nappal előbb írásban bejelentendők), f) a szövetség feloszlására vonatkozó esetleges határozathozatal.

16. §. A közgyűlés hatásköre a tervezett soproni evang. líceumi Diákotthon ügyében csak az alap növelésére, tervezetetésre, javaslatlételre szorítkozik; magának a Diákotthonnak a felállítása, működésének megkezdése, a Diákotthon szervezetének, szabályzatának végleges megállapítása a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület közgyűlésének a hatáskörébe tartozik.

17. §. A közgyűlésen a jelenlevők többsége határoz — a szövetség feloszlását és az alapszabályok módosítását kivéve — minden kérdésben. A választások 10 tag kívánatára titkos szavazással történnek. Ha a szavazatok egyenlők, az elnök szavazata dönt.

VIII. A választmány.

18. §. A választmány előkészíti a közgyűlés tárgyait, az összes ügyekre vonatkozóan javaslatokat terjeszt a közgyűlés elé, a közgyűlés által rábízott ügyeket elintézi, a szövetség szolgálatában álló mozgalmakat, ünnepélyeket szervezi, rendezi. A választmány kezeli a szövetség vagyonát; a közgyűlés által elfogadott költségvetés keretén belül utalványozásokat teljesíthet. A választmány a maga köréből az egyes ügyek előzetes megbeszélésére; javaslatlételre szűkebb körű albizottságot választhat. A választmány tagjainak száma legfeljebb 25 lehet. A szövetség tisztviselői, a soproni evang. líceum igazgatója és az Ifjúsági Diákszövetség elnöke a választmánynak hivatalból tagjai. A választmány elnöke a szövetség Sopronban lakó elnöke.

IX. Az elnökség.

19. §. Az egyesületet az elnökség képviseli a dunántúli ág. hitv. evang. egyházkerület, a világi hatóságok és egyesek előtt. Az elnökség áll a Sopronban lakó elnökből, alelnökből és a társelnökökből. Az elnök hívja össze a közgyűlést, felügyel a szövetség vagyonára és ellenőrzi, hogy a vagyonkezelés a közgyűlés határozata értelmében történjék és általában előmozdítja a szövetség érdekeit. Az alelnök helyettesíti és munkájában támogatja az elnököt. A vidéki társelnökök hivatása, hogy saját vidékükön képviseljék a szövetséget s annak érdekeit a közgyűlés hivatalos megbízása alapján is szolgálják, vagypedig mint az egyes szövetségi fiókok elnökei álljanak a szövetség szolgálatában. A társelnökök szükség esetén helyettesítik a központi elnökséget és szükség szerinti számban választhatók.

X. A titkár.

20. §. A titkár az elnökség munkatársa a tervezésben, az ügyek vitelében, a levelezésben. A titkár készíti el és terjeszti a közgyűlés elé a szövetség jelentését és szerkeszti a szövetség esetleges kiadványait.

XI. Jegyző.

21. §. A közgyűlés és a választmány ülésein írja a jegyzőkönyvet s szükség szerint az írásbeli munka végzésében segítkezik.

XII. Pénztáros és ellenőr.

22. §. A pénztáros a szövetség vagyonát a választmány utasításai szerint felelősség terhe mellett kezeli. Átveszi és nyugtázza az alapítványokat és évi tagsági díjat, a bevételekről és kiadásokról pontos naplót készít.

23. §. Az ellenőr tartja nyilván a tagokat és befizetéseket s arról jelentést tesz a választmánynak. Ellenőrzi a szövetség pénztárának kezelését; e célból a pénztári bizonylatokat láttamozza és elkönyveli, úgyszintén nyilvántartja az alapítványokat, alapokat és egyéb értékeket. A bevételeket és kiadásokat pontosan elkönyveli. A hátralékos tagokat megintí. A pénztárt legalább félévenként rovincsolni tartozik.

XIII. Számvizsgáló bizottság.

24. §. A számvizsgáló bizottság egy elnökből és két tagból áll, kik közül az egyik elkészíti a bizottság jegyzőkönyvét. A számvizsgálók átvizsgálják a pénztáros számadásait s a közgyűlésnek erről jelentést tesznek.

XIV. Alapszabály-módosítás.

25. §. Az alapszabályokat a közgyűlés módosíthatja. Az erre vonatkozó javaslat csak akkor emelkedhetik határozattá, ha azt a közgyűlésen résztvevő tagok kétharmad része elfogadja. Az alapszabályok módosítására vonatkozó indítványt a tagokkal a közgyűlés előtt 2 héttel közölni kell. Az alapszabályoknak módosítására vonatkozó közgyűlési határozat fogadtatás előtt a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztendő.

XV. A szövetség esetleges megszűnése.

26. §. A szövetség esetleges feloszlására vonatkozó indítványt a közgyűlés előtt legalább 2 héttel minden taggal írásban kell közölni. Az elnök határozatképpen csak akkor mondhatja ki a szövetség feloszlását, ha azt a szövetség összes tagjai számának háromnegyed része kívánja. Ezenkívül megszűnik a szövetség, ha a tagok száma ötre apad. Feloszlás esetén a közgyűlés a szövetség vagyonát csak az alapszabályokban megjelölt, illetve hasonló evangélikus egyházi és iskolai célra fordíthatja.

XVI. Állami felügyelet.

27. §. Az 1875. évi május hó 2-án 1508. eln. szám alatt kelt, az egyesületekre vonatkozó belügyminiszteri szabályrendelet 9. pontjában foglalt

esetben a m. kir. kormány felfüggesztési, vizsgálatindítási, illetve feloszlatási joga a szövetséggel szemben fennáll.

Ezeket az alapszabályokat a Sopronban 1918. évi június hó 5. napján tartott alakuló közgyűlés elfogadta.

Dr. Wrchovszky Károly s. k., elnök.

Hetvényi Lajos s. k., titkár.

Szám: 134.845/1918/VI—a. Magyar belügyminiszter. „Látta a magyar belügyminiszter.” Budapest, 1918. évi december hó 3-án. A miniszter rendletéből: Olvashatatlan aláírás, s. k., miniszteri oszt. tanácsos.

1851

/1866/

Tartalom.

	Lap.		Lap.
<i>Szövetségi élet.</i>		<i>Hamvas József: Liceumi emlékek a</i>	
<i>D. Kapi Béla: Az emlékezés három</i>		<i>nyolcvanas évekből</i>	126
<i>vonása</i>	5	<i>Jánossy Gábor: Diákéveim</i>	128
<i>Dr. Mesterházy Ernő: Diákszövetség-</i>		<i>Csengey Gusztáv: Sopronban</i>	129
<i>günk hivatása</i>	6	<i>Dr. Bruckner Győző: Visszaemlékezés</i>	
<i>Németh Sámuel: Húsz év a Soproni</i>		<i>a soproni ev. liceumban eltöltött</i>	
<i>Evangélikus Liceumi Diákszövetség</i>		<i>diákévekre</i>	130
<i>történetéből</i>	9	<i>Jeszenszky Károly: A találkozó</i>	134
<i>Berecz Ábel: A Deákkúti Vármegye .</i>	36	<i>Sárkány Ferenc: Márciusi emlékezés .</i>	139
<i>Berecz Ábel: Üdvözlő beszéd az 1929.</i>		<i>Hajas Béla: Soproni emlékek</i>	142
<i>június 20-i találkozón</i>	39	<i>D. dr. Pröhle Károly: Takács Gábor</i>	
<i>Vitéz Magassy Sándor: Az Evangélikus</i>		<i>huszárkapitány</i>	145
<i>Liceumi Diákotthon</i>	40	<i>Hamvas József: Az emlék tanít</i>	149
<i>Vitéz Magassy Sándor: A lélek otthona</i>	53	<i>Dr. Pröhle Vilmos: Emlékezés Thiering</i>	
<i>Dr. Ruhmann Jenő: A deákkúti búcsúzó</i>	54	<i>Károlyról</i>	151
<i>Görög Tibor: Búcsúbeszéd a Deákkútnál</i>	58	<i>Mikola Sándor: Megemlékezés Renner</i>	
<i>Németh Sámuel: Búcsúbeszéd a Deák-</i>		<i>Jánosról</i>	154
<i>kútnál</i>	60	<i>Dr. Renner János: Megemlékezés</i>	
<i>Vitéz Magassy Sándor: Eszme és ta-</i>		<i>Bothár Dánielről</i>	156
<i>pasztalás</i>	61	<i>Vitéz Horkay Béla: Soproni ének</i>	157
<i>Ziermann Lajos: Érettségizők felvétele</i>		<i>Rózsás Pál: Gömbös Gyula, a kis licista</i>	159
<i>a Diákszövetségbe</i>	63	<i>Láng János: Traeger Ernő — a Liceumi</i>	
<i>Csaba József: A deákkúti forrás meséje</i>	65	<i>Gyorsíró Körben</i>	164
		<i>Csaba József: Berzsényi él</i>	170
		<i>Dr. vitéz Főrhéncz Sándor: A „Forgó-</i>	
		<i>szél”</i>	172
		<i>Becht Rezső: Liceumi tanárok — li-</i>	
		<i>ceumi diákok</i>	174
<i>Torkos László: Sopron</i>	66	<i>Dr. Berecz Dezső: Diákemlékek</i>	184
<i>Torkos László: A soproni diákbanda .</i>	68	<i>Dr. Csatkai Endre: Régi licisták albumai</i>	190
<i>Nagy Sándor: Egy öreg licista emléke-</i>		<i>Vathy-Rempert Elek: Versek</i>	196
<i>zései a 60-as évekre</i>	69	<i>P. K.: Finom különbségtevés</i>	199
<i>Kapy Gyula: Deákkút</i>	75	<i>Dr. Hidegh József: Győrffy Béla, én</i>	
<i>Dr. Töpler Kálmán: Diákéveimből . . .</i>	77	<i>meg a fekete cica</i>	200
<i>D. Payr Sándor: A soproni liceum ne-</i>		<i>G. Zs.: A tanítvány többet tud a taní-</i>	
<i>gyedfélszázados jubileumára</i>	84	<i>tőjánál</i>	201
<i>Dr. Thirring Gusztáv: Földrajzi vissza-</i>		<i>Berecz Dezső: Második négyes</i>	202
<i>emlékezés</i>	87	<i>Dr. Rempert Elek: A liceumtól a hon-</i>	
<i>Tompa Kálmán: A soproni diákok . . .</i>	90	<i>védlátanyáig</i>	208
<i>Marusák Pál: Pályakezdésem a liceumban</i>	92	<i>Kapi-KrálikJenő: Mit kaptam a liceumtól?</i>	211
<i>Bereczky Sándor: Soproni emlékeim .</i>	93		
<i>Hamvas József: Köszöntünk, Sopron! .</i>	99		
<i>D. Pröhle Henrik: A mi kedves soproni</i>			
<i>Alma Materünk</i>	102		
<i>Dr. Pröhle Vilmos: Emlékezzünk régiekről</i>	113		
<i>D. dr. Pröhle Károly: Diákbúcsúzás —</i>			
<i>viszontlátással</i>	115		
<i>Fejér Lajos: Egy kis séta, mely nagyra nő</i>	121		

Emlékek.

*

<i>A Soproni Evangélikus Liceumi Diák-</i>	
<i>szövetség tisztségviselői és választmá-</i>	
<i>nya az 1938. évben</i>	215
<i>A Soproni Liceumi Diákszövetség alap-</i>	
<i>szabályai</i>	217

